

आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को प्रतिवेदन

नेपाल राष्ट्र बैंक

आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को प्रतिवेदन

नेपाल राष्ट्र बैंक

ISBN : 99946-834-0-3

नेपाल राष्ट्र बैंक

अनुसन्धान विभाग

तथ्याङ्क शाखाद्वारा प्रकाशित

गभर्नर

नेपाल राष्ट्र बैंक

केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं ।
फोन नं.: ४४१०३८६
फ्याक्स नं.: ४४१०१५९
Site: www.nrb.org.np
इमेल: nrbgov@mos.com.np
टेलिग्राम: "रावा"
टेलेक्स: २२०७ रावा एनपी
पोस्ट बक्स: ७३

मिति: २०६२।७।२९

माननीय अर्थमन्त्रीज्यू
श्री ५ को सरकार
अर्थ मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं ।

महोदय,

नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ९१ र ९३ (१) को (ख) तथा (ग) अनुसार आर्थिक वर्ष २०६१।६२ को प्रतिवेदन यसै पत्रसाथ पेश गरेको छु ।

भवदीय,

(विजय नाथ भट्टराई)

बोधार्थ :

श्री सचिव
श्री ५ को सरकार
अर्थ मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं ।

विषय सूची

समष्टिगत आर्थिक स्थिति

विश्व उत्पादन, व्यापार र मुद्रास्फीति	१	वित्तीय बजार तथा वित्तीय संस्थाहरू	
नेपालको समग्र आर्थिक स्थिति	१	वित्तीय संरचना	१०
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	१	मुद्रा तथा वित्तीय बजार	१०
कृषि क्षेत्र	२	मुद्रा बजारमा तरलताको स्थिति	१०
उद्योग क्षेत्र	३	ट्रेजरी बिल्स प्राथमिक बजार कारोबार	१०
सेवा क्षेत्र	३	ट्रेजरी बिल्स दोस्रो बजार कारोबार	११
उपभोग, लगानी र बचत	३	अन्तरबैंक कारोबार	११
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय	४	वाणिज्य बैंकहरू तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरूलाई	
मूल्य स्थिति	४	पुनर्कर्जा सुविधा	११
उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क	४	व्याजदर संरचना	११
थोक मूल्य सूचकाङ्क	४	विदेशी विनिमय बजार	१२
मौद्रिक स्थिति	४	विनिमय दर	१२
मौद्रिक योगाङ्क	४	सरकारको विकास ऋणपत्र	१२
मौद्रिक योगाङ्कका कारक तत्वहरू	४	वाणिज्य बैंक तथा एनआईडिसी क्यापिटल मार्केटले	
सञ्चित मुद्रा	७	निष्काशन गरेका ऋणपत्र	१३
मुद्रा गुणक	७	शेयर बजार	१३
सरकारी वित्त स्थिति	७	वित्तीय संस्थाहरू	१३
सरकारी वित्त घाटा	७	वित्तीय संस्थाहरूको संख्या	१३
खर्च	७	वाणिज्य बैंकहरू	१३
साधन	७	वाणिज्य बैंकहरूको साधनको स्रोत१३	
तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋण	७	वाणिज्य बैंकहरूको साधनको उपयोग	१४
बाह्य क्षेत्र	७	वाणिज्य बैंकरूसँगको निष्क्रिय कर्जाको अनुपात	१४
समग्र बाह्य स्थिति	७	कृषि विकास बैंक	१५
वस्तु आयात तथा निर्यात	७	वित्त कम्पनी	१५
व्यापार घाटा	८	सहकारी संस्था	१५
भारततर्फको निर्यात	८	बीमा कम्पनी	१५
तेस्रो मुलुकतर्फको निर्यात	८	कर्मचारी सञ्चय कोष	१५
भारतबाट आयात	८	नागरिक लगानी कोष	१५
अन्य मुलुकबाट आयात	८	हुलाक बचत बैंक	१५
शोधनान्तर तथाङ्कमा आधारित कुल आयात तथा निर्यात	८		
पर्यटन आय	८	आर्थिक वर्ष २०६२/६३ को समष्टिगत आर्थिक स्थितिको	
आय प्राप्ति	९	आंकलन	
अनुदान तथा निजी क्षेत्रको विप्रेषण	९	विश्व उत्पादन र मुद्रास्फीति	१५
चालू खाता बचत	९	नेपाली अर्थतन्त्रको समष्टिगत आर्थिक स्थिति	१५
पूँजी तथा वित्तीय खाता	९	आर्थिक वृद्धि	१५
शोधनान्तर बचत	९	मूल्य स्थिति	१६
कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति	९	मुद्रा प्रदाय र व्याजदर	१६
वैदेशिक ऋण	९	वैदेशिक व्यापार तथा शोधनान्तर र विनिमयदर	१६

चार्टहरू			
चार्ट १.१	प्रमुख खाद्यान्न वालीहरूको उत्पादकत्व	२	तालिका १ (ट) वाणिज्य बैंकहरू तथा एनआइडीसी क्यापिटल मार्केटले निष्काशन गरेका ऋणपत्रहरू १३
चार्ट १.२	प्रमुख नगदेवालीहरूको उत्पादकत्व	२	तालिका १ (ठ) वाणिज्य बैंकहरूको निष्कृत्य कर्जा अनुपात १४
चार्ट १.३	२०६१/६२ को मनसुनी वर्षाको स्थिति	३	
चार्ट १.४	कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय र कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	४	परिशिष्ट तालिकाहरू
चार्ट १.५	वार्षिक औसत मुद्रा स्थिति	४	तालिका १.१ विश्वको आर्थिक वृद्धिदर १७
चार्ट १.६	संकुचित मुद्राप्रदायको वार्षिक वृद्धिदर	६	तालिका १.२ विश्व व्यापार १७
चार्ट १.७	विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर	६	तालिका १.३ विश्वको मूल्य स्थिति १८
चार्ट १.८	आन्तरिक कर्जाको वृद्धिदर	६	तालिका १.४ समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरू १९
चार्ट १.९	निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जाको वृद्धिदर	६	तालिका १.५ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत वृद्धिदर २०
चार्ट १.१०	कुल सरकारी खर्च, साधन तथा बजेट घाटा	७	तालिका १.६ शहरी क्षेत्रको राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क २१
चार्ट १.११	वैदेशिक व्यापार	८	तालिका १.७ राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकाङ्क २२
चार्ट १.१२	शेयर मूल्य स्थिति	१३	तालिका १.८ मौद्रिक सर्भेक्षण २३
चार्ट १.१३	वाणिज्य बैंकहरूसँग रहेको कुल निक्षेपको वृद्धिदर	१४	तालिका १.९ सरकारी बजेट स्थिति २४
			तालिका १.१० सरकारको तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋण २५
			तालिका १.११ वैदेशिक व्यापार २६
			तालिका १.१२ अन्य मुलुकतर्फ निर्यात भएका प्रमुख वस्तुहरू २६
			तालिका १.१३ शोधनान्तर स्थिति २७
			तालिका १.१४ बैकिङ्ग क्षेत्रसँग रहेको विदेशी विनिमय सञ्चिति २८
			तालिका १.१५ शेयर बजार परिसूचक २८
			तालिका १.१६ वाणिज्य बैंकहरूको एकीकृत सम्पत्ति र दायित्वको विवरण २९
			तालिका १.१७ कृषि विकास बैंक र नेपाल औद्योगिक विकास निगमको कर्जा कारोबार २९
			तालिका १.१८ वित्त कम्पनीहरूको वित्तीय साधन तथा उपयोग ३०
			तालिका १.१९ सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको वित्तीय साधन तथा उपयोग ३०
			तालिका १.२० वित्तीय कारोबार गर्न स्वीकृति प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नामावली ३१
टेक्स्ट तालिकाहरू			
तालिका १ (क)	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर (साधनको लागतमा)	२	
तालिका १ (ख)	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदरमा सापेक्षित योगदान	३	
तालिका १ (ग)	कुल राष्ट्रिय खर्च योग्य आम्दानी	५	
तालिका १ (घ)	सञ्चिति पर्याप्तताका परिसूचकहरू	१०	
तालिका १ (ङ)	वित्तीय संरचना	१०	
तालिका १ (च)	अन्तरबैंक कारोबार	११	
तालिका १ (छ)	वाणिज्य बैंकहरूले प्रदान गरेको व्याजदर संरचना	१२	
तालिका १ (ज)	विदेशी मुद्रा बजारमा हस्तक्षेप कारोबार	१२	
तालिका १ (झ)	विदेशी विनिमयदर	१२	
तालिका १ (ञ)	सरकारको ५ वर्षे विकास ऋणपत्रको प्राथमिक निष्काशन	१२	

२ नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारबाही

आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को मौद्रिक नीति उद्देश्य	३७	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण	४१
मौद्रिक नीतिको रणनीति	३७	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन	४१
मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्य	३७	एकीकृत निर्देशन	४१
मौद्रिक नीतिको अडान र मौद्रिक उपकरणहरू	३८	नियतपूर्वक ऋण नतिर्ने ऋणीहरू	४१
बैंकदर र पुनर्कर्जा दर	३८	परिस्थितिवशः ऋण नतिर्ने ऋणीहरू	४२
अनिवार्य नगद अनुपात	३८	कालोसूचीका सम्बन्धमा थप व्यवस्था	४२
खुला बजार कारोबार	३८	कृषि विकास बैंक लिमिटेड कम्पनीको रुपमा दर्ता	४३
स्थायी तरलता सुविधा	३८	थप वित्त कम्पनीलाई इजाजतपत्र	४३
विकास ऋणपत्रको वोलकवोल निष्काशन	३९	लघु वित्त संस्थासम्बन्धी व्यवस्था	४३
रुग्ण उद्योगहरूलाई पुनर्कर्जा सुविधा	३९	बैंक तथा वित्तीय संस्था निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण	४४
ग्रामीण स्वावलम्बन कोष	३९	वाणिज्य बैंकहरू	४४
प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र र विपन्न वर्ग कर्जा कार्यक्रम	३९	वाणिज्य बैंकबाहेक अन्य वित्तीय संस्थाहरू	४५
नैतिक दबाव	३९	वित्त कम्पनी	४५
वित्तीय क्षेत्र सुधार	४०	सहकारी/गैरसरकारी संस्थाहरू	५१
नेपाल राष्ट्र बैंकको सुदृढीकरण	४०	लघु वित्त कार्यक्रमहरू	५१
नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनर्संरचनात्मक सुधार	४०	ग्रामीण महिलाका लागि उत्पादन कर्जा कार्यक्रम	५१
		महिलाका लागि लघुकर्जा परियोजना	५१
		पश्चिम तराई गरिवी निवारण आयोजना	५१

सामुदायिक भूमिगत जलसिंचाई सेक्टर आयोजना	५२	तालिका २ (घ) ट्रेजरी बिल्सको दोस्रो खुला बजार कारोबार	३८
ग्रामीण स्वावलम्बन कोष	५३	तालिका २ (ङ) आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा उपयोग गरिएको	
तेस्रो पशु विकास आयोजना	५३	स्थायी तरलता सुविधा	३९
ग्रामीण विकास बैंकहरू	५३	तालिका २ (च) आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा रुग्ण उद्योग पुनर्कर्जा	
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	५४	उपयोग गर्ने वाणिज्य बैंकहरू	३९
मुद्रा व्यवस्थापन	५५	तालिका २ (छ) ग्रामीण स्वावलम्बन कोषमा दाखिला गरेको	
नेपाल राष्ट्र बैंकका अन्य कामकाजको विवरण	५६	रकम	३९
संस्थागत तथा भुक्तानी प्रणालीको सुधार	५६	तालिका २ (ज) विकास बैंकहरूको निरीक्षण तथा निरीक्षण	
कानूनी सुधार	५६	प्रतिवेदनमा उल्लेखित कैफियतको	
आन्तरिक लेखापरीक्षण	५६	कार्यान्वयन स्थिति	४६
चौथो पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण आयोजना	५७	तालिका २ (झ) वित्त कम्पनीहरू निरीक्षण तथा निरीक्षण	
जनशक्ति व्यवस्थापन	५७	प्रतिवेदनमा उल्लेखित कैफियतको	
सूचना प्रविधि	५७	कार्यान्वयन स्थिति	४७
प्रशिक्षण, गोष्ठी तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	५८	तालिका २ (ञ) सहकारी संस्थाहरू निरीक्षण तथा निरीक्षण	
प्रकाशन/प्रसारण	५९	प्रतिवेदनमा उल्लेखित कैफियतको	
अन्य कार्यहरू	६०	कार्यान्वयन स्थिति	५२
कार्यालय तर्फका गतिविधिहरू	६०	तालिका २ (ट) गैरसरकारी संस्थाहरूको निरीक्षण तथा निरीक्षण	
नेपाल राष्ट्र बैंक विराटनगर	६०	प्रतिवेदनमा उल्लेखित कैफियतको	
नेपाल राष्ट्र बैंक जनकपुर	६१	कार्यान्वयन स्थिति	५२
नेपाल राष्ट्र बैंक वीरगञ्ज	६१		
नेपाल राष्ट्र बैंक पोखरा	६१		
नेपाल राष्ट्र बैंक सिद्धार्थनगर	६१		
नेपाल राष्ट्र बैंक नेपालगञ्ज	६२		
नेपाल राष्ट्र बैंक धनगढी	६२		
सञ्चालक समितिको बैठक	६२		
		परिशिष्ट तालिकाहरू	
		तालिका २.१ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई नेपाल राष्ट्र	
		बैंकबाट उपलब्ध गराइएको पुनर्कर्जाको	
		वक्यौता विवरण	६३
		तालिका २.२ निष्कासित विभिन्न दरका नोटहरू	६३
		तालिका २.३ नोटको सुरक्षण	६४
		तालिका २.४ श्रेणी अनुसार दरबन्दी तथा बहालीमा रहेका	
		कर्मचारीको संख्या	६४
		तालिका २.५ बैंकसं प्रशिक्षण केन्द्रद्वारा सञ्चालित तालिम,	
		कार्यक्रम तथा गोष्ठीहरू	६५
		तालिका २.६ विदेशमा सञ्चालित तालिम, सेमिनार, बैठक	
		तथा गोष्ठीहरू	६६
		तालिका २.७ स्वदेशमा सञ्चालित अन्य तालिम, सेमिनार,	
		गोष्ठी तथा कार्यक्रमहरू	७२
		तालिका २.८ अध्ययन	७२

चार्ट

चार्ट २.१ नेपाल राष्ट्र बैंकमा कार्यरत कुल कर्मचारी ५७

टेक्स्ट तालिकाहरू

तालिका २ (क) आर्थिक वर्ष २०६९/७० को मुद्रास्फीतिदर र	
शोधनान्तर बचत	३७
तालिका २ (ख) संकुचित र विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर	
(प्रतिशतमा)	३७
तालिका २ (ग) विद्यमान बैंकदर तथा पुनर्कर्जा दरहरू	३८

३

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

सम्पत्ति तथा दायित्व	७५		
आय विवरण	७६	चार्टहरू	
नगद प्रवाह	७९	चार्ट ३.१ नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पत्ति संरचना	७५
इक्विटीमा भएको परिवर्तन	७७	चार्ट ३.२ नेपाल राष्ट्र बैंकको दायित्व संरचना	७६
		चार्ट ३.३ नेपाल राष्ट्र बैंकको सञ्चालन आम्दानी संरचना	७६
		चार्ट ३.४ नेपाल राष्ट्र बैंकको इक्विटी संरचना	७७
तालिकाहरू			
नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण	७८		

अनुसूचीहरू

अनुसूची क : नेपाल राष्ट्र बैंकको सङ्गठन तालिका	१११
अनुसूची ख : सञ्चालक समिति	११२
अनुसूची ग : अधिकृत विशिष्ट र अधिकृत प्रथमको नामावली	११३

१

● विश्व उत्पादन, व्यापार र मुद्रास्फीति	१
● नेपालको समग्र आर्थिक स्थिति	१
● मूल्य स्थिति	४
● मौद्रिक स्थिति	४
● सरकारी वित्त स्थिति	७
● बाह्य क्षेत्र	७
● वित्तीय बजार तथा वित्तीय संस्थाहरू	१०
● मुद्रा तथा वित्तीय बजार	१०
● वित्तीय संस्थाहरू	१३
● आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को समष्टिगत आर्थिक स्थितिको आंकलन	१५

समष्टिगत आर्थिक स्थिति

विश्व उत्पादन, व्यापार र मुद्रास्फीति

1-1 अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषबाट सेप्टेम्बर २००५ मा प्रकाशित वर्ल्ड इकोनमिक आउटलुक अनुसार सन् २००४ मा विश्वको आर्थिक वृद्धिदर ५.१ प्रतिशत रह्यो, जुन सन् २००३ को तुलनामा १.१ प्रतिशतले बढी छ (तालिका १.१)। कोषले सन् २००५ र २००६ मा विश्वको आर्थिक वृद्धिदर दुवै वर्षमा ४.३ प्रतिशत रहने अनुमान गरेको छ। सन् २००५ को प्रथम त्रयमासदेखि नै निर्माण तथा व्यापार क्षेत्रको वृद्धिदरमा शिथिलता आएपनि सेवा क्षेत्रको उत्पादनमा वृद्धि भएकाले यस वर्ष पनि विश्व अर्थतन्त्र सुदृढ हुने देखिएको हो। यद्यपि पेट्रोलियम पदार्थमा भइरहेको वृद्धि, विश्वको चालू खाता घाटा निरन्तर रूपमा बढेर जानु तथा क्षेत्रीय रूपमा आर्थिक वृद्धि दरमा रहेको असमानता विश्व अर्थव्यवस्थाका लागि प्रमुख चुनौतिका रूपमा रहेका छन्। त्यसैगरी सन् २००४ मा एसिया क्षेत्रको आर्थिक वृद्धि ६.८ प्रतिशत रहेकोमा छिमेकी मुलुकहरू चीन र भारतको आर्थिक वृद्धि क्रमशः ९.५ र ७.२ प्रतिशत रहेको छ।

1-2 सन् २००४ मा विश्व व्यापारको आयतन सन् २००३ को ५.४ प्रतिशतको तुलनामा भण्डै दोब्बर अर्थात् १०.३ प्रतिशतले वृद्धि भयो (तालिका १.२)। सन् २००४ मा विकसित मुलुकहरूको आयात ८.८ प्रतिशतले वृद्धि भयो भने विकासोन्मुख मुलुकहरूको आयात १६.४ प्रतिशतले बढ्यो। त्यसैगरी यस अवधिमा विकसित मुलुकहरूको निर्यात ८.३ प्रतिशतले तथा विकासोन्मुख मुलुकहरूको निर्यात १४.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ।

1-3 विश्वको Headline Inflation* सन् २००५ को सुरुदेखि नै सीमान्तरूपले वृद्धि हुँदै गइरहेको छ भने अर्कोतर्फ core inflation** स्थिर नै रहेको छ (तालिका १.३)। अल्पकालीन व्याजदर बढ्ने प्रवृत्ति देखिए तापनि वित्तीय बजारमा लामो अवधिको व्याजदर विश्वभर नै

अप्रत्याशित रूपले न्यून रहेको छ। बलियो व्यवसायिक नाफा तथा कम्पनीहरूको सुदृढ बासलातले गर्दा विश्व पूँजी बजार लचिलो रहेको छ।

नेपालको समग्र आर्थिक स्थिति

1-4 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा देशको आर्थिक वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको तुलनामा कम रहेको छ। मौसमी प्रतिकूलताको कारण धानको उत्पादनमा कमी आएको हुँदा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा कृषि क्षेत्रको समग्र उत्पादन ३.० प्रतिशतले मात्र वृद्धि हुने संशोधित अनुमान छ। निर्माण र व्यापार रेष्टुरेण्ट तथा होटल उपक्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर ऋणात्मक रहेको छ। निर्माणजन्य वस्तुहरूको आयातमा भएको उल्लेखनीय कमी तथा त्यस्ता वस्तुको आन्तरिक उत्पादन पनि नगण्यमात्र वृद्धि भएको र पर्यटक आगमनमा तीव्र गिरावट आएकोले उपरोक्त उपक्षेत्रहरूको वृद्धिदर ऋणात्मक रहेको हो। फलतः गैरकृषि क्षेत्रको समग्र उत्पादन आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा २.१ प्रतिशतले मात्र बढ्ने अनुमान छ। यिनै कारणहरूले गर्दा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादन साधनको लागतमा २.३ प्रतिशत तथा उत्पादकको मूल्यमा २.७ प्रतिशतले बढ्ने संशोधित अनुमान रहेको छ।

कुल गार्हस्थ्य उत्पादन

1-5 समीक्षा वर्षमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादन साधनको लागतमा २.३ प्रतिशत र उत्पादकको मूल्यमा २.७ प्रतिशतले बढ्ने अनुमान छ (तालिका १.५)। अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर क्रमशः ३.५ प्रतिशत र ३.८ प्रतिशत रहेको थियो। समीक्षा वर्षमा देशका केही भागमा बाढी तथा केही भागमा सुख्खा परेकाले प्रमुख खाद्यान्नवाली धानको उत्पादनमा ३.७ प्रतिशतले कमी आई समग्र कृषि क्षेत्रको उत्पादन अघिल्लो वर्षको ३.९ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा ३.० प्रतिशत मात्रले वृद्धि हुने अनुमान छ। निर्माणजन्य वस्तुहरूको आयातमा भएको उल्लेखनीय कमी तथा त्यसको तुलनामा आन्तरिक उत्पादन नगण्यमात्र वृद्धि भएका कारण निर्माण उपक्षेत्रको वृद्धिदर ०.१ प्रतिशतले ऋणात्मक रहेको र पर्यटक आगमनमा भारी गिरावटका कारण व्यापार, रेष्टुरेण्ट तथा होटल उपक्षेत्रको वृद्धिदर समेत २.१ प्रतिशतले ऋणात्मक रहेबाट गैरकृषि क्षेत्रको समग्र उत्पादन गत वर्षको ३.४ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा समीक्षा वर्षमा २.१ प्रतिशत मात्रले बढ्ने अनुमान छ।

* Headline inflation वास्तविक (measured) मुद्रास्फीतिदर हो, जुन सामान्यतया राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकांक तथा थोक मूल्य सूचकांकको आधारमा निकालिन्छ।

** Core inflation साधारणतया headline inflation बाट खाद्यान्न, सरकारले मूल्य निर्धारण गर्ने वस्तु र उर्जाको मूल्य (energy price) घटाएर निकाल्ने गरिन्छ।

तालिका १ (क)

कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर (साधनको लागतमा)
(२०५१/५२ को मूल्यमा)

उपक्षेत्र	२०५१/६०	२०६०/६१	२०६१/६२	तीन वर्षको औसत	दशौं योजनाको न्यूनतम लक्ष्य
कृषि	२.५	३.९	३.०	३.१	२.८
गैरकृषि	३.४	३.४	२.१	३.०	५.२
उद्योग	३.३	१.१	१.५	२.०	
सेवा	३.४	४.८	२.४	३.६	
कुल	३.३	३.५	२.३	२.९	४.३

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग र राष्ट्रिय योजना आयोग।

कृषि क्षेत्र

1-6 कुल गार्हस्थ्य उत्पादनअन्तर्गतका विभिन्न उप-क्षेत्रहरूलाई कृषि, उद्योग र सेवा जस्ता प्रमुख तीन क्षेत्रहरूमा वर्गीकरण गरी विश्लेषण गर्दा समीक्षा वर्षमा कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर अधिल्लो वर्षको भन्दा घट्ने संशोधित अनुमान रहेको छ।

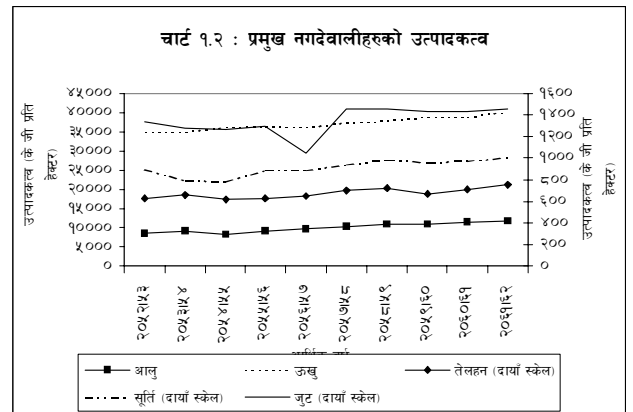
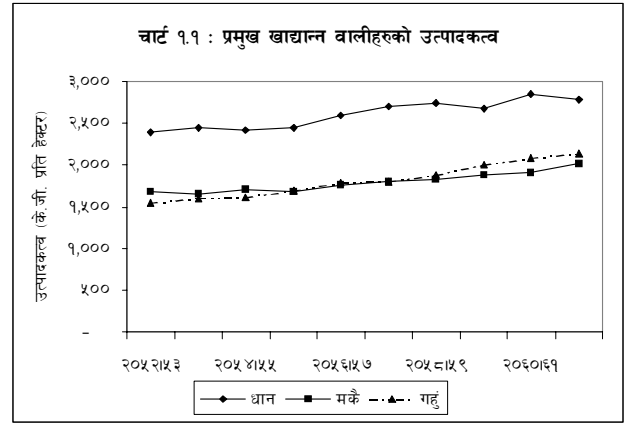
1-7 समीक्षा वर्षमा मकै, तेलहन, आलु, फलफूल तथा तरकारीको उत्पादनमा उल्लेखनीय वृद्धि तथा अन्य बाली र दुध, माछा, मासुको उत्पादनमा सामान्य वृद्धि भए तापनि कृषि क्षेत्रको गार्हस्थ्य उत्पादनमा भण्डै २०.० प्रतिशत योगदान रहेको धानको उत्पादन अधिल्लो वर्षको ७.८ प्रतिशतको उच्च वृद्धिको विपरीत समीक्षा वर्षमा ३.७ प्रतिशतले घट्नु गएको तथा सुर्तिको उत्पादन वृद्धि ऋणात्मक रहेको कारण समग्र कृषि क्षेत्रको गार्हस्थ्य उत्पादन ३.० प्रतिशतले मात्र बढेको अनुमान छ। गत वर्ष कृषि क्षेत्रको गार्हस्थ्य उत्पादन ३.९ प्रतिशतले बढेको थियो।

1-8 समीक्षा वर्षमा खाद्यान्न बालीहरूमध्ये मकै, गहुँ, तथा कोदोको उत्पादन क्रमशः ७.९ प्रतिशत, ४.० प्रतिशत र २.३ प्रतिशतले बढेको तथा जौ को उत्पादन २.९ प्रतिशतले घटेको अनुमान छ। नगदेबालीतर्फ तेलहन, आलु, जुट तथा उखुको उत्पादन क्रमशः ६.९ प्रतिशत, ५.८ प्रतिशत, ४.६ प्रतिशत र ३.१ प्रतिशतले बढेको तर सुर्तिको उत्पादन ८.९ प्रतिशतले घटेको अनुमान छ। अन्य बाली तर्फ तरकारी, फलफूल तथा दलहनको उत्पादन क्रमशः १०.१ प्रतिशत, ७.२ प्रतिशत र २.२ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ। त्यस्तै, पशुजन्य उत्पादन तर्फ माछा, दुध, मासु र फुलको उत्पादन क्रमशः ६.३ प्रतिशत, ३.४ प्रतिशत, २.६ प्रतिशत र २.५ प्रतिशत तथा बनजन्य उत्पादन ३.४ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ।

1-9 विगत १० वर्षको उत्पादकत्व विश्लेषण गर्दा प्रमुख खाद्यान्न बालीहरूमध्ये धानको उत्पादन आर्थिक वर्ष २०५२/५३ मा न्यूनतम २,३९१ के.जी. प्रति हेक्टर रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा सबैभन्दा उच्च २,८५७ के.जी. प्रति हेक्टर भई समीक्षा वर्षमा यो २,७८२ के.जी.मा सीमित रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०५१/६० र २०६१/६२ बाहेक अन्य वर्षहरूमा धानको उत्पादकत्व क्रमशः वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ। समीक्षा वर्षमा मौसम प्रतिकूलताका कारण धानको उत्पादकत्वमा हास आएको हो। त्यसैगरी अर्को प्रमुख खाद्यान्न बाली मकैको उत्पादकत्व आर्थिक वर्ष २०५२/५३ को १,६८१ के.जी. प्रति हेक्टरबाट क्रमशः वृद्धि हुँदै आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा विगत दश वर्षकै उच्चतम २,०१९ के.जी. प्रति हेक्टर पुगेको देखिन्छ। त्यसैगरी गहुँको उत्पादकत्व पनि आर्थिक वर्ष २०५२/५३ को न्यूनतम १,५५० के.जी. प्रति हेक्टरबाट आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को उच्चतम २,१३४ के.जी. प्रति हेक्टर पुगेको देखिन्छ। समग्रमा हेर्दा नेपालमा खाद्यान्न बालीहरूको उत्पादकत्व बढ्दो क्रममा रहेको देखिन्छ (चार्ट १.१)।

1-10 विगत दश वर्षको प्रमुख नगदेबालीहरूको उत्पादकत्व विश्लेषण गर्दा तेलहनको उत्पादकत्व आर्थिक वर्ष २०५२/५३ को ६२७ के.जी. प्रति हेक्टरबाट क्रमशः वृद्धि हुँदै आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा सबैभन्दा उच्चतम ७५६ के.जी. प्रति हेक्टर रहन गएको देखिन्छ। तर आर्थिक वर्ष २०५४/५५ र २०५९/६० मा भने उत्पादकत्व केही मात्रामा घट्नु गएको देखिन्छ। त्यस्तै अर्को प्रमुख नगदेबाली उखुको उत्पादकत्व आर्थिक वर्ष २०५२/५३ को न्यूनतम ३५,००० के.जी. प्रति हेक्टरबाट क्रमशः वृद्धि हुँदै आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा आइपुग्दा ४०,२१७ के.जी.प्रति हेक्टर पुग्न गएको छ। त्यसैगरी अर्को प्रमुख नगदेबाली आलुको उत्पादकत्व आर्थिक वर्ष २०५२/५३ मा ८,४७५ के.जी. प्रति हेक्टरबाट वृद्धि भई आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा ११,८४६ के.जी. प्रति हेक्टर पुग्न गएको छ (चार्ट १.२)।

1-11 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा नेपालको मनसुनी वर्षा कुल ३८ वर्षा मापन केन्द्रमध्ये १६ केन्द्रमा सामान्यभन्दा अधिक वर्षा भयो भने २२ केन्द्रमा सामान्यभन्दा न्यून वर्षा भएको भयो (चार्ट ३)। त्यस्तै हिउँदे वर्षातर्फ भने कुल ४१ वर्षा मापन केन्द्रमध्ये २९ केन्द्रमा सामान्यभन्दा अधिक र १२ केन्द्रमा सामान्यभन्दा कम वर्षा भयो।*

* जल तथा मौसम विज्ञान विभागबाट प्राप्त वर्षाको तथ्याङ्कमा सामान्य वर्षालाई १०० प्रतिशत मान्दा सामान्यभन्दा बढी प्रतिशत वर्षा भएमा अधिक र सामान्यभन्दा कम प्रतिशत वर्षा भएमा न्यून वर्षा मानी विश्लेषण गरिएको छ।

उद्योग क्षेत्र

1=12 अघिल्लो वर्ष उद्योग क्षेत्रको उत्पादन १.१ प्रतिशतले बढेकोमा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा १.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। निर्माणजन्य वस्तुहरूको आयातमा उल्लेखनीय कमी भएको, तर आन्तरिक उत्पादन भने नगण्यमात्र वृद्धि भएका कारण निर्माण उपक्षेत्रको वृद्धिदर ०.१ प्रतिशतले ऋणात्मक रहेको अनुमान छ। भारततर्फ निर्यात वृद्धि तथा आन्तरिक वसाईसराईले गर्दा उपभोग्य वस्तुहरूको बढ्दो मागका कारण औद्योगिक उत्पादन उपक्षेत्रको वृद्धिदर २.६ प्रतिशत रहेको अनुमान छ। यसैगरी, नयाँ विद्युत आयोजनाहरू मध्ये रैराड खोला र सुनकोशी सानो जल विद्युत आयोजनाको उत्पादन शुरु भएको, शहरी क्षेत्रमा जनसंख्याको चाप बढेको तथा उत्पादनमूलक उद्योगको उत्पादन वृद्धिदर बढ्नगएको आधारमा आन्तरिक विद्युत खपतमा वृद्धि भएबाट विद्युत, ग्याँस तथा पानी उपक्षेत्रमा ४.८ प्रतिशतले मूल्य अभिवृद्धि भएको अनुमान छ। त्यस्तै, खानी तथा उत्खनन उपक्षेत्रको वृद्धिदर २.५ प्रतिशत रहेको अनुमान छ।

1=13 समीक्षा वर्षमा औद्योगिक वस्तुहरूको उत्पादन स्थिति मिश्रित रहेतापनि समग्र औद्योगिक उत्पादन गत वर्षको तुलनामा केही वृद्धि भएको अनुमान छ। समीक्षा वर्षमा ३४ प्रमुख औद्योगिक उत्पादनहरूको वार्षिक समग्र औद्योगिक उत्पादन सुचकाङ्क (आधार वर्ष २०६०/६१ = १००) २.६ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ। समूहगत आधारमा २० औद्योगिक समूहमध्ये सबभन्दा कम सूर्तिजन्य वस्तुको उत्पादन वृद्धि ०.५ प्रतिशत र सबभन्दा बढी वनस्पती घ्यू र तेलको उत्पादन वृद्धि ७.० प्रतिशत रहेको छ भने तयारी पोशाकको उत्पादन भने १९.६ प्रतिशतले घटेको अनुमान छ।

1=14 वस्तुगत आधारमा वनस्पती घ्यू, चाउचाउ, विस्कुट, चिनी, चिया, भटमासको तेल, प्रशोधित दुध, चामल, गहुँको पिठो, गाईवस्तुको दाना, धागो, सूती कपडा, उनी गलैचा, पश्मिना, चिरान काठ, पत्रपत्रिका, औषधि, साबुन, फलामे रड, धातुका घरायसी उत्पादन, विजुलीका तार, हल्का पेय पदार्थ, वियर, चुरोट, जुटका सामान, प्रशोधित छाला, कागज, साबुन, प्लाष्टिकका सामान, ईट्टा तथा टायल्स, सीमेन्ट आदिको उत्पादन बढेको अनुमान छ भने तयारी पोशाक, तोरीको तेल, रक्सी, नाइलनका कपडा आदिको उत्पादन घटेको अनुमान छ।

तालिका १ (ख)

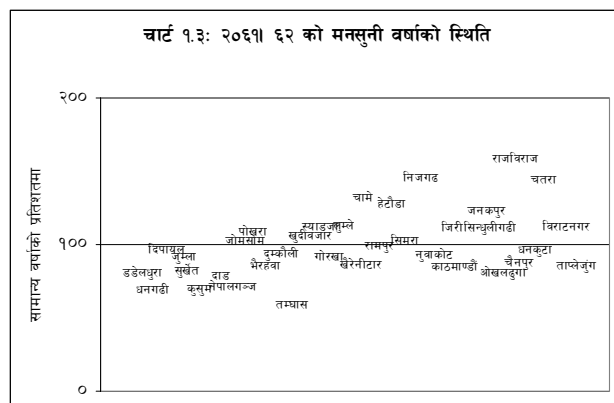
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदरमा सापेक्षिक योगदान (२०५१/५२ को मूल्यमा)

उपक्षेत्र	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा अंश		वृद्धिदर		वृद्धिदरमा सापेक्षिक योगदान	
	२०६०/६१	२०६१/६२	२०६०/६१	२०६१/६२	२०६०/६१	२०६१/६२
कृषि	३८.८	३९.१	३.९	३.०	४१.५	४७.८
उद्योग	२२.४	२२.२	१.१	१.५	६.७	१३.८
सेवा	३८.८	३८.८	४.८	२.४	५१.८	३८.४
कुल	१००.०	१००.०	३.६	२.४	१००.०	१००.०

स्रोत : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग र नेपाल राष्ट्र बैंकको गणना।

सेवा क्षेत्र

1=15 अघिल्लो वर्ष ४.८ प्रतिशतले बढेको सेवा क्षेत्र समीक्षा वर्षमा २.४ प्रतिशत मात्रले बढेको अनुमान छ। समीक्षा वर्षमा यातायातको साधनको आयातमा भएको सामान्य वृद्धि र दुरसंचारको क्षेत्रमा भएको

विस्तारको कारण यातायात, संचार एवं भण्डारण उपक्षेत्रको वृद्धिदर ५.१ प्रतिशत कायम रहेको अनुमान छ। वित्तीय क्षेत्रबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जामा भएको विस्तार र काठमाडौँ उपत्यका लगायत अधिराज्यका शहरी क्षेत्रहरूमा घर जग्गा कारोवारमा वृद्धि भएको कारण वित्त तथा घर जग्गा उपक्षेत्रको वृद्धि दर अघिल्लो वर्षको ३.२ प्रतिशतको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ४.६ प्रतिशत पुगेको अनुमान छ। सामुदायिक तथा सामाजिक सेवा उपक्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्ष ३.० प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा सीमान्त रूपले घटी २.८ प्रतिशत रहेको अनुमान छ। समीक्षा वर्षमा सेवा क्षेत्र अन्तर्गतका उपरोक्त उपक्षेत्रहरूको विस्तार सीमान्त रूपले हुनु तथा पर्यटक आगमनमा उल्लेख्य गिरावट, कृषि उत्पादनमा आएको कमी समेतले व्यापार, रेष्टुरेण्ट तथा होटेल उपक्षेत्रको वृद्धिदर २.१ प्रतिशतले ऋणात्मक भएबाट सेवा क्षेत्रको विस्तारमा प्रतिकूल प्रभाव देखिएको हो।

1=16 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा हवाईमार्गबाट नेपाल आएका पर्यटकहरूको संख्यामा १७.८ प्रतिशतले कमी आई २ लाख ५१ हजारमा सीमित रहन पुगेको छ*। आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा भारतीय पर्यटकहरूको आगमन संख्या १८.३ प्रतिशतले घटी ७७ हजारमा सीमित रहेको छ भने अन्य मुलुकहरूबाट आउने पर्यटकहरूको संख्या १७.६ प्रतिशतले घटी १ लाख ७४ हजारमा सीमित रहन गएको छ।

उपभोग, लगानी र बचत

1=17 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कुल उपभोगको अंश अघिल्लो वर्षको ८७.४ प्रतिशतबाट ०.२ प्रतिशत विन्दुको सीमान्त वृद्धिभई ८७.६ प्रतिशत रहेको अनुमान छ। समीक्षा वर्षमा निजी क्षेत्र र सरकारी क्षेत्रको उपभोग अघिल्लो वर्षकै हाराहारीमा अर्थात् क्रमश ८८.४ प्रतिशत र ११.६ प्रतिशत रहेको अनुमान छ। अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा लगानीको अनुपात २६.४ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा २.५ प्रतिशत विन्दुले बढ्न गई २८.९ प्रतिशत पुगेकोछ। त्यस्तै, अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको १२.६ प्रतिशत रहेको कुल गार्हस्थ्य बचत समीक्षा वर्षमा ०.२ प्रतिशत विन्दुले घट्न गई १२.४ प्रतिशतमा भरेको छ। अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको १९.१ प्रतिशत रहेको कुल स्थिर पूँजी निर्माण समीक्षा वर्षमा ०.२ प्रतिशत विन्दुले घट्न गई १८.९ प्रतिशत रहेको छ।

1=18 प्रचलित मूल्यमा अघिल्लो वर्ष ८.७ प्रतिशतले बढेको कुल आन्तरिक माग* समीक्षा अवधिमा ९.९ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ। अघिल्लो वर्षको तुलनामा समीक्षा अवधिमा कुल उपभोग वृद्धिदरमा सामान्य हास आए पनि सरकारको पूँजीगत खर्च १८.४ प्रतिशतले

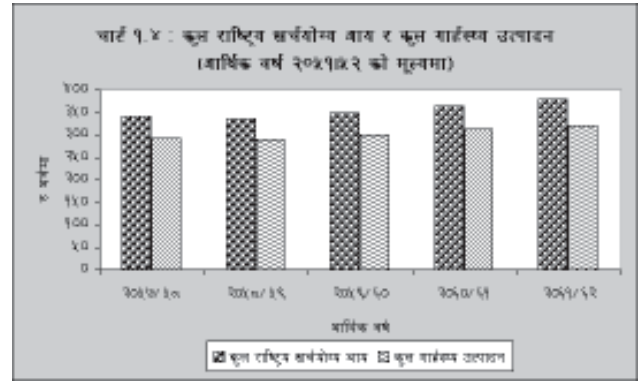
* इस्वी सम्बतअनुसार प्राप्त तथ्यांकलाई विक्रम सम्बतमा औसतरूपले मिलान गरिएको।

बढेकोले कुल आन्तरिक माग बढ्न गएको हो । कुल आन्तरिक मागमध्ये ७७.७ प्रतिशत अंश रहेको निजी क्षेत्रबाट हुने माग अधिल्लो वर्ष ८.९ प्रतिशतले बढेको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा ७.९ प्रतिशत मात्रले बढेको अनुमान छ । सार्वजनिक लगानीको वृद्धिदरमा हास आई आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा १.४ प्रतिशतले ऋणात्मक रहेको छ । सार्वजनिक उपभोग खर्च अधिल्लो वर्ष ८.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष २०६१/६२ मा ८.० प्रतिशतले मात्र बढेको छ । नेपाली वस्तु तथा सेवाको वाह्य माग पनि अधिल्लो वर्ष १५.९ प्रतिशतले बढेको विपरीत समीक्षा वर्षमा ४.० प्रतिशतले घटेको छ ।

कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय **

1=19 १.२४ समीक्षा वर्ष २०६१/६२ तथा अधिल्लो आर्थिक वर्ष २०६०/६१ दुवै वर्षहरूमा कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आयको वृद्धिदर प्रचलित मूल्यमा ९.१ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । प्रचलित मूल्यमा यी वर्षहरूमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर क्रमशः ८.८ र ७.४ प्रतिशत रहेको छ । त्यस्तै, समीक्षा वर्ष कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य

आयको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसंगको अनुपात ११८.६ प्रतिशत रहेको अनुमान छ, अधिल्लो वर्ष यस्तो अनुपात ११६.८ प्रतिशत रहेको थियो । खुद हस्तान्तरणीय भुक्तानीमा विप्रेषणबाट प्राप्त आयको अंश उल्लेखनीय रहँदै आएको छ । समीक्षा वर्ष विप्रेषण ११.९ प्रतिशतले बढेको र विप्रेषण आयको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसंगको अनुपात १२.३ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । त्यसैगरी समीक्षा वर्ष कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी आर्थिक वर्ष २०५१/५२ को मूल्यमा ४.४ प्रतिशतले बढेको अनुमान रहेको छ (तालिका १ (ग) । कुल गार्हस्थ्य उत्पादन र कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आयको तुलनात्मक विवरण चार्ट १.४ मा देखाइएको छ ।

कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय

स्वदेशमा बस्ने नागरिकहरूको लागि उपभोग वा बचतका लागि प्राप्त कुल आय नै कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय हो । देशमा खर्च गर्ने निर्णय र खर्च प्रवृत्ति तथा देशभित्र हुने आयको प्रवाह (Flow of Fund) विश्लेषण गर्ने प्रमुख आधार कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय (Gross National Disposable Income–GNDI) भएकोले यस वैकले यसको विश्लेषण गर्न सुरु गरेको हो ।

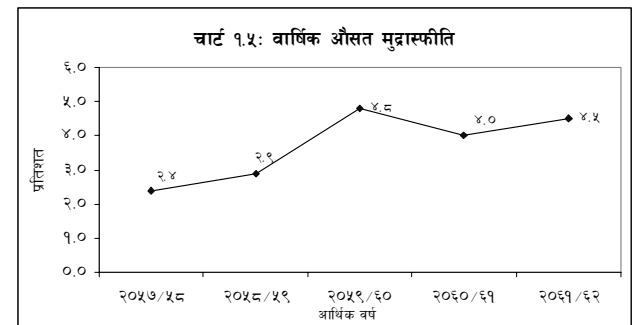
कुल गार्हस्थ्य उत्पादनले स्वदेश (घरायसी) को उत्पादनबाट प्राप्त हुने आयलाई मात्र मापन गर्छ । वाह्य स्रोतबाट आउने आयलाई यसले समेट्दैन । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा साधनहरूको खुद आय जोडेर प्राप्त हुने कुल राष्ट्रिय आय (Gross National Income–GNI) मा विदेशबाट प्राप्त हुने खुद हस्तान्तरणीय भुक्तानी जोडेपछि कुल राष्ट्रिय खर्च योग्य आय प्राप्त हुन्छ । साधनको आयमा (क) पूँजीको लगानीबाट प्राप्त आम्दानी/प्रतिफल/व्याज (ख) मौसमी श्रमिकहरू (एक वर्ष भन्दा कम बाहिर रही काम गरेको) बाट प्राप्त ज्याला (ग) भूमि, भवन आदिको भाडाबाट प्राप्त सेवा आय पर्दछन् । खुद हस्तान्तरणीय भुक्तानी गैरआवासीयबाट प्राप्त आय र नेपालमा विदेशीले आर्जन गरी विदेश पठाइएको आयको फरक रकम हो ।

वैदेशिक रोजगारमा गएका नेपालीहरूबाट वर्षेनी प्राप्त हुने विप्रेषण स्वदेश भित्रको खर्च प्रक्रियामा निर्णायक रहने र त्यस्तो खर्चले समग्र आर्थिक क्रियाकलापलाई प्रभावित पार्ने कारणले अहिलेको समयमा GNDI को गणना र यसको अन्य परिसूचकहरूसँगको तुलना अति सान्दर्भिक र महत्वपूर्ण हुन गएको छ ।

मूल्य स्थिति

उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क

1=20 समीक्षा वर्षमा राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क (आधार वर्ष २०५२/५३ = १००) वार्षिक औसत वृद्धिदरको आधारमा ४.५ प्रतिशतले बढेको छ (तालिका १.६) । गत वर्ष यस्तो वृद्धिदर ४ प्रतिशत रहेको थियो । पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा पटक पटक वृद्धि, मूल्य अभिवृद्धि गरेको दरमा वृद्धिका साथै चामलको मूल्यमा अनपेक्षित वृद्धि भएका कारण मुद्रास्फीति गत वर्षको भन्दा केही बढीदरले वृद्धि भएको हो ।

* ६ आन्तरिक मागमा सार्वजनिक क्षेत्र र निजी क्षेत्रको उपभोग र लगानी तथा मौज्जात परिवर्तन पर्दछ ।

** कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय पनि राष्ट्रिय लेखा तथ्याङ्ककै एक अंग हो । हाल प्रचलित SNA 1993 ले Gross National Income (GNI) र Gross National Disposable Income (GNDI) लाई पुनर्परिभाषित गरेको र अरु देशहरूमा तयार गर्ने गरिएका यी योगाङ्कहरू केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट गणना शुरु गरिसकिएको छैन । तर, नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपरोक्त योगाङ्कहरूको महत्वलाई ध्यानमा राखी आर्थिक क्रियाकलाप विश्लेषणका लागि SNA 1993 मा आधारित सैद्धान्तिक अवधारणाको आधारमा GNDI गणना गरिएको हो ।

1=21 वार्षिक औसत वृद्धिदरको आधारमा खाद्य तथा पेय पदार्थ समूहको मूल्य सूचकाङ्क गत वर्ष ३.३ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ४.० प्रतिशतले बढेको छ । अन्न तथा अन्नबाट बनेका परिकारहरू, तरकारी तथा फलफूल, रेफ्रिजरेटो खााना, माछा-मासु तथा फुल एवं चिनी तथा चिनीजन्य पदार्थको मूल्य बढेको कारण गत वर्षको तुलनामा समीक्षा अवधिमा यस समूहको मूल्य सूचकाङ्क बढेको हो । यस समूह अन्तर्गतका उप-समूहहरूमध्ये चिनी तथा चिनीजन्य पदार्थ (२४.८ प्रतिशत),

तालिका १ (ग)
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी
(प्रचलित बजार मूल्यमा)

विवरण	२०५९।६०	२०६०।६१	२०६१।६२	२०६०।६१	२०६१।६२
	रु. करोडमा			प्रतिशत परिवर्तन	
कुल उपभोग	४०१८९।७	४३४३५.९	४६७२०.२	८.१	७.६
कुल लगानी	११८०२०	१३०९९.३	१५४१३.२	११.०	१७.७
आन्तरिक माग	५१९९१.७	५६५३५.२	६२१३३.५	८.७	९.९
खूद निर्यात	(६३२४.२)	(६८६०.७)	(८७७९.६)	८.५	२८.०
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	४५६६७.५	४९६७४.५	५३३५३.८	८.८	७.४
खूद साधन आय	(६७.६)	(१६८.४)	१६३.७	१४९.२	(१९७.२)
खूद ट्रान्सफर	७५५३.३	८४८८.९	९७७०.४	१२.४	१५.१
कामदार विप्रेषण	५३१५३.२	५७९९५.५	६३२८७.९	९.१	९.१
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी					
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी	३४९४८.६	३६३९३.२	३७९७९.४	४.१	४.४

श्रोत केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग र नेपाल राष्ट्र बैंक ।

मासु, माछा तथा फुल (६.४ प्रतिशत), रेष्टुराँको खाना (५.१ प्रतिशत), तरकारी तथा फलफूल (४.७ प्रतिशत), दलहन (४.४ प्रतिशत), अन्न तथा अन्नबाट बनेका परिकारहरू (३.८ प्रतिशत), पेय पदार्थ (१.८ प्रतिशत), साथै दूध तथा दुग्ध पदार्थ (०.५ प्रतिशत) को मूल्यमा वृद्धि भएको छ भने तेल तथा घ्यू र मरमसलाको मूल्यसूचीमा क्रमशः १.९ प्रतिशत र १.० प्रतिशतले ह्रास आएको छ ।

1-22 समीक्षा वर्षमा गैरखाद्य वस्तु तथा सेवा समूहको मूल्य सूचकाङ्क ५.१ प्रतिशतले बढेको छ । गत वर्ष यस्तो मूल्य सूचकाङ्क ४.७ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा वर्षमा पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा भएको वृद्धिको प्रभावबाट घरायसी वस्तु तथा सेवा एवं यातायात तथा संचार को मूल्यमा उच्च दबाव परेकोले यस समूहको मूल्य सूचकाङ्कमा वृद्धि भएको हो । यस समूह अन्तर्गतका उपसमूहहरूमा घरायसी सामान तथा सेवाहरू (९.२ प्रतिशत), यातायात तथा संचार (७.० प्रतिशत), शिक्षा, शैक्षिक सामग्री तथा मनोरञ्जन

(४.४ प्रतिशत), लत्ता कपडा तथा तयारी लुगा (२.५ प्रतिशत), सूती तथा सूतीजन्य पदार्थ (२.० प्रतिशत), औषधी तथा व्यक्तिगत हेरचाह (१.७ प्रतिशत) र जुता (०.५ प्रतिशत) सबैको मूल्यमा वृद्धि भएको छ ।

1-23 क्षेत्रगत आधारमा, समीक्षा वर्षमा काठमाडौँ उपत्यकाको मूल्य सूचकाङ्क ५.० प्रतिशतले तथा तराई र पहाडको दुवैको ४.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । गत वर्ष यस्तो वृद्धिदर काठमाण्डौँ उपत्यका, तराई र पहाडमा क्रमशः ५.९ प्रतिशत, ३.१ प्रतिशत र ३.२ प्रतिशत थियो ।

थोक मूल्य सूचकाङ्क

1-24 वार्षिक औसतका आधारमा राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकाङ्क (आधार वर्ष २०५६।५७ = १००) गत वर्षमा ४.१ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा वर्षमा ७.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ (तालिका १.७) । समीक्षा वर्षमा पेट्रोलियम पदार्थ तथा कोइला, नगदेबाली, निर्माण सामग्री, रसायनिक मल तथा रासायनिक वस्तु एवं चामल जातिको मूल्य बढेको कारण गत वर्षको तुलनामा मूल्य सूचकाङ्कमा बढी दरले वृद्धि हुन गएको हो । समूहगत रूपमा कृषिजन्य वस्तुहरू, स्वदेशमा उत्पादित वस्तुहरू र आयातित वस्तुहरूको मूल्य सूचकाङ्कमा क्रमशः ५.९ प्रतिशत, ६.२ प्रतिशत र १०.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । गत वर्ष यस्तो वृद्धिदर क्रमशः २.१ प्रतिशत, ५.६ प्रतिशत र ६.२ प्रतिशत थियो । समीक्षा

वर्षमा पेट्रोलियम पदार्थ तथा कोइला (२३.९ प्रतिशत) र नगदेबाली (२२.२ प्रतिशत) निर्माण सामग्री (१५.४ प्रतिशत) एवं रासायनिक मल तथा रासायनिक वस्तु (१२.१ प्रतिशत) को मूल्य बढी दरले वृद्धि हुन गएको छ भने मरमसला तथा फलफूल र तरकारीको मूल्यमा क्रमशः ३.९ प्रतिशत र ५.४ प्रतिशतले ह्रास आएको छ ।

मौद्रिक स्थिति

मौद्रिक योगाङ्क

1-25 समीक्षा वर्षमा दुवै मौद्रिक योगाङ्कहरूको विस्तारमा कमी आएको छ । विस्तृत मुद्रा प्रदाय ८.३ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ३ खर्व ४४ करोड पुगेको छ (तालिका १.८) । गत वर्ष विस्तृत मुद्रा १२.८ प्रतिशतले बढेको थियो । त्यसै गरी गत वर्ष १२.२ प्रतिशतले बढेको संकुचित मुद्राप्रदाय समीक्षा वर्षमा ६.६ प्रतिशतले मात्र बढ्न गई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. १ खर्व २१ करोड पुगेको छ । स्रोततर्फ खुद वैदेशिक सम्पत्तिको वृद्धिदरमा कमी र मागतर्फ न्यून आर्थिक वृद्धिदरले गर्दा विस्तृत र संकुचित मुद्रा प्रदाय दुवैको वृद्धिदर कम रहेको हो ।

मौद्रिक योगाङ्कका कारक तत्वहरू

1-26 मौद्रिक योगाङ्कहरूमा विस्तारकारी भूमिका खेल्ने मौद्रिक क्षेत्रको खुद वैदेशिक सम्पत्ति (विदेशी विनिमय मूल्याङ्कन लाभ/हानि समायोजन समेत) समीक्षा वर्षमा ५.३ प्रतिशत (रु ५ अर्ब ७४ करोड) ले बढ्न गई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. १०७ अर्ब ७४ करोड पुगेको छ । गत वर्ष खुद वैदेशिक सम्पत्ति १७.५ प्रतिशत (रु १६ अर्ब) ले बढेको थियो । वैदेशिक पूँजी आप्रवाहमा आएको कमीले गर्दा यस वर्ष खुद वैदेशिक सम्पत्तिको वृद्धि न्यून रहेको हो ।

1-27 मौद्रिक योगाङ्कहरूमा विस्तारकारी भूमिका निर्वाह गर्ने अर्को प्रमुख कारक मौद्रिक क्षेत्रको कुल आन्तरिक कर्जा समीक्षा वर्षमा १३.८ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. २ खर्व ८० अर्ब २४ करोड पुगेको छ । गत वर्ष सो कर्जा ९.९ प्रतिशतले मात्र बढेको थियो । मौद्रिक क्षेत्रको वित्तीय संस्थाहरू माथिको दावीमा कमी आएतापनि

गैर वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी र सरकारमाथिको खुद दावीमा वृद्धि भएको कारण कुल आन्तरिक कर्जाको वृद्धि दर गत वर्षको तुलनामा बढी हुन गएको हो ।

1-28 कुल आन्तरिक कर्जामध्ये, मौद्रिक क्षेत्रबाट सरकारलाई जाने खुद कर्जा समीक्षा वर्षमा ११.३ प्रतिशतले बढ्न गई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ६३ अर्ब ८९ करोड पुगेको छ । गत वर्ष सो कर्जा १.८ प्रतिशतले घटेको थियो । सरकारको वैदेशिक ऋण आप्रवाहमा कमी आएको पृष्ठभूमिमा बजेटमा उल्लेख भएबमोजिम आन्तरिक ऋण परिचालन र राष्ट्र बैंकबाट केही अधिविकर्ष उपयोग गरेको कारण यस वर्ष सरकारमाथिको खुद दावीमा वृद्धि भएको हो ।

1-29 मौद्रिक क्षेत्रको गैरवित्तीय सरकारी संस्थानहरूमाथिको दावी समीक्षा वर्षमा १२५.३ प्रतिशतको उच्च दरले वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ६ अर्ब ५७ करोड पुगेको छ । गत वर्ष सो दावी २.९ प्रतिशतको न्यून दरले मात्र बढेको थियो । वाणिज्य बैंकहरूबाट नेपाल आयल निगम, नेपाल विद्युत प्राधिकरण, नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेड तथा जनक शिक्षा सामग्री केन्द्र जस्ता गैर वित्तीय सरकारी संस्थानहरूलाई जाने कर्जामा वृद्धि भएका कारण समीक्षा वर्षमा गैरवित्तीय सरकारी संस्थानहरूमाथिको दावी उल्लेखनीय रूपले बढेको हो ।

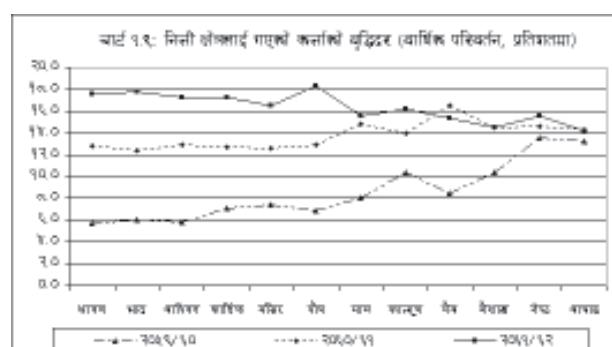
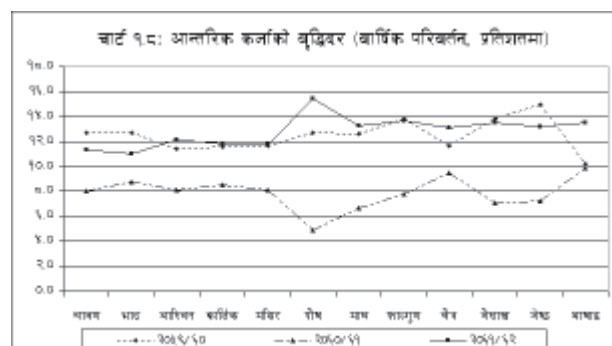
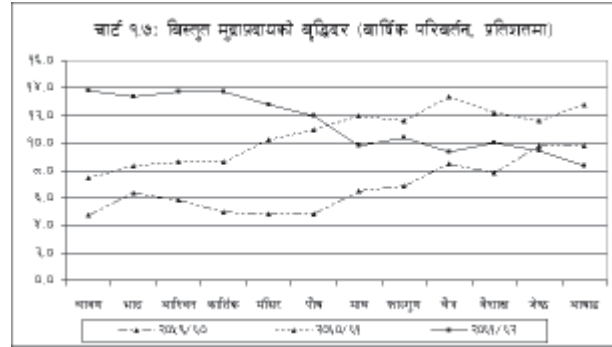
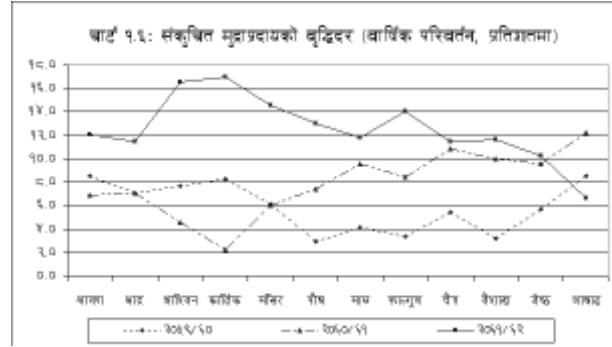
1-30 मौद्रिक क्षेत्रको वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी गत वर्ष १२.८ प्रतिशतले बढेको विपरित समीक्षा वर्षमा ४.४ प्रतिशतले घट्न गई २०६२ आषाढ मसान्तमा रु. १२ अर्ब ७६ करोडमा भरिएको छ । नेपाल विकास बैंक तथा डेभलपमेण्ट एण्ड क्रेडिट बैंक लिमिटेडले नेपाल राष्ट्र बैंकको पुनर्कर्जा चुक्ता गरेका र कृषि विकास बैंकको वाणिज्य बैंक कारोवार गर्ने शाखाहरूले तिनीहरूको मुख्य कार्यालयमा राख्ने नगद मौज्जातमा कमी आएको कारण यस वर्ष वित्तीय संस्थामाथिको दावी घटेको हो ।

1-31 मौद्रिक क्षेत्रको निजी क्षेत्रमाथिको दावी समीक्षा वर्षमा १४.२ प्रतिशतले बढ्न गई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. १९७ अर्ब २ करोड पुगेको छ । गत वर्ष पनि सो दावी यस वर्षकै वृद्धिदरको हाराहारीमा अर्थात् १४.३ प्रतिशतले बढेको थियो । कालो सूची सम्बन्धी नयाँ व्यवस्थाका कारणले २०६२ आषाढ महिनामा वाणिज्य बैंकहरूको खराब ऋण असूलीमा सुधार आएको हुनाले निजी क्षेत्रमा जाने कर्जा विस्तारको गति वर्षको अन्त्यमा कम भएको हो ।

1-32 समीक्षा वर्षमा आवधिक निक्षेप ९.२ प्रतिशतले बढ्न गई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. २०० अर्ब २३ करोड पुगेको छ । गत वर्ष सो निक्षेप १३.१ प्रतिशतले बढेको थियो । न्यून आर्थिक वृद्धिदर र घट्दो वास्तविक व्याजदरका कारण आवधिक निक्षेपको वृद्धिदरमा कमी आएको हो ।

1-33 मुद्रा प्रदायको संकुचनकारी कारक, खुद अमौद्रिक दायित्व (विदेशी विनिमय मूल्याङ्कन लाभ/हानि समायोजन समेत) गत वर्ष ९.६ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २१.५ प्रतिशतको उच्च दरले वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ८७ अर्ब ५ करोड पुगेको छ । वाणिज्य बैंकहरूको चुक्ता पुँजी तथा मुनाफामा वृद्धि भएको कारणले खुद अमौद्रिक दायित्व बढी दरले विस्तार भएको हो ।

1-34 मौद्रिक क्षेत्रको कुल आन्तरिक कर्जाबाट खुद अमौद्रिक दायित्व घटाउँदा आउने खुद आन्तरिक सम्पत्ति (विदेशी विनिमय मूल्याङ्कन लाभ/हानि समायोजन समेत) समीक्षा वर्षमा १०.३ प्रतिशतले बढ्न गई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. १९२ अर्ब ७० करोड पुगेको छ । गत वर्ष खुद आन्तरिक सम्पत्ति १०.० प्रतिशतले बढेको थियो ।

सञ्चित मुद्रा (Reserve Money)

1-35 समीक्षा वर्षमा सञ्चित मुद्रा २.२ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ९६ अर्ब ५४ करोड पुगेको छ। गत वर्ष सञ्चित मुद्रा १६.६ प्रतिशतको उच्च दरले बढेको थियो। वाणिज्य बैंकहरूको नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रहने निक्षेपमा कमी आएको कारण सञ्चित मुद्राको वृद्धि दरमा यस वर्ष कमी आएको हो।

मुद्रा गुणक (Money Multiplier)

1-36 समीक्षा वर्षमा दुवै मुद्रा गुणकहरू (M_1 and M_2 Multiplier) मा विस्तार आएको छ। संकुचित मुद्रा गुणक* गत वर्षको ०.९९५ बाट समीक्षा वर्ष १.०३९ पुगेको छ भन्ने विस्तृत मुद्रा गुणक** गत वर्षको २.९३७ बाट समीक्षा वर्ष ३.११२ पुगेको छ। वाणिज्य बैंकहरूको अधिक तरलतामा कमी आएका कारण दुवै मुद्रा गुणकहरूमा वृद्धि भएको हो।

सरकारी वित्त स्थिति

सरकारी वित्त घाटा

1-37 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा नगद प्रवाहको आधारमा विश्लेषण गर्दा सरकारी वित्त स्थिति विस्तारकारी रह्यो। यस क्रममा सरकारको बजेट घाटा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा १२.९ प्रतिशतले बढ्न गई रु १४ अर्ब ३० करोड पुग्यो (तालिका १.९)। आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा बजेट घाटा ०.७ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको थियो। सरकारको कुल खर्चको वृद्धिदर गत वर्षकै स्तरमा रहेको भए तापनि साधनको वृद्धिदरमा गत वर्षको तुलनामा कमी आएकोले समीक्षा वर्षमा बजेट घाटामा विस्तार आएको हो।

1-38 बजेट घाटा पूर्ति गर्ने क्रममा आन्तरिक स्रोतबाट रु. ८ अर्ब ९४ करोड र बाह्य स्रोतबाट रु. २ अर्ब २१ करोड गरी जम्मा रु. ११ अर्ब १५ करोड ऋण परिचालन भएको छ। आन्तरिक ऋणमध्ये रु. ५ अर्ब ४७ करोड ट्रेजरी बिल निष्काशनबाट, रु. ३ अर्ब विकास ऋणपत्रबाट, रु. २२ करोड राष्ट्रिय बचतपत्रबाट र रु. २५ करोड नागरिक बचत पत्रको निष्काशनबाट उठाइएको छ। बजेट घाटा पूर्ति गर्न उपरोक्त रकमका अतिरिक्त सरकारी कोष अन्तर्गत अन्य शीर्षकबाट रु. ५२ करोड उपयोग गरी नपुग रु. २ अर्ब ६२ करोड अधिविकर्ष उपयोग भएको छ। आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा सरकारको खातामा रु. ७५ करोड नगद बचत रहेको थियो।

खर्च

1-39 नेपाल राष्ट्र बैंकको अभिलेख अनुसार समीक्षा वर्षमा नगद प्रवाहमा आधारित सरकारको कुल खर्च ११.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रु.

९० अर्ब ३८ करोड पुगेको छ। गत वर्ष सरकारी खर्च ११.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो। कुल खर्चमध्ये चालू खर्च रु. ५९ अर्ब १ करोड, पूँजीगत खर्च रु. १६ अर्ब ४४ करोड र साँवा भुक्तानी रु. १२ अर्ब ५३ करोड रहेको छ। फ्रिज खाताबाट हुने खर्च गत वर्षको तुलनामा १४.२ प्रतिशतले घटेर रु. १ अर्ब ३९ करोडमा सीमित रहेको छ। समीक्षा वर्षमा सुरक्षा खर्चको वृद्धिदर कायमै रहेको तथा कर्मचारीको भत्तामा वृद्धि गरिएबाट चालू खर्च उच्च रहेको हो।

साधन

1-40 गत वर्ष १३.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको गैर ऋण साधन (राजस्व, गैर-बजेटरी तथा अन्य आय र वैदेशिक अनुदान) आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा ११.१ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ७६ अर्ब ९ करोड पुगेको छ। साधन परिचालनको प्रमुख स्रोतको रूपमा रहेको राजस्व गत वर्ष १०.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको तुलनामा समीक्षा वर्षमा १२.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ७० अर्ब १२ करोड पुगेको छ। साधनका अन्य स्रोतहरूमध्ये वैदेशिक नगद अनुदान गत वर्षको तुलनामा १.८ प्रतिशतको सीमान्त दरले वृद्धि भई रु. ५ अर्ब २५ करोड पुगेको छ। तर गैर बजेटरी आय (खूद) तथा अन्य आय गत वर्षको तुलनामा घटेको छ।

तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋण

1-41 बजेट घाटा पूर्ति गर्ने क्रममा सरकारले समीक्षा वर्षमा रु. ८ अर्ब ९४ करोड आन्तरिक ऋण परिचालन गर्‍यो भने समयवधि पुगेका केही आन्तरिक ऋणको भुक्तानी गर्‍यो। यसको परिणामस्वरूप समीक्षा वर्षमा सरकारको तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋण ५.६ प्रतिशतले बढेर २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ९० अर्ब १९ करोड पुगेको छ (तालिका १.१०)। गत वर्ष सरकारको तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋण १.४ प्रतिशतले मात्र बढेको थियो। २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा सरकारको तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋणमध्ये ट्रेजरी बिल्स रु. ५१ अर्ब ३८ करोड, विकास ऋणपत्र रु. २० अर्ब, राष्ट्रिय बचतपत्र रु. ६ अर्ब ५८ करोड, नागरिक बचतपत्र रु. १ अर्ब ४३ करोड तथा विशेष ऋणपत्र रु. ८ अर्ब १८ करोड रहेको छ। २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा सरकारले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट रु. २ अर्ब ६२ करोड अधिविकर्ष उपयोग गरेको छ। सरकारको तिर्न बाँकी खुद आन्तरिक ऋणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात १७.७ प्रतिशत रहेको छ।

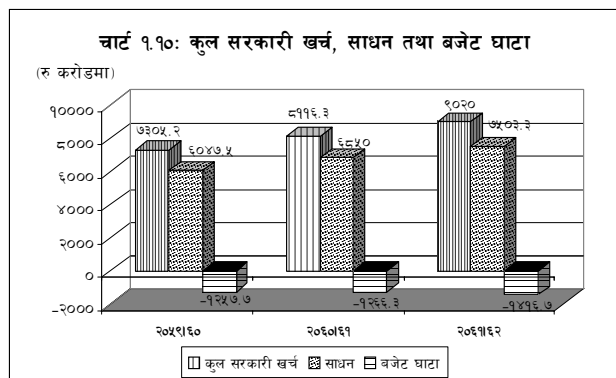
बाह्य क्षेत्र

समग्र बाह्य स्थिति

1-42 समीक्षा वर्षमा देशको बाह्य क्षेत्र कारोवारमा मिश्रित उपलब्धि हासिल भएको छ। कुल निर्यातको तुलनामा कुल आयातको वृद्धिदर उच्च रहन गएकोले कुल व्यापार घाटामा विस्तार आएको हो। वैदेशिक ऋण तथा विविध पूँजी आप्रवाहमा कमी आएकोले शोधनान्तर बचत गत वर्षको तुलनामा कम रहेको छ।

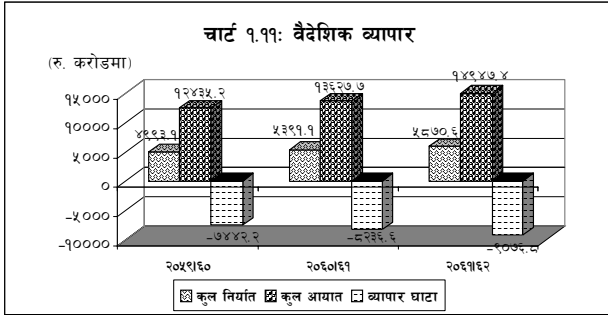
वस्तु आयात तथा निर्यात

1-43 भन्सार तथ्याङ्क अनुसार गत वर्ष ८.० प्रतिशतले बढेको कुल निर्यात समीक्षा वर्ष ८.९ प्रतिशतले (रु. ४ अर्ब ७९ करोड) बढ्न गई रु. ५८ अर्ब ७१ करोड पुगेको छ (तालिका १.११)। कुल निर्यातको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात गत वर्ष १०.९ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्ष ११.० प्रतिशत पुगेको छ। अन्य मुलुकतर्फको निर्यातमा हास आएकापनि भारततर्फको निर्यात उल्लेख्य दरले वृद्धि भएको कारण कुल निर्यात बढेको हो। गत वर्ष ९.६ प्रतिशतले बढेको कुल आयात समीक्षा वर्षमा ९.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। कुल आयातको परिमाण गत वर्ष रु. १ खर्ब ३६ अर्ब २८ करोड भई कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको

* संकुचित मुद्रा गुणक = संकुचित मुद्रा प्रदाय (M_1)/ सञ्चित मुद्रा (R_M)

** विस्तृत मुद्रा गुणक = विस्तृत मुद्रा प्रदाय (M_2)/ सञ्चित मुद्रा (R_M)

२७.४ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्ष रु. १ खर्ब ४९ अर्ब ४७ करोड पुगी कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २८.० प्रतिशत रहेको छ। गत वर्ष ९.१ प्रतिशतले बढेको कुल व्यापार समीक्षा वर्षमा ९.५ प्रतिशतले बढेको छ।

व्यापार घाटा

1-44 समीक्षा वर्ष नेपालको कुल व्यापार घाटा १०.२ प्रतिशतले बढी रु. ९० अर्ब ७७ करोड पुगेको छ। गत वर्ष कुल व्यापार घाटा १०.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ८२ अर्ब ३७ करोड पुगेको थियो। गत वर्ष व्यापार घाटाको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात १६.६ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा उक्त अनुपात १७.० प्रतिशत रहेको छ। (तालिका १.११)।

भारततर्फको निर्यात

1-45 समीक्षा वर्षमा भारततर्फको निर्यातमा उत्साहजनक वृद्धि आएको छ। गत वर्ष १६.४ प्रतिशतले बढेको भारततर्फको निर्यात समीक्षा वर्षमा २६.४ प्रतिशत (रु. ८ अर्ब १४ करोड) ले बढ्न गई रु. ३८ अर्ब ९२ करोड पुगेको छ। कुल निर्यातमा भारततर्फको अंश गत वर्ष ५७.१ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ६६.३ प्रतिशत पुगेको छ। समीक्षा वर्ष भारततर्फ विशेषगरी अलैची, वनस्पति घ्यू, खयर (कल्था), जुटको सामान, भोला, प्लाष्टिकको सामान, जुस, पोलिष्टर धागो, तामाको तार तथा डण्डी, रसायन तथा कपडाको निर्यातमा वृद्धि भएको छ भने दन्तमन्जन, अदुवा, साबुन, जि.आई. पाइप, एम. एस. पाइप, तयारी पोशाक र पश्मिनाका सामानहरूको निर्यातमा ह्रास आएको छ।

तेस्रो मुलुकतर्फको निर्यात

1-46 तेस्रो मुलुकतर्फको निर्यात गत वर्ष १.६ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा १४.५ प्रतिशत (रु. ३ अर्ब ३४ करोड) को उच्च दरले घटी रु. १९ अर्ब ७९ करोडमा सीमित भएको छ। अन्य मुलुकतर्फ तयारी पोशाकको निर्यात गत वर्ष १९.७ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा ३५.९ प्रतिशत (रु. ३ अर्ब ४३ करोड) ले घटी रु. ६ अर्ब १२ करोडमा सीमित रहेको छ। २०६१ पौष १७ (२००५ जनवरी १) देखि मल्टीफाइबर एरेन्जमेन्ट (Multi-fiber Arrangement) को खारेजीका कारण तयारी पोशाकको निर्यात घट्न गएको हो। समीक्षा वर्षमा ऊनी गलैचा बाहेक पश्मिना, दाल, गरगहना तथा प्रशोधित छाला जस्ता अन्य सबै प्रमुख वस्तुहरूको निर्यात घटेको छ। ऊनी गलैचाको निर्यात समीक्षा वर्षमा ३.४ प्रतिशत (रु. १९ करोड) ले बढी रु. ५ अर्ब ८७ करोड पुगेको छ (तालिका १.१२)। गत वर्ष उक्त वस्तुको निर्यात ६.७ प्रतिशतले बढेको थियो। त्यसैगरी गत वर्ष अन्य मुलुकतर्फ ८.१ प्रतिशतले ह्रास भएको पश्मिनाको निर्यात यस वर्ष पनि १.४ प्रतिशतले ह्रास भई रु. १ अर्ब ५ करोडमा झरेको छ।

भारतबाट आयात

1-47 भारतबाट भएको आयात गत वर्ष ११.० प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा १२.६ प्रतिशत (रु. ९ अर्ब ९४ करोड) ले वृद्धि भई रु.

८८ अर्ब ६८ करोड पुगेको छ (तालिका १.११)। समीक्षा वर्षमा भारतबाट विशेष गरी रसायन, पेट्रोलियम पदार्थ, औषधी, कोल्ड रोल्ल शीट, प्लाष्टिक दाना, पोलिष्टर धागो र तयारी पोशाकको आयात बढेको छ भने गहुँ, चामल, हट रोल्ल शीट, एम.एस. विलेट, कपडा, रासायनिक मल र सीमेन्टको आयात घटेको छ। परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी आयात हुने व्यवस्था अन्तर्गत भारतबाट समीक्षा वर्षमा कुल रु. १६ अर्ब ३३ करोड (भारतबाट हुने आयातको १८.४ प्रतिशत) मूल्य बराबरका सामान आयात भएको छ। गत वर्ष यस्तो आयात रु. १५ अर्ब २६ करोड (भारतबाट हुने आयातको १९.४ प्रतिशत) बराबर रहेको थियो। यस व्यवस्था अन्तर्गत मुख्य रूपमा एम.एस. विलेट, एम.एस. वायर रड, औद्योगिक रसायन, पोलिष्टर फाइबर, धागो, हटरोल्ल शीट, कोल्डरोल्ल शीट, नाइलन धागो, कास्टिक सोडा, प्लाष्टिकका दाना जस्ता वस्तुहरू बढी आयात हुने गरेको देखिन्छ। भारतसँगको व्यापार घाटा गत वर्ष ७.८ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा वर्षमा ३.७ प्रतिशतले बढेको छ। तथापि कुल व्यापार घाटामा भारतको अंश गत वर्ष ५८.२ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ५४.८ प्रतिशतमा सीमित हुन गएको छ। कुल आयातमा भारतको अंश गत वर्ष ५७.८ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ५९.३ प्रतिशत पुगेको छ।

अन्य मुलुकबाट आयात

1-48 अन्य मुलुकबाट भएको आयात गत वर्ष ७.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ५.७ प्रतिशतले मात्र बढ्न गई रु. ६० अर्ब ८० करोड पुगेको छ (तालिका १.११)। गत वर्ष सुनको आयातमा ३३.२ प्रतिशतले गिरावट आएकोमा समीक्षा वर्षमा ९०.२ प्रतिशतले ह्रास आएको छ। समीक्षा वर्षमा विशेष गरी यातायातका साधन तथा पूर्जाहरू, एम. एस. विलेट, एम.एस. वायर रड, तामाको तार, डण्डी, स्क्र्याप्स र पाता (copper wire rod, scrapes and sheet), औषधी, चिकित्सा सम्बन्धी सामग्री र कच्चा नरिवल तेलको आयात बढेको छ भने धागो, कपडा, कच्चा ऊन, कच्चा सोयाविन तेल, कच्चा पाम तेल, रासायनिक मल, प्लाष्टिक दाना, दूरसंचारका उपकरण तथा पूर्जाहरू, हवाईजहाजका पार्टपूर्जा र विद्युतीय सामानको आयातमा ह्रास आएको छ। गत वर्ष १५.० प्रतिशतले बढेको अन्य मुलुकहरूसँगको व्यापार घाटा समीक्षा वर्षमा १९.२ प्रतिशतले बढेको छ। कुल आयातमा अन्य मुलुकहरूको अंश गत वर्षको ४२.२ प्रतिशतबाट समीक्षा वर्षमा ४०.७ प्रतिशतमा झरेको छ।

शोधनान्तर तथ्यांकमा आधारित कुल आयात तथा निर्यात

1-49 भन्सार प्रवेश नगरी भएका कारोबारहरूलाई समेत समायोजन गरी एफ.ओ.वि. मूल्यमा गणना गर्दा समीक्षा वर्षमा कुल निर्यात ८.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ५९ अर्ब ९६ करोड पुगेको छ (तालिका १.१३)। गत वर्ष कुल निर्यात ८.८ प्रतिशतले बढेको थियो। समीक्षा वर्षमा पेट्रोलियम पदार्थको आयात ३२.२ प्रतिशतले बढी रु २६ अर्ब ६५ करोड पुगेको छ। अन्य वस्तुहरूको आयात ५.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। फलस्वरूप, कुल आयात ९.६ प्रतिशतले बढी रु. १ खर्ब ४५ अर्ब ७२ करोडमा सीमित भएको छ। गत वर्ष भने पेट्रोलियम पदार्थ तथा अन्य वस्तुहरूको आयात क्रमशः ७.२ प्रतिशत र १०.३ प्रतिशतले बढेको कारण कुल आयात ९.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो। यस प्रकार वस्तु व्यापार घाटा गत वर्ष १०.५ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा १०.४ प्रतिशतले बढी रु ८५ अर्ब ७६ करोडमा सीमित भएको छ।

पर्यटन आय

1-50 गत वर्ष ५४.५ प्रतिशतले बढेको पर्यटन आय समीक्षा वर्षमा ४२.३ प्रतिशतले घटी रु. १० अर्ब ४६ करोडमा सीमित भएको छ भने अन्यत्र नपरेको सरकारी आय गत वर्ष ७.८ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा

समीक्षा वर्षमा ४.७ प्रतिशतले ह्रास भई रु. ६ अर्ब ८० करोड रहेको छ। त्यसैगरी गत वर्ष १०.८ प्रतिशतले बढेको अन्य सेवा आय समीक्षा वर्षमा ३.२ प्रतिशतले घटी रु. ८ अर्ब ७३ करोडमा सीमित भएको छ। फलस्वरूप, गत वर्ष २९.४ प्रतिशतले बढेको कुल सेवा आय समीक्षा वर्षमा २४.२ प्रतिशतले ह्रास भई रु २६ अर्बमा भरेको छ। सेवा क्षेत्रको भुक्तानीतर्फ यातायात तथा अन्य सेवा खर्चमा क्रमशः १३.० प्रतिशत र ३२.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने पर्यटन खर्चमा ३.३ प्रतिशतले ह्रास आएका कारण कुल सेवा भुक्तानी ११.१ प्रतिशतले बढी रु २८ अर्ब ४ करोड पुगेको छ। फलस्वरूप, खूद सेवा आय गत वर्ष २८.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा १२२.४ प्रतिशतले ह्रास भई रु २ अर्ब ३ करोडले ऋणात्मक भएको छ। यसरी समीक्षा वर्षमा वस्तु तथा सेवा क्षेत्रको कुल घाटा गत वर्षको तुलनामा २८.० प्रतिशतले अधिक रही रु. ८७ अर्ब ८० करोड पुगेको छ।

आय प्राप्ति

1-51 समीक्षा वर्षमा आय शीर्षक तर्फको प्राप्ति (income credit) १०१.८ प्रतिशतले बढी रु ७ अर्ब ७५ करोड पुगेको छ भने उक्त शीर्षकतर्फको भुक्तानी १०.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ६ अर्ब १२ करोड पुगेको छ। फलस्वरूप वस्तु, सेवा तथा आयतर्फको समग्र घाटा २२.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ८६ अर्ब १६ करोड पुगेको छ। गत वर्ष यस्तो घाटा १०.० प्रतिशतले वृद्धि भई रु ७० अर्ब २९ करोड पुगेको थियो।

अनुदान तथा निजी क्षेत्रको विप्रेषण

1-52 गत वर्ष ४१.३ प्रतिशतले बढेको अनुदान यस वर्ष ७.७ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भई रु २१ अर्ब ७ करोड पुगेको छ। निजी क्षेत्रको विप्रेषण (workers' remittances) भने गत वर्ष ८.१ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ११.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ६५ अर्ब ५४ करोड पुगेको छ। यस अवधिमा निवृत्तिभरण (pension) आय ५८.१ प्रतिशतले वृद्धि भई रु १२ अर्ब ५० करोड पुगेको छ भने अन्य ट्रान्सफर आय (भारतीय अन्तःशुल्क फिर्ता) २९.४ प्रतिशतले ह्रास भई रु २ अर्ब १९ करोडमा भरेको छ। समीक्षा वर्षमा ट्रान्सफर भुक्तानी १५.६ प्रतिशतले घटी रु. ३ अर्ब ६१ करोडमा सीमित भएको छ। गत वर्ष ट्रान्सफर भुक्तानी ९१.४ प्रतिशतले बढेको थियो। फलस्वरूप, खूद ट्रान्सफर आय यस वर्ष १५.१ प्रतिशतले बढी रु. ९७ अर्ब ७० करोड पुगेको छ। गत वर्ष खूद ट्रान्सफर आय १२.४ प्रतिशतले बढेको थियो।

चालू खाता बचत

1-53 समीक्षा वर्षमा चालू खातामा रु ११ अर्ब ५४ करोड (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २.२ प्रतिशत) को बचत हुन गएको छ। गत वर्ष यस्तो बचत रु १४ अर्ब ६० करोड (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २.९ प्रतिशत) रहेको थियो। खूद सेवा आय तथा खूद आयमा ह्रास आए तापनि विप्रेषण आयको वृद्धिले गर्दा चालू खातामा यसरी बचत भएको हो।

पूँजी तथा वित्तीय खाता

1-54 गत वर्ष ७३.१ प्रतिशतले घटेको पूँजी खातातर्फको ट्रान्सफर समीक्षा वर्षमा ८.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रु १ अर्ब ५७ करोड पुगेको छ।

1-55 वित्तीय खातातर्फ समीक्षा वर्ष अन्य लगानी सम्पत्ति (other investment assets) रु २१ अर्ब ८६ करोड थप भएको छ जसमध्ये रु ३२ करोड व्यापारिक साख (trade credit) रहेको छ। गत वर्ष अन्य लगानी सम्पत्ति रु ३२ अर्ब ५९ करोड थप भएको थियो। अन्य लगानी दायित्व (other investment liabilities) तर्फ समीक्षा वर्षमा व्यापारिक साख (trade credit) रु ४ अर्ब ४९ करोडले कम भएको छ। समीक्षा

वर्षमा सरकारी विदेशी ऋण आप्रवाह रु ७ अर्ब २५ करोड भएको छ भने साँवा भुक्तानी रु ५ अर्ब ९५ करोड भएको छ। फलस्वरूप, खूद सरकारी ऋण आप्रवाह रु १ अर्ब ३० करोड भएको छ। समीक्षा वर्षमा मुद्रा तथा निक्षेपतर्फको दायित्व रु. ७ करोडले कम हुन गएको छ। यसप्रकार समीक्षा वर्षमा वित्तीय खाता रु २५ अर्ब ५४ करोडले ऋणात्मक रहेको छ।

शोधनान्तर बचत

1-56 समीक्षा वर्षमा वित्तीय खाता उच्च स्तरमा ऋणात्मक रहेको भए पनि चालू खातामा उल्लेख्य बचत रहेको तथा विविध पूँजी आप्रवाह रु १८ अर्ब १० करोड बराबर भएको कारण रिजर्भ तथा तत्सम्बन्धी शीर्षकमा रु ५ अर्ब ६८ करोडले वृद्धि भएको छ। फलस्वरूप, समीक्षा वर्षमा रु ५ अर्ब ७४ करोडको समग्र शोधनान्तर बचत भएको छ। गत वर्ष रु. १६ अर्बको शोधनान्तर बचत भएको थियो।

कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति

1-57 २०६२ आषाढ मसान्तमा बैकिङ्ग क्षेत्रसँग कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति रु. १ खर्ब २९ अर्ब ९० करोड रहेको छ जसमध्ये नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रहेको विदेशी मुद्रा सञ्चितिको अंश ८०.४ प्रतिशत रहेको छ (तालिका १.१४)। कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति गत वर्ष रु १ खर्ब ३० अर्ब २१ करोड रहेकोमा नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रहेको सञ्चितिको अंश ८२.९ प्रतिशत रहेको थियो।

1-58 २०६२ आषाढमा गत वर्षको सोही समयको तुलनामा परिवर्त्य विदेशी विनिमय सञ्चिति ६.० प्रतिशतले बढेको छ भने अपरिवर्त्य सञ्चिति ५५.४ प्रतिशतले घटेको छ। भारतबाट भएको आयातमा वृद्धि तथा भारतीय पर्यटकबाट हुने आयमा ह्रास आएको कारण अपरिवर्त्य सञ्चिति यसरी घट्न गएको हो। गत वर्ष परिवर्त्य सञ्चिति २०.६ प्रतिशतले बढेको थियो भने अपरिवर्त्य सञ्चिति १८.१ प्रतिशतले बढेको थियो। विद्यमान कुल सञ्चितिमा परिवर्त्य सञ्चितिको अंश ९५.४ प्रतिशत र अपरिवर्त्य सञ्चितिको अंश ४.६ प्रतिशत रहेको छ। गत वर्ष उक्त अंशहरू क्रमशः ८९.८ प्रतिशत र १०.२ प्रतिशत रहेका थिए। २०६२ आषाढ मसान्तमा परिवर्त्य सञ्चितिको स्तर रु. १ खर्ब २३ अर्ब ९८ करोड रहेको छ।

1-59 समीक्षा वर्षको आयातलाई आधार मान्दा विदेशी विनिमय सञ्चितिको विद्यमान स्तरले १०.४ महिनाको वस्तु आयात र ८.८ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त देखिन्छ। कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति-कुल बाह्य ऋण अनुपात २०६२ आषाढमा ५८.८ प्रतिशत रहेको छ। त्यस्तैगरी कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति विस्तृत मुद्रा अनुपात ४३.२ प्रतिशत रहेको छ भने कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन २४.३ प्रतिशत रहेको छ (तालिका १ (घ))।

वैदेशिक ऋण

1-60 २०६२ आषाढ मसान्तमा भुक्तानी गर्न बाँकी नेपालको कुल वैदेशिक ऋण गत वर्षको सोही समयको तुलनामा ५.२ प्रतिशतले घटी रु. २२० अर्ब ७५ करोडमा सीमित भएको छ। गत वर्षको आषाढ मसान्तमा उक्त ऋण रु. २३२ अर्ब ८८ करोड रहेको थियो। नेपाली रुपैयाँ प्रमुख विदेशी मुद्राहरू (अमेरिकी डलर, पाउण्ड स्टीर्लिङ्ग, यूरो, जापानी येन) सँग अधिमुल्यन भएको कारण यस वर्ष कुल वैदेशिक ऋण यसरी घट्न गएको हो। गत वर्ष कुल वैदेशिक ऋण/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात ४७.० प्रतिशत र कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति/कुल वैदेशिक ऋण अनुपात ५५.९ प्रतिशत रहेकोमा २०६२ आषाढ मसान्तमा उक्त अनुपातहरू क्रमशः ४३.२ प्रतिशत र ५८.८ प्रतिशतमा रहेका छन्।

तालिका १ (घ)
सञ्चित पर्याप्तताका परिसूचकहरू
(Reserve Adequacy Indicators)

	2059.60	2060.61	2061.62
व्यापार परिसूचक (महिनामा)			
□ आयात धान्ने क्षमता (वस्तु मात्र)	10-4	11-5	10-4
□ आयात धान्ने क्षमता (वस्तु तथा सेवा)	9-0	9-7	8-8
ऋण परिसूचक (प्रतिशतमा)			
□ कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति/ कुल बाह्य ऋण	48-4	55-9	58-8
मौद्रिक परिसूचक (प्रतिशतमा)			
□ कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति/ विस्तृत मुद्रा प्रदाय	44-0	47-0	43-2
□ कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति/ सञ्चित मुद्रा	133-7	137-9	134-6
समष्टि आर्थिक परिसूचक (प्रतिशतमा)			
□ कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति/ कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	23-7	26-2	24-3

मसान्तमा यस्तो अनुपात ११३.१ प्रतिशत रहेको थियो। शेयर बजार पूँजीकरण समेत समावेश गर्दा वित्तीय प्रणाली कुल गार्हस्थ्य अनुपात २०६२ आषाढमा १२८.१ प्रतिशत हुन आउँछ।

1-62 वित्तीय संस्थाहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व संरचनामा २०६२ आषाढमा वाणिज्य बैंकहरूको सर्वाधिक ५५.३ प्रतिशत अंश रहेको छ। त्यसपछि नेपाल राष्ट्र बैंकको २३.३ प्रतिशत, कर्मचारी सञ्चय कोषको ७.३ प्रतिशत, वित्त कम्पनीहरूको ५.० प्रतिशत, विकास बैंकहरूको ४.४ प्रतिशत र बीमा कम्पनीहरूको ३.० प्रतिशत रहेको छ।

1-63 वित्तीय संरचनामा वाणिज्य बैंकहरूको बजार हिस्सा बढिरहेको छ भने केन्द्रीय बैंकको घटिरहेको छ। अन्य वित्तीय संस्थाहरूको संख्या बढी रहे तापनि बजार हिस्सा न्यून रहेको छ। स्पष्टतः वित्तीय संरचनामा वाणिज्य बैंकहरूको स्थानलाई दृष्टिगत गर्दा वित्तीय क्षेत्रको स्थायित्वको लागि वाणिज्य बैंकहरूको वित्तीय स्थिति स्वस्थ हुनु आवश्यक छ। (तालिका १(ड))।

1-64 समीक्षा वर्षको अन्त्यसम्ममा १७ वटा वाणिज्य बैंकहरूका कुल ३७५ शाखाहरू र कृषि विकास बैंकको वाणिज्य बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने ४८ शाखाहरू गरी जम्मा ४२३ शाखाहरूले वाणिज्य बैंकिङ्ग सेवा उपलब्ध गराइरहेका छन्।

वित्तीय बजार तथा वित्तीय संस्थाहरू

वित्तीय संरचना

1-61 बैंकिङ्ग क्षेत्र र सम्भौतित बचत संस्थाहरू (Contractual savings institutions) को कुल सम्पत्ति/दायित्व-कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात २०६२ आषाढ मसान्तमा ११६.५ प्रतिशत रहेको छ। २०६१ आषाढ

मुद्रा तथा वित्तीय बजार

मुद्रा बजारमा तरलताको स्थिति

1-65 समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंकहरूको अधिक तरलताको अवस्थामा धेरै उतारचढाव आयो। २०६१ आषाढ मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूसँग अधिक तरलता रु. १२ अर्ब १५ करोड रहेको थियो भने २०६२ आषाढ मसान्तमा सो रु. ९ अर्ब ७ करोडमा भन्थ्यो। अधिक तरलतामा आएको

तालिका १ (ड)

वित्तीय संरचना

	२०६०/६१			२०६१/६२		
	कुल सम्पत्ति/दायित्व	अंश प्रतिशतमा	कुल सम्पत्तिको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसंगको अनुपात प्रतिशतमा	कुल सम्पत्ति	अंश प्रतिशतमा	कुल सम्पत्तिको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसंगको अनुपात प्रतिशतमा
वित्तीय संस्थाहरू	५०१००.७	८९.४	१०१.१	५४६०६.९	८८.७	१०३.४
नेपाल राष्ट्र बैंक	१४४१६.१	२५.७	२९.१	१४२८२.४	२३.३	२७.१
वाणिज्य बैंकहरू	३०९२३.१	५५.२	६२.४	३४०६३.३	५५.३	६४.४
वित्त कम्पनीहरू	२७१९.९	४.९	५.५	३०५१.५	५.०	५.८
विकास बैंकहरू*	१५७०.१	२.८	३.२	२६८४.१	४.४	५.१
सहकारी संस्थाहरू	२३५.३	०.४	०.५	२४१.१	०.४	०.५
ग्रामीण विकास बैंकहरू	२३६.३	०.४	०.५	२८४.५	०.४	०.५
सम्भौतित बचत संस्थाहरू	५९२९.६	१०.६	१२.०	६९३४.०	११.३	१३.१
कर्मचारी सञ्चय कोष	३९८८.३	७.९	८.०	४५१८.२	७.३	८.५
नागरिक लगानी कोष	४८१.३	०.९	१.०	५९०.८	१.०	१.१
विमा कम्पनीहरू	१४६०.०	२.९	२.९	१८२५.०	३.०	३.४
जम्मा	५६०३०.३	१००.०	११३.१	६१५४०.९	१००.०	११६.५

धितोपत्र बजार पूँजीकरणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसंगको अनुपात प्रतिशतमा

८.४

११.६

* कृषि विकास बैंक बाहेक।

कमीका कारण ९१ दिने ट्रेजरी बिलको भारत औसत व्याज दर २०६१ आषाढको १.४७ प्रतिशतको तुलनामा २०६२ आषाढमा ३.९४ प्रतिशतमा पुग्यो । त्यसैगरी, भारत औसत अन्तर बैंक व्याजदर पनि २०६१ आषाढको ०.७११ प्रतिशतको तुलनामा २०६२ आषाढमा ४.७९२ मा पुग्यो ।

1-66 व्याजदरलाई स्थायित्व दिने सिलसिलामा, नेपाल राष्ट्र बैंकले खुला बजार प्रक्रियाको माध्यमबाट निरन्तर रूपमा वाणिज्य बैंकहरूको तरलता प्रशोचन र प्रवाह गर्‍यो । यसै सन्दर्भमा, समीक्षा वर्षमा नेपाल राष्ट्र बैंकले रु. १० अर्ब ५० करोड तरलता विक्री बोलकबोल मार्फत् प्रशोचन गर्‍यो भने रु. १ अर्ब ३१ करोड तरलता खरीद बोलकबोलमार्फत् प्रवाह गर्‍यो । त्यस्तैगरी, नेपाल राष्ट्र बैंकले रु. ६ अर्ब ६८ करोड तरलता रिपो बोलकबोल मार्फत् प्रवाह गर्‍यो भने रु. ५ अर्ब २७ करोड तरलता रिभर्स रिपो बोलकबोल मार्फत् प्रशोचन गर्‍यो । यसरी नेपाल राष्ट्र बैंकले कुल रु. १५ अर्ब ७७ करोड तरलता प्रशोचन गर्‍यो भने रु. ८ अर्ब तरलता प्रवाह गर्‍यो । फलस्वरूप खुला बजार प्रक्रिया मार्फत् मुद्रा बजारबाट रु. ७ अर्ब ७७ करोड खुद तरलता प्रशोचन भयो । समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंकहरूले समग्रमा रु. ४९ अर्ब ३१ करोड स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेका छन् ।

ट्रेजरी बिलस प्राथमिक बजार कारोबार

1-67 समीक्षा वर्षमा कुल रु. ६३ अर्ब ६५ करोडको ट्रेजरी बिलहरू प्राथमिक बजारबाट बोलकबोलको माध्यमबाट विक्री गरिएको छ । बोलकबोल मार्फत् विक्री भएका ट्रेजरी बिलको कुल रकममध्ये रु. तीन अर्ब ५० करोडको २८ दिने, रु. ३० अर्ब ५० करोडको ९१ दिने, रु. चार अर्ब ३० करोडको १८२ दिने र रु. २५ अर्ब ३४ करोडको ३६४ दिने ट्रेजरी बिल रहेका छन् । समीक्षा वर्षमा २८ दिने ट्रेजरी बिलको २१ पटक, ९१ दिने ट्रेजरी बिलको ५२ पटक, १८२ दिने ट्रेजरी बिलको १३ पटक र ३६४ दिने ट्रेजरी बिलको २९ पटक बोलकबोल गरिएको थियो ।

1-68 २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा सरकारको खुद तिर्न बाँकी ट्रेजरी बिलस रु ५१ अर्ब ३८ करोडमध्ये २८ दिने रु ३० करोड (०.५८ प्रतिशत), ९१ दिने रु ७ अर्ब ६२ करोड (१४.८३ प्रतिशत), १८२ दिने रु २ अर्ब १३ करोड (४.१५ प्रतिशत) र ३६४ दिने रु ४१ अर्ब ३८ करोड (८०.४ प्रतिशत) रहेको छ ।

1-69 २८ दिने ट्रेजरी बिलको भारत बोलकबोल बढादर न्यूनतम ०.२७६९ प्रतिशत, अधिकतम २.५२१७ प्रतिशतसम्म रही वार्षिक औसत १.७९८८ प्रतिशत रह्यो । ९१ दिने ट्रेजरी बिलको भारत बोलकबोल बढादर न्यूनतम ०.२००२ प्रतिशत, अधिकतम ४.१५१९ प्रतिशत रही वार्षिक औषत २.४२१५ प्रतिशत रह्यो । त्यसैगरी १८२ दिने ट्रेजरी बिलको भारत बोलकबोल बढादर न्यूनतम ०.७५०० प्रतिशत, अधिकतम ४.८५०० प्रतिशत रही वार्षिक औषत २.९५९० प्रतिशत रहन गयो । त्यस्तै ३६४ दिने ट्रेजरी बिलको भारत बोलकबोल बढादर न्यूनतम २.३८५० प्रतिशत, अधिकतम ५.० प्रतिशतसम्म पुगी औसत वार्षिक बढादर ३.९०१८ प्रतिशत रह्यो ।

ट्रेजरी बिलस दोस्रो बजार कारोबार

1-70 विगत केही वर्षदेखि दोश्रो बजार कारोबारअन्तर्गत सोभै खरीद र सोभै विक्री गर्दा आय रेखा (Yield Curve) को आधारमा वाणिज्य बैंकहरूको अग्रसरतामा हुने व्यवस्था रहेको थियो भने पछिल्लो चार पटकको ९१ दिने ट्रेजरी बिलसको भारत औसत बढादरको साधारण औसत व्याज गणना गरी त्यसमा केही प्रतिशत विन्दु थप गर्दा हुन आउने दरको आधारमा रिपोदर निर्धारण हुने व्यवस्था रहेको थियो । यसका साथै क्रमिक (Tap) विक्रीका आधारमा पनि यस बैंकले दोश्रो बजार कारोबार गर्दै आएको थियो । समीक्षा वर्षमा उपरोक्त व्यवस्थाहरू खारेज गरी तरलता अनुगमन र प्रक्षेपण संरचना एवम् मौद्रिक लक्ष्यहरूको

स्थितिको आधारमा सोभै बोलकबोल, सोभै खरीद बोलकबोल, रिपो बोलकबोल र रिभर्स बोलकबोल गर्ने व्यवस्था सुरु गरिएको छ । ट्रेजरी बिलको दोश्रो बजार कारोबार परिणाम निर्धारण गरी यस कारोबारलाई महत्वपूर्ण मौद्रिक उपायको रूपमा लिन थालिएको छ ।

1-71 विगतमा दोश्रो बजार कारोबारको लागि वाणिज्य बैंकहरूले अग्रसरता लिन गरेकोमा अब तरलताको स्थितिको आधारमा यस बैंकले अग्रसरता लिन थालेको छ । बैंकको अनुसन्धान विभागअन्तर्गत तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचना गठन गरी दोश्रो बजार कारोबारलाई व्यवस्थित गर्न थालिएको छ । आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा रिपो बोलकबोल ११ पटकमा रु. छ अर्ब ६८ करोड, सोभै विक्री बोलकबोल १२ पटकमा रु. ११ अर्ब ८० करोड, सोभै खरीद बोलकबोल आठ पटकमा रु १ अर्ब ५० करोड र रिभर्स रिपो बोलकबोल पाँच पटकमा रु पाँच अर्ब २७ करोड ट्रेजरी बिलको दोश्रो बजार कारोबार सम्पन्न भएको छ ।

अन्तरबैंक कारोबार

1-72 आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा रु ११३ अर्ब १९ करोड बरारबको अन्तरबैंक कारोबार रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा ३५.१ प्रतिशतले बढेर रु १५२ अर्ब १४ करोड हुन गएको छ । वार्षिक भारत औसत अन्तरबैंक कारोबारदर गत वर्ष ३.०३ प्रतिशत रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा ३.३९ प्रतिशत कायम रहन गएको छ ।

तालिका १ (च)

अन्तरबैंक कारोबार

	२०६०/६१		२०६१/६२	
	रकम	औसत व्याजदर	रकम	औसत व्याजदर
महिना				
श्रावण	४८७.०	४.१५	४३०.९	१.०२
भाद्र	१३८०.५	२.६७	१३१६.५	०.३९
आश्विन	१२५७.५	३.६०	१२१४.५	०.८३
कार्तिक	१४७५.९	४.२१	९०५.६	२.२४
मार्ग	७९०.०	४.६३	११०१.८	३.५४
पुष	१३४६.०	४.६८	११०३.०	३.४९
माघ	८०८.०	४.८२	१२७१.०	३.९५
फाल्गुण	२८०.०	३.६७	९५००	४.३३
चैत्र	५८६.०	०.८३	१८१६.२	४.५०
वैशाख	९०७.०	१.०१	१३०५.०	४.२८
जेठ	५६५.०	०.९९	१८३३.४	४.११
आषाढ	१४३५.९	०.७१	२०३५.९	४.७१
जम्मा	११३१८.८	३.०३	१५२८३.८	३.३९

वाणिज्य बैंकहरू तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरूलाई पुनर्कर्जा सुविधा

1-73 २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा नेपाल राष्ट्र बैंकले वाणिज्य बैंकहरू तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रदान गरेको कुल बाँकी पुनर्कर्जा सुविधा रु. १ अर्ब २३ करोड रह्यो (तालिका २.१) । यो रकम २०६१ आषाढ मसान्तसम्मको रकम भन्दा २१.१ प्रतिशत कम रहेको छ । कुल बाँकी पुनर्कर्जा मध्ये रु. २२ करोड २९ लाख वाणिज्य बैंकहरूलाई, रु. २२ करोड ४० लाख कृषि विकास बैंकलाई, रु. ७७ करोड ३३ लाख नेपाल औद्योगिक विकास निगमलाई र रु. १ करोड ग्रामीण विकास बैंकलाई गएको छ ।

ब्याजदर संरचना

1-74 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा अघिल्लो आर्थिक वर्षको तुलनामा ब्याजदर संरचनामा केही परिवर्तन आएको छ । तर वाणिज्य बैंकहरूले

कर्जाको ब्याजदर भन्दा पनि बचतको ब्याजदरमा केही गिरावट ल्याएका छन् । उदाहरणको लागि केही बैंकहरूले बचतमा दिने ब्याजदरलाई २०६१ आषाढको २.० प्रतिशतबाट १.७५ प्रतिशतसम्म भारे । विभिन्न शीर्षकको कर्जामा दिने ब्याजदर पनि न्यूनतम ४.० प्रतिशतदेखि अधिकतम १४.५ प्रतिशतसम्म रहेको छ । कर्जामा भन्दा बचतको ब्याजदर बढी दरले घटाई उच्च ब्याजदर फरक कायम गरेकोले २०६२ वैशाख महिनामा नेपाल राष्ट्र बैंकले बचतको ब्याजदर बढाएर ब्याजदर फरक कम पार्न वाणिज्य बैंकहरूलाई नैतिक दवाव दिएको थियो । तत्पश्चात् बचतको ब्याजदरमा गिरावट आउने क्रम रोकिएको छ । केही बैंकहरूले बचतमा दिने ब्याजदरमा सीमान्त रुपमा भए पनि वृद्धि गरेका छन् । उदाहरणको लागि २०६१ चैत महिनामा बचतको अधिकतम ब्याजदर ४.५ प्रतिशत रहेकोमा २०६२ आषाढ महिनामा ५.० प्रतिशत रहन गयो ।

तालिका १ (छ)

वाणिज्य बैंकहरूले प्रदान गरेको ब्याजदर संरचना

(प्रतिशतमा)

ब्याजदर	२०६० आषाढ	२०६१ आषाढ	२०६१ चैत्र	२०६२ आषाढ
बचत खाता	२.५-५.५	२.०-५.०	१.७५-४.५	१.७५-५.०
मुद्दती				
६ महिने	२.५-६.०	२.०-४.५	१.७५-४.५	२.५-४.५
१ वर्षे	३.०-७.०	२.७५-५.७५	२.२५-५.०	२.२५-५.०
२ वर्षे तथा सबभन्दा माथि	३.२५-७.५०	३.०-६.०	२.५-६.२५	२.५-६.२५
कर्जामा ब्याजदर				
औद्योगिक	७.०-१४.०	८.५-१३.५	८.२५-१३.५	८.२५-१३.५
कृषि	१०.५-१४.५	१०.५-१३.०	१०.५-१३.०	१०.०-१३.०
निर्यात	४.०-१२.५	४.०-११.५	४.०-१२.०	४.०-१२.०
व्यापारिक	७.५-१६.०	९.०-१४.५	८.२५-१४.५	८.०-१४.०
ओभरड्राफ्ट	१०.०-१७.०	१०.०-१६.०	६.५-१४.५	५.०-१४.५

विदेशी विनिमय बजार

1=75 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा नेपाल राष्ट्र बैंकले विदेशी मुद्रा बजारमा ४४ पटक हस्तक्षेप गर्‍यो । उक्त हस्तक्षेप अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकले रु. ३७ अर्ब ९० करोड बराबरको विदेशी मुद्रा खरीद र रु. ३ अर्ब ६२ करोड बराबरको विदेशी मुद्रा विक्री गरी रु. ३४ अर्ब २८ करोड बराबरको खुद तरलता प्रवाह गरेको छ । आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा यस बैंकले विदेशी मुद्रा बजारमा हस्तक्षेप गरी रु २८ अर्ब १२ करोड तरलता प्रवाह गरेको थियो (तालिका १ ज)।

विनिमय दर

1=76 नेपाली रुपैयाँको भारतीय रुपैयाँसँगको विनिमय दर आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा पनि स्थिर रह्यो । २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा २०६२ को आषाढ मसान्तमा नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग ५.४ प्रतिशतले अधिमूल्यन भएको छ । त्यसैगरी यस अवधिमा यूरो, पाउण्ड स्टर्लीङ र जापानी येनसँग नेपाली रुपैयाँ क्रमशः ७.८ प्रतिशत, १०.९ प्रतिशत र ७.८ प्रतिशतले अधिमूल्यन भएको छ (तालिका १ भ)।

सरकारको विकास ऋणपत्र

1=77 विकास ऋणपत्रलाई बोलकबोल प्रथाद्वारा प्राथमिक बजारबाट विक्री गर्नको लागि कानूनी पूर्वाधारको रुपमा रहेको ऋणपत्रको प्राथमिक निष्काशन तथा दोश्रो बजार व्यवस्थापन नियमावली, २०६१ सरकारबाट २०६१ चैत्र १७ गते स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा आइसकेको छ । जसअनुसार २०६२ जेष्ठ महिनादेखि सरकारको विकास ऋणपत्रको

तालिका १ (ज)
विदेशी मुद्रा बजारमा हस्तक्षेप कारोबार

(रकम रु करोडमा)

महिना	२०६०/६१		२०६१/६२	
	खरिद	विक्री	खरिद	विक्री
श्रावण	७३.५		१३५.८	
भाद्र	१३३.७		२०६.८	
आश्विन	३५३.०		३६८.८	
कार्तिक	२६८.६		२४३.५	१०८.८
मंसिर	२२५.८	४९.६	३२३.३	
पुष	२९०.२		४७१.८	
माघ	१८९.४		२०९.०	१७५.१
फाल्गुण	१९६.३		२१२.०	
चैत्र	२९५.५		६२३.८	
वैशाख	१९७.१	४०.९	३८०.९	७८.०
जेठ	४५८.५		२२८.९	
आषाढ	३३३.७	११३.२	३८४.९	३६१.९
प्रवाहित खुद तरलता	३०१५.२	२०३.७	३७८९.५	३६१.९

तालिका १ (झ)

विदेशी विनिमय दर

विदेशी मुद्रा	खरिद दर नेपाली रुपैयाँमा (आषाढ मसान्त)			अधिमूल्यन (+)/ अवमूल्यन (-) (प्रतिशतमा)	
	२०६०	२०६१	२०६२	२०६१	२०६२
१ अमेरिकी डलर	74=75	७४.१४	७०.३५	08	५.४
१ पाउण्ड स्टर्लीङ	120=29	१३७.५७	१२४.००	-126	१०.९
१ यूरो	84=30	९१.६४	८४.९८	-84	७.८
१० जापानी येन	6=35	६.७८	६.२९	-63	७.८

बोलकबोल प्रथाद्वारा निष्काशन गर्ने कार्यको थालनी गरी रु. तीन अर्बको विकास ऋणपत्र प्राथमिक बजारबाट निष्काशन गरिएको छ । उक्त ऋणपत्रहरूको प्राथमिकता बजारमा बोलकबोलबाट निष्काशन गर्दा प्रिमियम विक्री भएका थिए । यसरी बोलकबोल प्रथाद्वारा निष्काशन गरिएका विकास ऋणपत्रहरूको दोश्रो बजार कारोबार गर्न धितोपत्र बोर्डमा सूचिकृत गर्ने कार्य सम्पन्न भइसकेको छ र यस्ता ऋणपत्रको दोश्रो बजार कारोबार नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज मार्फत हुने व्यवस्था मिलाइएको छ । बोलकबोल मार्फत निष्काशित विकास ऋणपत्र समेत गरी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा सरकारको कुल विकास ऋणपत्र रु २० अर्ब रहेको छ ।

तालिका १ (ञ)

सरकारको ५ वर्षे विकास ऋणपत्रको प्राथमिक निष्काशन

निष्काशन मिति	परिमाण (रु. करोडमा)	अंकित ब्याज	बोलकबोल औसत मूल्य
२०६२/२/१९	५०	५.५	१०९.०८०७
२०६२/२/२६	१००	५.५	१०९.८०८७
२०६२/३/१३	७५	५.५	१०९.५३०२
२०६२/३/२०	७५	५.५	१०२.०२५९

वाणिज्य बैंक तथा एनआईडिसी क्यापिटल मार्केटले निष्काशन गरेका ऋणपत्र

1=78 विगत केही वर्षयतादेखि वाणिज्य बैंकहरूले पनि ऋणपत्र निष्काशन गर्न थालेका छन्। हिमालयन बैंक लिमिटेडको रु ३६ करोड, नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक लिमिटेडको रु ३० करोड, एभरेष्ट बैंक लिमिटेडको रु ३० करोड र बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेडको रु २० करोड गरी जम्मा रु १ अर्ब १६ करोड ऋणपत्र निष्काशन भएको छ। वाणिज्य बैंकहरूले निष्काशन गरेका ऋणपत्रको समयावधि ५ देखि ७ वर्षको रहेको छ भने व्याजदर ६ प्रतिशतदेखि ८.५ प्रतिशत रहेको छ। एनआईडिसी क्यापिटल मार्केटले २०५९।८।१ मा निष्काशन गरेको १० वर्षे ऋणपत्र पनि बजारमा रहेको छ। सो ऋणपत्रको व्याजदर ५.० प्रतिशत रहेको छ।

तालिका १ (ट)

वाणिज्य बैंकहरू तथा एनआईडिसी क्यापिटल मार्केटले निष्काशन गरेका ऋणपत्रहरू

रकम रु करोडमा				
बैंकहरू	मिति	रकम	समयावधि	व्याजदर
बैंक अफ काठमाडौं लि.	२०६२।५।२२	२०	७ वर्ष	६ प्रतिशत
एभरेष्ट बैंक लि.	२०६१।८।१४	३०	७ वर्ष	६ प्रतिशत
हिमालयन बैंक लि.	२०५८।१२।१२	३६	५ वर्ष	८.५ प्रतिशत
नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक लि.	२०५९।१२।१२	३०	७ वर्ष	८.५ प्रतिशत
एनआईडिसी क्यापिटल मार्केट लि.	२०५९।८।१	१०	१० वर्ष	५.० प्रतिशत
जम्मा		१२६		

शेयर बजार

1=79 २०६१ आषाढ मसान्तमा २२२.० पुगेको नेप्से परिसूचक २०६२ आषाढ मसान्तमा ६४.६ बिन्दुले बढेर २८६.६ पुगेको छ (तालिका १.१५)। समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंक समूह, वित्त समूह, बीमा समूह तथा विकास बैंक समूहहरूको शेयरको मूल्य वृद्धि भएकोले नेप्से परिसूचकमा वृद्धि भएको हो।

1-80 २०६१ आषाढ मसान्तमा सूचीकृत कम्पनीहरूको संख्या ११४ रहेकोमा २०६२ आषाढ मसान्तमा सो संख्या बढेर १२५ पुगेको छ। सूचीकृत कम्पनीहरूको चुक्ता पूँजी गत वर्ष रु १२ अर्ब २ करोड रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ३९.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रु १६ अर्ब ७७ करोड पुगेको छ। गत वर्ष धितोपत्र बजारमा कुल रु २ अर्ब १४ करोड

मूल्यको शेयर कारोबार भएकोमा समीक्षा वर्षमा यस्तो कारोबार २ गुणा भन्दा बढीले वृद्धि भई रु ४ अर्ब ५१ करोड पुगेको छ।

1-81 २०६१ आषाढ मसान्तमा रु ४१ अर्ब ४३ करोड रहेको बजार पूँजीकरण (Market Capitalization) २०६२ आषाढ मसान्तमा ४८.१ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ६१ अर्ब ३७ करोड भएको छ। समीक्षा वर्षमा वार्षिक कारोबार रकमसँग चुक्ता पूँजीको अनुपात घटेको छ भने बजार पूँजीकरण रकमसँगको अनुपात भने बढेको छ। गत वर्ष कुल कारोबार रकम र चुक्ता पूँजी अनुपात १७.८ प्रतिशत तथा कुल कारोबार रकम र बजार पूँजीकरण अनुपात ५.२ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा यी अनुपातहरू क्रमशः १२.७ र ७.३ प्रतिशत रहेका छन्। यसैगरी गत वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा बजार पूँजीकरणको अनुपात ८.४ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा यो अनुपात ११.७ प्रतिशत पुगेको छ। त्यसैगरी गत वर्ष चुक्ता पूँजीको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात २.४ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा सो अनुपात बढेर ५.५ प्रतिशत पुगेको छ।

वित्तीय संस्थाहरू

वित्तीय संस्थाहरूको संख्या

1-82 नेपाल राष्ट्र बैंकबाट वित्तीय कारोबार गर्न इजाजत प्राप्त विकास बैंकहरूको संख्या गत वर्षको २० बाट समीक्षा वर्षमा ३२ वटा पुगेको छ (तालिका १.२०)। त्यसैगरी समीक्षा वर्षमा वित्त कम्पनीको संख्या गत वर्ष ५८ रहेकोमा २०६२ आषाढ मसान्तमा ६० पुगेको छ भने सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाको संख्या २१ बाट घटी २० वटा भएको छ। समीक्षा वर्षमा लघु कर्जा कारोबार गर्ने गैरसरकारी संस्थाहरूको संख्या गत वर्षको ४४ बाट वृद्धि भई ४७ पुगेको छ। त्यसैगरी हुलाक सेवा विभागबाट सञ्चालित हुलाक बचत बैंकहरूको संख्या भने समीक्षा वर्षमा ११७ पुगेको छ। यस प्रकार हुलाक बचत बैंक बाहेक १९ वटा बीमा कम्पनीहरू, कर्मचारी सञ्चय कोष र नागरिक लगानी कोष समावेश गर्दा २०६२ आषाढ मसान्तसम्मको तथ्याङ्कअनुसार २०२ वित्तीय संस्थाहरू कार्यरत रहेका छन्।

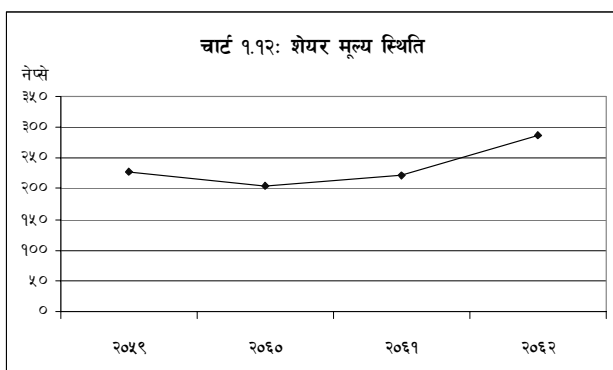
वाणिज्य बैंकहरू

1-83 वाणिज्य बैंकहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व गत वर्ष ५.९ प्रतिशतले बढेको तुलनामा समीक्षा वर्षमा १०.२ प्रतिशतले बढ्न गई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ३४० अर्ब ६३ करोड पुगेको छ (तालिका १.१६)। वाणिज्य बैंकहरूको स्रोततर्फ अन्य दायित्वमा आएको वृद्धि तथा उपयोगतर्फ कर्जा सापटीमा भएको वृद्धिका कारण वाणिज्य बैंकहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्वको वृद्धिदर उच्च रहेको हो।

वाणिज्य बैंकहरूको साधनको स्रोत

1-84 वाणिज्य बैंकहरूको साधनको प्रमुख स्रोतको रूपमा रहेको कुल निक्षेप समीक्षा वर्षमा ७.७ प्रतिशतले बढ्न गई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. २५० अर्ब ४६ करोड पुगेको छ। गत वर्ष सो निक्षेप १४.७ प्रतिशतले बढेको थियो। कुल निक्षेपका मुख्य अंशहरूमध्ये चलती निक्षेप गत वर्षको उच्च १६.७ प्रतिशत वृद्धिदरको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ३.३ प्रतिशत मात्रले वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ३४ अर्ब १२ करोड पुगेको छ। बचत निक्षेप गत वर्ष १७.३ प्रतिशतले बढेको तुलनामा समीक्षा वर्षमा १३.९ प्रतिशत मात्रले बढी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. १३० अर्ब १ करोड पुगेको छ। कुल निक्षेपको अर्को प्रमुख अंश मुद्दती निक्षेप समीक्षा वर्षमा १.० प्रतिशतले बढी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ८४ अर्ब १४ करोड पुगेको छ। गत

चार्ट १.१२: शेयर मूल्य स्थिति

वर्ष सो निक्षेप १०.५ प्रतिशतले बढेको थियो। आर्थिक वृद्धिदरमा शिथिलता र घट्दो वास्तविक ब्याजदरका कारण निक्षेपको वृद्धिदरमा कमी आएको हो। मार्जिन निक्षेप गत वर्ष १६.९ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा वर्षमा १.४ प्रतिशतले मात्र बढी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. २ अर्ब १९ करोड पुगेको छ। समीक्षा वर्षमा आयातमा आएको कमी यसको मुख्य कारण हो।

1-85 समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंकहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट लिने कर्जा २६०.७ प्रतिशतको उच्च दरले बढी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. १ अर्ब ७२ करोड पुगेको छ। गत वर्ष सो कर्जा ४९.६ प्रतिशतले घटेको थियो। वाणिज्य बैंकहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उल्लेखनीय रुपमा स्थायी तरलता सुविधा र पुनर्कर्जा सुविधा उपयोग गरेका कारण यस वर्ष सो कर्जा बढी दरले वृद्धि भएको हो।

1-86 समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंकहरूको वैदेशिक दायित्व ९४.७ प्रतिशतले घटी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. २ करोड ७६ लाखमा भरेको छ। गत वर्ष सो दायित्व २८.५ प्रतिशतको उच्च दरले बढेको थियो। समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंकहरूको अन्य दायित्व १६.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। गत वर्ष सो दायित्व १४.३ प्रतिशतले घटेको थियो। केही वाणिज्य बैंकहरूको चुक्ता पूँजी र मुनाफामा वृद्धि भएको कारण अन्य दायित्व बढेको हो।

वाणिज्य बैंकहरूको साधनको उपयोग

1-87 वाणिज्य बैंकहरूको साधनको उपयोगतर्फ, तरलकोष गत वर्ष २१.९ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ०.६ प्रतिशतले घटी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ५० अर्ब ९ करोडमा भरेको छ। कुल तरल कोषका अंशहरूमध्ये नगद मौज्जात र मार्गस्थ नगद समीक्षा वर्षमा क्रमशः ११.४ प्रतिशत र २४.३ प्रतिशतले बढेका छन्। गत वर्ष नगद मौज्जात र मार्गस्थ नगद क्रमशः ९.३ प्रतिशत र २२.८ प्रतिशतले घटेका थिए। वाणिज्य बैंकहरूको नेपाल राष्ट्र बैंकसंग रहेको नगद मौज्जात भने समीक्षा वर्षमा १७.० प्रतिशतले घटी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. २० अर्ब ११ करोडमा भरेको छ। गत वर्ष सो मौज्जात ५४.४ प्रतिशतले बढेको थियो। निक्षेपको तुलनामा कर्जामा वृद्धि, अनिवार्य नगद अनुपातमा कटौती र वाणिज्य बैंकहरूको अधिक तरलामा आएको कमी, सो मौज्जातमा कमी आउनुका प्रमुख कारणहरू हुन्। समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंकहरूको विदेशी मुद्राको नगद मौज्जात १३.९ प्रतिशतले घटी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ३७ करोड ४८ लाखमा भरेको छ। सो विदेशी मुद्रा नगद मौज्जात गतवर्ष ३९.६ प्रतिशतले घटेको थियो। तथापि वाणिज्य बैंकहरूको विदेशमा रहेको मौज्जात भने समीक्षा वर्षमा १५.६ प्रतिशतले बढी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. २४ अर्ब ५ करोड पुगेको छ। सो मौज्जात गत वर्ष ७.४ प्रतिशतले मात्र बढेको थियो।

1-88 साधनको उपयोगतर्फको अर्को अंश, कुल कर्जा तथा सापटी समीक्षा वर्षमा १४.३ प्रतिशतले बढी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. २६० अर्ब ८७ करोड पुगेको छ। गत वर्ष सो कर्जा तथा सापटी १३.१ प्रतिशतले मात्र बढेको थियो। कुल कर्जा तथा सापटीका अंशहरूमध्ये सरकारमाथिको दावी समीक्षा वर्षमा १०.९ प्रतिशतले बढी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ४८ अर्ब ५५ करोड पुगेको छ। सो दावी गत वर्ष ११.० प्रतिशतले बढेको थियो। गैर वित्तीय सरकारी संस्थानहरू माथिको दावी गत वर्ष २.९ प्रतिशतले बढेको तुलनामा समीक्षा वर्षमा १२५.६ प्रतिशतको उच्च दरले बढेको छ। वाणिज्य बैंकहरूबाट नेपाल आयल निगम, नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेड तथा जनक शिक्षा सामग्री केन्द्र जस्ता गैर वित्तीय सरकारी संस्थानहरूलाई उल्लेखनीय रुपमा कर्जा प्रवाह भएका कारण सो दावीमा उल्लेखनीय वृद्धि भएको हो। तर वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी भने समीक्षा वर्षमा २.९ प्रतिशतले घटी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. ११ अर्ब ४४ करोडमा भरेको छ। गत वर्ष सो दावी १४.६ प्रतिशतले बढेको थियो।

1-89 निजी क्षेत्र माथिको दावी समीक्षा वर्षमा १४.६ प्रतिशतले बढी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. १९३ अर्ब २७ करोड पुगेको छ। गत वर्ष सो दावी १३.९ प्रतिशतले बढेको थियो। वाणिज्य बैंकहरूले उपभोग्य कर्जा विस्तार गरेकाले समीक्षा वर्षमा निजी क्षेत्रमाथिको दावी वृद्धि भएको हो।

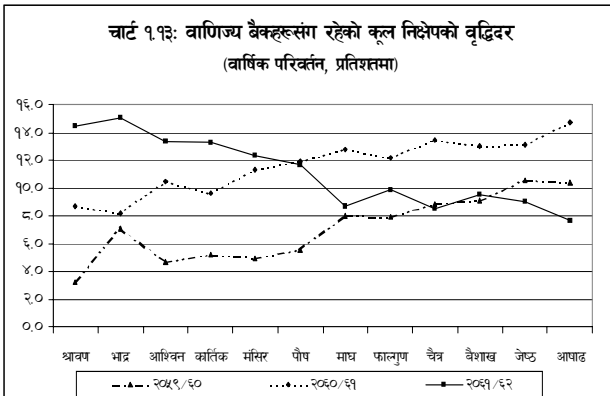
वाणिज्य बैंकहरूसंगको निष्क्रिय कर्जा अनुपात

1-90 वाणिज्य बैंकहरूसंगको निष्क्रिय कर्जाको अनुपात २०६१ आषाढको तुलनामा २०६२ आषाढमा केही कमी आएको छ। २०६१ आषाढमा वाणिज्य बैंकहरूको कुल निष्क्रिय कर्जाको अनुपात २२.७ प्रतिशत रहेकोमा २०६२ आषाढमा १८.७ प्रतिशतमा भरेको छ। नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको निष्क्रिय कर्जा अनुपातमा केही कमी आए तापनि अबै उच्च रहेको छ।

तालिका १ (ठ)

वाणिज्य बैंकसंगको निष्क्रिय कर्जा अनुपात (कुल कर्जाको प्रतिशतमा)

वाणिज्य बैंकहरू	२०६१ आषाढ	२०६२ आषाढ
नेपाल बैंक लिमिटेड	५३.१	४९.०
राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	५७.६	५०.७
नविल बैंक लिमिटेड	३.४	१.३
नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक लिमिटेड	२.५	१.६
स्ट्याण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लिमिटेड	३.८	२.७
हिमालयन बैंक लिमिटेड	८.९	११.३
नेपाल एसबिआइ बैंक लिमिटेड	६.३	७.१
नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड	१०.८	१२.३
एभरेष्ट बैंक लिमिटेड	१.७	१.६
बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड	६.७	७.४
नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड	१३.३	८.६
लुम्बिनी बैंक लिमिटेड	७.४	१४.७
नेपाल इन्भेष्टमेन्ट कर्मासियल बैंक लिमिटेड	३.९	३.८
माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड	१.०	०.४
कुमारी बैंक लिमिटेड	०.८	१.१
लक्ष्मी बैंक लिमिटेड	०.०	१.६
सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड	१.६	२.५
कुल	२२.७	१८.७

कृषि विकास बैंक

1-91 समीक्षा वर्षमा कृषि विकास बैंकको कर्जा वितरण २९.२ प्रतिशत (रु २ अर्ब ९६ करोड) ले वृद्धि भई रु १३ अर्ब ११ करोड पुगेको छ (तालिका १.१७)। गत वर्ष यो कर्जा ०.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो। कर्जा असुली समीक्षा वर्षमा तेब्वरभन्दा बढीले वृद्धि भई रु १० अर्ब ३२ करोड भएको छ। गत वर्ष रु ३ अर्ब ५ करोड कर्जा असुली भएको थियो। त्यसैगरी कृषि विकास बैंकको कुल उठाउन बाँकी कर्जा गत वर्ष रु १९ अर्ब ७१ करोड रहेकोमा समीक्षा अवधिमा रु २१ अर्ब ८ करोडमा भरेको छ।

वित्त कम्पनी

1-92 समीक्षा वर्षमा वित्त कम्पनीहरूको समष्टिगत वित्तीय साधन १२.२ प्रतिशत (रु ३ अर्ब ३२ करोड) ले वृद्धि भई २०६२ आषाढमा रु ३० अर्ब ५२ करोड पुगेको छ (तालिका १.१८)। गत वर्ष वित्त कम्पनीहरूको कुल साधन २३ प्रतिशत (रु. ५ अर्ब ८ करोड) ले बढेको थियो। समीक्षा वर्षमा वित्त कम्पनीहरूको साधनको प्रमुख स्रोत कुल निक्षेप १५.२ प्रतिशत (रु २ अर्ब ९५ करोड) ले वृद्धि भई २०६२ आषाढमा रु २२ अर्ब ३४ करोड पुगेको छ। गत वर्ष वित्त कम्पनीको कुल निक्षेप १७.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो। त्यसैगरी पूँजीकोष १६.३ प्रतिशत ले वृद्धि भई रु ४ अर्ब २५ करोड पुगेको छ। समीक्षा वर्षमा वित्त कम्पनीहरूले लिएको सापटीमा २४.२ प्रतिशतले ह्रास भई रु ९९ करोड रहेको छ। गत वर्ष यो सापटी रकम रु १ अर्ब ३१ करोड रहेको थियो।

1-93 वित्त कम्पनीहरूको समष्टिगत साधनको उपयोग तर्फ कर्जा तथा सापटी आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा २१.० प्रतिशत (रु ३ अर्ब ६८ करोड) ले वृद्धि भई २०६२ आषाढमा रु २१ अर्ब २२ करोड पुगेको छ। समीक्षा वर्षमा वित्त कम्पनीहरूको लगानी ४.० प्रतिशत (रु १० करोड) ले घटी रु २ अर्ब ४१ करोड रहेको छ। गत वर्ष यिनीहरूको लगानी ५.० प्रतिशतले बढेको थियो। आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा वित्त कम्पनीहरूको तरल सम्पत्ति १२.६ प्रतिशतले घटेर २०६२ आषाढमा रु ३ अर्ब ९१ करोड पुगेको छ।

सहकारी संस्था

1-94 समीक्षा वर्षमा सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको वित्तीय कारोबारमा सामान्य वृद्धि भएको छ। समीक्षा वर्षमा सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको कुल पूँजीकोष १२.६ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६२ आषाढमा रु २७ करोड ८० लाख रहेको छ (तालिका १.१९)। उक्त पूँजीकोष गत वर्ष रु २४ करोड ७० लाख रहेको थियो। यसैगरी समीक्षा वर्षमा सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको निक्षेप सङ्कलन २.६ प्रतिशत (रु ४ करोड ४० लाख) ले वृद्धि भई २०६२ आषाढमा रु १ अर्ब ७२ करोड पुगेको छ भने सापटी १२.२ प्रतिशत (रु ५० लाख) ले वृद्धि भई रु ४ करोड ६० लाख रहेको छ। समीक्षा वर्षमा यी सहकारी संस्थाहरूको कर्जा तथा सुविधा ९.२ प्रतिशत (रु १२ करोड) ले वृद्धि भई २०६२ आषाढमा रु १ अर्ब ४३ करोड १० लाख पुगेको छ। सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्ने यी सहकारी संस्थाहरूले समीक्षा वर्षमा सरकारका धितोपत्रहरू, मुद्दती खाता र अन्य क्षेत्रहरूमा रु १४ करोड २० लाख लगानी गरेका छन्, जुन गत वर्षको तुलनामा २१.५ प्रतिशतले न्यून छ।

बीमा कम्पनी

1-95 २०६१ आषाढ मसान्तमा १८ वटाको संख्यामा रहेका बीमा कम्पनीहरू २०६२ आषाढ मसान्तमा १९ वटा पुगेका छन्। २०६२ आषाढ मसान्तमा बीमा कम्पनीहरूको वार्षिक प्रिमियम रु ५ अर्ब ८५ करोड रहेको छ। गत वर्ष यो रकम रु ४ अर्ब ७५ करोड रहेको थियो। त्यसैगरी बीमा कम्पनीहरूको लगानी २०६१ आषाढ मसान्तमा रु १२

अर्ब ४५ करोड रहेकोमा २०६२ आषाढ मसान्तमा रु १५ अर्ब पुगेको छ। बीमा कम्पनीहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व गत आषाढको तुलनामा २५ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तमा रु १८ अर्ब ५५ करोड रहेको छ।

कर्मचारी सञ्चय कोष

1-96 निजामती कर्मचारी, आर्मी, पुलिस, शिक्षक, संस्थान तथा केही प्राइभेट कम्पनीका कर्मचारीहरूको सञ्चय कोष जम्मा गरेर उक्त कोषको सञ्चालन गर्ने कर्मचारी सञ्चय कोषको सम्पत्ति/दायित्व २०६२ आषाढमा गत वर्षको सोही अवधिको तुलनामा ५.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ४२ अर्ब ५३ करोड पुगेको छ। गत वर्ष सो रकम रु ४० अर्ब ८५ करोड रहेको थियो। दायित्व तर्फको निक्षेप २०६१ आषाढमा रु ३६ अर्ब ८४ करोड रहेकोमा २०६२ आषाढ मसान्तमा सो रकम १५.५ प्रतिशतले बढेर रु ४२ अर्ब ५३ करोड पुगेको छ।

नागरिक लगानी कोष

1-97 २०६२ आषाढ मसान्तमा नागरिक लगानी कोषको सम्पत्ति/दायित्व गत वर्षको सोही समयको तुलनामा २२.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ५ अर्ब ९१ करोड पुगेको छ। गत वर्षको यस्तो सम्पत्ति रु ४ अर्ब ८१ करोड रहेको थियो। नागरिक लगानी कोषको दायित्वतर्फको निक्षेप गत वर्ष रु ४ अर्ब ४ करोड रहेकोमा २०६२ आषाढमा ४०.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ५ अर्ब ६७ करोड पुगेको छ। सम्पत्तितर्फको लगानी २०६२ आषाढमा ३३.८ प्रतिशतले बढेर रु ३ अर्ब ८३ करोड भएको छ। गत वर्ष यो रकम रु २ अर्ब ८७ करोड रहेको थियो।

हुलाक बचत बैंक

1-98 हुलाक बचत बैंकहरूको संख्या २०६१ आषाढको ११६ बाट २०६२ आषाढ मसान्तमा बढेर ११७ पुगेको छ। यिनीहरूको कुल निक्षेप २०६२ आषाढ मसान्तमा रु २० करोड रहेको छ। गत वर्ष यो निक्षेप रु ३ करोड ७० लाख थियो।

आर्थिक वर्ष २०६२/६३ को समष्टिगत आर्थिक

स्थितिको आङ्कलन (Outlook)

विश्व उत्पादन र मुद्रास्फीति

1-99 विश्वको आर्थिक वृद्धिदर सन् २००४ को तुलनामा सन् २००५ मा केही कमी आउने अनुमान रहेको छ। पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य वृद्धि, व्याजदर बढ्ने प्रवृत्ति र विश्वको बढ्दो चालू खाता घाटाका कारण उच्च आर्थिक वृद्धिदर कायम राख्न चुनौतीपूर्ण हुने देखिन्छ।

1-100 सन् २००५ मा विश्व बजारमा तेलको मूल्य वृद्धिदर उच्च रहने देखिन्छ। फलस्वरूप, विश्व मुद्रास्फीतिदर अधिल्लो वर्षको तुलनामा उच्च रहने सम्भावना छ।

नेपाली अर्थतन्त्रको समष्टिगत आर्थिक स्थिति

आर्थिक वृद्धि

1-101 कृषिमा अधिल्लो वर्षको तुलनामा केही सुधार आउने अनुमान छ। त्यसैगरी गैरकृषि क्षेत्रमा पनि केही सुधार आउने देखिन्छ। सरकारको पूँजीगत खर्चमा वृद्धि हुने, पर्यटनक्षेत्रको आम्वानी बढ्ने, औद्योगिक उत्पादनको वृद्धिदर गतवर्षकै हाराहारीमा रहने, आयात बढ्ने, दूर संचार सेवा विस्तार हुने तथा सरकारको २१ बुँदे कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन, उत्तर-दक्षिण जोड्ने राजमार्ग निर्माण कार्यको आरम्भ, शान्ति सुरक्षाको अवस्थामा आएको क्रमिक सुधार जस्ता कारण समग्र गैर कृषिक्षेत्रमा अनुकूल प्रभाव पर्ने सम्भावना छ। साथै, हाल निर्माणका

क्रममा रहेका मध्य-मस्यार्ङ्गदी लगायत अन्य ५ साना जल विद्युत आयोजना तथा वि.पि. कोइराला राजमार्ग, कर्णाली राजमार्ग, ववई, सिकटा र सुन्सरी मोरङ्ग (तेस्रो) सिंचाई आयोजनाको निर्माण कार्यबाट समग्र गैर कृषिक्षेत्रको वृद्धिमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने अनुमान रहेको छ। फलस्वरूप कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा ३-३.५ प्रतिशत रहने देखिन्छ।

मूल्य स्थिति

1=102 आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा मूल्य स्थितिमा चाप पर्ने देखिन्छ। सरकारद्वारा मूल्य नियन्त्रण भएका वस्तु जस्तै विजुली बत्तीका साथै पेट्रोलियम पदार्थ जस्ता सेवा तथा वस्तुहरुको पुनः मूल्य वृद्धि हुने संकेत, विश्वमा विगतमा घटेका दैवीप्रकोप आदिका कारण आयातित वस्तुको मूल्य वृद्धि हुने सम्भावना साथै भारतीय अधिकारीका अनुसार भारतमा पनि वस्तुको मूल्यमा चाप पर्ने अनुमान आदि अवस्थालाई दृष्टिगत गर्दा आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा देशको समग्र मूल्य स्थितिमा चाप पर्ने देखिएको छ।

मुद्रा प्रदाय र ब्याजदर

1=103 आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा अधिल्लो वर्षको तुलनामा मौद्रिक विस्तार हुने देखिन्छ। शोधनान्तर बचत गत वर्षकै स्तरमा रहने तर सरकारलाई तथा निजी क्षेत्रमा जाने बैक कर्जामा विस्तार आउने भएकोले मौद्रिक विस्तार हुने अनुमान गरिएको छ। नेपाल राष्ट्र बैकले अर्थतन्त्रलाई आवश्यक पर्ने तरलताको व्यवस्थापन गर्ने छ। विश्व बजार लगायत भारतमा ब्याजदर बढ्ने प्रवृत्ति देखिएको सन्दर्भमा नेपालमा पनि ब्याजदर केही बढ्ने सम्भावना रहेको छ।

वैदेशिक व्यापार तथा शोधनान्तर र विनिमयदर

1=104 आर्थिक वर्ष २०६२।६२ मा अन्य मुलुकतर्फको निर्यातमा केही सुधार आई कुल निर्यात ८.५ प्रतिशतले वृद्धि हुने अनुमान रहेको छ।

त्यसैगरी विकास निर्माणका कार्य तथा आन्तरिक आर्थिक गतिविधिहरुमा तीव्रता आउने अपेक्षाको आधारमा औद्योगिक कच्चा पदार्थको आयातमा समेत वृद्धि भई कुल आयातमा विस्तार आउने अनुमान गरिएको छ। आयातको आयतन उच्च रहनुका साथै निर्यातको भन्दा आयातको वृद्धिदर अधिक रहँदा आगामी वर्ष व्यापार घाटामा केही वृद्धि हुने देखिन्छ।

1=105 आगामी वर्ष शान्ति सुरक्षामा अपेक्षित सुधार आउँदा पर्यटक आगमनमा वृद्धि आई पर्यटन आयमा केही सुधार आउने देखिन्छ। विदेशमा काम गर्न जाने हालको प्रवृत्तिलाई दृष्टिगत गर्दा आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा पनि निजी क्षेत्रको विप्रेषण आय बढ्ने क्रम जारी रहने अनुमान छ। फलस्वरूप, आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा व्यापार घाटा बढेतापनि ट्रान्सफर तथा सेवा आयमा आउने वृद्धिले चालू खाता बचत आर्थिक वर्ष २०६९।६२ कै हाराहारीमा रहने अपेक्षा गरिएको छ।

1=106 विगत केही वर्ष देखि आन्तरिक शान्ति सुरक्षाको स्थिति अनुकूल नभएकोले प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी अपेक्षित मात्रामा आउन सकिरहेको छैन। शान्ति सुरक्षाको स्थिति अनुकूल भएमा आगामी आर्थिक वर्षमा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी प्रवाहमा केही वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ। गैरआप्रवासी नेपालीहरुले पनि लगानी प्रवाह गर्ने सम्भावना रहेको छ।

1=107 बाह्य क्षेत्रमा हुन सक्ने उपरोक्त घटनाक्रम (developments) को परिणामस्वरूप शोधनान्तर बचत आर्थिक वर्ष २०६०।६९ कै हाराहारीमा रहने सम्भावना छ।

1=108 विकसित मुलुकहरुमा ब्याजदर बढिरहेको सन्दर्भमा नेपाली मुद्रा खासगरी अमेरिकी डलरसँग प्रचलित मूल्य (nominal terms) मा न्यून मूल्यीत (depreciation) हुने देखिन्छ। यसले नेपाली निर्यातमा सकारात्मक प्रभाव पार्ने देखिन्छ।

भाग

२

- आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को मौद्रिक नीति ३७
- वित्तीय क्षेत्र सुधार ४०
- बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण ४१
- बैंक तथा वित्तीय संस्था निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण ४४
- लघु वित्त कार्यक्रमहरू ५१
- विदेशी विनिमय व्यवस्थापन ५४
- मुद्रा व्यवस्थापन ५५
- नेपाल राष्ट्र बैंकका अन्य कामकाजको विवरण ५६

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारबाही

आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को मौद्रिक नीति

2-1 नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ अनुसार प्रत्येक वर्ष मौद्रिक नीति प्रकाशन गर्नुपर्ने व्यवस्था भएअनुरूप २०६१ श्रावण ४ गते आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को मौद्रिक नीति सार्वजनिक गरियो । आर्थिक वर्ष २०६१/६२ का लागि सरकारको आय-व्ययको सार्वजनिक जानकारी वक्तव्यसँग तादात्म्यता रहने गरी जारी गरिएको उक्त मौद्रिक नीतिमा मौद्रिक नीतिको उद्देश्य, रणनीति, मौद्रिक उपकरणहरू, कार्यान्वयन रणनीति र वित्तीय तथा बाह्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको थियो ।

2-2 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्दा तत्कालीन आर्थिक तथा मौद्रिक स्थिति, वित्तीय क्षेत्रको स्थिति र २०६१/६२ मा स्वदेशी अर्थतन्त्र र बाह्य अर्थतन्त्रमा हुनसक्ने परिवर्तनलाई आधारको रूपमा लिइएको थियो । साथै नेपाली रुपैयाँको भारतीय रुपैयाँसँगको स्थिर विनिमय दर प्रणालीलाई मौद्रिक अंकुशको रूपमा लिइएको थियो ।

उद्देश्य

2-3 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को मौद्रिक नीतिको प्रमुख उद्देश्य मूल्य स्थिरता तथा शोधनान्तर सुदृढीकरण कायम गर्ने रहेको थियो । मुद्रास्फीतिको दरको लक्ष्य ४.० प्रतिशत राखिएको थियो भने शोधनान्तर बचतको लक्ष्य रु ५ अर्ब ५० करोड राखिएको थियो । आर्थिक वृद्धिदर ४.५ प्रतिशतलाई सहज गर्ने गरी मौद्रिक योगाङ्कहरूको प्रक्षेपण गरिएको थियो । आर्थिक वर्षको अन्त्यमा उपरोक्त लक्ष्यहरूमध्ये मुद्रास्फीति दर ४.५ प्रतिशत कायम रहन गयो भने शोधनान्तर बचत रु ५ अर्ब ७४ करोड रह्यो । मौद्रिक योगाङ्कहरूको वृद्धिदर र आन्तरिक मागमा स्थिति कमजोर रहे तापनि आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा मुद्रास्फीति दर लक्ष्य भन्दा बढी रह्यो । खासगरी पटक पटक पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य वृद्धि गरिएको र मूल्य अभिवृद्धि करको दर बढाइएकोले आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा मुद्रास्फीतिदर लक्ष्यभन्दा केही बढी रहेको हो । शोधनान्तर बचतको सवालमा भने विप्रेषण आप्रवाह सन्तोषजनक रहेको र आयातमा कमी आएको हुँदा लक्ष्य बमोजिम नै शोधनान्तर बचत कायम हुन गयो ।

तालिका २ (क)

आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को मुद्रास्फीतिदर र शोधनान्तर बचत		
	लक्ष्य	वास्तविक
मुद्रास्फीतिदर	४.० प्रतिशत	४.५ प्रतिशत
शोधनान्तर बचत	रु.५ अर्ब ५० करोड	रु.५ अर्ब ७४ करोड

मौद्रिक नीतिको रणनीति

2-4 माथिको उद्देश्यहरू भित्र रहेर आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को लागि विस्तृत मुद्राप्रदाय १२.५ प्रतिशत र संकुचित मुद्राप्रदाय १०.५ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण रहेको थियो । तर आर्थिकवृद्धिमा आएको शिथिलताका कारण आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा विस्तृत मुद्राप्रदाय ८.३ प्रतिशतले र संकुचित मुद्राप्रदाय ६.६ प्रतिशतले मात्र बढ्यो ।

तालिका २ (ख)

संकुचित र विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर (प्रतिशतमा)		
	लक्ष्य	वास्तविक
संकुचित मुद्राप्रदाय	१०.५	६.६
विस्तृत मुद्राप्रदाय	१२.५	८.३
आन्तरिक कर्जा	१३.३	१३.५

2-5 मौद्रिक नीतिको अन्तरिम लक्ष्यको रूपमा कूल आन्तरिक कर्जाको वृद्धिदरलाई लिइएको थियो । आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा सो कर्जा १३.३ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण रहेको थियो । वर्षको अन्तमा सो कर्जाको वृद्धिदर लक्ष्यको हाराहारी अर्थात् १३.५ प्रतिशत रह्यो । खास गरी सरकार माथिको दावी गत वर्षको तुलनामा बढ्न गएको र गैर वित्तीय सरकारी संस्थानहरूमाथिको दावी पनि उल्लेखनीय रूपमा बढेको हुँदा कूल आन्तरिक कर्जाको वृद्धिदर लक्ष्य भन्दा सीमान्त रूपमा बढी दरले बढेको हो ।

मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्य

2-6 विगतमा सञ्चित मुद्रा र नेपाल राष्ट्र बैंकको खुद आन्तरिक सम्पत्ति मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्यको रूपमा लिने गरेकोमा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को मौद्रिक नीतिमा वाणिज्य बैंकहरूको अधिक तरलतालाई सञ्चालन लक्ष्यको रूपमा लिई अल्पकालीन तरलताको स्थिति अनुगमन तथा प्रक्षेपण गर्न २०६१ आषाढ ३१ देखि तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचना सञ्चालनमा ल्याइयो । तरलता अनुगमनको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकको साप्ताहिक वासलातलाई प्रयोग गर्ने गरिएको छ । तरलता प्रक्षेपणको लागि भने आगामी हप्ता हुन सक्ने विदेशी मुद्रा बजारमा हस्तक्षेप, अन्तरबैंक कारोबार, सरकारी ऋणपत्रको भुक्तानी र सरकारको सम्भावित राजस्व तथा खर्चलाई आधार मान्ने गरिएको छ । साथै, अल्पकालिन व्याजदरलाई मौद्रिक सूचकको रूपमा प्रयोग गरिएको

छ। आर्थिक वर्ष २०६९।६२ को अनुभवमा तरलता अनुगमन संरचनाले अधिक तरलताको स्थितिलाई सही प्रतिबिम्बित गरेको र अल्पकालीन मौद्रिक व्यवस्थापन कार्यमा सहयोग पुऱ्याएको छ।

मौद्रिक नीतिको अडान र मौद्रिक उपकरणहरू

बैंकदर र पुनर्कर्जादर

2-7 प्रमुख मौद्रिक उपकरणहरू तर्फ, बैंकदरलाई मौद्रिक नीतिको अडानको सङ्केतको रूपमा निरन्तरता दिई ५.५ प्रतिशतमा कायमै राखियो। ग्रामीण विकास बैंकहरूको लागि तथा स्वदेशी मुद्रामा उपलब्ध गराइने निर्यात कर्जाका लागि पुनर्कर्जादरमा कृषि कर्जासमेत समावेश गरी ४.५ प्रतिशतबाट तीन प्रतिशतमा झारियो भने ऋणीबाट अधिकतम चार प्रतिशत ब्याज लिनेगरी विदेशी मुद्रामा उपलब्ध पुनर्कर्जाको निर्यात पुनर्कर्जादरलाई दुई प्रतिशतमा यथावत् राखियो। रुग्ण उद्योगको लागि प्रदान गरिने पुनर्कर्जाको हकमा पुनर्कर्जा दर साविकको २.० प्रतिशतबाट १.० प्रतिशतमा झारियो।

तालिका २ (ग)

विद्यमान बैंकदर तथा पुनर्कर्जा दरहरू

शीर्षक	परिवर्तन गर्नु पूर्व	२०६९।६२ मा गरिएको परिवर्तन
रुग्ण उद्योगको लागि	२.० प्रतिशत	१.५ प्रतिशत
ग्रामीण विकास बैंकहरू तथा स्वदेशी मुद्रामा निर्यात कर्जाको लागि	४.५ प्रतिशत	३.० प्रतिशत
विदेशी मुद्रामा प्रवाह हुने निर्यात कर्जा	२.० प्रतिशत	२.० प्रतिशत
अन्य सबै प्रकारको कर्जामा	५.५ प्रतिशत	५.५ प्रतिशत

अनिवार्य नगद अनुपात

2-8 वाणिज्य बैंकहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकमा राख्नुपर्ने न्यूनतम अनिवार्य नगद मौज्जात अनुपात ६ प्रतिशतबाट घटाई ५ प्रतिशत कायम गरियो। यसबाट वाणिज्य बैंकहरूलाई थप रु २ अर्ब लगानीयोग्य साधन उपलब्ध हुन गयो। आर्थिक वर्षको शुरुवातमा अनिवार्य नगद अनुपात कटौति गरिएको हुदाँ यसको असर भने केही समय अल्पकालिन व्याजदरहरूमा पर्न गयो। फलस्वरूप, अल्पकालिन व्याजदरहरूमा भारी गिरावट आयो। तर अनिवार्य नगद अनुपातको कटौतिले वाणिज्य बैंकहरूको कोषको लागत घटाउन भने मद्दत पुग्न गयो। अनिवार्य नगद अनुपातमा गरिएको कटौती र स्थायी तरलता सुविधाको व्यवस्थाले वाणिज्य बैंकहरूमा तरलता सम्बन्धी आत्मविश्वास बढ्न गएको समेतले गर्दा विगतमा रहने गरेको अधिक तरलतालाई व्यवस्थापन गर्न बाध्य पाऱ्यो। यस कारणले पनि अब चालिने मौद्रिक उपायहरू प्रभावकारी हुने आधार विकसित भएको छ।

खुला बजार कारोबार

2-9 आर्थिक वर्ष २०६९।६२ को मौद्रिक नीतिमा अल्पकालीन लचिलो मौद्रिक उपायको रूपमा रहेको खुला बजार कारोबारमा आयामिक परिवर्तन ल्याइयो। विगतमा मौद्रिक नीतिको उपायको भन्दा पनि वाणिज्य बैंकहरूलाई उनीहरूकै अग्रसरतामा तरलता व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुऱ्याउने हिसाबले निस्क्रिय रूपमा खुला बजार कारोबार सञ्चालन गरिन्थ्यो। यस परिपाटीलाई आर्थिक वर्ष २०६९।६२ को मौद्रिक नीतिमा

परिवर्तन ल्याइयो। यस सम्बन्धमा तीन वटा परिवर्तन महत्वपूर्ण रहे। पहिलो, मौद्रिक उपायको रूपमा सञ्चालन गरिने खुला बजार कारोबारको लागि बोलकबोल प्रथा सुरु गरियो। यसले बजार तरलताको सही प्रतिबिम्बित गर्ने हुन्छ र implied रूपमा बजारले ब्याजदर निर्धारण गर्ने हुन्छ। दोस्रो, खुला बजार कारोबार वाणिज्य बैंकहरूको अग्रसरतामा नभई राष्ट्र बैंकको अग्रसरतामा हुने परिपाटी सुरु भयो। दोस्रो खुल्ला बजार कारोबार मौद्रिक लक्ष्य हासिल गर्न मौद्रिक उपायको रूपमा प्रयोग गर्न थालियो। यसबाट खुला बजारमा हुनसक्ने विकृति हट्न गएका छन्। तेस्रो, खुला बजार सञ्चालन गर्दा मौद्रिक नियम (monetary rules) को प्रथा सुरु गरियो। सञ्चालनमा ल्याइएको मौद्रिक नियम परिमाण (quantity) मा आधारित छ। खुला बजार कारोबार सञ्चालन गर्दा यस बैंकले तरलता प्रशोचन गर्ने र तरलता प्रवाह गर्नको लागि परिमाण तोक्ने व्यवस्था सुरु गरिएको छ। तरलताको परिमाण तोक्न वैज्ञानिक आधार तय गरिएको छ। तरलताको परिमाण तोक्ने वैज्ञानिक आधारको रूपमा तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनालाई लिइएको छ। तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनाको आधारको रूपमा नेपाल राष्ट्र बैंकको साप्ताहिक वासलातलाई लिने गरेको छ। फलस्वरूप, मौद्रिक व्यवस्थापन गर्दा विगतमा रहेको स्वेच्छाचारी (discretion) प्रथालाई हटाई मौद्रिक नियम (monetary rules) लाई आधार मानिएको छ। यसको परिमाणस्वरूप खुला बजार कारोबारमा हुनसक्ने विकृति सदाको लागि अन्त्य भएको छ। यस क्रममा २८ दिने, ९१ दिने, १८२ दिने र ३६४ दिने ट्रेजरी बिल्स दोस्रो बजारबाट सोभै खरीद र बिक्री खुला गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ। उपरोक्त उपकरणहरूमध्ये आर्थिक वर्ष २०६९।६२ मा बिक्री बोलकबोल मार्फत रु १० अर्ब ५० करोड तरलता प्रशोचन गरियो भने खरीद बोलकबोल मार्फत रु १ अर्ब ३१ करोड तरलता प्रवाह गरियो। त्यसैगरी रिपो बोलकबोल मार्फत अल्पकालीन रु ६ अर्ब ६८ करोड तरलता प्रवाह गरियो भने रिभर्स रिपो बोलकबोल मार्फत रु ५ अर्ब २७ करोड तरलता प्रशोचन गरियो। यसप्रकार मौद्रिक उपकरणहरूको प्रयोगले गर्दा आर्थिक वर्ष २०६९।६२ को सुरुवातमा व्यापक गिरावट आएको अल्पकालीन व्याजदरमा सुधार आउन गयो। उदाहरणको लागि आर्थिक वर्ष २०६९।६२ को पहिलो र दोस्रो महिनामा ९१ दिने ट्रेजरी बिल्सको भारित औसत ब्याजदर ०.६२ प्रतिशत र ०.६३ प्रतिशत रहन गएकोमा वर्षको अन्त्यमा ३.९४ प्रतिशतमा पुग्यो।

तालिका २ (घ)

ट्रेजरी बिल्सको दोस्रो खुला बजार कारोबार

उपकरणहरू	कुल रकम (रु. अर्बमा)
बिक्री बोलकबोल	१०.५
खरीद बोलकबोल	१.३
रिपो बोलकबोल	६.७
रिभर्स रिपो बोलकबोल	५.३

स्थायी तरलता सुविधा

2-10 आर्थिक वर्ष २०६९।६२ को मौद्रिक नीतिमा स्थायी तरलता सुविधाको रूपमा रहेको रिपो कर्जाको सट्टा एक छुट्टै स्थायी तरलता सुविधाको व्यवस्था गर्ने र यस व्यवस्थाअन्तर्गत कर्जा स्वतः उपलब्ध हुने र यस्तो कर्जा पूर्णतया धितोयुक्त हुने व्यवस्था गरियो। यसको

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारवाही

लागि धितोको रूपमा सरकारको ट्रेजरी बिल्स र विकास ऋणपत्रलाई लिने व्यवस्था गरियो । स्थायी तरलता सुविधाको लागि पेनाल ब्याजदर लगाउने व्यवस्था गरियो । ९१ दिने ट्रेजरी बिल्सको अन्तिम बोलकबोल दरमा १.५ प्रतिशत बिन्दु थप गरेर स्थायी तरलता सुविधाको लागि ब्याजदर कायम गर्ने गरियो । आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा वाणिज्य बैंकहरूले रु ४९ अर्ब ३१ करोड बराबरको स्थायी तरलता सुविधा उपभोग गरे । स्थायी तरलता सुविधाले गर्दा वाणिज्य बैंकहरूले अधिक तरलताको उचित व्यवस्थापन गर्ने गरेको पाइएको छ ।

तालिका २ (ड)

आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा उपयोग गरिएको स्थायी तरलता सुविधा

(रु अर्बमा)

वाणिज्य बैंकहरू	रकम
नविल बैंक लिमिटेड	१३.४
नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड	११.६
स्ट्याण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लिमिटेड	७.२
बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड	३.४
नेपाल इण्डष्ट्रियल एण्ड कमर्सियल बैंक लिमिटेड	२.५
कुमारी बैंक लिमिटेड	२.२
नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड	२.१
हिमालयन बैंक लिमिटेड	१.७
एभरेष्ट बैंक लिमिटेड	१.४
नेपाल एसविआइ बैंक लिमिटेड	१.१
अन्य	२.७
जम्मा	४९.३

विकास ऋणपत्रको बोलकबोल निष्काशन

२=१ आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को मौद्रिक नीतिमा उल्लेख भएबमोजिम सरकारको विकास ऋणपत्र बोलकबोल प्रथाद्वारा प्राथमिक निष्काशन गरी नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेडमार्फत दोस्रो बजार कारोबारको लागि खुला गर्ने व्यवस्था गरियो । यस अनुसार आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा चार पटक गरी रु ३ अर्बको विकास ऋणपत्र बोलकबोल प्रथाबाट प्राथमिक निष्काशन गरियो । चारै पटकको निष्काशन प्रिमियम मूल्यमा भयो ।

रुग्ण उद्योगहरूलाई पुनर्र्कर्जा सुविधा

२=१२ रुग्ण उद्योगहरूको पुनर्र्त्थानमा सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले वाणिज्य बैंकहरूलाई आर्थिक वर्ष २०६१/६२ का लागि एक अर्ब रुपैयाँको पुनर्र्कर्जाको व्यवस्था गरियो । यस्तो पुनर्र्कर्जाको ब्याजदर साविकको दुई प्रतिशतबाट १.५ प्रतिशतमा भारी सम्बन्धित ऋणीलाई ४.५ प्रतिशत ब्याजदरभन्दा नबढ्ने गरी कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरियो । आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा १३ वटा होटल र ५ वटा उद्योग गरी जम्मा १८ वटा उद्योग व्यवसायहरूलाई रु. ३८ करोड पुनर्र्कर्जा रकम स्वीकृत गरियो ।

तालिका २ (च)

आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा रुग्ण उद्योग पुनर्र्कर्जा उपयोग गर्ने

वाणिज्य बैंकहरू

बैंकहरू	रकम रु करोडमा
राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	६.४
हिमालयन बैंक लिमिटेड	३.१
माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड	१०.२
नेपाल एसविआइ बैंक लिमिटेड	७.५
नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक लिमिटेड	५.८
कुमारी बैंक लिमिटेड	२.५
नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड	१.४
बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड	१.१
जम्मा	३८

ग्रामीण स्वावलम्बन कोष

२=१३ ग्रामीण क्षेत्रमा संस्थागत कर्जा उपलब्ध गराउन तथा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरूमा आवश्यक पर्ने दीर्घकालीन पूँजी जुटाउन योगदान पुर्याउने उद्देश्यले नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रत्येक वर्ष आफ्नो मुनाफाको ५ प्रतिशत रकम ग्रामीण स्वावलम्बन कोषमा उपलब्ध गराउँदै आएको परिप्रेक्ष्यमा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा रु ७ करोड ८६ लाख दाखिला गर्‍यो ।

तालिका २ (छ)

ग्रामीण स्वावलम्बन कोषमा दाखिला गरेको रकम

आर्थिक वर्ष	रकम रु करोडमा
२०५९/६०	७.५
२०६०/६१	१०.०
२०६१/६२	७.९
जम्मा	२५.४

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र र विपन्न वर्ग कर्जा कार्यक्रम

२=१४ वित्तीय क्षेत्रको उदारीकरणसँगै नियन्त्रण कर्जा कार्यक्रमहरू विस्तारै हटाउनु पर्ने आवश्यकता एकातर्फ छ भने अर्कोतर्फ ग्रामीण क्षेत्रमा कर्जाको माग आपूर्ति गर्ने चुनौति पनि रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०५९/६० बाट प्राथमिकता प्राप्त कर्जा कार्यक्रमलाई क्रमशः घटाउँदै लगेएको छ । आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा वाणिज्य बैंकहरूले कुल कर्जाको २.० प्रतिशत मात्र प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । तर विपन्न वर्ग कर्जा कार्यक्रमलाई भने यथावत राखिएको छ । नयाँ स्थापना हुने बैंकहरूलाई कुल कर्जाको ०.२५ प्रतिशतदेखि पुराना बैंकहरूलाई ३.० प्रतिशतसम्म विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । व्यक्तिलाई अधिकतम रु ४० हजार र लघु व्यवसायलाई अधिकतम रु १ लाखसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जाको रूपमा परिभाषित गरिएको छ ।

नैतिक दवाव

२=१५ यस बैंकले नैतिक दवावलाई एक महत्वपूर्ण मौद्रिक उपकरणको रूपमा प्रयोग गर्दै आएको छ । यसै सन्दर्भमा हालका केही वर्षहरूमा

वाणिज्य बैंकहरूले निक्षेपको ब्याजदर ज्यादै न्यून राखी ब्याजदर फरक (Interest rate spread) उच्च पारिराखेको सन्दर्भमा निक्षेपमा दिइने ब्याजदर बढाई ब्याजदर फरकलाई कम गरी कुशल वित्तीय मध्यस्थता कायम गराउनको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले मिति २०६२/१२३ मा वाणिज्य बैंकहरूलाई नैतिक दबाव दिएको थियो। फलस्वरूप, केही बैंकहरूले सीमान्त रूपमा भए पनि निक्षेपको ब्याजदर बढाएका थिए।

वित्तीय क्षेत्र सुधार

२-१६ विश्व बैंकको ऋण सहायता तथा बेलायत सरकारको अन्तर्राष्ट्रिय विकास विभागको अनुदान सहयोगमा सञ्चालित वित्तीय क्षेत्र प्राविधिक सहयोग अन्तर्गत वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रममा मुख्यतया नेपाल राष्ट्र बैंकको पुनर्संरचना, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक र नेपाल बैंक लिमिटेडको पुनर्संरचनागत सुधार र वित्तीय क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम समावेश गरिएका छन्।

नेपाल राष्ट्र बैंकको सुदृढीकरण

२-१७ नेपाल राष्ट्र बैंकको सुदृढीकरण सम्बन्धमा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा निम्न बमोजिम कार्यहरू भएका छन् :

- (क) बैंकको जनशक्तिलाई उपयुक्त स्तरमा कायम गर्न कुल कर्मचारी संख्यालाई एक हजार ६३९ मा झार्नको छ (तालिका २.४)। बैंकले २०६२ श्रावणदेखि लागू हुने नयाँ कर्मचारी विनियमावली तयार गरिसकेको छ। नयाँ कर्मचारी विनियमावली अनुसार ३० वर्ष पूरा गरेका कर्मचारीलाई अनिवार्य अवकाश दिइने व्यवस्था गरिएको छ।
- (ख) बैंक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रणालीमा सुधार तथा निर्देशिकाहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरिएको छ।
- (ग) सबै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई लागू हुने एकीकृत निर्देशनको तर्जुमा गरी २०६२ श्रावण १ देखि कार्यान्वयनमा आउने व्यवस्था भएको छ।
- (घ) आन्तरीक लेखापरीक्षण निर्देशिका तयार भई लागू भइसकेको छ।
- (ङ) बैंकको पुनर्संरचना कार्यलाई अगाडि बढाउन जनसम्पर्क अधिकृत, सूचना प्रविधिको विकासका लागि सूचना प्रविधि विशेषज्ञ, बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रको लागि परामर्शदाता तथा कर्जा सूचना केन्द्रको सुदृढीकरण गर्न एक परामर्शदाता नियुक्त गरिएको छ। जसमध्ये बैकिङ्ग प्रशिक्षण केन्द्र र कर्जा सूचना केन्द्रको लागि नियुक्त गरिएका परामर्शदाताहरू फर्केका हुनाले सो उपर कारबाहीको प्रकृया चलिरहेको छ।
- (च) वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमको दोश्रो चरणको कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकको सुदृढीकरणको लागि अन्तर्राष्ट्रिय परामर्शदाता नियुक्त गर्ने सम्बन्धमा चारजना बैंक निरीक्षक, दुईजना गैरबैकिङ्ग निरीक्षक र एकजना गैरस्थलगत निरीक्षकको लागि प्रस्ताव आह्वान गरी प्रस्तावहरूको मूल्याङ्कन पश्चात् सो उपर विश्व बैंकको सहमति प्राप्त भइसकेको छ र परामर्शदाताहरूसँग सम्झौता हुने क्रममा रहेको छ।
- (छ) लेखा तथा लेखापरीक्षण व्यवस्थामा थप सुधार गर्न छ जना चार्टर्ड एकाउन्टेन्टहरू नियुक्त गर्नको लागि परामर्शदाता फर्मसँग सम्झौता हुने क्रममा रहेको छ।

(ज) मानव संशाधन विकासको लागि विदेशी परामर्शदाता नियुक्त गर्ने सम्बन्धमा २४ महिनाको लागि एकजना परामर्शदाताको नियुक्ति भइसकेको छ।

(झ) नेपाल राष्ट्र बैंकको यान्त्रिकीकरण तथा सूचना प्रविधि विकासका लागि IT Trainer & Software Prototype Developer को नियुक्ति भई सूचना प्रविधि तथा सफ्टवेयरसम्बन्धी तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सुरु गरिएको छ।

नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनर्संरचनात्मक सुधार

२-१८ सरकारको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल बैंक लिमिटेडको पुनर्संरचना गर्नका लागि २०५९ श्रावण ६ देखि बैंक अफ स्कटलैण्ड (आयरलैण्ड) लिमिटेड को ICC Consulting को व्यवस्थापन समूहले आफ्नो कार्य गर्दै आएको छ। आर्थिक वर्ष २०६०/६१ को लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणअनुसार बैंकले करीब रु. ७१ करोड खुद मुनाफा आर्जन गर्न सफल भएको छ। आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को अपरिष्कृत वित्तीय विवरण अनुसार बैंकले करीब रु. १ अर्ब ४० करोड खुद मुनाफा आर्जन गरेको छ।

२-१९ बैंकले अप्रिल २००४ देखि ललितपुर शाखाबाट यान्त्रिकीकरण गर्ने कार्य सुरु गरी जुन २००५ सम्ममा २२ वटा शाखाहरूमा पूर्ण रूपले Live NEWTON प्रणाली अनुसार सञ्चालन भएको छ। बैंकको सुधार कार्यका सम्बन्धमा व्यवस्थापन समूहले विस्तृत जनशक्ति विकास योजना, व्यवस्थापन योजना तथा सीप विकास योजना बनाई लागू गरेको छ। बैंकको ८० प्रतिशतसम्म कारोबारलाई यान्त्रिकीकरण गर्ने सम्बन्धमा कम्प्युटर हार्डवेयर र सफ्टवेयर खरीद भइसकेको छ।

२-२० विगत तीन वर्षको अवधिमा नयाँ व्यवस्थापन समूहले निष्कृत कर्जाको रूपमा परिणत भइसकेको रु. ५ अर्ब ३६ करोड नगदमै असूल गरेको छ भने ठूला ऋणीहरूसँग निरन्तर सम्पर्क गरी कर्जा असूली तथा पुनर्संरचनाको लागि आवश्यक पहल गरिरहेको छ। बैंकमा Branch Rationalization को कार्य भइरहेको र जनशक्तिलाई उपयुक्त स्तरमा राख्न स्वैच्छिक अवकाश योजना लागू गरी पाँच हजार ३२२ जनाको जनशक्तिस्तरलाई दुई हजार ८७४ मा सीमित गरिसकेको छ। नेपाल बैंक लिमिटेडमा सङ्गठनात्मक सुधार लगायत यान्त्रिकीकरण गर्ने कार्य जारी रहेको छ।

२-२१ वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल बैंक लिमिटेडको पुनर्संरचना गर्ने सम्बन्धमा नियुक्त गरिएको परामर्शदाता फर्मसँग गरिएको सम्झौता २०६२ श्रावण ६ (जुलाई २१, २००५) मा समाप्त भएको हुँदा करार अवधी नवीकरण सम्बन्धमा सम्झौता गर्ने कार्य भइरहेको छ।

२-२२ राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनर्संरचना गर्ने सम्बन्धमा अमेरिकी नागरिक Mr. Bruce F. Henderson लाई Chief Executive Officer-CEO को रूपमा नियुक्त गरी निजले माघ २, २०५९ देखि आफ्नो कार्य आरम्भ गरेका हुन्। बैंकले आर्थिक वर्ष २०६०/६१ सम्मको लेखापरीक्षण सम्पन्न गरी विवरणहरू पेश गरिसकेको छ; जसअनुसार बैंकको वित्तीय स्थिति सुधारोन्मुख रहेको देखिन्छ। बैंकको आर्थिक वर्ष २०६०/६१ को लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणअनुसार बैंकले करीब रु. १ अर्ब ४ करोड खुद मुनाफा आर्जन गरेको छ। आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को अपरिष्कृत वित्तीय विवरण अनुसार बैंकले रु. १ अर्ब २७ करोड खुद मुनाफा गरेको छ। व्यवस्थापन समूहले निष्कृत कर्जाको वर्गीकरणमा

परेको रकममध्येबाट करीब रु. ६ अर्ब ४६ करोड रकम नगदमै असूल गरिसकेको छ ।

2=23 जनशक्तिलाई उपयुक्त स्तरमा राख्ने उद्देश्यअनुरूप स्वैच्छिक अवकास योजना लागू गरिएको र सोअनुरूप बैंकले पाँच हजार ४२२ जनाको जनशक्तिस्तरलाई हाल तीन हजार ५६६ मा सीमित गरेको छ । बैंकको कारोबारलाई यान्त्रिकीकरण गर्ने कार्य तीन वटा शाखामा सम्पन्न भइसकेको र अन्य शाखामा जारी रहेको छ । राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले जनवरी २००६ सम्ममा यान्त्रिकीकरण गरी सक्ने कार्यक्रम रहेको छ भने सो पश्चात् कुल निक्षेप र कर्जा कारोबारको ८० प्रतिशत कारोबार यान्त्रिक पद्धतिबाट हुनेछ ।

2=24 राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनर्संरचना कार्यका लागि नियुक्त परामर्शदाताहरूको म्याद २०६१ माघ २ (जनवरी १५, २००५) मा समाप्त भएकाले बाँकी कार्य सम्पन्न गर्न सोही परामर्शदाताहरूलाई २०६१ माघ ३ (जनवरी १६, २००५) देखि लागू हुने गरी एक वर्षको म्याद थप गरिएको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन

एकीकृत निर्देशन

2=25 बैंकले विद्यमान नियमन निर्देशनहरूलाई समयानुकूल परिमार्जन गर्ने क्रममा कतिपय निर्देशनका अस्पष्ट बुँदाहरूलाई स्पष्ट पार्ने, खारेज गर्ने र परिष्कृत गर्ने एवम् आवश्यकताअनुसार नयाँ निर्देशनहरू जारी गर्ने गरेको छ । २०६१ श्रावणदेखि २०६२ आषाढसम्मको अवधिमा जारी गरिएका र संशोधन गरिएका मुख्य मुख्य निर्देशनहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :

- ❖ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जा पुनर्तालिकीकरण वा पुनर्संरचना गरेको अवस्थामा कायम गर्नुपर्ने जोखिम व्यवस्थाका सम्बन्धमा आर्थिक वर्ष २०६०/६१ को लागि मात्र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले शतप्रतिशत व्याज असूल गरी कर्जा पुनर्तालिकीकरण वा पुनर्संरचना गरेमा त्यस्तो कर्जालाई असल कर्जा सरह एक प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्न पाउने तर त्यस्तो छुट लिन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले उक्त छुटको कारणबाट भएको फाइदाबाट शेयरधनीहरूलाई लाभांश बाँड्न नपाउने व्यवस्था गरिएको छ ।
- ❖ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो जोखिम भारित सम्पत्तिको आधारमा कायम गर्नुपर्ने न्यूनतम पूँजीकोष आर्थिक वर्ष २०६०/६१ को लागि ११ प्रतिशत कायम गरी आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि १२ प्रतिशत कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोमा विद्यमान असहज परिस्थितिलाई मनन गरी आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को लागि पनि सोही न्यूनतम ११ प्रतिशत (जसमध्ये ५.५ प्रतिशत प्राथमिक पूँजीकोष) कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- ❖ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अन्य वित्तीय संस्थाहरूको शेयरमा गरेको लगानीलाई यस बैंकको निर्देशन अनुसार २०६१ आषाढ मसान्तसम्ममा विक्री गरिसक्नुपर्ने व्यवस्था गरिएकोमा त्यस्तो शेयर विक्री गर्न प्रचलित कानूनले रोक लगाएको लगानी बाहेक २०६१

आषाढ मसान्तसम्ममा विक्री गर्न नसकेको त्यस्तो सम्पूर्ण लगानीको हकमा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा शतप्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

- ❖ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले दशैं, तिहार जस्तो विशेष अवसरमा आफ्नो शाखाबाट ग्राहकहरूलाई कार्यालय समयभन्दा बाहिरको अतिरिक्त समयमा वा सार्वजनिक बिदाको दिनहरूमा सेवा पुऱ्याउन चाहेमा यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिनुपर्ने व्यवस्थालाई खारेज गरी यस बैंकलाई पूर्व जानकारी दिई कारोबार गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
 - ❖ वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा प्रवाहमा शुद्धता र उपयुक्तता कायम गर्ने प्रयोजनका लागि २०६१/२/२२ मा जारी गरिएको तत्कालीन कर्जा सूचना तथा कालो सूची व्यवस्थासम्बन्धी निर्देशनको बुँदा नं. १ लाई कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेड बैंकर्स संघको मातहतबाट हटाई कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयमा पब्लिक लिमिटेड कम्पनीको रूपमा दर्ता भइसकेकोले सोहीअनुसार परिमार्जन गरिएको छ ।
 - ❖ अगुवा वाणिज्य बैंक वा वित्तीय संस्था वा बहुमत सदस्यले ऋणीलाई कालो सूचीमा समावेश नगरी सहभागी अन्य बैंक वा वित्तीय संस्थाले ऋणीलाई कालो सूचीमा समावेश गरेको अवस्थामा सोही बैंक वा वित्तीय संस्थाको सिफारिश प्राप्त भएपछि मात्र केन्द्रले सम्बन्धित ऋणीलाई कालो सूचीबाट हटाउनु पर्ने निर्देशन जारी गरिएको छ ।
 - ❖ बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिई सम्भौता बमोजिम ऋण नतिर्ने ऋणीहरूबाट ऋण असुली गराउने प्रयोजनको लागि कालोसूचीसम्बन्धी निर्देशनमा नियतपूर्वक ऋण नतिर्ने ऋणीहरू र परिस्थितिवस नतिर्ने ऋणीहरू गरी दुई वर्गमा विभाजित गरिएको छ ।
- नियतपूर्वक ऋण नतिर्ने ऋणीहरू (Willful Defaulters)**
- भुक्तानीको भाखा नाघेको १ वर्षसम्म पनि बैंकको सम्पर्कमा नआएका, ऋणको पुनर्संरचना र पुनर्तालिकीकरण समेतको प्रक्रिया सुरु नगरेका र भुक्तानीको प्रतिबद्धता जाहेर नगरेका ऋणीहरू ।
 - बैंकको कर्जा बक्यौता राफसाफ गर्न धितो बेचन सकिने अवस्था हुँदाहुँदै पनि विक्री गर्न नखोज्ने वा नदिने अवस्था सिर्जना गर्ने ऋणीहरू ।
 - एकभन्दा बढी व्यवसाय वा उद्योग सञ्चालन गरी आर्जन गरेको प्रतिफल तथा आफूसँग भएको अन्य सम्पत्ति ऋण तिर्नमा प्रयोग नगर्ने ऋणीहरू ।
 - बैंकबाट जुन परियोजनाको लागि ऋण लिएको हो त्यसमा प्रयोग नगरी अन्य उद्देश्यमा प्रयोग गर्ने (Diversion of Fund), व्यवसायबाट आर्जित रकम ऋण तिर्नमा नलगाई अन्य कार्यमा प्रयोग गर्ने (Siphoning off), व्यवसायबाट साधन बाहिर पठाउने वा व्यवसायमा अन्य सम्पत्ति सिर्जना गर्ने, सम्भौता विपरीत अल्पकालीन साधनबाट दीर्घकालीन उपयोग गर्ने तथा कम्पनीबाट सहायक कम्पनी वा अन्य फर्म/कम्पनीमा साधन प्रवाह गर्ने ऋणीहरू ।
 - आफ्नो नियन्त्रणमा रहेको परियोजना वा व्यवसायमा अन्य व्यक्ति वा तेश्रो पक्ष जस्तै:- नोकर, आफ्ना कर्मचारी, आदिको नाम उपयोग

गरी आफ्नो संलग्नता रहेको नदेखाउने मनसाय राखी ऋण लिएका ऋणीहरू ।

- कर्जाको भाखा नाघेपछि बैकले मागेका बखत अन्य थप सुरक्षण वा व्यक्तिगत जमानी दिने नगरेका ऋणीहरू ।
- ऋण प्राप्त गर्दाका बखत बैकलाई अत्यन्त कमजोर, कमसल वा अपर्याप्त धितो दिएका वा धितोको अवास्तविक र अत्यधिक मूल्याङ्कन गराएका ऋणीहरू ।
- ऋणसँग सम्बन्धित धितो हिनामिना गरेको पाईएका ऋणीहरू ।
- ऋण प्रदान गर्ने बैक/वित्तीय संस्थाका कर्मचारीसँग मिलिभगत गरी, दुरुत्साहित गरी वा अन्य गैरकानूनी लेनदेन गरी ऋण लिएका र नतिर्नका लागि अवाञ्छित दबाव वा भनसुन वा प्रलोभन आदि दिने गरेको पाईएका ऋणीहरू ।
- ऋण नतिरी बेपत्ता भएका वा भागेका ऋणीहरू ।
- परियोजनाको वित्तीय, प्राविधिक, व्यवस्थापकीय तथा माग, आपूर्ति वा बजारपक्षको गलत विश्लेषण गराई पूँजीको लागत अस्वाभाविक रूपले वृद्धि (Overcapitalization) गरिएका परियोजनाका लगानीकर्ता ऋणीहरू ।

परिस्थितिवशः ऋण नतिर्ने ऋणीहरू (Non-willful Defaulters)

- ऋण तिर्ने मनसाय हुँदाहुँदै पनि काबु बाहिरको परिस्थिति (द्वन्द्व आदिका कारण देशमा उत्पन्न असहज आर्थिक, व्यापारिक तथा औद्योगिक अवस्था वा प्रतिकूल बाह्य अवस्था) का कारण व्यवसाय घाटामा गई वा समस्याग्रस्त बनी ऋण तिर्न नसकेको ऋणीहरू ।
- म्यादभित्र ऋण तिर्न नसकेपनि आफूले ऋण लिएको बैक तथा वित्तीय संस्थाको सम्पर्कमा आई कर्जा पुनर्संरचना वा पुनर्तालिकीकरणको प्रक्रिया पूरा गरी बैकलाई मान्य हुने तवरबाट भुक्तानीको प्रतिबद्धता जाहेर गरेका ऋणीहरू ।

कालोसूचीका सम्बन्धमा थप व्यवस्था

- कालोसूचीमा परेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा सङ्गठित संस्थाहरूलाई कुनै पनि बैक तथा वित्तीय संस्थाले ऋण/सुविधा प्रवाह गरेमा नेपाल राष्ट्र बैक ऐन, २०५८ को दफा ९९ (१) बमोजिम उक्त ऋण सुविधा बराबरको रकम विगो कायम गराई सम्बन्धित बैक तथा वित्तीय संस्थालाई जरिवाना गरिने छ ।
- कुनै बैक तथा वित्तीय संस्थाले नेपाल राष्ट्र बैकको निर्देशनअनुसार कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा सङ्गठित संस्थालाई कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा समावेश गर्न सिफारिश गर्नु पर्नेमा सो नगरेको पाईएमा त्यस्तो बैक तथा वित्तीय संस्थालाई नेपाल राष्ट्र बैक ऐन, २०५८ को दफा ९९ (१) बमोजिम त्यस्तो ऋणीसँग उठाउन बाँकी रहेको रकम बराबरको विगो कायम गरी जरिवाना लगाइने छ ।
- कालोसूचीमा रहेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी तथा संगठित संस्थाबाट कुनै कर्जा असुली गर्न बाँकी रहेको भए त्यस्तो कर्जाका लागि शतप्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नुपर्ने र त्यसरी व्यवस्था नगरेको पाईएमा नेपाल राष्ट्र बैक ऐन, २०५८ को दफा १०० (२) को खण्ड (ग) बमोजिम सम्बन्धित कार्यकारी प्रमुखलाई रु. पाँच लाखसम्म नगद जरिवाना लगाइने छ ।
- कर्जा सूचना केन्द्रले बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूका ऋणीहरूलाई कालोसूचीमा समावेश गर्दा वा कालोसूचीबाट नाम फुकुवा गर्दाको

अभिलेख प्रचलित कानूनको कुन दफा वा कुन परिपत्रको आधारमा यस्तो सूचीमा समावेश गरिएको वा हटाइएको हो सोबारे प्रष्ट रूपमा आधारहरू उल्लेख गर्नु पर्ने छ ।

- बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जा सूचना केन्द्रबाट माग गरेको कर्जा सम्बन्धी सूचना पत्र प्राप्त भएको तीन कार्य दिनभित्र सम्बन्धित बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने छ ।
- कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा परेका ऋणीहरूको सूची केन्द्रले अद्यावधिक गरी त्रैमासिक रूपमा प्रकाशन गर्ने तथा सोसम्बन्धी नामावली Website मा समेत राख्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

२-२६ बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जा अपलेखनसम्बन्धी विनियम बनाउँदा अवलम्बन गर्नुपर्ने मार्गदर्शन दिने उद्देश्यले नेपाल राष्ट्र बैक ऐन, २०५८ को दफा ७९ र बैक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी अध्यादेश, २०६९ को दफा ४९ (१) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई मार्गदर्शन जारी गरिएको छ ।

२-२७ सरकार, उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय अन्तर्गत रहेको रुग्ण उद्योग प्रारम्भिक छानविन तथा सिफारिश समितिद्वारा सिफारिश प्राप्त उद्योगहरूको हकमा कर्जा पुनर्तालिकीकरण वा पुनर्संरचना गर्दा यस बैकबाट वाणिज्य बैकहरूलाई जारी गरिएको निर्देशनको निर्देशन नं. २ (कर्जा सापटको वर्गीकरण र सोको नोक्सानीमा काम गर्नुपर्ने व्यवस्था (Provision) सम्बन्धमा जारी गरिएको निर्देशनको बुँदा नं. १३.३ को नोटमा संशोधन गरिएको छ । जसअनुसार, सरकार, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय अन्तर्गत रहेको रुग्ण उद्योग प्रारम्भिक छानविन तथा सिफारिश समितिद्वारा सिफारिश प्राप्त उद्योगहरूको कर्जा पुनर्तालिकीकरण वा पुनर्संरचना गर्नुपर्ने अवस्थामा न्यूनतम १२ प्रतिशत व्याज भुक्तानी भई अन्य प्रकृयाहरू समेत पूरा गरेपछि कर्जा पुनर्तालिकीकरण वा पुनर्संरचना गर्दा न्यूनतम २५ प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्ने तर १२ प्रतिशतभन्दा कम व्याज भुक्तानी भई कर्जा पुनर्तालिकीकरण वा पुनर्संरचना गरिएको अवस्थामा साविकको भाखा नाघेको अवधिको आधारमा प्रचलित व्यवस्था बमोजिम बैकहरूले कर्जा नोक्सानीको लागि व्यवस्था गर्नु पर्ने छ ।

२-२८ नेपाल राष्ट्र बैक खुलेको दिनमा सम्पूर्ण वाणिज्य बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अनिवार्य रूपमा कार्यालय सञ्चालन गर्नुपर्ने र अन्य सार्वजनिक विदाको हकमा सम्बन्धित बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफै निर्णय गर्न सक्ने परिपत्र जारी गरिएको छ ।

२-२९ यस बैकबाट वित्तीय कारोबार गर्न इजाजतपत्र प्राप्त बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सञ्चालकको योग्यता सम्बन्धमा देहायअनुसारको व्यवस्था गरिएको छ ।

- बैक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी अध्यादेश, २०६९ को दफा (१८) (ड) बमोजिम कुनै पनि किसिमको निक्षेपसम्बन्धी व्यवसाय सञ्चालन गर्ने वित्तीय संस्थाको सञ्चालक रहेको व्यक्ति यस बैकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैक तथा वित्तीय संस्थाको सञ्चालकमा रहन नपाउने व्यवस्था गरिएको छ ।
- हाल सञ्चालित सहकारी संस्थाको सञ्चालकहरू यस बैकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैक तथा वित्तीय संस्थामा रहेको भएमा निजहरू दुईवटा वित्तीय संस्थाका सञ्चालकको रूपमा रहन नपाउने गरी ६ महिना भित्र कुनै एउटा वित्तीय संस्थामा मात्र रहन पाउने व्यवस्था गरिएको छ ।

2-30 बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी अध्यादेश, २०६१ को दफा (९) मा शेयर तथा डिबेन्चर बिक्री गर्न वा धितोबन्धक राख्न सकिने प्रावधान रहेकोले अब उपरान्त जुन बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयर धितोबन्धक राखिने हो सोही बैंक तथा वित्तीय संस्थामार्फत् त्यस्तो संस्थापक शेयर धितो राख्न यस बैंकको स्वीकृतिको लागि निवेदन पेश हुनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

2-31 अनिवार्य मौज्जात गणना प्रक्रिया सम्बन्धमा देहायअनुसारको व्यवस्था गरिएको छ ।

- अनिवार्य मौज्जातको गणना साप्ताहिक (प्रत्येक आइतवारदेखि शनिवार) रुपमा गणना गरिने छ ।
- कुनै हप्तामा पूरै विदा परेमा त्यस्तो हप्ताको अनिवार्य नगद मौज्जात गणना गरिने छैन ।
- मौज्जातको गणना गर्दा चार हप्ता अघिको साप्ताहिक औसत निक्षेप दायित्वको आधारमा गरिने छ । कुनै हप्ता पूरै दिन विदा पर्ने भएमा त्यस्तो हप्ताको औसत निक्षेप लिंदा अघिल्लो हप्ताको औसत निक्षेपलाई लिनु पर्नेछ ।
- अनिवार्य मौज्जात गणना गर्ने प्रयोजको लागि कुल निक्षेप दायित्व र नेपाल राष्ट्र बैंकको मौज्जातको आइतवारदेखि शनिवारसम्मको दैनिक मौज्जातको कूल योगलाई ७ ले भाग गरी साप्ताहिक औसत निर्धारण गरिनेछ । तर, यसरी निर्धारण गर्दा सप्ताहमा कुनै दिन विदा परेमा अघिल्लो दिनको मौज्जातलाई नै सो दिनको मौज्जात कायम गरिने छ ।
- यस प्रयोजको लागि निर्धारित बैंक अनुसन्धान फाराम नम्बर ९ मा प्रत्येक आइतवारदेखि शनिवारसम्मको विवरण (विदाको दिनमा अघिल्लो दिनको मौज्जात उल्लेख गर्नुपर्ने) भरी हप्ता बितेको १५ दिनभित्र अनिवार्य रुपमा यस बैंकको बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा आइपुग्ने गरी पठाउनु पर्ने छ । उपरोक्त संशोधन २०६२।२।१ गतेदेखि लागू भएको छ । साथै, अनिवार्य नगद मौज्जात तथा जरिवाना सम्बन्धी अन्य प्रक्रियाहरू यस बैंकको पत्रसंख्या बै.वि.नि.विाप.प.१०४।०६।०६१ बै.वि.नि.विाप.प.१११।०६।०६१ मा उल्लेख भए बमोजिम यथावत् कायम गरिएको छ ।

2-32 मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ तथा मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावली, २०५३ बमोजिम मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएको व्यक्तिले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा व्यापारिक तथा औद्योगिक प्रयोजनका लागि रु. १ लाख भन्दा बढी ऋणको लागि दिइने निवेदन सम्बन्धी कागजातमा आफ्नो मूल्य अभिवृद्धि कर दर्ता नम्बर (PAN) उल्लेख गराउने व्यवस्था गर्न नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८० बमोजिम निर्देशन दिइएको छ ।

2-33 यस बैंकबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उपलब्ध गराइने बैंकदर तथा पुनर्कर्जा सम्बन्धमा पूर्व प्रक्रियागत व्यवस्था र शर्तहरूलाई यथावत् कायम राखी २०६२।२।१७ देखि लागू हुने गरी विदेशी मुद्रामा प्रवाह हुने निर्यात कर्जाका लागि उपलब्ध गराइने पुनर्कर्जा दर ३.२५ प्रतिशत कायम गरिएको छ ।

2-34 विगतमा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक, वित्त कम्पनी र लघु वित्त विकास बैंकहरूलाई जारी गरिएका निर्देशनहरू खारेज गरी २०६२।४।१

देखि लागू हुने गरी २०६२।३।२९ मा एकीकृत निर्देशन जारी गरिएको छ । एकीकृत निर्देशनमा पूँजीकोष, कर्जा सापटको वर्गीकरण र नोकसानी व्यवस्था, क्षेत्रगत कर्जा सीमा, लेखा नीति तथा वित्तीय विवरणको ढाँचा, जोखिम न्यूनिकरण व्यवस्था, संस्थागत सुशासन, निर्देशन लागू गर्ने कार्यतालिका, लगानी, पेश गर्नुपर्ने तथ्याङ्क विवरण, संस्थापक शेयर बिक्री, सहवित्तीयकरण कर्जा, कर्जा सूचना तथा कालोसूची व्यवस्था, अनिवार्य नगद मौज्जात, शाखा कार्यालय, ब्याजदर र वित्तीय श्रोत संकलन गरी जम्मा १६ वटा निर्देशनहरू समावेश गरिएका छन् । जारी गरिएको एकीकृत निर्देशनबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कारोबारमा स्वस्थता तथा पारदर्शिता बढ्न गई वित्तीय अनुशासन कायम हुने विश्वास गरिएको छ ।

कृषि विकास बैंक लिमिटेड कम्पनीको रुपमा दर्ता

2-35 बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी अध्यादेश, २०६१ अनुसार कृषि विकास बैंकलाई कम्पनी लिमिटेडको रुपमा संस्थापना गर्न कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयमा सिफारिश गरिएअनुसार लिमिटेड कम्पनीको रुपमा दर्ता भएको छ । उक्त बैंकको अधिकृत पूँजी रु.१२ अर्ब तथा जारी पूँजी रु.११ अर्ब २० करोड रहेको छ ।

थप वित्त कम्पनीलाई इजाजतपत्र

2-36 वित्त कम्पनीतर्फ २०६२।३।१४ मा श्री आई.एम.इ. वित्तीय संस्था लिमिटेडलाई वित्तीय कारोबार गर्न इजाजतपत्र प्रदान गरिएको छ । काठमाण्डौंमा प्रधान कार्यालय रहेको यस वित्तीय संस्थाको अधिकृत पूँजी रु.१० करोड र जारी पूँजी रु. पाँच करोड रहेको छ ।

2-37 बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी अध्यादेश बमोजिम वित्तीय संस्था संस्थापना गर्न प्राप्त निवेदनहरूमध्ये शिखर वित्तीय संस्थालाई २०६२।१।२७ मा र श्री सिभिल मर्चेन्ट वित्तीय संस्था लिमिटेडलाई २०६२।१।११ मा सरकार, कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयमा उक्त संस्थाहरू दर्ता गर्न सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गरिएको छ । काठमाडौं जिल्लामा संस्थापना हुने उक्त वित्तीय संस्थाहरू प्रत्येकको अधिकृत पूँजी र जारी पूँजी क्रमशः रु. दश करोड र रु पाँच करोड रहेको छ ।

लघु वित्त संस्थासम्बन्धी व्यवस्था

2-38 लघु वित्तसम्बन्धी कारोबार गर्ने विकास बैंक ('घ' वर्ग) तर्फ हालसम्म यस बैंकबाट स्वीकृत प्राप्त पाँच वटा क्षेत्रीय स्तरका ग्रामीण विकास बैंक, चार वटा निजी क्षेत्रबाट स्थापना भएका लघु वित्तको कारोबार गर्ने विकास बैंक र थोक कर्जा उपलब्ध गराउने उद्देश्यले स्थापना भएका दुई वटा राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंक (रुरल माइक्रोफाइनेन्स डेभलपमेण्ट सेन्टर - RMDC) र साना किसान विकास बैंक) गरी ११ वटा लघु वित्तको कारोबार गर्ने विकास बैंकहरूले वित्तीय कारोबार गर्दै आएका छन् ।

2-39 हाल सहकारी संस्थाहरूलाई वित्तीय कारोबार गर्न यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्रदान नगर्ने नीति अख्तियार गरिएको छ ।

2-40 लघु वित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाहरूको प्रभावकारी नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण कार्य गर्नका लागि एउटा छुट्टै Second Tier Institution को स्थापना हुनुपर्ने आवश्यकतालाई महसुस गरी सोसम्बन्धी कार्य प्रारम्भ भइसकेको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण

2-41 वित्तीय क्षेत्रलाई अनुशासित र मर्यादित बनाउन, अर्थतन्त्रलाई यस क्षेत्रबाट यथेष्ट योगदान पुऱ्याउन र यस क्षेत्रमा निहित जोखिम कम गर्ने उद्देश्यले नेपाल राष्ट्र बैंकले नियमित रूपमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण कार्य गर्दै आएको छ। आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको क्षेत्रमा भएका कार्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन्।

वाणिज्य बैंकहरू

2-42 विगत लामो समयदेखि प्रत्येक वाणिज्य बैंकको दुई वर्षमा कम्तीमा एकपटक समष्टिगत निरीक्षण गरिँदै आएकोमा आर्थिक वर्ष २०६९/७० देखि प्रत्येक वर्ष सबै वाणिज्य बैंकहरूको समष्टिगत निरीक्षण गर्ने लक्ष्य राखी २०६२ आषाढ मसान्त सम्ममा नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड र नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्श बैंक लिमिटेड बाहेक बाँकी १५ वटा वाणिज्य बैंकहरूको समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण र नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड तथा नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्श बैंक लिमिटेडको विशेष निरीक्षण सम्पन्न गरिएको छ।

2-43 नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड, नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्श बैंक लिमिटेड, एन.वि.लिजिङ्ग एण्ड फाइनेन्स लिमिटेड र नेपाल श्रीलंका मर्चेन्ट बैंक लिमिटेडमा प्राथमिक पूँजी र पूँजीकोष यस बैंकले तोकेको न्यूनतम मापदण्ड भन्दाकम भएको तथा यी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा यस बैंकको विद्यमान निर्देशन विपरित संस्थापक शेयरधनीहरू तथा उनीहरूका एकाघरका परिवारका सदस्यहरूमा कर्जा प्रवाह भएको पाइएकोले सोको अनुगमन गर्नका लागि एक कार्यदल गठन गरिएको छ।

2-44 राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको स्थलगत निरीक्षणको आधारमा देखिएका कैफियतहरूका सम्बन्धमा उक्त बैंकलाई निम्नानुसारको निर्देशन दिईएको छ :

- (क) यस बैंकको निर्देशनअनुसारको बैंकको पूँजी योजना (Capital Plan) पेश गर्न।
- (ख) कर्जाको वर्गीकरण तथा कर्जा नोक्सानी व्यवस्थालाई आम्दानी बाध्न पाउने अवस्थामुखी निर्देशन पूर्ण रूपले पालना गर्नुका साथै प्रतिकूल वर्गीकरण गरिएका कर्जा पुनर्वर्गीकरण गरी सोको लागि थप नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्न।
- (ग) व्यवस्थापन योजनामा उल्लेख भए बमोजिम चरणबद्ध र समय तालिका अनुसार नयाँ व्यवस्थापन समूहबाट कार्य सम्पादन गराउन।
- (घ) बैंकको लगानी नीति, बैंक अपरेसन म्यानुअल, लेखा निर्देशिका, निक्षेप नीति, सूचना प्रविधि नीति, IT Architecture and security guideline जस्ता महत्वपूर्ण नीति नियम तर्जुमा गर्न।
- (ङ) सूचना प्रविधि, व्यवस्थापन प्रणाली तथा बैंक शाखाहरूलाई पूर्णरूपमा यान्त्रिकीकरण गर्ने कार्यलाई शीघ्र कार्यान्वयन गर्न।
- (च) आन्तरिक लेखापरीक्षण, अन्तिम लेखापरीक्षण तथा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट औल्याइएका कैफियतहरू तोकिएको समयमा सुधार गरी पुनः त्यस्तै प्रकृतिका कैफियतहरू पुनरावृत्ति नहुने प्रणाली विकास गर्न। यस बैंकको विगतको निरीक्षण प्रतिवेदन खासगरी मंगतुराम

समूहको विभिन्न युनिटहरूलाई प्रवाह गरिएको सीमा र सुरक्षणले खान्ने भन्दा अत्यधिक बढी देखिएको ऋणको असुली एवं कारवाहीका सम्बन्धमा के कति प्रगति हासिल भयो सोको अविलम्ब जानकारी गराउन।

- (छ) एकै प्रकृतिका विभिन्न कामहरू एकभन्दा बढी विभागबाट सम्पादन हुने परिपाटीको अन्त्य गरी छिटो छरितो ढङ्गले कार्य सम्पादन हुन सक्ने व्यवस्था मिलाउन।
- (ज) बैंकमा कार्यरत कर्मचारीहरूको नाममा प्रवाहित सम्पूर्ण व्यापारिक कर्जालाई आवश्यक कारवाही अगाडि बढाई यथाशीघ्र असूल उपर गरी हिसाव राफसाफ गर्न।
- (झ) सबै प्रकारका निक्षेप तथा कर्जाको समयावधिअनुसारको विवरण तयार गरी सम्पत्ति दायित्वको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न सक्ने संयन्त्र निर्माण गर्न।
- (ञ) विद्यमान नीति नियम विपरीत कर्मचारीलाई कर्जा स्वीकृत गर्ने, खाता ओभरड्रन गराउने सम्बन्धित कर्मचारीलाई समेत नियमानुसार आवश्यक कारवाही गरी सोको जानकारी गराउनु हुनका साथै नीति नियम विपरीत काम कारवाही गर्ने तथा अख्तियार उल्लंघन गर्ने कर्मचारी उपर आवश्यक कारवाही गरी जानकारी उपलब्ध गराउन।
- (ट) विद्यमान ऐन, नियम तथा नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा जारी गरिएका निर्देशनहरूको केन्द्रीय कार्यालयदेखि शाखा कार्यालयसम्म पालना गर्ने वातावरण तयार गर्नुका साथै विगतमा तयार पारिएका विभिन्न प्रतिवेदनमा उल्लेख भई बैंकलाई हानी नोक्सानी पुग्ने कार्यमा संलग्न देखिएका कर्मचारीहरूमाथि शीघ्र कारवाहीको थालनी गर्न।
- (ठ) यस बैंकको निर्देशन नं ६ को दफा ५ अनुसार गैरकार्यकारी सञ्चालकको संयोजकत्वमा लेखापरीक्षण समिति गठन गर्न।
- (ड) पुराना कर्जा असूल गर्नका लागि छुट दिइने व्याजमा एकरूपता ल्याउने नीतिगत व्यवस्था गर्न।
- (ढ) भुक्तानी म्याद नाघिसकेका पुराना प्रतीतपत्र तथा जमानतहरूलाई हालसम्म पनि संभावित दायित्वमा देखाइएकोले त्यस्ता रकमको हिसाव मिलान गर्न।
- (ण) केही ग्राहकहरूबाट दुई प्रतिशत धरौटी समेत नलिई वि.वि.नि. फा.नं. ४ जारी गरेको पाइएकोले त्यस्तो प्रतित पत्र कारोबारमा संलग्न कर्मचारी उपर कारवाही गर्न।

2-45 नेपाल बैंक लिमिटेडलाई नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन अनुसार बैंकको पूँजीकोष योजना तयार गर्न, हालको व्यवस्थापनको कार्यकाल समाप्तपछि बैंकको व्यवस्थापन सहज रूपमा सञ्चालन गर्न कार्य योजना (Successor's Plan) बनाउन, मूल्याङ्कन प्रकृया तथा नियमावली तयार गर्न, नयाँ कर्मचारी नियमावली तथा वित्तीय प्रशासन नियमावली बनाउन, कर्जा अपलेखन कार्यविधि तयार गर्न, शाखाहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि शाखा नीति बनाउन, बैंकलाई सुहाउँदो IT System Operation Manual तयार गर्न, गैरबैंकिङ्ग सम्पत्तिको पहिचान तथा व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गर्न, कर्जा व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान पुऱ्याउन, कर्मचारी सङ्गठनका पदाधिकारीहरूलाई अन्य कर्मचारी सरह कामकाजमा खटाउन, सर्वोच्च अदालतको फैसला तथा बैंकको कर्मचारी नियमावली बमोजिम अधिकृत स्तरका कर्मचारीहरू

सङ्गठनको पदाधिकारी रहन नपाउने व्यवस्थालाई पालना गर्न नसकेको बारेमा स्पष्टिकरण पेश गर्न निर्देशन दिइएको छ ।

2-46 कुमारी बैंक लिमिटेडलाई कर्जा नीति निर्देशिका अद्यावधिक गर्ने, नाफाबाट चुक्ता पूँजीको १० प्रतिशत पूँजी समायोजन कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने नीतिगत व्यवस्था बमोजिम पूँजी समायोजन कोषमा रकम जम्मा गर्न निर्देशन दिइएको छ । विना विल भरपाई पूर्व सञ्चालन खर्च बापत समायोजन गरेको रु.१,५०,३१,७०५।- सम्बन्धित सञ्चालकहरुबाट नगदमै जम्मा गर्न उक्त बैंकलाई निर्देशन दिइएको छ ।

2-47 लुम्बिनी बैंक लिमिटेडलाई संस्थापक शेयरधनी तथा संस्थापक शेयरधनीको वित्तीय स्वार्थ रहेको संस्थालाई प्रदान गरेको कर्जा असूल उपर गर्ने कानूनी प्रकृया शुरुगर्न, प्रतिग्राहक कर्जा सीमा नाघेको कर्जाहरुलाई २०६१ पौष मसान्तभित्र सीमामा ल्याउन, सुमा इण्टरप्राइजेजलाई गएको कर्जा २०६१ कार्तिक मसान्तभित्र असूल गर्न तथा असूल उपर हुन नसक्ने अवस्था भएमा उक्त कर्जालाई खराब कर्जामा वर्गीकरण गरी शतप्रतिशत नोक्सानी व्यवस्था गर्न निर्देशन दिइएको छ ।

2-48 स्ट्याण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लिमिटेड र नविल बैंक लिमिटेडलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी अध्यादेश, २०६१ को दफा ८२ को उपदफा (३) बमोजिम पाँच वर्षभन्दा बढी समयदेखि वितरण नभएको लाभांशको विवरण प्रकाशन गर्न निर्देशन दिइएको छ । साथै अपलेखन गरिएको कर्जाहरुको असूली अवस्थाबारे त्रैमासिक रुपमा यस बैंकलाई जानकारी गराउन नविल बैंक लिमिटेडलाई निर्देशन दिइएको छ ।

2-49 एभरेष्ट बैंक लिमिटेडलाई प्रतिग्राहक कर्जा सीमाभित्र रही कर्जा प्रवाह गर्न तथा सीमा नाघेको कर्जाहरुलाई २०६१ पौष मसान्तसम्ममा सीमा भित्र ल्याउन, सुप्रिम पाइप एण्ड एलाइड इण्डष्ट्रिजलाई गएको कर्जा असुरक्षित देखिएको हुँदा २०६१ कार्तिक मसान्तसम्म उक्त कर्जाका लागि शतप्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्न निर्देशन दिइएको छ । साथै आर्थिक वर्ष २०६०/६१ को अन्तिम त्रयमासमा प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र तथा विपन्न वर्गमा निर्देशन अनुसार कर्जा प्रवाह नभएको हुनाले एभरेष्ट बैंक लिमिटेडलाई रु.१३,८७५।- हर्जाना लगाइएको छ ।

2-50 नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्श बैंक लिमिटेडलाई प्रतिग्राहक कर्जा सीमाभन्दा बढी प्रवाह भएका कर्जाहरु निर्देशन बमोजिम सीमाभित्र ल्याउन, नेकोन एयर लिमिटेड सञ्चालनमा नरहेको हुनाले उक्त कम्पनीलाई गएको कर्जाका लागि शतप्रतिशत नोक्सानी व्यवस्था गर्न तथा कर्जा व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान दिन निर्देशन दिइएको छ ।

2-51 नेपाल एसबिआई बैंक लिमिटेडलाई बैंकको पूँजीकोष तोकिएको अनुपातभन्दा कम भएको हुँदा बैंक तथा वित्तीय संस्था अध्यादेश २०६१, को दफा ४२ को उपदफा (२) बमोजिम ३५ दिन भित्र पूँजी वृद्धि योजना (Capital Plan) पेश गर्न तथा प्रतिग्राहक कर्जा सीमा नाघेका कर्जाहरुलाई छ महिना भित्र सीमा भित्र ल्याउन तथा कर्जा व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान दिन निर्देशन दिइएको छ ।

2-52 निर्देशन बमोजिम प्राथमिकता क्षेत्र कर्जा प्रवाह गर्न नसकेको हुनाले आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेडलाई रु. ६६,०७,९६५।- र सिद्धार्थ बैंक लिमिटेडलाई रु.१,७७०।- हर्जाना

लगाइएको छ । यसैगरी निर्देशन बमोजिम अनिवार्य नगद मौज्जात कायम नगरेको हुनाले नेपाल बैंक लिमिटेडलाई रु.६७,६०५।५७ र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकलाई रु.१,५६,५१९।४३ हर्जाना लगाइएको छ । आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को प्रथम त्रयमासमा अनिवार्य नगद मौज्जात कायम नगरेकोले कुमारी बैंक लिमिटेडलाई रु.७९,६१४।४ हर्जाना लगाइएको छ ।

2-53 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा नेपाल बैंक लिमिटेडका धुलावारी, मलङ्गवा, नारायणगढ, नेपालगञ्ज सिटिअफिस, तानसेन र दुहवी शाखाहरु तथा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका शाखा कार्यालय दमक, जलेश्वर, भरतपुर र तानसेनको स्थलगत निरीक्षण सम्पन्न गरिएको छ ।

वाणिज्य बैंकबाहेकका अन्य वित्तीय संस्थाहरु

2-54 बैंकले आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा कृषि विकास बैंकतर्फ नौवटा शाखाहरु, विकास बैंकतर्फ आठवटा, वित्त कम्पनीतर्फ २७ वटा, सहकारी संस्थातर्फ नौवटा र गैरसरकारी संस्थातर्फ ११ वटा वित्तीय संस्थाको स्थलगत निरीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गरेको छ ।

2-55 आर्थिक वर्ष २०६०/६१ तथा २०६१/६२ मा गरिएका स्थलगत तथा गैरस्थलगत निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको प्रतिवेदनको आधारमा सोको कार्यान्वयन स्थिति तथा समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण गरिसकेपछि सम्बन्धित वित्तीय संस्थामा पठाइएको प्रतिवेदनमा उल्लेखित दफाबारे कैफियत तथा निर्देशन, विशेष निरीक्षणबाट देखिएका कैफियत तथा निर्देशन र वार्षिक साधारण सभा प्रयोजनको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति प्रदान गर्दा तोकिएका शर्तहरूको सम्बन्धमा सम्बन्धित वित्तीय संस्थाहरूले यस बैंकमा पेश गरेका प्रत्युत्तरहरूको अध्ययन गरी सन्तोषजनक नभएको अवस्थामा थप अनुगमन र तरताकेता गर्ने लगायतका काम सम्पन्न गरेको छ :

वित्त कम्पनी

2-56 यस बैंकले विभिन्न समयमा गरेको स्थलगत निरीक्षण र गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण गरी सोमा उल्लेखित कैफियत कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित वित्त कम्पनीहरूमा प्रतिवेदन पठाइएकोमा उल्लिखित कैफियत तथा निर्देशनहरूको कार्यान्वयन स्थिति देहायअनुसार रहेको छ :

- (क) आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा गरिएको स्थलगत निरीक्षण प्रतिवेदनको आधारमा २०६२ आषाढ मसान्तसम्म अनुगमन गरिएका र प्रतिवेदन कार्यान्वयनको क्रममा तीनवटा कम्पनीहरू रहेका छन् ।
- (ख) आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा स्थलगत निरीक्षण सम्पन्न भइ प्रतिवेदन कार्यान्वयनको क्रममा रहेका वित्त कम्पनीहरूको सङ्ख्या २३ रहेको छ जसमध्ये दुई कम्पनीहरूको विशेष निरीक्षण तथा एक कम्पनीको अनुगमन निरीक्षण गरिएको थियो ।
- (ग) आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को गैरस्थलगत निरीक्षण प्रतिवेदनको आधारमा कार्यान्वयनको क्रममा रहेका वित्त कम्पनीहरूको सङ्ख्या ६० रहेका छन्; जसमध्ये प्रतिवेदन कार्यान्वयन पश्चात् फाइल बन्द गरिएका वित्त कम्पनीहरूको सङ्ख्या १४, विवरण पेश गर्न समयवाधि बाँकी रहेका वित्त कम्पनीहरूको सङ्ख्या पाँच रहेको छ ।
- (घ) वित्त कम्पनीहरूको स्थलगत, गैरस्थलगत, विशेष तथा अनुगमन निरीक्षणबाट दिइएको निर्देशनको कार्यान्वयन तालिका २(भ) मा दिइएको छ :

तालिका २ (ज)

विकास बैंकहरूको निरीक्षण तथा निरीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेखित कैफियतको कार्यान्वयन स्थिति

क्र.सं.	संस्थाको नाम	निरीक्षण गएको मिति	प्रतिवेदन पठाएको मिति	प्रत्युत्तर प्राप्त मिति	कार्यान्वयन स्थिति
१.	नेपाल घरेलु तथा साना उद्योग विकास बैंक लि.	२०६९/४/१३	२०६९/९/१४	२०६९/३/१७ दोस्रो प्रत्युत्तर (पहिलेको पूर्ण नभएकोले)	तालिकीकरणको कार्य भइरहेको ।
२.	डेभलपमेण्ट क्रेडिट बैंक लिमिटेड	२०६९/५/१५	२०६९/२/२७	२०६९/३/२४	प्राप्त प्रतिवेदनको अध्ययन भई रहेको ।
३.	कर्णाली विकास बैंक लि.	२०६९/८/१८	२०६९/९/१९	२०६९/२/२३	२०६९/२/३० र २०६९/४/३२ मा पुनः ताकेता ।
४.	नारायणी औद्योगिक विकास बैंक लि.	२०६९/९/०५	२०६९/९/१९	२०६९/२/२९	तालिकीकरणको कार्य सम्पन्न ।
५.	अन्नपूर्ण विकास बैंक लि.	२०६९/९/२३	२०६९/३/२९	प्राप्त भई नसकेको ।	--
६.	नेपाल विकास बैंक लि.	२०६९/९/२४	प्रतिवेदन पठाई नसकिएको	--	मिति २०६९/३/२४ देखि निक्षेप सञ्चालनमा लगाइएको प्रतिबन्ध यथावत ।
७.	पशुपति विकास बैंक लि.	२०६९/९/२४	२०६९/२/२२	२०६९/३/१७	तालिकीकरणको कार्य भइरहेको ।
८.	युनाइटेड विकास बैंक लि.	२०६९/९/२६	प्रतिवेदन पठाई नसकिएको	--	२०६०/९/२६ देखि रु. ८ करोडको निक्षेप सीमा यथावत कायम रहेको ।
९.	सहयोगी विकास बैंक लि.	२०६९/९/२६	२०६९/५/१५	प्राप्त भई नसकेको ।	तालिकीकरणको कार्य भइरहेको ।
१०-	कृषि विकास बैंक, कालिमाटी मुख्य शाखा	२०६९/९/२२	२०६९/९/१५	प्राप्त भई नसकेको ।	--
११-	कृषि विकास बैंक, विर्तामोड शाखा	२०६९/९/०५	२०६९/२/२६	२०६९/२/२९	२०६९/४/२६ मा प्राप्त प्रत्युत्तर सन्तोषजनक भइ फाइल बन्द ।
१२-	कृषि विकास बैंक, कलङ्गी शाखा	२०६९/९/२२	२०६९/९/१५	२०६९/२/२९	२०६९/२/२६ मा प्राप्त प्रत्युत्तर सन्तोषजनक भइ फाइल बन्द ।
१३-	कृषि विकास बैंक, इटहरी शाखा	२०६९/७/१०	२०६९/९/२२	२०६९/२/१५	२०६९/३/१० मा प्राप्त प्रत्युत्तर सन्तोषजनक भइ फाइल बन्द ।
१४-	कृषि विकास बैंक, नारायणघाट शाखा	२०६९/९/०५	२०६९/२/१९	प्राप्त भई नसकेको ।	--
१५-	कृषि विकास बैंक, नयाँसडक शाखा	२०६९/९/२१	२०६९/२/१८	प्राप्त भई नसकेको ।	--
१६-	कृषि विकास बैंक, चाबहिल शाखा	२०६९/२/२८	२०६९/४/१४	प्राप्त भई नसकेको ।	--
१७-	कृषि विकास बैंक, मैतिदेवी शाखा	२०६९/२/१७	२०६९/५/२९	प्राप्त भई नसकेको ।	--

२५७ जरीवाना तथा सजाय गरिएका वित्त कम्पनीहरूको अद्यावधिक अवस्था देहाय बमोजिम रहेको छः

- (क) सिद्धार्थ फाइनेन्स लिमिटेडले यस बैंकको स्वीकृत नलिई निर्देशन विपरीत लाभांश वितरण गरेकोले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा १०० को उपदफा २(ग) बमोजिम सो सम्बन्धि निर्णय प्रक्रियामा संलग्न ७ जना सञ्चालकहरूलाई जनही रु. १० हजारका दरले जरिवाना गरिएको । मिति २०६९/९/१७ सम्ममा सातै जना सञ्चालकहरूले रकम जम्मा गरेको भौचर प्राप्त भैसकेको ।
- (ख) स्ट्याण्डर्ड फाइनेन्स लिमिटेडले यस बैंकको स्वीकृत नलिई वितरण गरेको लाभांश रकम रु. ५७ लाख ६० हजार कम्पनीमा नगदै जम्मा गर्न लगाइएको साथै सो निर्णयमा सहभागी हुने सञ्चालकहरूलाई जनही रु. १५ हजारका दरले जरिवाना गरिएको छ । उक्त लाभांश रकम मिति २०६९/७/१६ मा कम्पनीमै र जरिवाना रकम नेपाल राष्ट्र बैंकमा मिति २०६९/८/२४ मा जम्मा भइसकेको ।
- (ग) गुडविल फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेडमा यस बैंकको संस्थागत सुशासनसम्बन्धी निर्देशन विपरीत एक प्रतिशतभन्दा बढी संस्थापक शेयर धारण गर्ने तीनजनाले कार्यकारी पदमा रही कार्य गर्दै आइरहेकोले २०६९ पौष मसान्तभित्र नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशनको परिधिभित्र आउन २०६९/९/१२ मा निर्देशन दिएको ।

- (घ) इन्भेष्टा फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेडका ऋणीले कम्पनी उपर कारवाही गर्न निवेदन दिएकोमा यस बैंकबाट स्थलगत निरीक्षण गर्न आवश्यक देखी निरीक्षण समेत गरिएकोमा सोही विषयमा अदालतमा समेत मुद्दा दायर भएकोले अदालतको निर्णय बमोजिम हुने ।
- (ङ) नारायणी फाइनेन्स लिमिटेडको सञ्चालक समितिले वार्षिक साधारण सभा प्रयोजनको लागि यस बैंकबाट स्वीकृत गराएको भन्दा फरक वित्तीय विवरण प्रकाशित गरेको देखिन आएकोमा सो कम्पनीलाई २०६९/७/२५ मा स्पष्टीकरण सोधिएको । प्राप्त स्पष्टीकरण सन्तोषजनक नभएकोले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन बमोजिम २०६९/९/१७ मा सञ्चालक समितिलाई सचेत गराइएको ।
- (च) जानकी फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेडको आर्थिक वर्ष २०५९/०६० को लेखापरीक्षण प्रतिवेदनका आधारमा वित्तीय विश्लेषण गरी वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशन गर्न सशर्त स्वीकृत प्रदान गर्दा दिइएका निर्देशनहरूको पालना नभएको, निर्देशनले तोकेको सीमाभन्दा बढी रकम वित्तीय स्रोत सञ्चालन गरेको र सीमाभन्दा बढी सञ्चालित रकम नेपाल राष्ट्र बैंकमा छुट्टै खाता खोली जम्मा गर्न पटक पटक दिइएको निर्देशन पालना नगरेको आदि कारणबाट उक्त कम्पनीलाई नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन २०५८ को दफा १०० को उपदफा १ खण्ड (च) बमोजिम वित्तीय स्रोत सञ्चालन सीमा प्राथमिक पूँजीको १० गुणा भित्र नआएसम्म थप निक्षेप सञ्चालन (नविकरण समेत) गर्न २०६९/७/२३ को निर्णय अनुसार प्रतिबन्ध लगाइएको ।

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारवाही

तालिका २ (भू)
वित्त कम्पनीहरू निरीक्षण तथा निरीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेखित कैफियतको कार्यान्वयन स्थिति

क्र.सं. वित्त कम्पनीको नाम	स्थलगत प्रतिवेदन कार्यान्वयन अवस्था	गैरस्थलगत प्रतिवेदन कार्यान्वयन अवस्था
१. नेपाल आवास विकास वित्त कम्पनी लिमिटेड	२०६०।६१ मा निरीक्षण भएकोमा २०६१।३।२८ मा प्राप्त प्रत्युत्तर सन्तोषजनक रहेकोले फाईल स्थगित रहेको, तत्पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	दिइएका निर्देशनहरूको प्रत्युत्तर चैत्र १ सम्ममा प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको । २०६२।१२।२३ मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृत
२. नेपाल फाइनेन्स एण्ड सेभिङ्ग कम्पनी लिमिटेड	२०६२।३।१५ मा स्थलगत निरीक्षणको लागि टोली खटाएको ।	प्रदान गरिएकोमा २०६२।२।१५ मा सोको जवाफ प्राप्त भइ अध्ययनको क्रममा रहेको ।
३. एन आई डि सि क्यापिटल मार्केटस लिमिटेड	२०६१।८।१६ मा तोकेता गरेपछि २०६१।८।२८ मा जवाफ प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको । साथै, २०६२।३।१५ मा स्थलगत निरीक्षणको लागि टोली खटाएको ।	२०६१।१२।१७ मा वार्षिक साधारण गर्न स्वीकृत प्रदान गरिएकोमा २०६२।२।२८ मा सो को जवाफ प्राप्त भइ अध्ययनको क्रममा रहेको ।
४. नेशनल फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड	२०५९।६।० मा निरीक्षण भइ सन्तोषजनक अवस्था रहेको, तत्पश्चात् स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	२०६१।७।१८मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृति लिई २०६१।९।१५ मा प्राप्त प्रत्युत्तर सन्तोषजनक रहेको
५. अन्नपूर्ण फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड	मिति २०६२।१२।१३ मा स्थलगत निरीक्षणको लागि टोली खटाएको र २०६२।३।३१ मा प्रतिवेदन कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित कम्पनीमा पठाइएको ।	२०६१।८।२३ मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृति लिई २०६१।११।०६ मा प्राप्त प्रत्युत्तर सन्तोषजनक रहेको ।
६. नेपाल शेयर मार्केटस एण्ड फाइनेन्स लिमिटेड	२०६२।१२।२८ मा स्थलगत निरीक्षणको लागि टोली खटाएकोमा प्रतिवेदन तयारीको क्रममा रहेको ।	२०६१।११।२६ मा मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृति लिई २०६२।२।१२ मा प्राप्त प्रत्युत्तर सन्तोषजनक रहेको ।
७. पिपल्स फाइनेन्स लिमिटेड	२०६१।६।२ मा निरीक्षण भइ प्रतिवेदन प्राप्त हुन बाँकी रहेको ।	मिति २०६१।१०।१३ मा अनुगमन गरिएअनुसारको विवरण २०६१।१२।१८ मा प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
८. हिमालय फाइनेन्स एण्ड सेभिङ्गस कम्पनी लिमिटेड	२०६१।६।२ मा निरीक्षण भइ २०६२।३।२६ मा प्रतिवेदन कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित कार्यालयमा पठाइएको ।	२०६२।३।३० मा मात्र वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृत प्रदान गरिएकोले प्रत्युत्तर प्राप्त हुने समय बाँकी नै रहेको ।
९. युनाईटेड फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड	२०५९।६।० मा निरीक्षण भइ २०६१।९।१५ मा बाँकी जवाफ प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको । तत्पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	२०६१।१२।०२ मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृती प्रदान गर्दा तोकिएका शर्तहरूमध्ये २०६२।३।३० मा थप ताकेता गरिएको ।
१०. युनियन फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड	२०६१।६।२ मा निरीक्षण भइ मिति २०६२।१।२।१८ मा प्रतिवेदन प्रेषित गरिएकोमा २०६२।२।० मा प्रत्युत्तर प्राप्त भइ कारवाहिको क्रममा रहेको ।	२०६१।१२।०१ मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृति लिई २०६१।१२।०८ मा प्राप्त प्रत्युत्तर सन्तोषजनक रहेको ।
११. मर्केन्टाईल फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड	२०५९।६।० मा निरीक्षण भए पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	२०६१।११।२० मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृत प्रदान गरिएकोमा मिति २०६१।१२।२५ मा प्राप्त प्रत्युत्तरको २०६२।२।२ मा थप अनुगमन गरिएको ।
१२. काठमाडौं फाइनेन्स लिमिटेड	२०६१।८।१० मा निरीक्षण भइ २०६२।१।९ मा प्रतिवेदन कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित कार्यालयमा पठाइएको । सो को प्रत्युत्तर २०६२।३।१७ मा प्राप्त भइ अध्ययनको क्रममा रहेको	साधारण सभा गर्न स्वीकृत प्रदान गर्दा तोकिएका शर्तहरूमध्ये २०६१।१०।१३ मा अनुगमन गरिएकोमा २०६१।१०।२७ मा सो को प्रत्युत्तर प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
१३. ईन्वेष्टा फाइनेन्स लिमिटेड	२०६१।०६।२ मा निरीक्षण भइ प्रतिवेदन प्रेषित गरिएकोमा मिति २०६१।१०।१२मा प्राप्त प्रत्युत्तर मध्ये सन्तोषजनक नभएका बुदाको पछिल्लोपटक २०६२।३।२७ मा अनुगमन गरिएको ।	२०६१।११।२० मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृत प्रदान गरिएकोमा प्रत्युत्तर प्राप्त भइ मिति २०६२।०२।०४ मा अनुगमन र २०६२।३।२७ मा ताकेता गरिएको ।
१४. नारायणी फाइनेन्स लिमिटेड	२०५९।६।० मा निरीक्षण भए पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	प्रत्युत्तर प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
१५. गोरखा फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड	२०६०।६।१ मा निरीक्षण भए पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	प्रत्युत्तर प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
१६. नेपाल हाउजिङ्ग एण्ड मर्चेन्ट फाइनेन्स लिमिटेड	२०५९।६।० मा निरीक्षण भए पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	२०६१।११।१५ मा प्रत्युत्तर प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
१७. पश्चिमान्चल फाइनेन्स कम्पनी लि	२०५९।६।० मा निरीक्षण भए पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	२०६१।११।११ मा प्रत्युत्तर प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
१८. युनिभर्सल फाइनेन्स लिमिटेड	२०६१।९।१४ मा प्रेषित पत्रको जवाफ २०६१।१०।६ मा प्राप्त भइ थप अगमनको क्रममा रहेको ।	२०६१।९।२२ मा स्वीकृति प्राप्त गरेकोमा प्राप्त प्रत्युत्तरको २०६२।२।१७ मा अनुगमन र मिति २०६२।३।३० मा ताकेता गरीएको ।

आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को प्रतिवेदन

क्र.सं. वित्त कम्पनीको नाम	स्थलगत प्रतिवेदन कार्यान्वयन अवस्था	गैरस्थलगत प्रतिवेदन कार्यान्वयन अवस्था
१९. संभना फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	२०६०/६१ मा निरीक्षण भए पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	२०६२/२१६ मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृत प्रदान गरिएकोमा २०६२/३१५ मा प्राप्त प्रत्युत्तरको २०६२/३२२ मा थप अनुगमन गरिएको
२०. गुडविल फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	२०६०/६१ मा निरीक्षण भए पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	२०६१/१२१७ मा वार्षिक साधारण सभा गन स्वीकृति प्राप्त गरेकोमा प्राप्त प्रत्युत्तरको मिति २०६२/३२० मा अनुगमन गरिएको ।
२१. श्री इन्भेष्टमेन्ट एण्ड फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	आर्थिक वर्ष २०६१/०६२ मा निरीक्षण भइ २०६२/३२ मा प्रतिवेदन कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित कार्यालयमा पठाइएको ।	२०६१/१९१ पुर्व निर्देशनअनुसार गर्न निर्देशन दिईएको, र प्रत्युत्तर सन्तोषजनक रहेको ।
२२. सिद्धार्थ फाइनान्स लिमिटेड	२०५९/६० मा निरीक्षण भए पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	२०६१/१२३ मा जवाफ प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
२३. लुम्बिनी फाइनान्स एण्ड लिजीङ्ग कम्पनी लिमिटेड	२०५९/६० मा निरीक्षण भए पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएका ।	२०६१/१२९ मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृत प्रदान गरिएकोमा मिति २०६२/२१६मा प्राप्त प्रत्युत्तर सन्तोषजनक रहेको ।
२४. यती फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा गरिएको निरीक्षणको अवस्था सन्तोषजनक रहेको, तत्पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६२/२१४ मा अनुगमन र २०६२/३२० मा ताकेता गरिएकोमा सोको प्रत्युत्तर मिति २०६२/३३० मै प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
२५. स्टेण्डर्ड फाइनान्स लिमिटेड	२०६१/६२ मा निरीक्षण भइ मिति २०६१/१२१० मा प्रतिवेदन कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित कार्यालयमा पठाइएकोमा सो को प्रत्युत्तर प्राप्त भइ अध्ययनको क्रममा रहेको ।	२०६१/१२९ मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृत प्रदान गरिएकोमा मिति २०६२/११९ मा प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
२६. एस फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	आर्थिक वर्ष २०६०/६१ को निरीक्षण कैफियतरुमध्यमा एस इन्भेष्टमेन्टमा गरेको लगानी सम्बन्धी वृदा बाहेक अन्यको सन्तोषजनक प्रत्युत्तर प्राप्त भएको, तत्पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६१/६२ मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृत प्रदान गरिएकोमा मिति २०६१/६१मा प्रत्युत्तर प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
२७. इन्टरनेशनल लिजीङ्ग एण्ड फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	२०५९/६०, २०६०/६१, २०६१/६२ मा निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६१/०१५मा गरिएको ताकेताको प्रत्युत्तर २०६१/०२० मा प्राप्त भइ सन्तोषजनक रहेको ।
२८. महालक्ष्मी फाइनान्स लिमिटेड	२०५९/६० मा निरीक्षण भइ सन्तोषजनक अवस्था रहेको, तत्पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	२०६१/६२ मा स्वीकृति लिई सन्तोषजनक अवस्था रहेको ।
२९. ललितपुर फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	२०६१/६२ मा निरीक्षण भइ प्रतिवेदन तयारीको क्रममा रहेको ।	२०६१/१२४ मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृती प्रदान गरिएकोमा २०६१/१२२ मा प्राप्त प्रत्युत्तरको मिति २०६२/२२ मा अनुगमन र २०६२/३२० मा ताकेता गरिएको ।
३०. मर्चेन्ट फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	२०६०/६१ मा निरीक्षण भए पश्चात स्थलगत निरीक्षण नभएको ।	२०६१/२२ मा वार्षिक साधारण सभा गर्न स्वीकृती प्रदान गरिएकोमा २०६२/३१७ मा अनुगमन गरिएको पत्रको प्रत्युत्तर प्राप्त हुन बाँकी रहेको ।
३१. भाजुरत्न फाइनान्स एण्ड सेभिङ्ग कम्पनी लिमिटेड	आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा निरीक्षण भइ प्रत्युत्तर प्राप्त भइ सकेको तथा ०६१/१२ मा विशेष निरीक्षण गरी २०६१/६१५ मा प्रतिवेदन पठाइएको । कम्पनीले पछिल्लो पटक पेश गरेको मिति २०६१/१६ को जवाफ सन्तोषजनक नदेखिएको हुदा मिति २०६१/१९९ मा थप स्पष्ट गर्न निर्देशन दिएको तथा जवाफ प्राप्त भइ फाईल बन्द गरेको	मिति २०६१/१२२ वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशन को जवाफ मिति २०६१/१२१७ मा प्राप्त तथा मिति ०६२/३२२ पुनः स्पष्ट गर्न निर्देशन दिईएको ।
३२. जनरल फाइनान्स लिमिटेड	२०६०/६१ मा गरिएको निरीक्षणको फाईल बन्द भइ मिति २०६१/१९९ मा स्थलगत निरीक्षणमा गएको तथा मिति २०६२/२१ मा प्रतिवेदन पठाइएको र कार्यान्वयनको क्रममा रहेको ।	मिति २०६१/१२१७ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशन को जवाफ मिति २०६१/१२१७ मा प्राप्त र २०६२/२६ मा पुन थप स्पष्ट गर्न निर्देशन दिईएको ।
३३. नेपाल श्रीलंका मर्चेन्ट बैंक लिमिटेड	मिति २०६०/११/२६ मा पठाइएको स्थलगत निरीक्षणको कार्यान्वयन भइरहेको तथा NB Group अनुगमन समुहबाट Close monitoring समेत भइरहेको	मिति २०६१/१२१७ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशन को सहित अनुगमन समुहबाट कार्यान्वयन भइरहेको ।
३४. एल्पीक एभरेष्ट फाइनान्स लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६१/१२२ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशनको सम्बन्धमा मिति २०६२/३१४ मा थप स्पष्ट गर्न निर्देशन दिईएको

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारवाही

क्र.सं. वित्त कम्पनीको नाम	स्थलगत प्रतिवेदन कार्यान्वयन अवस्था	गैरस्थलगत प्रतिवेदन कार्यान्वयन अवस्था
३५. नेपाल मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनेन्स लिमिटेड	मिति २०६९।४।२८ मा पठाइएको स्थलगत निरीक्षणको कार्यान्वयन भइ मिति २०६९।६।१८ मा प्राप्त जवाफका आधारमा फाइल बन्द ।	मिति २०६९।९।७ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयन गर्दा मिति २०६९।९।२४ र १२।२२ मा थप स्पष्ट गर्न निर्देशन दिईएकोमा मिति २०६९।२।२७ को जवाफको आधारमा फाइल बन्द ।
३६. श्री नवदुर्गा फाइनेन्स कम्पनी लि	मिति २०६९।७।२४ मा पठाइएको स्थलगत निरीक्षणको कार्यान्वयन भइ मिति २०६९।६।१९ मा प्राप्त जवाफका आधारमा फाइल बन्द ।	मिति २०६९।९।२४ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन को मिति २०६९।९।३० मा पुनः अनुगमन गरेको ।
३७. पोखरा फाइनेन्स लिमिटेड	मिति २०६९।९।१९ मा स्थलगत निरीक्षणमा गएको तथा मिति २०६९।२।२९ मा प्रतिवेदन गर्दै कार्यान्वयनको क्रममा रहेको ।	मिति २०६९।६।२७ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयन गराउंदा मिति २०६९।८।१ मा प्राप्त जवाफ सन्तोष जनक रहेको ।
३८. जानकी फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड	मिति २०६९।७।१५ मा स्थलगत निरीक्षणमा गएको तथा मिति २०६९।९।१३ मा प्रतिवेदन पठाइएको र प्राप्त जवाफ कार्यान्वयनको क्रममा रहेको ।	मिति २०६९।९।२३ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयनको क्रममा रहेको ।
३९. सेन्ट्रल फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६९।९।८ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयनको क्रममा मिति २०६९।१०।१४ र १०।२९ मा थप स्पष्ट गरेको तथा मिति २०६९।९।१५ को पत्रबाट सन्तोषजनक ।
४०. प्रिमियर फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६९।७।२६ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयनको क्रममा रहेको । मिति २०६९।१०।२५ मा प्राप्त अन्तिम जवाफ सन्तोषजनक देखिएको ।
४१. अरुण फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड	२०६९।८।२३ मा विशेष निरीक्षण प्रतिवेदन गएको र ९।१२ मा सहमति कायम गर्न पत्र पठाएको ।	लेखापरिक्षण प्रतिवेदन पेश नभएको तथा गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण नभएको ।
४२. मल्टीपर्स सेभिङ्ग एण्ड इन्भेष्टमेण्ट कम्पनी लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६९।९।१७ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन को मिति २०६९।३।१६ मा थप स्पष्ट गर्न निर्देशन दिईएको ।
४३. वुटवल फाइनेन्स लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६९।९।२४ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन मिति २०६९।१।२८ को जवाफबाट फाइल बन्द ।
४४. नेपाल वंगलादेश फाइनेन्स एण्ड लिजिङ्ग कम्पनी लिमिटेड	मिति २०६९।०।२२ मा पठाइएको स्थलगत निरीक्षणको कार्यान्वयन भइरहेको तथा NB Group अनुगमन समुहबाट Close monitoring समेत भइरहेको	मिति २०६९।९।२४ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन को कार्यान्वयनको क्रममा रहेको ।
४५. सृजना फाइनेन्स लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६९।९।९ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयनको क्रममा रहेको । मिति २०६९।१०।२७ मा जवाफ प्राप्त र ०६९।९।२० मा पुन अनुगमन ।
४६. ओम फाइनेन्स लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६९।८।७ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयन गराउंदा मिति २०६९।९।२८ मा प्राप्त जवाफ सन्तोष जनक रहेको ।
४७. कस्मीक मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनेन्स लिमिटेड	मिति २०६९।१।३१ मा स्थलगत निरीक्षण प्रतिवेदन गएको तथा २०६९।२।२६ मा प्राप्त जवाफ कार्यान्वयनको क्रममा रहेको	मिति २०६९।९।५ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिँदाको शर्त तथा निर्देशनको मिति ०६९।९।२५ मा प्राप्त जवाफ सन्तोषजनक भइ फाइल बन्द भएको ।

आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को प्रतिवेदन

क्र.सं. वित्त कम्पनीको नाम	स्थलगत प्रतिवेदन कार्यान्वयन अवस्था	गैरस्थलगत प्रतिवेदन कार्यान्वयन अवस्था
४८. वर्ल्ड मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६१/०८/१७ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त कार्यान्वय
४९. क्यापिटल मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६१/११/१३ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशनको मिति ०६१/१२/२३ मा प्राप्त जवाफ सन्तोषजनक भइ फाइल बन्द भएको ।
५०. क्रिप्टल फाइनान्स लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६१/११/१२ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशनको मिति ०६१/१२/१५ मा प्राप्त जवाफको अनुगमन भइ रहेको ।
५१. रोयल मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	२०६१/१०/२७ प्रतिवेदन टोली पठाइएकोमा सोको जवाफ मिति २०६१/१२/१९ मा प्राप्त भइ कार्यान्वयनको क्रममा रहेको ।	मिति २०६१/११/२९ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशनको मिति ०६१/१२/३३ मा प्राप्त जवाफ सन्तोषजनक भइ फाइल बन्द भएको ।
५२. गुह्येश्वरी मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	फाइल बन्द भइ पुन निरीक्षण नभएको ।	मिति २०६१/११/१५ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयनको क्रममा रहेको । मिति २०६१/१२/१५ मा अनुगमन गरिएपछि १२/१५ मा जवाफ प्राप्त र मिति ०६१/१२/१७ मा पुन ताकेता ।
५३. पाटन फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	मिति ०६/०८/१४ मा पठाइएको स्थलगत निरीक्षणको कार्यान्वयन भइ मिति २०६१/०८/१६ मा प्राप्त जवाफका आधारमा फाइल बन्द ।	मिति २०६१/१२/०० मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशनको मिति ०६१/१२/२४ मा प्राप्त जवाफबाट स्पष्ट हुन नसकेको बुंदा थप स्पष्ट गर्न निर्देशन दिइएको ।
५४. क्रिप्ट मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	मिति २०६०/११/२९ मा पठाइएको स्थलगत निरीक्षणको कार्यान्वयन भइ मिति २०६१/१२/१९ मा प्राप्त जवाफका आधारमा फाइल बन्द ।	मिति २०६१/०८/१० मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयनको क्रममा रहेको ।
५५. फेवा फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	आर्थिक वर्ष २०६०/०६/१९ मा निरीक्षण भइ प्रतित्युत्तर प्राप्त भइ सकेका कम्पनीले पछिल्लो पटक पेश गरेको मिति २०६१/१२/२४मा जवाफ प्राप्त भएको तथा मिति २०६१/१२/१९ मा थप स्पष्ट गर्न निर्देशन दिएको तथा प्राप्त जवाफ सन्तोषजनक भएकोले फाइल बन्द ।	मिति २०६१/०८/१९ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयन गराउंदा मिति २०६१/१२/२० मा प्राप्त जवाफ सन्तोष जनक रहेको ।
५६. एभरेष्ट फाइनान्स लिमिटेड	मिति २०६१/१२/२९ मा निरीक्षण प्रतिवेदन पठाइएकोमा मिति २०६१/१२/२७ मा प्राप्त जवाफ कार्यान्वयनको क्रममा रहेको ।	मिति २०६१/०८/१९ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयन गराउंदा मिति २०६१/१२/१४ मा प्राप्त जवाफ सन्तोष जनक रहेको ।
५७. वीरगञ्ज फाइनान्स लिमिटेड	मिति २०६१/१०/०७ मा प्रतिवेदन गएको तथा मिति २०६१/११/१७ मा जवाफ प्राप्त भएको र पुनः मिति २०६२/३/२८ मा थप स्पष्ट गर्न निर्देशन दिइएको ।	मिति २०६१/०८/१० मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशनको जवाफ मिति २०६१/१०/२८ मा प्राप्त भएको तथा १०/२८ मा थप निर्देशन दिइएकोमा २०६२/३/२८ मा प्राप्त जवाफ सन्तोषजनक रहेको ।
५८. प्रूडेन्सियल मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	मिति २०६१/१२/२९ मा निरीक्षण प्रतिवेदन पठाइएकोमा मिति २०६१/१२/२५ मा जवाफ प्राप्त र मिति २०६१/०८/१७ मा थप स्पष्ट गर्न निर्देशन । मिति २०६१/१२/१५ को जवाफ सन्तोषजनक भइ फाइल बन्द	मिति २०६१/०८/२९ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयनको क्रममा मिति २०६१/१०/२५ मा प्राप्त जवाफ सन्तोषजनक रहेको ।
५९. ईन्भेष्ट केडिट एण्ड फाइनान्स कं लिमिटेड	स्थलगत निरीक्षण कार्य नभएको ।	मिति २०६१/०८/१९ मा वार्षिक साधारण सभाको लागि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिंदाको शर्त तथा निर्देशन कार्यान्वयन गराउंदा मिति २०६१/०८/३३ मा प्राप्त जवाफ सन्तोषजनक रहेको ।

- (छ) सेण्ट्रल फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड को आर्थिक वर्ष २०६०/६१ को लेखापरीक्षण प्रतिवेदनसहितको वित्तीय विवरणको आधारमा गरिएको गैरस्थलगत सुपरिवेक्षणबाट कम्पनीले तत्कालीन निर्देशन बमोजिम आफ्नो प्राथमिक पूँजीको १० गुणासम्म मात्र वित्तीयस्रोत सङ्कलन गर्न पाउने व्यवस्था रहेकोमा २०६१ आषाढमा प्राथमिक पूँजीको १०.८३ गुणा वित्तीय स्रोत सङ्कलन गरेको देखिएको र २०६१ आश्विन मसान्तमा संकलित निक्षेप रु २९ करोड ७० लाख ९२ हजार रहेकोमा कम्पनीद्वारा प्रस्तावित रु ४० लाख बराबरको बोनस शेयर समेत प्राथमिक पूँजीमा समावेश गर्दा हुन आउने प्राथमिक पूँजी रु २ करोड ९६ लाख २ हजारको १० गुणाभन्दा बढी सङ्कलन गरिएको वित्तीयस्रोत रु १० लाख ७२ हजार यस बैंकमा जम्मा गरी जानकारी गराउन र उक्त रकम यस बैंकको पूर्वस्वीकृति बिना फिर्ता भुक्तानी नलिन हुन २०६१/१८ को पत्रबाट निर्देशन दिइएको ।
- (ज) नेपाल बंगलादेश फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेडलाई २०६१/८/२२ मा निक्षेप रु २५ करोड को सीमाभित्र रही निक्षेप परिचालन गर्न निर्देशन दिइएको ।
- (झ) नेपाल श्रीलंका मर्चेन्ट बैंक लिमिटेडलाई मिति २०६१/८/२२ मा निक्षेप रु ७० करोड को सीमाभित्र रही निक्षेप परिचालन गर्न निर्देशन दिइएको ।

2-58 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा प्रिमियर फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड र नेपाल बंगलादेश फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेडका लेखापरीक्षक ज्ञानेन्द्र भारी, जानकी फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेडका लेखापरीक्षक श्याम कार्की र एल्यिक एभरेष्ट फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेडको लेखापरीक्षक नेमलाल अमात्यसँग स्पष्टीकरण माग गरियो ।

सहकारी/गैरसरकारी संस्थाहरू

2-59 यस बैंकबाट सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्न इजाजतपत्र प्राप्त सहकारी संस्थाहरूमध्ये यस आर्थिक वर्षमा जम्मा ६ वटा सहकारी संस्थाहरूको स्थलगत निरीक्षण गरिएको थियो । यस्ता सहकारी संस्थाहरूको स्थलगत, गैरस्थलगत, विशेष तथा अनुगमन निरीक्षणबाट दिइएको निर्देशनहरूको कार्यान्वयन स्थिति तालिका २ (ब) मा दिइएको छ ।

2-60 यस बैंकबाट आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा स्थलगत निरीक्षण गरिएका गैरसरकारी संस्थाहरूको निरीक्षणका सम्बन्धमा दिइएको निर्देशनहरूको कार्यान्वयन स्थिति तालिका २ (ट) मा दिइएको छ ।

लघु वित्त कार्यक्रमहरू

2-61 जनसंख्याको ठूलो हिस्सा समेट्ने ग्रामीण क्षेत्रका विपन्न वर्गमा लघु कर्जा, बचत तथा बीमा जस्ता वित्तीय सेवा प्रदान गरी उनीहरूको जीवनस्तर उकास्न देहायका परियोजनामुखी आयमूलक कार्यक्रमहरूको सञ्चालन गर्ने सन्दर्भमा नेपाल राष्ट्र बैंकले सरकार र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय दातृ संस्थाहरूसँग समन्वय गरी यस्ता कार्यक्रमहरू विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थामार्फत विशेषगरी ग्रामीण र लक्षित वर्गमा पुऱ्याइरहेको छ । २०६२ आषाढसम्म उपलब्ध परियोजनाहरूको प्रगती विवरण निम्नअनुसार रहेको छ :

ग्रामीण महिलाका लागि उत्पादन कर्जा कार्यक्रम

2-62 ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गर्ने विपन्न महिलाहरूमा संस्थागत ऋणको पहुँच बढाई आय तथा रोजगारमूलक कार्यक्रमको माध्यमले ग्रामीण महिलाहरूको सामाजिक एवं आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउने उद्देश्यले आर्थिक वर्ष २०३८/३९ मा सुरु गरिएको ग्रामीण महिलाका लागि उत्पादन कर्जा कार्यक्रम आर्थिक वर्ष २०४५/४६ मा श्री ५ सरकार र कृषि विकासका लागि अन्तर्राष्ट्रिय कोषसँग भएको ऋण सम्झौताअनुसार पटक-पटक गरी २०५५ आषाढ मसान्तसम्म रु. २३ करोड ४६ लाख सहभागी वित्तीय संस्थाहरू नेपाल बैंक लिमिटेड, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक र कृषि विकास बैंकलाई कर्जाको रूपमा वितरण भएको छ । हाल यो परियोजनाको कार्यान्वयन अवधि समाप्त भइसकेको हुँदा सहभागी वित्तीय संस्थाहरूबाट कर्जा असुली हुने क्रम जारी रहेको छ भने नेपाल राष्ट्र बैंकले सरकारलाई २०६२ साल आषाढ मसान्तसम्मको साँवा बापत बुझाउनु पर्ने रु. आठ करोड २१ लाख र ब्याज बापत रु.तीन करोड ७० लाख बुझाइसकेको छ । यस कार्यक्रम अन्तर्गत वितरित कर्जा रकममध्ये २०६२ साल आषाढ मसान्तमा रु. १० करोड ५८ लाख सहभागी दुई वटा बैंकहरूसँग उठाउन बाँकी रहेको छ ।

ग्रामीण महिलाका लागि लघुकर्जा परियोजना

2-63 सरकार र एसियाली विकास बैंक बीच २०५० भाद्र ३१ (सेप्टेम्बर १६, १९९३) मा सम्पन्न ऋण सम्झौता बमोजिम ग्रामीण महिलाका लागि उत्पादन कर्जा कार्यक्रमको पुरक परियोजनाको रूपमा आएको महिलाकालागि लघुकर्जा परियोजना कार्यान्वयन अवधि समेत सन् २००२ मा सम्पन्न भइसकेको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकले सरकारलाई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा साँवा बापत रु. तीन करोड पाँच लाख ब्याज रु. दुई करोड ६८ लाख गरी जम्मा रु. पाँच करोड ७३ लाख बुझाइसकेको छ । यस आयोजनाअन्तर्गत सहभागी दुई वटा बैंकहरूलाई वितरित ऋण रकममध्ये असूल हुनुपर्ने बाँकी सम्पूर्ण रकम चुक्ता भइसकेको छ ।

पश्चिम तराई गरिबी निवारण आयोजना

2-64 सरकार र कृषि विकासको लागि अन्तर्राष्ट्रिय कोषबीच २०५४ माघ २७ मा सम्पन्न ऋण सम्झौता बमोजिम पश्चिम तराईका आठ जिल्लाका विपन्न महिलाहरूको आर्थिक एवं सामाजिक स्थितिमा सुधार ल्याउन र सहभागी शाखाहरूको वित्तीय स्थितिमा सुधार गर्ने उद्देश्यले आर्थिक वर्ष २०५५/५६ देखि कार्यान्वयनमा आएको पश्चिम तराई गरिबी निवारण आयोजना कैलाली, कञ्चनपुर, बाँके, बर्दिया, दाङ्ग, कपिलवस्तु, रुपन्देही र नवलपरासीमा सञ्चालित छ । यस आयोजनामा सहभागी वित्तीय संस्थाहरूमा पश्चिमाञ्चल, मध्यपश्चिमाञ्चल र सुदूरपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक, निर्धन उत्थान बैंक र स्वावलम्बन विकास केन्द्र रहेका छन् । यस आयोजना कार्यान्वयनको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले सरकारबाट रु. १३ करोड १४ लाख नौ हजार ऋण प्राप्त गरेको र उक्त सम्पूर्ण रकम नेपाल राष्ट्र बैंकले सहभागी वित्तीय संस्थाहरूमा लगानी गरेको छ ।

2-65 सरकार र कृषि विकासको लागि अन्तर्राष्ट्रिय कोष बीच भएको सम्झौताअनुसार २०६१ पौष १६ (३१ डिसेम्बर २००४) सम्म समयावधि रहेको पश्चिम तराई गरिबी निवारण आयोजनाको समयावधि समाप्त भइसकेको छ । आयोजनाअन्तर्गत सहभागी वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रदान भएको कुल ऋण रकम रु. १३ करोड ६७ लाख ४५ हजार (सरकारबाट प्राप्त रु. १३ करोड १४ लाख र घुम्ति कोषअन्तर्गत ५३ लाख) मध्ये

तालिका २ (ज)

सहकारी संस्थाहरू निरीक्षण तथा निरीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेखित

कैफियतको कार्यान्वयन स्थिति

सि.नं. संस्थाको नाम	निरीक्षण गएको मिति	प्रतिवेदन पठाएको मिति	प्रत्युत्तर प्राप्त मिति	कार्यान्वयन स्थिति
१. हिमालय सहकारी संस्था लिमिटेड	२०६१/६/४	२०६२/१/५	२०६२/२/१८	प्राप्त प्रत्युत्तर सन्तोषजनक नभएकोले मिति २०६२/५/६ मा पुनः निर्देशन ।
२. नेपाल बहुउद्देश्यीय सहकारी	२०६१/३/२३	२०६१/१०/२९	२०६२/१/४	२०६२/१/१९ मा ताकेता भएपश्चात् २०६२/२/१८ मा पुनः निर्देशन ।
३. सहकारी वित्तीय विकास संस्था लिमिटेड	२०६१/७/११	२०६२/१/१२	२०६२/२/३१	
४. भेरी सहकारी संस्था	२०६१/७/११	२०६२/२/११	प्रत्युत्तर प्राप्त नभएको ।	
५. मनकामना सहकारी संस्था लिमिटेड	२०६१/१२/१४	२०६२/२/१८	प्रत्युत्तर प्राप्त नभएको ।	
६. सगुन सहकारी संस्था लिमिटेड	२०६२/३/८	प्रतिवेदन पठाउन बाँकी		

तालिका २ (ट)

गैरसरकारी संस्थाहरू निरीक्षण तथा निरीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेखित

कैफियतको कार्यान्वयन स्थिति

सि.नं. संस्थाको नाम	निरीक्षण गएको मिति	प्रतिवेदन पठाएको मिति	प्रत्युत्तर प्राप्त मिति	कार्यान्वयन स्थिति
१. जीवन विकास समाज	२०६१/७/११	२०६१/९/१२	२०६१/११/१७	२०६१/११/१८ मा फाइल बन्द ।
२. नेपाल महिला उत्थान केन्द्र	२०६१/९/१२	२०६२/१/९	२०६२/३/२८	मिति २०६२/३/१९ मा फाइल बन्द ।
३. मानुषी	२०६१/९/१२	२०६१/१२/२२	प्रत्युत्तर प्राप्त नभएको	
४. नेपाल महिला आदर्श सेवा केन्द्र	२०६१/९/१२	२०६१/१२/२२	२०६२/१/२२	२०६२/१/२६ मा पुनः निर्देशन ।
५. नेपाल वातावरण तथा प्रदूषण उन्मूलन केन्द्र	२०६१/९/१२	२०६१/१२/१८	प्रत्युत्तर प्राप्त नभएको	मिति २०६२/२/१९ मा ताकेता ।
६. सृजना विकास केन्द्र	२०६१/१/१६	प्रतिवेदन पठाउन बाँकी		
७. सृजनात्मक महिला विकास संस्था	२०६२/३/१२	प्रतिवेदन पठाउन बाँकी		
८. महिला अधिकार तथा विकास केन्द्र	२०६२/३/१२	प्रतिवेदन पठाउन बाँकी		

२०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा रु. पाँच करोड ४३ लाख असूली भई रु. आठ करोड २४ लाख २२ हजार लगानीमा रहिरहेको छ । यस आयोजनाबाट आयोजना अवधिमा करिब २२ हजार ऋणी परिवार लाभान्वित भएका छन् ।

सामुदायिक भूमिगत जलसिंचाई सेक्टर आयोजना

२-६६ सरकारको २० वर्षे दीर्घकालीन कृषि योजनाअन्तर्गत कृषि उत्पादन वृद्धि गरी साना तथा सीमान्त कृषकहरूको आय वृद्धि गर्ने उद्देश्यले सरकार र एसियाली विकास बैंक बीच २०५५ मार्ग १ (१७ नोभेम्बर १९९८) मा सम्पन्न ऋण सम्झौता अनुसार पूर्वी तथा मध्यतराईका १२ जिल्लामा सामुदायिक भूमिगत जलसिंचाई सेक्टर आयोजना सञ्चालन भएको छ । आयोजना सञ्चालनका लागि प्राप्त हुने एस.डी.आर. दुई करोड १९ लाखमध्ये एस.डी.आर. ९९ लाख २९ हजार बराबरको रकम कृषकहरूलाई स्यालो ट्यूबवेल जडान र बाली उत्पादन कार्यका लागि

कर्जाको रुपमा उपलब्ध गराइने छ । कर्जाको लागि प्राप्त हुने रकम “ग्रामीण स्वावलम्बन कोष” मा प्राप्त भई कोषबाट आयोजनामा सहभागी वित्तीय संस्थाहरू मार्फत उक्त कर्जा रकम कृषकहरूलाई उपलब्ध हुँदै आएको छ । आयोजना अवधिभरमा १३ हजार पाँच सय समूहगत रुपमा र एक हजार पाँच सय व्यक्तिगत रुपमा गरी जम्मा १५ हजार स्यालो ट्यूबवेल जडान गर्न कर्जा प्रदान गर्ने लक्ष्य राखिएको छ भने यसबाट कुल ६० हजार हेक्टर जमीनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध हुने अनुमान गरिएको छ । साथै, आयोजना कार्यान्वयनबाट करिब एक लाख १० हजार सीमान्त परिवारका छ लाख ५७ हजार व्यक्ति (जसमध्ये ५० प्रतिशत गरिवीको रेखामुनिका जनता) लाभान्वित हुने अनुमान गरिएको छ ।

२-६७ सामुदायिक भूमिगत जल सिंचाई सेक्टर आयोजनाद्वारा २०६२ आषाढ मसान्तसम्म सहभागी वित्तीय संस्थाको रुपमा नेपाल बैंक

लिमिटेड, पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड, मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड, सहारा नेपाल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, डिप्रोक्स विकास बैंक लिमिटेड, छिमेक विकास बैंक लिमिटेड, अरुणोदय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, कृषक उपकार बचत तथा ऋण सहकारी संस्थालाई सहभागी वित्तीय संस्थाको रूपमा कार्य गर्ने गरी छनौट गरिएको छ। २०६१ श्रावणदेखि लागू हुने गरी सहभागी वित्तीय संस्थाको रूपमा कार्य गर्न चाहने वित्तीय संस्थाले जुनसुकै समयमा पनि आवेदन गर्न सकिने गरी नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ। त्यस्तै २०६१ श्रावणदेखि सहभागी वित्तीय संस्थाले आयोजनाले तोकेको क्षेत्रमा मात्र लगानी गर्न सक्ने व्यवस्थालाई परिमार्जन गरी सहभागी वित्तीय संस्थाको आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने जुनसुकै क्षेत्रमा पनि कर्जा लगानी गर्न सक्ने गरी प्रतिस्पर्धात्मक रूपबाट कृषकहरूलाई कर्जा सुविधा पुऱ्याउने नयाँ नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ।

2-68 सामुदायिक भूमिगत जलसिंचाई सेक्टर आयोजनाअन्तर्गत सहभागी वित्तीय संस्थाहरूद्वारा आर्थिक वर्ष २०५७/५८ देखि लगानी कार्य थालनी भएकोमा २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा तीन हजार ४२१ समूहगत र नौ व्यक्तिगत गरी तीन हजार ४३० स्यालो ट्यूबवेलमा जम्मा रु. नौ करोड ७५ लाख १३ हजार लगानी भएको छ। यसबाट १५ हजार ७७७ विगाहा क्षेत्रफलमा सिंचाई पुग्ने भई १३ हजार ९७६ सीमान्त कृषक परिवारहरू प्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित भएका छन्।

2-69 यस आयोजनाको कार्यान्वयन अवधि २०६२ श्रावण १६ सम्म रहेकोमा एशियाली विकास बैंकले २०६३ श्रावण १६ (३१ जुलाई, २००६) सम्मको लागि अवधि थप गरेको र यस अवधिको कार्यान्वयन प्रगतिको आधारमा पुनः अर्को एक वर्ष थप हुने जानकारी समेत प्राप्त हुन आएको छ। यस कार्यक्रमलाई छिटो छरितो बनाउने उद्देश्यले यस बैंकको विराटनगर, वीरगञ्ज र जनकपुरमा यससम्बन्धी एउटा बेग्लै एकाई समेत खडा गरिएको छ भने नेपाल राष्ट्र बैंकको नाममा एशियाली विकास बैंकले यस सम्बन्धी एउटा बेग्लै Imprest Account खोलेको छ।

ग्रामीण स्वावलम्बन कोष

2-70 ग्रामीण क्षेत्रमा बसोवास गर्ने विपन्न वर्गको उत्थानका लागि आय एवं स्वरोजगारमूलक व्यवसायहरू सञ्चालन गर्न ग्रामीण क्षेत्रमा काम गर्ने गैरसरकारी/सहकारी संस्थाहरूको संस्थागत विकासमा सहयोग पुऱ्याई ती संस्थाहरूमाफत थोक कर्जा उपलब्ध गराई उनीहरूको आर्थिक स्तरमा सुधार ल्याउनका लागि थोक कर्जा प्रदान गर्ने नेपालकै पहिलो संस्थाको रूपमा २०४७ सालमा स्थापना भएको ग्रामीण स्वावलम्बन कोषले स्थानीय स्रोत, साधन र सीपको अधिकतम उपयोग हुने गरी लक्षित वर्गको आर्थिक एवं सामाजिक विकास गर्न थोक कर्जा उपलब्ध गराउँदै आएको छ। सरकारबाट उक्त कार्यका लागि २०४७ चैत्र ३ मा रु. एक करोड र २०४९ आषाढ २३ मा रु. एक करोड र २०६२ मार्गमा रु. दुई करोड गरी जम्मा रु. चार करोडको पूँजी प्राप्त भएको छ।

2-71 ग्रामीण स्वावलम्बन कोषबाट २०६२ साल आषाढ मसान्तसम्ममा ५० वटा गैरसरकारी संस्था र १६९ वटा सहकारी संस्थाहरूलाई रु. आठ करोड २५ लाख ३१ हजार कर्जा प्रवाह भएको छ। उक्त कर्जामध्ये रु. पाँच करोड ७८ लाख ७१ हजार असूली भई रु. दुई करोड ४६ लाख ५० हजार कर्जा उठाउन बाँकी देखिएको छ। २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा कर्जा असूली दर ९१.० प्रतिशत रहेको छ। कोषबाट

उपलब्ध गराइएको कर्जाबाट गैरसरकारी संस्थाले २६ जिल्लामा र सहकारी संस्थाले ४७ जिल्लामा सेवा पुऱ्याएका छन्। यसरी कोषबाट २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा ४७ जिल्लाको नौ हजार ५९४ घर परिवार प्रत्यक्ष रूपले लाभान्वित भएका छन्।

2-72 नेपाल राष्ट्र बैंकले दीर्घकालीन कर्जाका लागि आर्थिक वर्ष २०५९/६० को मुनाफाबाट रु. १० करोड र आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा रु. सात करोड ४८ लाख र आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा रु. सात करोड ८६ लाख रकम गरी जम्मा रु. २५ करोड ३४ लाख उपलब्ध गराई ग्रामीण कर्जाको परिमाण बढाउने कार्यलाई निरन्तरता प्रदान भइरहेको छ। ग्रामीण स्वावलम्बन कोषबाट आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा रु. पाँच करोड ७० लाख र २०६१/६२ मा रु. पाँच करोड २२ लाख गरी हालसम्ममा रु. १० करोड ९२ लाख लगानी भइसकेको छ। साथै, आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि कोष आफ्नै आम्दानीमा सञ्चालित हुन थालेको छ।

तेस्रो पशु विकास आयोजना

2-73 सरकार र एसियाली विकास बैंकबीच २०५३ पौष ८ (२३ डिसेम्बर १९९६) मा सम्पन्न ऋण सम्झौता बमोजिम सञ्चालित तेश्रो पशु विकास आयोजना अन्तर्गत पशुपंक्षी व्यवसाय सञ्चालन गरिरहेका वा गर्न चाहने कृषक, व्यवसायी एवं सो सम्बन्धी उद्यमीहरूलाई देशभित्र उपलब्ध आधुनिक प्रविधि उपभोग गर्न प्रेरित गरी आवश्यक सेवा र कर्जा उपलब्ध हुँदै आएको छ। यस आयोजना अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकसँग सम्झौता गरेका सहभागी वित्तीय संस्थाहरूमध्ये दुई वटा वाणिज्य बैंक, तीन वटा विकास बैंक, चार वटा ग्रामीण बैंकिङ अनुसरणकर्ता, आठ वटा सहकारी संस्था र दुई वटा गैरसरकारी संस्था समेत गरी जम्मा १९ वटा वित्तीय संस्थाहरू कार्यरत छन्। आयोजनाअन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकबाट २०६२ आषाढसम्ममा १७ वटा वित्तीय संस्थाले रु. १८ करोड ३४ लाख ७५ हजार कर्जा शोधभर्नाको रूपमा लिइसकेका छन्।

2-74 तेश्रो पशु विकास आयोजना अन्तर्गत सहभागी वित्तीय संस्थाहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकलाई २०५८ पौषदेखि २०६८ आषाढसम्ममा आयोजना अन्तर्गत प्रदान भएको कर्जा फिर्ता बुझाई सक्नु पर्नेछ भने नेपाल राष्ट्र बैंकले सरकारलाई २०६१ पौषदेखि २०९१ आषाढसम्ममा फिर्ता गरिसक्नु पर्ने व्यवस्था छ। जसअनुसार लगानी भइसकेको रकममध्ये किस्ता बापत २०६२ आषाढ महिनासम्म विभिन्न वित्तीय संस्थाहरूबाट रु. १२ करोड ३३ लाख ९० हजार असूल भई २०६२ आषाढ महिनासम्ममा जम्मा रु. छ करोड ७५ हजार लगानीमा रहेको छ। हाल आयोजनाको कर्जा कार्यक्रमको प्रभावकारीता अध्ययन भइरहेको छ।

ग्रामीण विकास बैंकहरू

2-75 ग्रामीण क्षेत्रमा बसोवास गरिरहेका विपन्न महिलाको आर्थिक स्थितिमा सुधार ल्याउने उद्देश्यले अधिरज्यका पाँचवटै विकास क्षेत्रमा स्थापित पाँचवटा ग्रामीण विकास बैंकहरूले २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा कुल एक लाख ४५ हजार ८७३ ग्रामीण महिला सदस्यहरूलाई करिब रु. १२ अर्ब ४६ करोड कर्जा प्रवाह गरेको र सोमध्ये रु. ११ अर्ब एक करोड असूली भई रु. एक अर्ब ४५ करोड कर्जा बाँकी रहेको छ। यी बैंकहरूले २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा अधिराज्यका ४५ जिल्लाका एक हजार पाँच गाउँ विकास समितिहरूमा पाँच हजार ३४ केन्द्रमाफत लघु वित्तीय सेवा उपलब्ध गराएका छन्।

2=76 यसैगरी संरचनात्मक सुधार कार्यक्रमकै क्रममा नाफामा रहेका ग्रामीण विकास बैंकहरूलाई क्रमशः निजीकरण गर्ने उद्देश्य अनुरूप हाल नाफामा सञ्चालन भइरहेको पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेडबाट निजीकरण कार्यको सुरुवात भई नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वामित्वमा रहेको ६१ प्रतिशत शेयरमध्ये ५१ प्रतिशत शेयर निजीक्षेत्रलाई हस्तान्तरण विक्री गर्ने प्रकृयाको थालनी भई २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा ५१ प्रतिशत शेयर निजीक्षेत्रमा हस्तान्तरण भइसकेको छ । पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेडलाई निजीकरण गर्ने सिलसिलामा उक्त बैंकमा यस बैंकको ६६.७५ प्रतिशत शेयर स्वामित्वमध्ये १० प्रतिशत शेयर कायमै राखी ५६.७५ प्रतिशत शेयर पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेडका समूह सदस्य ३१.७५ प्रतिशत (रु. एक करोड ९० लाख ५० हजार), कर्मचारी पाँच प्रतिशत (रु. ३० लाख), लघु वित्तीय संस्था १० प्रतिशत (रु. ६० लाख) तथा सर्वसाधारणलाई १० प्रतिशत (रु. ६० लाख) विक्री गर्ने निर्णय भए अनुरूप निजीक्षेत्रलाई ५६.७५ प्रतिशत शेयर विक्री गर्ने प्रकृया थालनी गरिएको र २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा निजीक्षेत्रबाट ३४.२९ प्रतिशत शेयर खरीदका लागि आवेदन पर्न आएको छ ।

2=77 ग्रामीण लघु वित्त परियोजना कर्जा प्रवाह गर्ने गरी खडा गरिएको लघु वित्त विकास केन्द्रले ग्रामीण विकास बैंकहरूलाई कर्जा प्रवाह नगरेको र यसबाट लाखौं विपन्न वर्गका परिवार प्रभावित भएको कुरालाई ध्यानमा राखी संरचनात्मक सुधार कार्यक्रमलाई समेत निरन्तरता दिन ग्रामीण विकास बैंकहरूको वित्तीय स्थितिमा कमी हुन नदिने उद्देश्यले नेपाल राष्ट्र बैंकले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उपलब्ध गराउँदै आएका Refinance/Revolving Line of Credit अन्तर्गत तोकिएको सीमामा नबढ्ने गरी पटक पटक वा एकमुष्ट रकम फिक्क वा जम्मा गर्न पाउने सुविधा अनुसार पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड, मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड, पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड र सुदूर-पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेडलाई क्रमशः रु. दुई करोड, रु. एक करोड, रु. पाँच करोड र रु. एक करोड गरी जम्मा रु. नौ करोड पुनर्कर्जा उपलब्ध गराएकोमा २०६२ आषाढ मसान्तसम्म सुदूरपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेडसँग रु. एक करोड असूल गर्न बाँकी रहेको छ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

2=78 नेपाल राष्ट्र बैंकबाट विदेशी विनिमय व्यवस्थापनका क्षेत्रमा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा निम्नानुसारका कार्यहरू सम्पन्न भएका छन्

- (क) नेपालमा दर्ता भएका निर्यात तथा पर्यटन सेवासँग सम्बन्धित फर्म/कम्पनीले आफ्नो व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि भारत लगायत तेस्रो मुलुकहरूमा आफ्नो शाखा/सम्पर्क कार्यालय खोल्न चाहेमा सो प्रयोजनको लागि आवश्यक पर्ने सटही सुविधा प्रदान गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ ।
- (ख) नेपाल र जनवादी गणतन्त्र चीनबीच हुने व्यापारिक कारोबारलाई केही हदसम्म सहज गर्न र नेपाल भ्रमणमा आउने चिनियाँ नागरिकहरूलाई परिवर्त्य विदेशी मुद्रा लिएर आउन नपर्ने व्यवस्था गर्न चिनियाँ मुद्रा यूआनलाई सीमित परिवर्त्यता प्रदान गर्ने सम्बन्धमा दुई वर्षअघि यस बैंक र पिपुल्स बैंक अफ चाईनाबीच दुईपक्षीय

समझदारी तथा सहयोगसम्बन्धी सम्झौता सम्पन्न भएको थियो । उक्त सम्झौताबाट दुबै मुलुकलाई फाइदा भएको देखिएको हुँदा सो सम्झौता थप दुई वर्षको लागि नवीकरण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ ।

- (ग) नेपाली नागरिकहरूले विदेश भ्रमणको लागि हवाई टिकट खरीद गर्दा तोकिएको पदाधिकारीको लागि मात्र Business Class को हवाई टिकट खरीद गर्न पाउने र सो हवाई टिकटको मात्र Repatriation प्रदान गर्ने व्यवस्था भइरहेकोमा विदेशी विनिमय व्यवस्थापन सम्बन्धमा अपनाइएको वर्तमान उदार, खुकुलो र लचिलो नीतिको पृष्ठभूमिमा Business Class को टिकटमा यात्रा गर्न चाहने नेपाली नागरिकलाई पनि सो सुविधा प्रदान गरिने व्यवस्था गरिएको छ ।
- (घ) नेपाली नागरिकले विदेश भ्रमण गर्न खरीद गरेको हवाई टिकटको Repatriation प्रदान गर्दा सम्बन्धित एयरलाईन्स/ट्राभल्स एजेन्सीबाट प्रेषित विवरण हेरी Repatriation प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था गरी यस कार्यलाई सरलीकृत गरिएको छ ।
- (ङ) नेपालमा विदेशी बैंकहरूबाट रकम पठाउँदा वाणिज्य बैंकको विदेशस्थित एजेन्सी खाताहरूमा जम्मा भएको तर Beneficiary लाई भुक्तानी भइनसकेको र कारणवश पुनः विदेशी बैंकमा फिर्ता पठाउने अवस्था परेमा त्यस्तो रकम Refund पठाउनु पर्दा यस बैंकको स्वीकृति लिनुपर्ने व्यवस्था भएकोमा यस आर्थिक वर्ष देखि सम्बन्धित वाणिज्य बैंक आफैले पठाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- (च) भारतको उत्पादनकर्ता फर्म/कम्पनीबाट नेपालमा दर्ता भएका उत्पादनमूलक औद्योगिक फर्म र बढीमा ५ मेगावाट क्षमतासम्मको ऊर्जामूलक उद्योगले प्रतीतपत्र मार्फत भारतबाट परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी हुने गरी आयात गर्न पाइने वस्तुहरूको संख्या ३९ वटा रहेकोमा यस आर्थिक वर्षमा २७ वटा वस्तुहरू थप गरी यस्तो वस्तुहरूको संख्या ६६ वटा पुऱ्याइएको छ ।
- (छ) वाणिज्य बैंकहरूले चाहेमा आफ्नो आवश्यकता पूरा गर्न भारतीय रुपैयाको अन्तरबैंक कर्जा/सापटी (Lending/Borrowing) कारोबार गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- (ज) वाणिज्य बैंकहरूले परिवर्त्य विदेशी मुद्रा निक्षेपबाट प्राप्त रकम लगानी गर्दा एक वर्ष वा सोभन्दा कम अवधिमा भुक्तानी हुने गरी लगानी गर्नुपर्ने सो बन्देज हटाइएको छ ।
- (झ) प्रचलित व्यवस्थाहरू अन्तर्गत रही E-Commerce तथा E-Payment को भुक्तानी प्रयोजनको लागि वाणिज्य बैंकहरूले विदेशस्थित गैर बैंकिङ निकायहरूमा खाता खोल्न चाहेमा त्यस्तो खाता यस बैंकको अनुमति लिई खोल्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।
- (ञ) परिवर्त्य विदेशी मुद्राको खातावालाले आफ्नो खाता खर्च गरी नेपाल भित्रै परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा भुक्तानी गर्न बन्देज लगाई आएकोमा यसरी भुक्तानी पाउने पक्ष सरकारका निकायहरू भएको खण्डमा त्यस्तो बन्देज नलाग्ने गरिएको छ ।
- (ट) विदेशमा उच्च शिक्षा हासिल गर्न जाने तथा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक पर्ने परिवर्त्य विदेशी मुद्राको सटही सम्बन्धमा त्यस्तो सटही रकम विदेशस्थित शैक्षिक संस्थाको नाममा

- भुक्तानी हुने गरी ड्राफ्ट/टि.टी./स्वीफ्ट ट्रान्सफरको माध्यमबाट सोभै वाणिज्य बैंकहरूबाट गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।
- (ठ) सरकारी संस्था, परिषद्, तथा अन्य निकायहरूलाई आवश्यक पर्ने सटही सुविधाहरू यस बैंकले तोकिएको प्रक्रिया पूरा गरी सम्बन्धित वाणिज्य बैंकहरू मार्फत सोभै प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- (ड) प्रचलित व्यवस्थाअन्तर्गत रही नेपाली निर्यातकर्ताको नाममा वाणिज्य बैंकहरूले जारी गरेको अग्रिम भुक्तानी प्रमाणपत्रहरूको म्याद थप गर्ने सम्बन्धमा कथंकदाचित तोकिएको म्याद भित्र निर्यातकर्ताले निर्यात गर्न नसकेको परिस्थितिमा जारी भएको मितिले तीन वर्ष ननाघेको अवस्थामा त्यस्तो म्याद (एक पटकमा छ महिनाको लागि) वाणिज्य बैंक आफैले थप गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- (ढ) परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी हुनेगरी भारत बाहेकका अन्य मुलुकहरूबाट गरिने आयातको लागि खोलिने प्रतीतपत्र अन्तर्गत कारोबार गर्दा प्रचलित व्यवस्थाअन्तर्गत १० प्रतिशत रकम बराबरको धरौटी लिई सो धरौटीबाट सरकारको सम्बन्धित भन्सार कार्यालयको नाममा जारी गरिने चेकहरू कारणवस रद्द गर्नुपर्ने अवस्था आएमा यस बैंकको स्वीकृति लिएर मात्र रद्द गर्न सकिने व्यवस्था रहँदै आएकोमा उक्त व्यवस्थालाई खारेज गरी तोकिएको प्रक्रिया पूरा गरी त्यस्ता चेकहरू सम्बन्धित वाणिज्य बैंक आफैले रद्द गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- (ण) आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा यस विभागले ४० पटक बजार हस्तक्षेप अन्तर्गत वाणिज्य बैंकहरूबाट जम्मा अमेरिकी डलर ५२ करोड ९५ लाख खरीद गरेको छ भने बिक्री तर्फ चार पटकमा जम्मा अमेरिकी डलर ५ करोड ७५ लाख बिक्री गरेको छ ।
- (त) समीक्षा वर्षमा काठमाडौँ उपत्यका भित्रका ७४ वटा मनिचेञ्जर फर्म/कम्पनीको स्थलगत निरीक्षण सम्पन्न गरेको छ ।
- (थ) समीक्षा वर्षमा काठमाडौँ उपत्यका भित्र थप १४ वटा मनिचेञ्जर फर्म/कम्पनीलाई कारोबार गर्न इजाजतपत्र प्रदान गरियो । यसरी समीक्षा वर्ष सम्ममा त्यस्ता फर्म/कम्पनीको संख्या नेपाल अधिराज्यभरी जम्मा २२५ पुगेको छ भने काठमाडौँ उपत्यका भित्रमात्र यस्तो फर्म/कम्पनीको संख्या ९० पुगेको छ ।
- (द) आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा थप १० वटा फर्म/कम्पनी/संस्थालाई मनिट्रान्सफर कार्य गर्न इजाजतपत्र प्रदान गरियो । यसरी यस आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा त्यस्ता मनिट्रान्सफर फर्म/कम्पनीको संख्या जम्मा २५ पुगेको छ । त्यसैगरी उक्त कार्य गर्न थप २५ वटा फर्म/कम्पनीलाई आशयपत्र (Letter of Intent) प्रदान गरियो । यस आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा यसरी आशयपत्र लिने फर्म/कम्पनीको संख्या जम्मा ६८ पुगेको छ ।

मुद्रा व्यवस्थापन

2-79 २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा २०६२ आषाढ मसान्तमा नोट निष्काशन ९.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ७४ अर्ब ५२ करोड पुगेको छ (तालिका २.२) । २०६१ आषाढ मसान्तमा रु. ६८ अर्ब १५ करोड नोट निष्काशन भएको थियो जुन अधिल्लो वर्षान्तको तुलनामा १०.० प्रतिशतले बढेको थियो ।

2-80 २०६२ आषाढ मसान्तसम्म निष्काशित नोटहरूमध्ये रु. ११-, रु. २१-, रु. २५०- र रु. २५००- दरका नोटहरूको रकममा गत वर्षको तुलनामा कमी आएको छ भने, रु. १००- दरको नोटको रकम यथास्थितिमा रहेको छ । अन्य दरका नोटहरूको रकम भने वृद्धि भएको छ ।

2-81 २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा कुल निष्काशित नोटहरूमध्ये रु. १,००००- दरका नोटहरू हिस्सा ६४.५ प्रतिशत, रु. ५०००- दरका नोटहरूको २३.२ प्रतिशत, रु. १०००- दरका नोटहरूले ६.१ प्रतिशत र रु. ५००- दरका नोटहरूले २.० प्रतिशत रहेको छ । यसैगरी रु. १००- र रु. २००- दरका नोटहरू प्रत्येकको १.२ प्रतिशत, रु. ५०- दरका नोटहरूले ०.८ प्रतिशत, रु. २०- दरका नोटहरूको २.३ प्रतिशत, रु. २५०- र रु. १०- दरका नोटहरू प्रत्येकको ०.२ प्रतिशत र रु. २५००- दरका नोटहरूले ०.१ प्रतिशत अंश रहेको छ ।

2-82 नोटको सुरक्षण बापत राखिएको सम्पत्तिमध्ये २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा सुन ०.९ प्रतिशत, विदेशी मुद्रा ५९.१ प्रतिशत, विदेशी सेक्युरिटी ३४.४ प्रतिशत तथा सरकारको सेक्युरिटीको अंश ५.६ प्रतिशत रहेको छ (तालिका २.३) ।

2-83 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को अन्तसम्ममा तोडा चलानबाट नेपाल राष्ट्र बैंकका विभिन्न कार्यालयमा रु. १४ अर्ब २४ करोड ३० लाख जम्मा भयो भने उक्त कार्यालयहरूबाट रु. ३५ अर्ब ५७ करोड ६० लाख अन्यत्र पठाइयो । सोही अवधिमा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका विभिन्न शाखाहरूमा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट रु. १६ अर्ब ५८ करोड ४० लाख जम्मा भयो भने उक्त बैंकका शाखाहरूबाट रु. १ अर्ब ४९ करोड ४० लाख नेपाल राष्ट्र बैंकमा जम्मा भयो । त्यसैगरी नेपाल बैंक लिमिटेडका विभिन्न शाखाहरूमा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट रु. ७ अर्ब ९२ करोड ९० लाख जम्मा भयो भने उक्त बैंकका शाखाहरूबाट नेपाल राष्ट्र बैंकमा रु. ३४ करोड २० लाख जम्मा भयो । यसरी २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा तोडा चलानमार्फत् रु. २४ अर्ब ५१ करोड ३० लाख नेपाल राष्ट्र बैंकबाट नेपाल बैंक लिमिटेडका शाखाहरू तथा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका शाखा कार्यालयहरूमा पठाइयो भने उक्त बैंकबाट रु. १ अर्ब ८३ करोड ६० लाख नेपाल राष्ट्र बैंकमा जम्मा भयो ।

2-84 समीक्षा वर्षमा नेपाल राष्ट्र बैंकको मुद्रा व्यवस्थापन विभाग, ७ वटा कार्यालयहरू, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका ४३ वटा शाखा कार्यालयहरू तथा नेपाल बैंक लि.का २० शाखाहरूमा रहेका नोटकोपहरूबाट नोटकोप कारोबार भयो ।

2-85 समीक्षा वर्षमा मुद्रा व्यवस्थापन विभाग र अन्य कार्यालयहरूमा गरी कुल रु. १ खर्ब ६ अर्ब ९८ करोड बराबरका विभिन्न दरका भुत्रा र खोटा नोटहरू जलाइयो ।

2-86 समीक्षा वर्षमा रु. ५०- दरका १२ हजार ९५० थान, रु. २०- र रु. १०- प्रत्येक दरका ११ करोड थान, -१५० पैसा दरका ५९ लाख १३ हजार ६८७ थान, -२५ पैसा दरका चार लाख १३ हजार ८९४ थान र -१०० पैसा दरका एक लाख ६२ हजार ९१० थान सिक्का उत्पादन गरियो ।

2-87 समीक्षा वर्षमा १० ग्राम असर्फी तीनहजार ४८८ थान, ५ ग्राम असर्फी तीनहजार १४५ थान र २.५ ग्राम असर्फी सातहजार ९२२ थान उत्पादन गरियो ।

2-88 समीक्षा वर्षमा रु. १,००० दरको पाँचहजार ४१२ थान र रु. २५० दरको १० हजार थान चाँदीको स्मारिका सिक्का तथा १० ग्राम, ५

ग्राम र २.५ ग्रामका स्मारिका असर्फी प्रत्येक २,००० थानका दरले उत्पादन गरियो ।

२-८९ समीक्षा वर्षमा निर्यातकर्ताहरूलाई चाँदी उपलब्ध गराउने उद्देश्यले स्थापना गरिएको चाँदी कोषबाट एकहजार ८३८ किलोग्राम ८७७ ग्राम ५०० मिलिग्राम चाँदी विक्री गरिएको छ । यसैगरी विभिन्न संघ संस्थाहरूलाई १०८ किलोग्राम ४२४ ग्राम ९२० मिलिग्राम चाँदी र ८६० किलोग्राम ५० ग्राम सुन विक्री गरिएको छ ।

नेपाल राष्ट्र बैंकका अन्य कामकाजको विवरण

संस्थागत तथा भुक्तानी प्रणालीको सुधार

२-९० रणनीतिक योजना बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने प्रयोजनका लागि संस्थागत रणनीतिक योजना उपसमिति गठन भई बैंकको रणनीतिक योजना बनाउने कार्य अगाडि बढिरहेको छ ।

२-९१ भुक्तानी प्रणालीको आधुनिकीकरणसम्बन्धी अध्ययन सम्पन्न भई कार्यान्वयनको क्रममा रहेको छ । बाह्य क्षेत्रबाट सहयोगी सेवा प्राप्त गर्ने सम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदनको कार्यान्वयनको क्रममा चमेना गृह सञ्चालन सम्बन्धी कार्य निजी क्षेत्रलाई जिम्मा दिई सकिएको छ । बैंकको टक्सार विभागको पुनर्संरचनासम्बन्धी अध्ययन अनुरूप सो विभागलाई मुद्रा व्यवस्थापन विभागको महाशाखाको रूपमा रहने गरी मुद्रा व्यवस्थापन विभागमा गाभ्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । जनशक्ति व्यवस्थापन विभागको संरचनागत सुधार अन्तर्गत उक्त विभाग अन्तर्गत रहेको पेन्सन तथा सहूलियत फाँटलाई वित्त व्यवस्थापन विभागमा र क्लिनिकलाई सामान्य सेवा विभागमा गाभ्ने सम्बन्धी अध्ययन पूरा भई तदनुसृत कार्यान्वयन समेत भएको छ ।

२-९२ नगद व्यवस्थापनसम्बन्धी विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदनको आधारमा सुधारसम्बन्धी कार्य क्रमशः कार्यान्वयनमा रहेको छ । बैंकसं क्लबलाई बैंकको संगठनात्मक संरचनाबाट हटाउनेसम्बन्धी प्रतिवेदनको आधारमा उक्त क्लबलाई बैंकको संगठनात्मक संरचनाबाट हटाउने कार्य सम्पन्न भएको छ । बैंकसं प्रशिक्षण केन्द्रको पुनर्संरचनासम्बन्धी प्रतिवेदनका आधारमा एक उच्चस्तरीय समित गठन भई कार्य अगाडि बढिरहेको छ । यसैगरी पुस्तकालयको आधुनिकीकरण सम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदनको आधारका कार्य अगाडि बढिरहेको छ भने जनसम्पर्क महाशाखाको संरचनागत सुधारसम्बन्धी कार्यको अध्ययन जारी रहेको छ । बजेट निर्देशिका २०६१ अनुसार बजेट तयारीकोलागि प्रस्ताव गर्ने फाराम र बजेट समीक्षा फाराम परिमार्जन गरी लागू गरिएको छ ।

कानूनी सुधार

२-९३ बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी प्रचलित कानूनको तत्काल संशोधन र एकीकरण गरी समयानुकूल बनाउन बाञ्छनीय भएको सन्दर्भमा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी अध्यादेश पहिलो पटक २०६० माघ २१ मा एड्टे छाता ऐनको रूपमा जारी भए पश्चात सो अध्यादेशमा संशोधन गर्न आवश्यक भएको सन्दर्भमा सोको मस्यौदा तयार गरी सरकारमा पेश भएकोमा संशोधन सहित दोश्रो पटक २०६१ श्रावण २१ मा र तेश्रो पटक २०६१ माघ १८ मा सोही मितिदेखि जारी भएको छ ।

२-९४ नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ मा विशेषतः सो ऐनको दफा ८६ लाई परिमार्जन गर्नु परेको हुँदा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ लाई

संशोधन गर्न बाञ्छनीय भएकोले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ (पहिलो) संशोधन अध्यादेश, २०६१ मा परिमार्जन सहित २०६१ भाद्र ३० मा पहिलो पटक र २०६१ फाल्गुण २८ मा दोश्रो पटक जारी भएको छ ।

२-९५ सम्पत्ति व्यवस्थापन निगम अध्यादेश, मुद्रा शुद्धिकरण नियन्त्रण अध्यादेश, सुरक्षित कारोबार अध्यादेश र दामासाहीसम्बन्धी अध्यादेशको मस्यौदा तयार गरी सरकारमा आवश्यक कार्यार्थ पेश भइसकेको छ ।

२-९६ साविकको ऐन अन्तर्गत बनेको विद्यमान नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी नियमावली, २०४९ को सट्टा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ११० को उपदफा (२) को प्रावधान बमोजिम तयार गरिएको नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६१ मिति २०६२ श्रावण १ गतेदेखि लागू हुने भएको छ ।

२-९७ नेपाल राष्ट्र बैंक कागजात धुल्याउने विनियमावली, २०६१ र नेपाल राष्ट्र बैंक कार्य सञ्चालन विनियमावली, २०६१ को मस्यौदा गर्ने कार्य जारी रहेको छ ।

२-९८ बैंक पक्ष विपक्ष भएका मुद्दाहरूमा बैंककै जनशक्तिको अगुवाईमा दायरी तथा प्रतिवादको कार्य सम्पादन गर्दै समग्रमा बैंकको प्रतिरक्षा गर्ने सन्दर्भमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को पहिलो संशोधन अध्यादेश सविधानसँग बाभिएको भनी परेको रीट निवेदन खारेज भई बैंकलाई अधिकार सम्पन्न बनाउने प्रयास सफल भएको छ र यस बैंकको ७४ प्रतिशत लगानी रहेको मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकले केही तहका कर्मचारीको अपग्रेड गरी तलब समेत वृद्धि गरेर बैंकलाई थप दायित्व पर्न गएकोमा सो निर्णय कार्यान्वयन नगर्न यस बैंकले दिएको निर्देशनको विरुद्धमा परेको रीट निवेदन समेत खारेज भई बैंकको पक्षमा निर्णय भएको छ ।

आन्तरिक लेखापरीक्षण

२-९९ आन्तरिक लेखापरीक्षणलाई सुदृढ बनाउने सन्दर्भमा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषको प्राविधिक सहायता अन्तर्गत दुईपटक विशेषज्ञको सेवा उपलब्ध भई निजको सल्लाह र सुझाव अनुसार आन्तरिक लेखापरीक्षणलाई समय सापेक्ष रूपमा व्यवस्थित एवम् व्यावहारिक बनाउने सन्दर्भमा लेखापरीक्षण समिति लगायत बैंकका सम्भावित जोखिम, नीति नियम र सुशासन प्रबर्द्धन गर्न सहायक सिद्ध हुने विषयमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने अवधारणाको विकास गरी सोही अनुरूप कार्य क्षेत्र अगाडी बढाइएको छ ।

२-१०० आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि गैर स्थलगत लेखापरीक्षण कार्यको थालनी गरिएको छ ।

२-१०१ उपत्यका भित्र तथा बाहिरका कार्यालयहरूको आन्तरिक लेखापरीक्षण कार्य लेखापरीक्षण समितिबाट स्वीकृत वार्षिक कार्य तालिका अनुरूप सम्पन्न गरिएको छ ।

२-१०२ नियमित कार्यका अतिरिक्त आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा बैंकको जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, सामान्य सेवा विभाग (परिवहन साधन र स्थिर सम्पत्ति) र बैंकिंग कार्यालय काठमाडौंको (स्विफ्ट सञ्चालन सम्बन्धी) विशेष लेखापरीक्षण कार्य सम्पन्न गरिएको छ । यसका साथै बैंकको संस्थागत योजना विभागको बजेट सम्बन्धी विशेष लेखापरीक्षण कार्य समेत सम्पन्न गरिएको छ । बैंकको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग, बैंकसं क्लब, लघु वित्त विभागको विशेष लेखापरीक्षण कार्य सम्पन्न गरी सुझाव सहितको प्रतिवेदन सम्बन्धित विभागहरूलाई वितरण गरिएको छ ।

2=103 Risk Based Audit Approach अपनाउनकालागि आधारभूत संरचना तयार भई सकेको र सोही अनुसार बैंकका विभिन्न विभागहरूलाई Risk Rating गरी तदनुरूप वार्षिक कार्य योजना तयार गर्न शुरु गरिएको छ ।

2=104 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा बैंकका विभिन्न कार्यालय तथा विभागहरूका लागि पूँजीगत खर्च (निर्माण) तर्फ निकाशा भएको बजेट रकमहरू खर्च गर्दा आईपरेका समस्या र सुझावहरूसम्बन्धी प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

2=105 Financial तथा Compliance Audit Framework, Audit Programme, procedure र Audit Working Paper तयार गर्ने कार्य सम्पन्न भई सकेको छ । बैंकका विभिन्न विभागहरूबाट जारी परिपत्रको संगालोलाई अद्यावधिक गरी वितरण गरिएको छ । अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष र IOS Partners को सुझाव अनुसार Audit Charter तयार गरी अन्तिम रूप दिने कार्य भई रहेको छ ।

चौथो पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण आयोजना

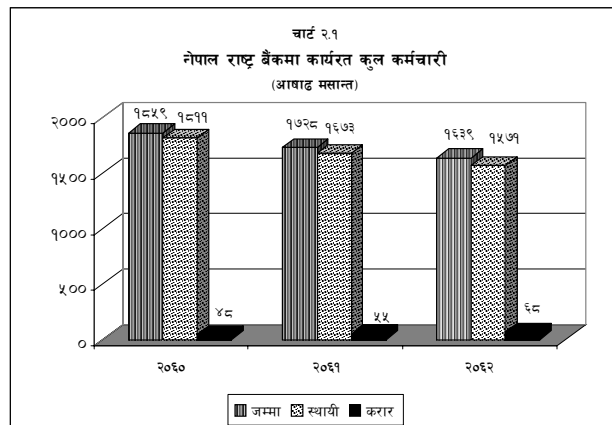
2=106 विद्यमान शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कको वस्तु डालो र भार विभाजन आर्थिक वर्ष २०५२/५३ मा सम्पन्न तेश्रो पारिवारिक बजेट सर्वेक्षणको आधारमा तय गरिएको हो । उक्त सर्वेक्षण पछिको १० वर्षमा अर्थतन्त्रको संरचना, उपभोक्ताहरूको उपभोग बानी र खर्च प्रणालीमा उल्लेख्य परिवर्तन हुनाको साथै बजारमा नयाँ वस्तु तथा सेवाको विकास र पुराना वस्तु लोप हुने प्रवृत्ति बढ्दै गएको पाइन्छ । मूल्य सूचकाङ्क संवेदनशील विषयवस्तु भएकोले यसको बन्नेट र आधारहरूले देशको अर्थ व्यवस्था र उपभोग बानीसँग तादात्म्यता राख्नुपर्ने हुन्छ । विद्यमान उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कको वस्तु डालो र भार विभाजनलाई अद्यावधिक गरी देशको समग्र मूल्य स्थितिको सहि प्रतिनिधित्व गर्न सक्ने राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क तयार गर्ने र यसै सिलसिलामा आर्थिक सामाजिक परिसूचकहरू समेत पत्ता लगाउने उद्देश्यले नेपाल राष्ट्र बैंकले चौथो पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण सम्बन्धी कार्य आगामी आर्थिक वर्षमा सञ्चालन गर्न गई रहेको छ । स्थलगत रूपमा सर्वेक्षण शुरु गर्नु भन्दा अगाडि गर्नु पर्ने सम्पूर्ण कार्यहरू यसै आर्थिक वर्षमा सम्पन्न भइसकेका छन् ।

जनशक्ति व्यवस्थापन

2=107 बैंकको संगठनात्मक संरचनामा सुधार गर्ने सन्दर्भमा धनगढी कार्यालयलाई अधिकृत प्रथम स्तरको कार्यालयबाट अधिकृत द्वितीय स्तरको कार्यालय प्रमुख रहने गरी स्तर घटाइएको छ ।

2=108 बैंकमा कार्यरत जनशक्तिको संख्यालाई उपयुक्त स्तरमा ल्याउने उद्देश्यले ल्याइएको स्वैच्छिक अवकाश योजना अन्तर्गत अधिकृत विशिष्ट, प्रथम, द्वितीय र तृतीय स्तरका क्रमशः एक, तीन, २० र २५ जना तथा सहायक प्रथम देखि चतुर्थसम्मका क्रमशः २३, चार, दुई र सातजना गरी जम्मा ८५ जनाले अवकाश लिएका छन् ।

2=109 कर्मचारीहरूलाई उत्प्रेरणा प्रदान गर्ने उद्देश्यले खाजा खर्चको व्यवस्था, तलबको वार्षिक वृद्धिदर (ग्रेड) शुरु तलब स्केलको पाँच प्रतिशत गर्ने व्यवस्था, पोशाक सुविधा प्रदान गर्ने व्यवस्थामा परिमार्जन, कर्मचारी सरुवा भई जाँदा प्रदान गरिँदै आएको सेटलमेण्ट भत्ताको केही व्यवस्थामा संशोधन, सुरक्षा समूहमा करारमा कार्य गर्ने कर्मचारीहरूको व्यक्तिगत दुर्घटना बीमा समावेश गर्ने व्यवस्था तथा निजहरूको मृत्यु भएमा दाहसंस्कार एवम् काजक्रिया खर्च प्रदान गर्ने व्यवस्था,

कर्मचारीहरूलाई मोबाइल खरिद सापटीको व्यवस्था, बीमाबाट प्राप्त बोनसमध्ये ८५ प्रतिशत रकम कर्मचारीलाई नै फिर्ता दिने व्यवस्था गरिएको छ । यसका साथै बैंकको स्वर्ण जयन्ती महोत्सवको उपलक्ष्यमा प्रत्येक कर्मचारीलाई प्रोत्साहन स्वरूप एक महिनाको शुरु तलब बराबरको रकम प्रदान गरिएको छ ।

2=110 २०६० सालका रिक्त दरबन्दीको आधारमा यस वर्ष बहुवा गर्नुपर्ने अधिकांश कार्यहरू सम्पन्न भई सकेका छन् । यस वर्ष मूल्यांकन बहुवादारा २३६ पदहरू पूर्ति गरिएको छ । यसैगरी बाह्य प्रतियोगितादारा लिनुपर्ने २९ पदमध्ये १२ पदहरू पूर्ति गरिसकिएको छ । बाँकी १७ पदहरूको लखित परीक्षा सम्पन्न भई सकेको छ ।

2=111 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा विदेशमा सञ्चालन भएका एकसय २३ वटा अध्ययन, तालिम, सेमिनार तथा गोष्ठीमा २२२ जना अधिकृतहरूको सहभागिता रत्यो (तालिका २.६) ।

2=112 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा तीन जना अधिकृत र दुई जना सहायक स्तरका कर्मचारीहरूलाई उच्च शिक्षा अध्ययनको अवसर प्रदान गरिएको छ (तालिका २.८) ।

सूचना प्रविधि

2=113 बैंकका विभिन्न विभागहरूको कार्यलाई यान्त्रिकीकरण गर्नको लागि आवश्यक सफ्टवेयर विकास तथा पहिले तयार गरिएको सफ्टवेयरहरूको आवश्यक सुधार गर्ने क्रममा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा निम्नानुसारका कार्यहरू सम्पादन गरिएको छ :

- टक्सार विभागको लेखा प्रणालीलाई यान्त्रिकीकरण गर्न आवश्यक सफ्टवेयर तयार गरी सञ्चालनमा ल्याइएको छ । साथै, सोही विभागको लागि धातुको अभिलेख यान्त्रिकीकरण गर्नका लागि आवश्यक सफ्टवेयर तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।
- मुद्रा व्यवस्थापन विभागको स्टक र भल्टलाई यान्त्रिकीकरण गर्नको लागि सफ्टवेयर तयार गरी सञ्चालनमा ल्याइएको छ ।
- कानून महाशाखाले राख्ने गरेको घर मर्मत तथा घर जग्गा सापटी सम्बन्धी अभिलेखलाई यान्त्रिकीकरण गर्नको लागि आवश्यक सफ्टवेयर तयार गरिएको छ ।
- राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग र बैंकिङ्ग कार्यालयको हिसावकिताव सरलीकरण गर्ने क्रममा सम्बन्धित विभागको आवश्यकता अनुसार प्रतिवेदन तयार हुने गरी सफ्टवेयरमा आवश्यक सुधार गरिएको छ ।

- (ड) तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचना कामको आवश्यकतानुसारको ढाँचामा साप्ताहिक वासलात तयार गर्नको लागि विद्यमान बैकिङ्ग सफ्टवेयर र साप्ताहिक वासलात सफ्टवेयरमा सुधार गरिएको छ ।
- (च) नेपाल राष्ट्र बैंक, अवकाश कोषको लागि आवश्यक सफ्टवेयर तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।
- (छ) लघु वित्त विभाग ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको लेखा र सूचना प्रणालीको लागि सफ्टवेयर तयार गरी सञ्चालनमा ल्याइएको छ ।
- (ज) बैकिङ्ग कार्यालयको लागि बैकिङ्ग क्याश ईण्ट्रीसम्बन्धी सफ्टवेयर तयार गरी परीक्षणको क्रममा रहेको छ ।
- (झ) वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागमा वित्तीय संस्थाहरुबाट प्राप्त हुने विभिन्न किसिमका विवरणहरुलाई कम्प्युटरको माध्यमबाट प्राप्त गरी प्रशोधन गर्नको लागि सिष्टम अध्ययन गरी सफ्टवेयर तयार हुँदै गरेकोमा यस बैकबाट एकीकृत निर्देशन जारी भएको सन्दर्भमा उक्त कार्यलाई व्यापक संशोधन सहित आगामी आर्थिक वर्षमा पुनः निरन्तरता दिइने भएको छ ।

2-114 बैकको केन्द्रीय कार्यालयमा इन्टरनेटको लागि V-SAT प्रयोग गर्ने सम्बन्धमा सम्भाव्यता अध्ययन गरिएको छ । बैकको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग, सामान्य सेवा विभाग, संस्थागत योजना विभाग, कानून महाशाखा र मूल्य महाशाखासम्म कम्प्युटर नेटवर्क विस्तार गर्ने र कम्प्युटर नेटवर्कको लागि नयाँ भवनदेखि पुरानो भवनसम्म विछ्याइएको Back-bone को क्षमता वृद्धि गर्नको लागि Fiber Optics Cable विछ्याउने कार्य अन्तिम अवस्थामा पुगेको छ । यसैगरी बैकको जिल्लास्थित कार्यालयहरुमा प्रयोग भइरहेको बैकिङ्ग सफ्टवेयरको विस्तृत डकुमेन्ट (System Document) तयार पारिएको छ ।

2-115 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा वुटवल फाईनान्स लिमिटेड, रुपन्देही, भृकुटी विकास बैक लिमिटेड, वुटवल, सुभेच्छा विकास बैक लिमिटेड, चितवन, गौरीशंकर वित्तीय संस्था लिमिटेड, नवलपरासी, बागेश्वरी विकास बैक लिमिटेड, नेपालगंज, सानिमा विकास बैक लिमिटेड, काठमाडौं, माउन्ट एभरेष्ट डेभलपमेन्ट फाईनान्सियल ईन्स्टीच्युशन लिमिटेड, पोखरा विजिनेश डेभलपमेन्ट फाईनान्सियल ईन्स्टीच्युसन लिमिटेड, पोखरा, इन्फ्रास्ट्रक्चर डेभलपमेन्ट फाईनान्सियल ईन्स्टीच्युसन लिमिटेड बनेपा, विराटलक्ष्मी वित्तीय संस्था लिमिटेड, मोरङ, एक्सेल क्रेडिट एण्ड कमर्श फाईनान्सियल लिमिटेड, भ्रपा, गोर्खा विकास बैक लिमिटेड, काठमाडौं, मर्चेन्ट विकास वित्तीय संस्था लिमिटेड, दाङ्ग, अन्नपूर्ण विकास बैक लिमिटेड, बनेपा, आईएमई वित्तीय संस्था लिमिटेड काठमाडौं, त्रिवेणी विकास बैक लिमिटेड, चितवन र इन्भेष्टमेन्ट एण्ड क्रेडिट फाइनेन्स कम्पनी लिमिटेड, काठमाडौं गरी जम्मा १७ वटा वित्तीय संस्थाहरुमा गई सूचना प्रविधिसंग सम्बन्धित भौतिक पूर्वाधारको निरीक्षण गरिएको छ ।

2-116 वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत विश्व बैकको सहयोगमा नेपाल राष्ट्र बैंकको सूचना प्रविधि क्षमता पुनर्संरचना (Reengineering of the Nepal Rastra Bank IT Capacity) का लागि २०६१ श्रावण २५ देखि IT Consulting Project सञ्चालनमा रहेको छ । उक्त Project मार्फत केन्द्रीय बैकलाई सुहाउंदो अन्तराष्ट्रिय स्तरको आधुनिक Software System "NIFMIS" (Nepal Integrated Financial Management

Information System) को व्यवस्था गरिने कार्यक्रम रहेको छ । साथै, सो सफ्टवेयर सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने थप Hardware को व्यवस्था गर्ने, बैकमा Better Broad Band Access को व्यवस्था गर्ने, बैकको केन्द्रीय कार्यालय, बैकिङ्ग कार्यालय तथा जिल्ला स्थित कार्यालयहरु बीच Network Infrastructure Linkage स्थापना गर्ने, Disaster Recovery Site को व्यवस्था गर्ने, नयाँ प्रविधिको सञ्चालनका लागि बैकका सम्बन्धित कर्मचारीहरुलाई आवश्यक प्रशिक्षण दिने आदि कार्यक्रमहरु समेत रहेको छ ।

प्रशिक्षण, गोष्ठी तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम

2-117 नेपाल राष्ट्र बैंक लगायत बैक तथा वित्तीय संस्थामा कार्यरत उच्च अधिकृत देखि सहायक स्तरसम्मका कर्मचारीहरुलाई तालिम दिई उनीहरुको ज्ञान र सीपमा वृद्धि गराई संस्थागत कार्य दक्षताको अभिवृद्धि मार्फत समग्र अर्थतन्त्रको विकासमा योगदान पुऱ्याउने लक्ष्य अनुरूप आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा नेपाल राष्ट्र बैंक, बैकर्स प्रशिक्षण केन्द्रद्वारा कुल २१ वटा तालिम तथा गोष्ठी सञ्चालन गरिए जसमध्ये एउटा कार्यक्रम विशेष कार्यक्रमको रूपमा काठमाण्डौंमा सञ्चालन भएको थियो भने नियमित २० वटा कार्यक्रमहरुमध्ये दुईवटा विराटनगरमा, एउटा पोखरामा तथा १७ वटा कार्यक्रमहरु बैकर्स प्रशिक्षण केन्द्र, धापाथलीमा सम्पन्न भएका थिए (तालिका २.५) ।

2-118 यसरी सञ्चालित २१ वटा कार्यक्रममध्ये एउटा उच्च अधिकृतस्तरीय, ८ वटा अधिकृत स्तरीय र १२ वटा सहायक/प्रधान सहायकस्तरीय रहेका थिए । सम्पन्न भएका तालिम कार्यक्रमहरुमा नेपाल राष्ट्र बैंक, वाणिज्य बैकहरु र सरकारका गरी ४२१ जनाले भाग लिएका थिए । विशेष कार्यक्रमको रूपमा सरकारी 'कर्मचारीहरुको तलब वृद्धि र यसले अर्थतन्त्रमा पार्ने प्रभाव' विषयक एकदिने गोष्ठी सम्पन्न भएको थियो ।

2-119 बैकको कार्य सञ्चालनमा एकरूपता र समन्वय ल्याई बैकको क्रियाकलापलाई प्रभावकारी ढंगबाट सञ्चालन गर्न शाखा व्यवस्थापनमा देखापरेका समसामयिक समस्याहरुको पहिचान र समाधानमा सघाउ पुऱ्याउन बैकका विभिन्न विभाग तथा कार्यालयहरुबीच आपसी समन्वय अभिवृद्धि गरी कार्यप्रणालीमा छिटो, छरितोपना एवम् गतिशीलता ल्याउन र नीति निर्माण एवम् कार्यान्वयनमा पारदर्शिता ल्याउने उद्देश्यले २०६१ फाल्गुण २० र २१ गते बैकका मुख्य व्यवस्थापकहरुको अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भयो ।

2-120 बैकका विभिन्न विभागहरुबीच एक आपसमा समन्वय तथा कार्य सञ्चालनमा देखा परेका समस्या तथा समाधानका उपायहरु पत्ता लगाउने उद्देश्यका लागि २०६२ चैत्र १५ गते विभागीय प्रमुखहरुको छलफल कार्यक्रम आयोजना गरियो ।

2-121 बैकको कार्य सञ्चालनमा दक्षता तथा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले २०६२ आषाढ १ गते व्यवस्थापन विचार गोष्ठी सम्पन्न भयो । उक्त गोष्ठीमा बैकका विभाग तथा कार्यालयहरुको गत आर्थिक वर्षको वार्षिक कार्ययोजनाको प्रगति समीक्षा गर्नुका साथै यस आर्थिक वर्षको लागि विभिन्न विभाग तथा कार्यालयहरुबाट पेश गरिएका कार्ययोजनामा विस्तृत छलफल, विश्लेषण, मूल्यांकन र संयोजन गरी उक्त वार्षिक कार्यक्रमलाई अन्तिम रूप दिई सोही अनुरूप कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित विभाग तथा कार्यालयहरुमा पठाउने कार्य सम्पन्न भयो ।

2-122 शोधनान्तर तथ्याङ्कको प्रमुख श्रोतको रूपमा रहेका वाणिज्य बैंक लगायतका अन्य विभिन्न संस्थाहरूका सम्बन्धित अधिकृत तथा अन्य कर्मचारीहरूलाई शोधनान्तर तथ्याङ्कको महत्व दर्शाउँदै ती निकायहरूबाट समयमै शुद्ध तथ्याङ्क उपलब्ध गराउन अभिप्रेरित गर्न तथा नयाँ शोधनान्तर तथ्याङ्क संकलन निर्देशिका सम्बन्धमा जानकारी गराउने उद्देश्यले २०६१ पौष २४ गते काठमाण्डौंमा एकदिने अधिकृत स्तरीय शोधनान्तर तथ्याङ्क गोष्ठी आयोजना गरियो ।

2-123 समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंकहरू तथा वित्त कम्पनीहरूका तथ्याङ्कसंग सम्बन्धित अधिकृत तथा कर्मचारीहरूलाई समावेश गरी छ वटा तथ्याङ्क गोष्ठी सम्पन्न गरिएका छन् । जसअनुसार छ दिने “वाणिज्य बैंकिङ्ग तथ्याङ्क कार्यशाला गोष्ठी” तीनवटा, तीन दिने “वित्त कम्पनी तथ्याङ्क कार्यशाला गोष्ठी” दुईवटा र तीन दिने “विकास बैंकिङ्ग तथ्याङ्क कार्यशाला गोष्ठी” एउटा सम्पन्न गरियो ।

2-124 समीक्षा वर्षमा स्वीफ्ट सम्बन्धी तालिममा कुल सातवटा विषयमा विभिन्न बैंकका १०० जना सहभागीहरूलाई तालिम प्रदान गरियो ।

2-125 पश्चिम तराई गरिवी निवारण आयोजनाको प्रगति र प्रभावकारिता सम्बन्धी समीक्षा गोष्ठी २०६२ आषाढ १४ गते सिद्धार्थनगरमा सम्पन्न भयो । सामुदायिक भूमिगत जल सिंचाई सेक्टर परियोजना अन्तर्गत २०६२ आषाढ मसान्तसम्ममा सहभागी वित्तीय संस्थाहरू लगायत नेपाल राष्ट्र बैंकका कर्मचारीहरू समेतको सहभागितामा तीन पटक तालिम तथा दुई पटक समीक्षा गोष्ठी आयोजना गरियो ।

2-126 यस बैंकले सन् २००७ को जुलाई (आर्थिक वर्ष २०६४।०६५) देखि बासल-२ कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा बैंकका विभिन्न विभागका अधिकृत तथा कर्मचारीहरूलाई जानकारी गराउने उद्देश्यले एक गोष्ठी आयोजना गरियो । बासल-२ का सम्बन्धमा वाणिज्य बैंकका कार्यकारी प्रमुखहरूसँग एक दिने अन्तरकृया कार्यक्रमको आयोजना गरियो ।

2-127 वाणिज्य बैंकहरूका आन्तरिक लेखापरीक्षण समितिका प्रमुख र यस बैंकका आन्तरिक लेखापरीक्षण विभागका प्रमुखसँग एक दिने अन्तरकृया कार्यक्रम सम्पन्न गरियो ।

2-128 आयात/निर्यात व्यवसायमा संलग्न रहेका स्थानीय उद्योगपति एवं व्यापारी तथा वाणिज्य बैंकहरू र मनिचेञ्जर, फर्म/कम्पनीहरूको सहभागितामा विराटनगरमा एक दिने ‘विदेशी विनिमय व्यवस्थापन’ विषयक गोष्ठी सम्पन्न गरियो ।

2-129 रेमिटेन्स आप्रवाह सम्बन्धी विविध पक्षहरूलाई विश्लेषण गरेर एक अध्ययन प्रतिवेदन तयार पारी वैदेशिक रोजगारीमा जाने नेपालीहरूले आर्जन गरेको रकम नेपाल भित्र्याउने कार्यमा सरिक भएका बैंक, विदेशी रेमिटेन्स कम्पनीका नेपालस्थित इजाजत प्राप्त प्रतिनिधिहरू र रेमिटेन्स सम्बन्धी कार्यमा संलग्न अन्य इजाजत प्राप्त संस्थाहरूको सहभागितामा १ दिने मनि ट्रान्सफर विषयक कार्यशाला गोष्ठी काठमाण्डौंमा सम्पन्न भयो ।

2-130 बैंकका विशिष्ट तथा प्रथम श्रेणीका अधिकृतहरूलाई (दुई समूहमा गरी जम्मा २७ जनालाई) कम्प्युटर पुनर्ताजगी प्रशिक्षण प्रदान गरियो । बैंकका जिल्ला स्थित कार्यालयहरूमा गठन भएका COCG (Computer Operation Core Group) लाई सुदृढीकरण गर्न जिल्ला स्थित कार्यालयहरूका अधिकृत तथा कर्मचारीहरू गरी ७० जनालाई "Banking System Operation" विषयक तालीम प्रदान गरियो । बैंकको अनुसन्धान विभाग अन्तर्गत मूल्य महाशाखाका १४ जना अधिकृत तथा कर्मचारीहरूको

लागि CPI Software Operation तथा शोधनान्तर महाशाखाका १२ जना अधिकृत तथा कर्मचारीहरूको लागि BOP Software Operation तालीम सञ्चालन गरियो । बैंकको मूद्रा व्यवस्थापन विभागका १२ जना अधिकृत तथा कर्मचारीहरूलाई सहभागि गराई Currency Management System Software Operation तालीम सञ्चालन गरियो । साथै, मूद्रा व्यवस्थापन विभाग तथा टक्सार विभागका गरी जम्मा ८ जना अधिकृत तथा कर्मचारीलाई NRB Accounting System Software Operation तालीम प्रदान गरियो ।

2-131 बैंक भित्र प्रयोगमा ल्याईएका सफ्टवेयरहरूको सञ्चालनका बारेमा बैंकको आन्तरिक लेखा परीक्षण विभागका कर्मचारीहरू समेत परिचित हुनु आवश्यक देखिएकोले आन्तरिक लेखापरीक्षण विभागका १० जना अधिकृत तथा कर्मचारीहरूलाई "Banking System Operation" विषयक प्रशिक्षण दिइयो । साथै, सोही विभागका २ जना अधिकृतहरूलाई Currency Management System Software तथा २ जना अधिकृतहरूलाई NRB Accounting System Software को बारेमा तालीम प्रदान गरियो ।

2-132 बैंकको सूचना प्रविधि विभागमा कार्यरत कर्मचारीहरूको दक्षता अभिवृद्धिका लागि तालीम प्रदान गर्ने सिलसिलामा ADB Project "Institutional Strengthening of NRB for Regulation & Supervision of Rural Finance" कार्यक्रम अन्तर्गत काठमाण्डौंमा सञ्चालित Visual Studio Net विषयक २० दिने तालीममा विभागमा कार्यरत ८ जना ईन्जिनियरहरूलाई सहभागि गराइयो ।

2-133 NIFMIS को व्यवस्था गर्ने कार्यमा सघाऊ पुर्‍याउने उद्देश्यले सूचना प्रविधि विभाग लगायत अन्य विभिन्न विभागका गरी जम्मा ३५ जना अधिकृत कर्मचारीहरूलाई Business System Analysis, Business Process Mapping / Project Management विषयक तालीममा सहभागी गराईएको छ ।

2-134 सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा भएको द्रुत विकासको परिप्रेक्ष्यमा बैंकको यान्त्रिकीकरण कार्यलाई समय सापेक्ष सुदृढ गर्ने क्रममा उच्च अधिकृतहरूको सहभागितामा अन्तरक्रिया हुनु सान्दर्भिक महशुस गरी २०६२ आषाढ २ गते बैंकका वरिष्ठ अधिकृतहरूको सहभागितामा "नेपाल राष्ट्र बैंकको आधुनिकीकरणमा सूचना प्रविधिको भूमिका" विषयक एक दिने अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गरीएको छ ।

2-135 सरकारी ऋणपत्र सम्बन्धी सर्वसाधारण, संघ संस्था तथा बजार निर्माताहरूलाई जानकारी गराउने उद्देश्यले आर्थिक वर्ष २०६१।६२ मा बैंकको उपत्यका तथा जिल्ला स्थित कार्यालयहरूमा राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन तथा सरकारी ऋणपत्र कारोबार सम्बन्धी काठमाण्डौं, बीरगञ्ज, र पोखरामा अन्तरक्रिया कार्यक्रम तथा दीर्घकालिन ऋणपत्रको बोलकबोल तथा दोस्रो बजार प्रक्रिया बारे बैंक तथा वित्तीय संस्थाका पदाधिकारीहरूको लागि काठमाण्डौंमा एक विशेष अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरियो ।

प्रकाशन/प्रसारण

2-136 बैंकका विभिन्न विभागहरूबाट नियमित रूपमा प्रकाशित हुने अनुसन्धानात्मक तथा तथ्याङ्कमूलक प्रकाशनहरू— Main Economic Indicators, Macroeconomic Indicators of Nepal, Quarterly Economic Bulletin, Economic Report, Economic Review, Banking and Financial Statistics, राष्ट्र ऋण खबर पत्र, नेपाल राष्ट्र बैंक समाचार, प्रशिक्षण र मिर्मिरे समीक्षा वर्षमा पनि प्रकाशित गरिए । यसका साथै नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वर्ण जयन्तीको उपलक्ष्यमा २०६२

बैशाख १४ गते अनुसन्धानमूलक एवं संस्मरणात्मक पुस्तकहरु (क) Economic Integration in South Asia, (ख) Nepal Rastra Bank in Fifty Years, (ग) Milestone (Golden Jubilee Souvenir), (घ) नेपाल राष्ट्र बैंक, अनुसन्धान विभागले गरेका अध्ययनहरुको संगालो र (ङ) सम्झनाका क्षणहरु प्रकाशित भएका छन् ।

2-137 समीक्षा वर्षमा बैकिंग प्रवर्द्धन समितिको अर्ध वार्षिक प्रकाशन "बैकिंग प्रवर्द्धन" का अंक १८ र १९ तथा मासिक प्रकाशन "बैकिंग खबरपत्र" का ११ वटा अंक प्रकाशन भएका छन् । प्रत्येक हप्ता एउटाका दरले बैकिंग कार्यक्रम नामक कुल ५२ वटा रेडियो कार्यक्रम उत्पादन र प्रसारण भएका छन् । बैकिंग क्षेत्रसँग सम्बन्धित गतिविधि तथा अन्य जानकारी प्रचार प्रसार गर्न नेपाल टेलिभिजनबाट २०६१ मंसिरदेखि २०६२ आषाढ सम्म ८ वटा टेलिभिजन कार्यक्रम प्रसारण गरिएका छन् । समितिका सम्पूर्ण सदस्य बैंकहरुको सूचना तथा जानकारीलाई एकीकृत गर्ने उद्देश्यले समितिको वेबसाइट सञ्चालनलाई निरन्तरता दिइएको छ ।

2-138 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को मौद्रिक नीति सार्वजनिक गर्ने क्रममा नेपाल टेलिभिजनबाट प्रत्यक्ष प्रसारण गर्ने व्यवस्था समेत गरिएको थियो ।

अन्य कार्यहरु

2-139 नेपालको बैकिंग क्षेत्रमा बासल-२ लागु गर्ने सिलसिलामा निर्देशन तयार गर्न वाणिज्य बैंकका प्रतिनिधीहरुको समेत सहभागिता रहने गरी अकर्ड कार्यान्वयन समूह (Accord Implementation Group) गठन भएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस बैंकमा नियमितरूपमा उपलब्ध गराउनु पर्ने विभिन्न तथ्याङ्क फारमहरु समय सापेक्ष बनाउन आवश्यक परिमार्जन गरिएको छ ।

2-140 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा जम्मा ४६ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई सरकारी ऋणपत्रको कारोबार गर्न बजार निर्माताको रूपमा ईजाजत दिइएको छ । यस्ता ईजाजत प्राप्त बजार निर्माताहरुमध्ये आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा सरकारी ऋणपत्रको कारोबारको आधारमा १० वटा बजार निर्माताहरुको स्थलगत निरीक्षण तथा अनुगमन गर्ने कार्य सम्पादन गरिएको छ । यसरी निरीक्षण भएका बजार निर्माताहरुमा एस फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, काठमाण्डौं, मालिका विकास बैंक लिमिटेड, धनगढी, फेवा फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, पोखरा, बुटवल फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, बुटवल, क्रिष्ट मर्चेण्ट एण्ड बैकिंग फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, काठमाडौं, डेभलपमेण्ट क्रेडिट बैंक लिमिटेड, काठमाडौं, अन्नपूर्ण फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, पोखरा, पश्चिमाञ्चल विकास बैंक लिमिटेड, बुटवल र नेपाल शेयर मार्केट्स एण्ड फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, काठमाडौं रहेका छन् ।

2-141 शोधनान्तर तथ्याङ्क संकलन कार्यमा महत्वपूर्ण भूमिका रहेको शोधनान्तर तथ्याङ्क संकलन निर्देशिकालाई समयानुकुल अद्यावधिक गर्न आवश्यक भए अनुरूप साविकको निर्देशिकामा आवश्यक संशोधन तथा परिमार्जन गरी शोधनान्तर तथ्याङ्क संकलन निर्देशिका २०६१ जारी गरी उक्त निर्देशिकालाई बैंकको वेब साइटमा राख्न शुरु गरिएको छ ।

2-142 वाणिज्य बैंकहरुबाट प्राप्त शोधनान्तर तथ्याङ्कहरु निर्देशित ढाँचा अनुरूप रहे नरहेको अनुगमन गर्न तथा छुट तथ्याङ्कहरु समेत समावेश गर्ने उद्देश्यले विभिन्न वाणिज्य बैंकहरुको स्थलगत अनुगमन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ ।

2-143 व्यापार तथ्याङ्कमा समावेश भईरहेका मुख्य वस्तुहरुको सूचिलाई परिमार्जन गर्ने क्रममा भारत तर्फ २२ तथा तेश्रो मुलुकतर्फ एक गरी जम्मा २३ वस्तुहरु उक्त सूचिमा थप गरिएको छ । यसरी मुख्य वस्तुहरुको समूहमा नयाँ वस्तुहरु थप गर्नाले मुख्य वस्तुहरुको निर्यात अंशमा उल्लेखनीय वृद्धि हुन पुगेको छ ।

2-144 वाणिज्य बैंकहरुको अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण म्यानुअल तयार गरी लागू गरिएको छ ।

कार्यालय तर्फका गतिविधिहरु

नेपाल राष्ट्र बैंक, विराटनगर

2-145 ग्रामीण स्वावलम्बन कोषबाट कर्जा लिन चाहने सहकारी तथा गैर सरकारी संस्थामा कोषको निर्देशन बमोजिम पूर्व लगानी निरीक्षण गरिएका संस्थाहरुमा नेपाल दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड, भापा; नारी उत्थान तथा बालबालिका संरक्षण संघ, सप्तरी; नवप्रतिभा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, मोरंग; रमाइलो बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, मोरंग; तथा ग्लोबल बहुमुखी सहकारी संस्था लिमिटेड, सप्तरी रहेका छन् । सदुपयोगिता निरीक्षण गरिएका संस्थाहरुमा नेपाल दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड, भापा; नवप्रतिभा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, मोरंग; रमाइलो बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, मोरङ; सगरमाथा बहुमुखी सहकारी संस्था लिमिटेड, सप्तरी, कर्णाली बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, भापा तथा दाना ग्रामीण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, सुनसरी रहेका छन् । महारानीफोडा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थालाई प्रशासनिक खर्च अनुदान स्वरूप कोषबाट उपलब्ध गराइएको रकम उपलब्ध गराइयो ।

2-146 समीक्षा वर्षमा बैकिङ्ग तथ्याङ्क गोष्ठी, क्लियरिंग कारोबार गोष्ठी, बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी अध्यादेश र नियमन विषयक गोष्ठी, जाली नोट तथा विदेशी मुद्रा पहिचान गोष्ठी, बैंक तथा वित्तीय संस्था प्रमुखसँग अन्तरक्रिया तथा पूर्व बजेट तथा आर्थिक तथ्याङ्क गोष्ठी सम्पन्न भए । यसैगरी विराटनगर, धनकुटा, दमक तथा इलाममा मूल्य गोष्ठी सम्पन्न गरियो ।

2-147 समीक्षा वर्षमा यस शाखाबाट राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक र नेपाल बैंकका विभिन्न शाखाहरुमा ६६ पटक तोडा चलान र २७ पटक भा.रु. ट्रान्सफर कारोबार सम्पन्न भयो ।

2-148 विराटनगर शाखा कार्यालयबाट समीक्षा वर्षमा रु. दुई करोड २४ लाख ५२ हजार ८३६ पैसा ३५ बराबरका २०४ थान ड्राफ्ट खिचियो भने, विभिन्न कार्यालयबाट यस कार्यालय उपर खिचिएका रु. १४ करोड ५६ लाख ९५ हजार ११ पैसा ८८ बराबरका २०१ थान ड्राफ्टको भुक्तानी दिइयो । यसैगरी यस कार्यालयबाट रु. १२ अर्ब ९९ करोड ८४ लाख ६६ हजार ४१८ पैसा ९० बराबरका एक हजार १६२ थान टि.टि. र रु. ३० लाख ७७ हजार बराबरका १२ थान मेल ट्रान्सफर विभिन्न कार्यालयमा पठाइयो भने विभिन्न कार्यालयबाट पठाइएका रु. ९ अर्ब ८७ करोड एक लाख दुई हजार ४३९ पैसा १५ बराबरका ८३२ थान टिटिको भुक्तानी दिइयो । समाशोधन गृह कारोबार अन्तर्गत ४८ हजार ४९४ थान चेकबाट रु. १५ अर्ब ६८ करोड ५५ लाख ५९ हजार ५४७ पैसा ६० खर्च र ४७ हजार ९६७ थान भौचर तथा एडभाइसबाट रु. १६ अर्ब ३३ करोड ६९ लाख १६ हजार ८७१ पैसा ७० जम्मा कारोबार भयो ।

2-149 समीक्षा वर्षमा यस शाखाबाट जम्मा १३,४५,९१३ वण्डल भुत्रो नोट जलान गरियो ।

नेपाल राष्ट्र बैंक, जनकपुर

2-150 ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको निर्देशनमा श्री सगरमाथा महिला बचत तथा सहकारी संस्था लिमिटेड, सिरहा; देवी महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, सिरहा; हिमालय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, सिरहाको दोश्रो किस्ता वापत स्थलगत संभाव्यता अध्ययन तथा महिला जागरण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, धनुषाको पहिलो किस्ता वापतको सम्भाव्यता अध्ययन गरियो ।

2-151 जनकपुर स्थित दीप मनिचेन्जर, स्वस्तिक मनिचेन्जर, साह मनिचेन्जर, जनकपुर, जनकपुर मनिचेन्जर, शुभ लक्ष्मी मनि चेन्जर, राज मनि चेन्जर; उमेश मनिचेन्जर; सिरहा मनिचेन्जर, सिरहा; तथा मनकामना मनि चेन्जर, सिरहाको निरीक्षण गरियो ।

2-152 लाहान र जनकपुरमा एक एक पटक मूल्य सम्बन्धी परिचयात्मक गोष्ठी तथा जनकपुरमा जाली नोट पहिचान, बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी, औद्योगिक तथा सार्वजनिक गोष्ठी सम्पन्न गरियो ।

2-153 राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक जलेश्वरमा २९ पटकमा रु. ५८ करोड तोडा चलान गरियो । यस क्षेत्र अन्तर्गत रहेका पाँचवटा वाणिज्य बैंकका शाखाहरूमा रहेको नोटकोषहरूको ८ पटक निरीक्षण सम्पन्न गरियो ।

2-154 समीक्षा वर्षमा विभिन्न सरकारी कार्यालय र वाणिज्य बैंकहरूको अनुरोधमा रु. ९० करोड आठ लाख पाँच हजार बराबरका ३५८ थान ड्राफ्ट खिचियो भने रु. आठ करोड ६९ लाख ८७ हजार बराबरका १७४ थान ड्राफ्टको भुक्तानी दिइयो । यसै गरी रु. दुई अर्ब ४६ करोड २९ लाख दुई हजार बराबरका ५०६ वटा टिटि खिचियो भने रु. ४८ लाख ३६ हजार बराबरका १३३ थान टिटिको भुक्तानी दिइयो । मेल ट्रान्सफर तर्फ ४५ थान मेल ट्रान्सफरबाट रु. आठ करोड २५ लाख ५१२ हजार अन्यत्र पठाइयो ।

2-155 समाशोधन गृह कारोबार अन्तर्गत कूल तीन हजार ८८५ वटा चेक यस कार्यालय उपर खिचिएकोमा रु. ७६ करोड २१ लाख २५ हजार १८८ पैसा ९१ खर्च लेखियो भने अन्य बैंक उपरका एक हजार ७४६ वटा चेकको रु. ७१ करोड ६४ लाख ९७ हजार १२८ पैसा ५४ भुक्तानी प्राप्त भयो । यसैगरी सदस्य बैंकहरूबीच चार हजार ६०४ वटा चेकहरू मार्फत रु. १ अर्ब २० करोड १२ लाख एक हजार ७०८ पैसा ३६ को कारोबारलाई समाशोधन गृह मार्फत फछ्यौट गरियो ।

नेपाल राष्ट्र बैंक, वीरगञ्ज

2-156 वीरगञ्ज क्षेत्रका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका प्रमुखहरूसँग बैंक निरीक्षण सम्बन्धमा केन्द्रित रही एक दिने अन्तरक्रिया कार्यक्रम, बैंकिंग तथा सार्वजनिक गोष्ठी तथा वीरगञ्ज, हेटौडा र नारायणगढमा मूल्य तथा सार्वजनिक गोष्ठी सम्पन्न गरियो ।

2-157 कृषि विकास बैंक शाखा कार्यालय वीरगञ्जको स्थलगत निरीक्षण, ग्रामीण स्वावलम्बन कोष अन्तर्गत श्री जनकल्याण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड, बारा, र इन्द्रग्राम पुनरमिलन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, चितवनको कर्जा सदुपयोगिता निरीक्षण सम्पन्न भयो ।

2-158 समीक्षा वर्षमा रु. ८ करोड ८९ लाख सात हजार बराबरको २११ थान ड्राफ्ट, र रु. छ अर्ब ५८ करोड ८० लाख ६५ हजार

बराबरको ३६७ थान टिटि खिचिएको छ भने रु. १८ करोड १९ लाख ९८ हजार बराबरको १७० थान ड्राफ्ट र रु. १७ अर्ब २७ करोड ६१ हजार बराबरको ६३३ थान टिटिको रकम भुक्तानी गरियो ।

2-159 समीक्षा वर्षमा रु. १,००० दरका ८५ थान, रु. ५०० दरको आठ थान र रु. १०० दरको छ थान गरी जम्मा रु ८९ हजार ६०० बराबरको ९९ थान शंकास्पद नोट जफत गरियो भने विभिन्न दरका रु. एक अर्ब ९७ करोड १८ लाख १० हजार बराबरको एक करोड ८२ लाख ३० हजार थान मैलो तथा भुत्रो नोटहरू जलाईयो ।

नेपाल राष्ट्र बैंक, पोखरा

2-160 समीक्षा वर्षमा यस कार्यालयबाट रु. छ अर्ब ९६ करोड ५१ लाख १८ हजार बराबरका ९७७ थान टिटि र रु. चार करोड ९७ लाख १५ हजार बराबरका ५७७ थान ड्राफ्ट खिचियो भने रु. सात अर्ब १० करोड ६२ लाख ३३ हजार बराबरका २८८ थान टिटि र रु. २१ करोड ८७ लाख ७२० हजार बराबरका १८६ थान ड्राफ्टको भुक्तानी दिइयो । यसैगरी समाशोधन गृह कारोबार अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंक तर्फ चारहजार ५५८ थान तथा वाणिज्य बैंक तर्फ २० हजार ९३८ थान चेक तथा ड्राफ्टको खर्च कारोबार गरियो भने नेपाल राष्ट्र बैंक तर्फ चारहजार ६८५ थान तथा वाणिज्य बैंकहरू तर्फ २० हजार ९३८ थान चेक तथा ड्राफ्टको जम्मा कारोबार सम्पन्न गरियो । समीक्षा वर्षमा रु. ५६ करोड ३० लाख ५० हजार बराबरका भुत्रा नोटहरू जलाईयो ।

2-161 समीक्षा वर्षमा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी अध्यादेश तथा नियमनसम्बन्धी गोष्ठी, मूल्य तथा सार्वजनिक गोष्ठी, भारतीय रुपैयाँ, परिवर्त्य विदेशी मुद्रा, रुपैयाँ तथा जाली नोट सम्बन्धी गोष्ठीहरू सञ्चालन गरिए । यसका अतिरिक्त कास्की जिल्लामा दुग्ध व्यवसायसम्बन्धी संभाव्यता अध्ययन समेत सम्पन्न गरियो ।

2-162 समीक्षा वर्षमा यस कार्यालयबाट कालीगण्डकी ग्रामीण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, पर्वत; गल्कोट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, बागलुङ्ग; जनता दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड, लमजुङ्ग; तथा कालिका आय आर्जन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, लमजुङ्गको निरीक्षण सम्पन्न गरियो ।

नेपाल राष्ट्र बैंक, सिद्धार्थनगर

2-163 समीक्षा वर्षमा यस कार्यालयबाट राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक परासीमा रु. ३४ करोड ५० लाख, भा.रु. सातकरोड ५० लाख र सिक्का रु. दुईलाख ५० हजार, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक तौलिहवामा रु. १८ करोड ५० लाख, भा.रु. ११ करोड ५० लाख, सिक्का रु. छ लाख, नेपाल राष्ट्र बैंक, नेपालगञ्जमा रु एक अर्ब ८० करोड, भा.रु. ११ करोड ५० लाख तथा नेपाल राष्ट्र बैंक, मुद्रा व्यवस्थापन विभागमा रु चार अर्ब ६३ करोड छ लाख फण्ड ट्रान्सफर गरियो ।

2-164 कार्यालयको कार्यक्षेत्रअन्तर्गत सञ्चालनमा रहका ३२ वटा मनिचेन्जरहरूको नियमित स्थलगत निरीक्षण सम्पन्न गरियो ।

2-165 समीक्षा वर्षमा रु. एक करोड ४८ लाख ९२ हजार ७०९ बराबरका २०५ थान ड्राफ्ट, रु. सात अर्ब १६ करोड ३८ लाख ३३ हजार ९३ बराबरका ८८४ थान टिटि र रु. १३ करोड ९९ लाख ८१ हजार ७६५ बराबरका २४ थान मेल ट्रान्सफर खिचियो भने रु. नौ करोड ५२ लाख ९२ हजार ५७० बराबरका १८५ थान ड्राफ्ट, रु ४ अर्ब ८७ करोड ५८ लाख ७८ हजार ९०० पैसा ७८ बराबरका ६१४ थान टिटिको भुक्तानी दिइयो ।

2-166 सोही अवधिमा रु १ अर्ब ३९ करोड ५६ लाख ८० हजारका विभिन्न दरका ९० लाख एक हजार ६०६ थान भुत्रो नोट जलान गरियो ।

2-167 समाशोधन गृह कारोबार तर्फ समीक्षा वर्षमा बैंकले सदस्य बैंकहरूलाई रु. दुई अर्ब छ करोड ६६ लाख ३७ हजार ५५० पैसा १३ बराबरका पाँचहजार २७ थान चेक पठायो भने सदस्य बैंकहरूबाट रु. ९४ करोड ९२ लाख २१ हजार ५३६ पैसा ६९ बराबरका तीनहजार ६८ थान चेक प्राप्त गर्‍यो । यसै गरी सदस्य बैंकहरूबीच सातहजार ७२ थान चेकहरूबाट रु. २ अर्ब ५६ करोड ६२ लाख नौ हजार २२ पैसा ७२ बराबरको कारोबार सम्पन्न भयो ।

2-168 समीक्षा वर्षमा यस कार्यालयबाट मूल्य तथ्याङ्क सम्बन्धी गोष्ठी, बैंक तथा वित्तीय संस्थाका प्रमुखहरूसँग बैंकिंग तथ्याङ्क सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भयो । साथै 'लुम्बिनी अञ्चलमा पर्यटनको स्थिति र सम्भावना' विषयक विशेष अध्ययनको लागि लुम्बिनी अञ्चलका छ जिल्लाहरूको स्थलगत अध्ययन सम्पन्न गरियो ।

नेपाल राष्ट्र बैंक, नेपालगञ्ज

2-169 समीक्षा वर्षमा यस कार्यालयबाट नेपाल राष्ट्र बैंकका अन्य कार्यालयहरू उपर रु. चार करोड ७६ लाख बराबरका २९९ थान ड्राफ्ट खिचियो भने अन्य कार्यालयहरूबाट खिचिएका २३९ थान ड्राफ्टबाट रु. १८ करोड ४९ लाख भुक्तानी गरियो । यसैगरी टिटि तर्फ, अन्य कार्यालय उपर रु. दुई अर्ब ४८ करोड ३५ लाख बराबरका ५९१ थान टिटि खिचियो भने अन्य कार्यालयबाट खिचिएका २१० थान टिटिबाट रु. एक अर्ब ३३ करोड नौलाख भुक्तानी दिइयो ।

2-170 समाशोधन गृह कारोबार तर्फ, नौवटा सदस्य बैंकहरूबाट प्राप्त चारहजार ६७८ थान चेक तथा ड्राफ्टबाट रु. दुई अर्ब १५ करोड ४६ लाख खर्च र चारहजार ५५४ थान चेक तथा ड्राफ्टबाट रु. दुई अर्ब १७ करोड २० लाख जम्मा भयो ।

2-171 समीक्षा वर्षमा इजाजत प्राप्त सबै छ वटा मनिचेन्जरहरूको दुई दुई पटक निरीक्षण गरियो ।

2-172 यस कार्यालयबाट मध्य तथा सुदुर पश्चिमाञ्चलका विभिन्न जिल्ला स्थित नोटकोष रहेका वाणिज्य बैंकहरूका शाखाहरूमा समीक्षा वर्षमा रुपैयाँ, भारु. तथा सिक्का समेत जम्मा १९० पटक गरी रु. छ अर्ब ३१ करोड ९४ लाख फण्ड पठाइयो भने उक्त बैंकहरूबाट जम्मा ३९ पटकमा रु. एक अर्ब १४ करोड १९ लाख यस कार्यालयमा दाखिला हुन आयो ।

2-173 समीक्षा वर्षमा रु. २९ करोड १६ लाख मूल्य बराबरका विभिन्न दरका चारहजार ३२० बण्डल भुत्रो नोटहरू जलान गरियो ।

2-174 समीक्षा वर्षमा यस कार्यालयबाट यस क्षेत्र अन्तर्गत सञ्चालनमा रहेका पुष्पाञ्जली महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, बाँके ; महिला समाजसेवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड,

बाँके, विश्वासिलो बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, बर्दिया; तथा जनमुखी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, बर्दियाको ग्रामीण स्वावलम्बन कोषबाट कर्जा प्रवाह गर्ने सिलसिलामा पूर्व सम्भाव्यता र सदुपयोगिता अध्ययन गरियो ।

2-175 समीक्षा वर्षमा नेपालगञ्ज तथा सुर्खेतमा एक दिने मूल्य गोष्ठी, सुर्खेत तथा दाङमा एक दिने तथ्याङ्क गोष्ठी तथा नेपालगञ्जस्थित बैंक तथा वित्तीय गतिविधी सम्बन्धी एक दिने छलफल कार्यक्रम आयोजना गरियो ।

नेपाल राष्ट्र बैंक, धनगढी

2-176 समीक्षा वर्षमा यस कार्यालयबाट विभिन्न बैंकहरूमा पाँच पटकमा रु. एक अर्ब नौ करोड, विदेशी मुद्रा एक पटक रु ३४ लाख ६५ हजार फण्ड ट्रान्सफर भयो भने सिक्का सहित पाँच पटकमा रु. ४५ लाख ८० हजार, भा.रु. ११ करोड २० लाख फण्ड ट्रान्सफर भई यस कार्यालयमा प्राप्त भयो ।

2-177 समीक्षा वर्षमा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका पाँचवटा शाखाहरूको नोटकोष तथा भा.रु.कोष निरीक्षण गरियो । उक्त अवधिमा जम्मा १७ पटकमा रु. २४ करोड ३१ लाख ६० हजार बराबरका भुत्रो नोटहरू जलान गरियो ।

2-178 समाशोधन गृह कारोबारतर्फ समीक्षा वर्षमा आठ सदस्य बैंकहरूबाट यस शाखामा रु एक अर्ब ४७ करोड एकलाख १८ हजार बराबरका सात हजार ४५ थान ड्राफ्ट तथा चेकहरू प्रस्तुत गरिए भने यस बैंकमा प्राप्त रु.दुई अर्ब आठ करोड १० लाख ५२ हजार बराबरका छ हजार ८७८ थान ड्राफ्ट तथा चेकहरू सदस्य बैंकहरूमा प्रस्तुत गरिएका थिए । सो अवधिमा यस शाखाबाट ड्राफ्ट थान १८१ बाट रु. नौ करोड ६२ लाख ७९ हजार र टिटि थान २४४ बाट रु. ७८ करोड ३५ हजार भुक्तानी गरियो ।

2-179 समीक्षा वर्षमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाका प्रमुखहरूको सहभागितामा वित्तीय तथा मौद्रिक गतिविधिसम्बन्धी एक दिने अन्तरक्रिया कार्यक्रम तथा धनगढी बजार क्षेत्रका व्यापारीहरूको सहभागितामा एक दिने मूल्य गोष्ठी सम्पन्न भए । यस बैंकको कार्यक्षेत्र भित्रका सटही काउण्टर तथा मनि चेन्जरहरूको निरीक्षण गरी निर्मल मनि चेन्जरको भा.रु. खरिद विक्रीको इजाजत रद्द गरिएको छ । यस्तै, मुना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, कैलाली, राजी तथा थारु महिला समाज, कैलालीको ग्रामीण स्वावलम्बन कोष अन्तर्गत कर्जा प्रवाह गर्ने सम्बन्धी लगानी पूर्व संभाव्यता अध्ययन, ताराकोट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड, दार्चुलाको ऋण माग फाराममा आवश्यक कागजात सहित ग्रामीण स्वावलम्बन कोषमा पठाउने कार्य गरियो ।

सञ्चालक समितिको बैठक

2-180 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा यस बैंकको सञ्चालक समितिको बैठक ३३ पटक बस्यो । गत वर्ष यस्तो बैठक २७ पटक बसेको थियो ।

भाग

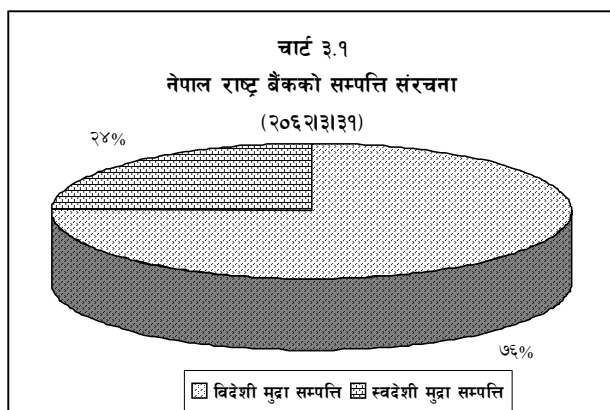
२३

● सम्पत्ति तथा दायित्व	७५
● आय विवरण	७६
● नगद प्रवाह	७६
● इक्विटीमा भएको परिवर्तन	७७

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

सम्पत्ति तथा दायित्व

2-1 २०६२ आषाढ मसान्तको बासलातअनुसार नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पत्ति तथा दायित्व गत वर्षको तुलनामा ०.५ प्रतिशतले कमी आई रु. १ खर्व ४१ अर्व ३२ करोड ४९ लाख १८ हजार ८५८ कायम भएको छ। कूल सम्पत्ति मध्ये विदेशी मुद्रा सम्पत्तिको अंश ७५.७ प्रतिशत र स्वदेशी मुद्रा सम्पत्तिको अंश २४.३ प्रतिशत रहेको छ। गत वर्ष उपर्युक्त सम्पत्तिहरूको अंश क्रमशः ७६.४ प्रतिशत र २३.६ प्रतिशत रहेको थियो। कूल दायित्व तथा इक्विटीमा स्वदेशी मुद्रा दायित्वको अंश ७८.७ प्रतिशत, इक्विटीको अंश १९.२ प्रतिशत तथा विदेशी मुद्रा दायित्वको अंश २.१ प्रतिशत रहेको छ। गत वर्ष उपर्युक्त दायित्वहरूको अंश क्रमशः ७६.० प्रतिशत, २२.५ प्रतिशत र १.५ प्रतिशत रहेको थियो।

2-2 २०६२ आषाढ मसान्तमा विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिमा नगद तथा बैंक मौज्जातको अंश ६१.९ प्रतिशत रहेको छ भने ट्रेजरी बिल्समा लगानी, अन्य पाउनु पर्ने र अमूकोषसँग एसडीआर संचितिको अंश क्रमशः ३७.० प्रतिशत, ०.५ प्रतिशत र ०.६ प्रतिशत रहेको छ। गत वर्षको तुलनामा नगद तथा बैंक मौज्जातमा ११.५ प्रतिशतले कमी आएको छ भने ट्रेजरी बिल्समा लगानीमा १४.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अन्य पाउनुपर्ने रकम गत वर्षको तुलनामा ६९.५ प्रतिशतले बढेको छ। अमूकोषसँग एसडीआर सञ्चित गत वर्षको रु. ५ करोड ४९ लाख १९ हजार ४० बाट वृद्धि भई रु. ६३ करोड ७० लाख ६४ हजार ३२५

पुगेको छ। अन्य सम्पत्तितर्फ सुन गत वर्षको रु २५ करोड ४७ लाख ८१ हजार ५०५ बाट वृद्धि भई रु १ अर्व ३९ करोड ७१ लाख ९२ हजार ६५२ पुगेको छ। समग्रमा २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा विदेशी मुद्रा सम्पत्ति १.४ प्रतिशत ह्रास भई २०६२ आषाढ मसान्तमा रु. १ खर्व ६ अर्व ९३ करोड ७१ लाख ४७ हजार २३३ कायम भएको छ।

2-3 स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिमा सरकारी सुरक्षण पत्रमा लगानीको अंश ५४.१ प्रतिशत, कर्जा तथा पुनर्कर्जाको अंश ११.३ प्रतिशत र अन्य पाउनु पर्नेको अंश १०.७ प्रतिशत रहेको छ। यसैगरी अन्य लगानी, सरकारलाई ओभरड्राफ्ट र नगद मौज्जातको अंश क्रमशः ९.० प्रतिशत, ८.१ प्रतिशत तथा ५.३ प्रतिशत रहेको छ। वित्तीय तथा अन्य संस्थाहरूमा लगानी १.५ प्रतिशत रहेको छ। अन्य सम्पत्तितर्फ सुन चाँदी मौज्जातको अंश ५०.१ प्रतिशत, अन्य मौज्जातको अंश २५.८ प्रतिशत तथा जायजेथा, मेशिनरी तथा उपकरणको अंश २४.१ प्रतिशत रहेको छ। गत वर्षको तुलनामा कर्जा तथा पुनर्कर्जामा ४३.० प्रतिशत, नगद मौज्जात ४२.१ प्रतिशत र वित्तीय तथा अन्य संस्थाहरूमा लगानी ४.७ प्रतिशतले बढेको छ। अन्य पाउनु पर्ने १२.८ प्रतिशतले, अन्य लगानी ६.१ प्रतिशतले र सरकारी सुरक्षण पत्रमा लगानी ७.७ प्रतिशतले ह्रास आएको छ। २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा जायजेथा, मेशिनरी तथा उपकरण, सुन र चाँदी मौज्जात तथा अन्य मौज्जातमा क्रमशः ६.८ प्रतिशत, ७.६ प्रतिशत र १४.८ प्रतिशत ह्रास आएको छ। समग्रमा २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा स्वदेशी मुद्रा सम्पत्ति २.५ प्रतिशत वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तमा रु. ३४ अर्व ३८ करोड ७७ लाख ७१ हजार ६२५ पुगेको छ।

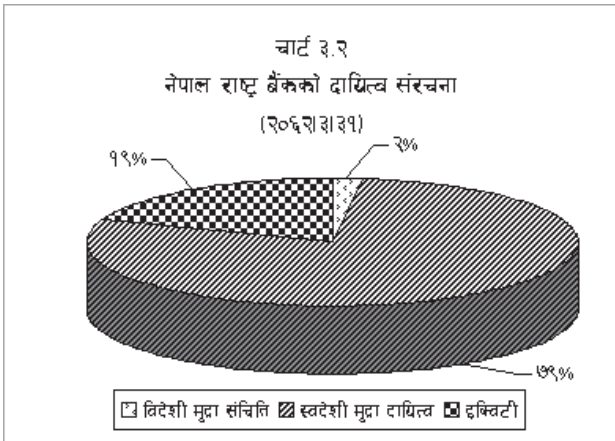
2-4 स्वदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वको सबैभन्दा ठूलो अंश ओगट्ने अन्य दायित्वमा चलनचल्तीमा रहेको नोटको अंश ९७.१ प्रतिशत रहेको छ भने विविध दायित्वको अंश ०.८ प्रतिशत रहेको छ। गत वर्षको तुलनामा चलनचल्तीमा रहेको नोट ९.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ७४ अर्व ५२ करोड पुगेको छ। विविध दायित्वमा गत वर्षको तुलनामा २६.४ प्रतिशत वृद्धि भएको छ। २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा अन्य दायित्व ९.९ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तमा रु. ७६ अर्व ७१ करोड ९९ लाख ८१ हजार २१६ पुगेको छ।

2-5 विदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषसँग सम्बन्धित दायित्व, निक्षेप र अन्य दायित्वको अंश क्रमशः ७८.५ प्रतिशत,

२१.३ प्रतिशत र ०.२ प्रतिशत रहेको छ। अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषसँग सम्बन्धित दायित्वमा २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा २०६२ आषाढ मसान्तमा ३६.९ प्रतिशतले र निक्षेप दायित्वमा ९७.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने अन्य दायित्वमा ९३.९ प्रतिशतले ह्रास आएको छ। २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा विदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्व ४१.३ प्रतिशत वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तमा रु. २ अर्ब ९२ करोड २० लाख ७५ हजार ८३० पुगेको छ।

2-6 स्वदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा निक्षेप तथा अन्य दायित्वको अंश ८८.७ प्रतिशत, भुक्तानी दिनुपर्ने विलको अंश ७.५ प्रतिशत, कर्मचारी सम्बन्धी दायित्वको अंश ६.४ प्रतिशत र अन्य भुक्तानी दिनुपर्नेको अंश ०.४ प्रतिशत रहेको छ। २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा २०६२ आषाढ मसान्तमा निक्षेप दायित्वमा ११.६ प्रतिशत र अन्य भुक्तानी दिनुपर्नेमा १४.८ प्रतिशतले कमी आएको छ भने कर्मचारी सम्बन्धी दायित्वमा १०.५ प्रतिशत भुक्तानी दिनुपर्ने बिलसमा २.२ प्रतिशत वृद्धि भएको छ।

2-7 इक्विटीमा ८९.० प्रतिशत अंश जगेडाको रहेको छ भने शेयर पूँजीको अंश ११.० प्रतिशत रहेको छ। २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा २०६२ आषाढ मसान्तमा जगेडा १६.६ प्रतिशतले ह्रास भएको छ। २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा इक्विटी १५.१ प्रतिशत ह्रास भई २०६२ आषाढ मसान्तमा रु. २७ अर्ब १७ करोड २३ लाख १५ हजार

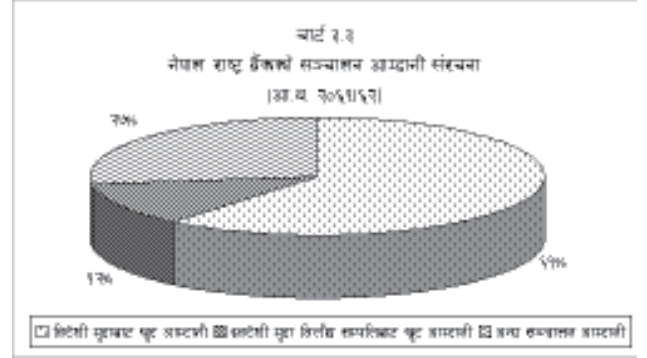

५९३ कायम भएको छ। समग्रमा २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा स्वदेशी मुद्रा दायित्व ३.० प्रतिशतले वृद्धि भई २०६२ आषाढ मसान्तमा रु. १ खर्ब ११ अर्ब २३ करोड ५ लाख २७ हजार ४३५ पुगेको छ।

आय विवरण

2-8 २०६१ श्रावण १ देखि २०६२ आषाढ ३१ सम्मको आय विवरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा नेपाल राष्ट्र बैंकको जम्मा खुद सञ्चालन आम्दानी रु. ५ अर्ब ११ करोड ५० लाख २८ हजार १३० भएको छ।

2-9 यस वर्ष पनि गत वर्ष जस्तै स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट आम्दानीको तुलनामा विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट अधिक रहेको छ। यस वर्ष पनि आम्दानीमा व्याजको योगदान अग्रस्थानमा रहेको छ।

2-10 यस वर्ष विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट आम्दानीमा व्याजको अंश ९१.९ प्रतिशत र कमिशनको अंश ८.१ प्रतिशत रहेको छ। गत वर्ष व्याज र कमिशनको अंश क्रमशः ८७.० प्रतिशत र १३.० प्रतिशत रहेको थियो। गत वर्षको तुलनामा व्याज र कमिशन क्रमशः ७१.८ प्रतिशत र १.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ।

2-11 स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट आम्दानीमा यस वर्ष व्याजले ९६.३ प्रतिशत र कमिशनले ३.७ प्रतिशत अंश ओगटेका छन्। गत वर्ष व्याज र कमिशनको योगदान क्रमशः ९७.५ प्रतिशत र २.५ प्रतिशत रहेको थियो। गत वर्षको तुलनामा व्याजमा ४०.९ प्रतिशत र कमिशन ११.५ प्रतिशतले ह्रास भएको छ।

2-12 यस वर्ष विदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा खर्चमा व्याजको ४६.६ प्रतिशत र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको ५३.४ प्रतिशत योगदान रहेको छ। गत वर्ष व्याज र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको क्रमशः ४७.८ प्रतिशत र ५२.२ प्रतिशत अंश रहेको थियो। व्याजमा गत वर्षको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को अन्तमा ५३.९ प्रतिशत र सेवा शुल्कमा ६१.४ प्रतिशत वृद्धि भएको छ।

2-13 स्वदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा खर्चमा यस वर्ष व्याजको ५४.३ प्रतिशत र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको ४५.७ प्रतिशत अंश रहेको छ। गत वर्ष व्याज र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको अंश क्रमशः ७०.१ प्रतिशत र २९.९ प्रतिशत रहेको थियो। यस वर्ष व्याज र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कमा गत वर्षको तुलनामा क्रमशः ५१.२ प्रतिशत र ३.६ प्रतिशतले ह्रास आएको छ।

2-14 विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट जम्मा आम्दानी गत वर्षको तुलनामा ६२.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ३ अर्ब १७ करोड १८ लाख ५७ हजार १९१ र विदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा जम्मा खर्च गत वर्षको तुलनामा ५७.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ५ करोड ६८ लाख ७ हजार १२७ पुगेको छ। फलस्वरूप, विदेशी मुद्राबाट खुद आम्दानी गत वर्षको तुलनामा ६२.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ३ अर्ब ११ करोड ५० लाख ५० हजार ६४ पुगेको छ।

2-15 अर्कोतर्फ, स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट जम्मा आम्दानी गत वर्षको तुलनामा ४०.२ प्रतिशतले ह्रास भई रु. १ अर्ब १८ करोड १ लाख ५८ हजार ४८४ र स्वदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा जम्मा खर्च गत वर्षको तुलनामा ३६.९ प्रतिशतले ह्रास भई रु. ५ करोड ८६ लाख ५१ हजार १८३ कायम भएको छ। फलस्वरूप, स्वदेशी मुद्राबाट खुद आम्दानी गत वर्षको तुलनामा ४३.० प्रतिशतले ह्रास भई रु. ६० करोड १५ लाख ७ हजार ३०१ कायम भएको छ।

2-16 अन्य सञ्चालन आम्दानी गत वर्षको तुलनामा वृद्धि भई यस वर्ष रु एक अर्ब ३९ करोड ८४ लाख ७० हजार ७६५ पुगेको छ। यसरी जम्मा खुद सञ्चालन आम्दानी गत वर्षको तुलनामा ५०.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ५ अर्ब ११ करोड ५० लाख २८ हजार १३० पुगेको छ। सामान्य, प्रशासनिक खर्च तथा व्यवस्था गत वर्षको तुलनामा १४.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २ अर्ब ४९ करोड ३८ लाख ८७ हजार ९६९ कायम भएको छ।

2-17 विदेशी मुद्रा सट्टी लाभ/हानि, सुन चाँदी पुनरमूल्याङ्कन लाभ/हानि तथा विगत वर्षको समायोजन अधिको मुनाफा रु २ अर्ब ४९ करोड ३८ लाख ८७ हजार ९६९ मा रु. ६३ लाख ३७ हजार ५६५ विगत वर्षको समायोजन तथा विदेशी मुद्रा सट्टी हानि (खुद) रु ६ अर्ब १७ लाख ६० हजार ८९९, सुन चाँदी पुनरमूल्याङ्कन नाफा (खुद) रु. १ अर्ब १४ करोड २४ लाख ११ हजार १४७ समायोजन पश्चात यस वर्षको खुद नोक्सानी रु. २ अर्ब २४ करोड ४५ लाख ४७ हजार १५७ कायम भएको छ। सट्टी समीकरण कोषबाट रु ६ अर्ब १७ लाख ६० हजार ८९९ सुन चाँदी समीकरण कोषमा रु. १ अर्ब १४ करोड २४ लाख ११ हजार १४७ र सुन प्रतिस्थापन कोषमा रु. ६० करोड ७ लाख ३६९ सारेपछि विनियोजनका लागि उपलब्ध मुनाफा रु २ अर्ब १ करोड ४१ लाख २ हजार २३५ कायम भएको छ।

2-18 विनियोजनका लागि उपलब्ध मुनाफामध्ये १०.४ प्रतिशत रकम साधारण जगेडा कोषमा, ५.० प्रतिशत मौद्रिक दायित्व कोषमा, ४.१ प्रतिशत विकास कोषमा, ०.४ प्रतिशत रकम विकास वित्त परियोजना सञ्चालन कोषमा विनियोजन गरी ८०.० प्रतिशत रकम (रु. १ अर्ब ६१ करोड १२ लाख ८१ हजार ७८८) सरकारमा दाखिला गरिएको छ। यो रकम गत वर्षको तुलनामा ३४.३ प्रतिशत बढी छ।

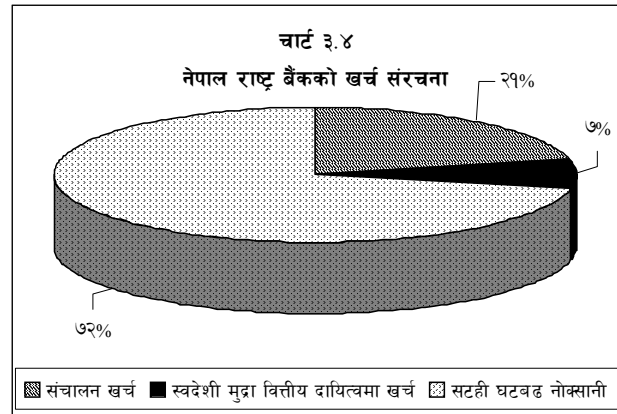
नगद प्रवाह

2-19 २०६१ श्रावण १ देखि २०६२ आषाढ ३१ सम्मको नगद प्रवाह विवरण अनुसार सञ्चालन गतिविधिबाट भएको नगद प्रवाह रु ९ अर्ब

८८ करोड १५ लाख ८४ हजार १७९ ले ऋणात्मक रहेको छ भने लगानी गतिविधिबाट रु १४ अर्ब ३७ करोड ५ लाख ४ हजार ३७७, वित्तीय गतिविधिबाट रु. ५ अर्ब ७७ करोड २९ लाख ५० हजार १९८ नगद प्रवाह भई खुद नगद प्रवाह रु. १० अर्ब २६ करोड १८ लाख ७० हजार ३९७ भएको छ (तालिका ३.३)। नगद तथा समतुल्य नगद वर्षको सुरुमा रु ८५ अर्ब ८६ करोड ६६ लाख ९२ हजार २५१ रहेकोमा वर्षको अन्तमा रु. ९६ अर्ब १२ करोड ८५ लाख ६२ हजार ६४७ रह्यो।

इक्विटीमा भएको परिवर्तन

2-20 इक्विटीमा भएको परिवर्तनको विवरण अनुसार २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा २०६२ आषाढ मसान्तको मौज्जातमा १५.१ प्रतिशतले हास भई रु. २७ अर्ब १७ करोड २३ लाख १५ हजार ५९२ पुगेको छ। २०६१ आषाढ मसान्तको तुलनामा २०६२ आषाढ मसान्तमा पूँजी, कर्मचारी कल्याण कोष र ग्रामीण स्वावलम्बन कोषमा कुनै परिवर्तन आएको छैन।

NEPAL RASTRA BANK
BALANCE SHEET AS ON 31st ASHADH, 2062 (15th JULY, 2005)

Particulars	Note	As on 31-3-2062 NRs.	As on 31-3-2061 NRs.
ASSETS			
Foreign Currency Financial Assets			
Cash and Bank Balances	3	65,368,732,919	73,907,876,371
SDR holdings - with IMF		637,064,325	54,919,040
Investments in Treasury Bills	3a	39,050,699,638	34,000,210,159
Other receivables		483,457,699	285,486,597
Sub-Total		105,539,954,581	108,248,492,167
Other Assets			
Gold		1,397,192,652	254,781,505
Sub-Total		1,397,192,652	254,781,505
Total Foreign Currency Assets		106,937,147,233	108,503,273,672
Local Currency Financial Assets			
Cash in hand		1,711,915,589	1,204,743,854
Investments in Government Securities	4	17,443,097,129	18,889,172,249
HMG Overdraft		2,623,009,090	-
Investments in Financial and Other Institutions	5	471,217,500	449,967,500
Other Investments	6	2,914,133,000	3,101,630,000
Refinance & Loans	7	3,636,698,871	2,543,280,327
Other Receivables	8	3,433,174,028	3,935,810,911
Sub-Total		32,233,245,207	30,124,604,841
Other Assets			
Gold & Silver		-	1,036,285,276
Gold & Silver - Inventory	9	1,078,880,573	1,167,998,050
Other Inventories	10	555,859,603	653,221,770
Property, Plant & Equipment	11	519,786,242	557,541,028
Sub-Total		2,154,526,418	3,415,046,124
Total Local Currency Assets		34,387,771,625	33,539,650,965
Total Assets		141,324,918,858	142,042,924,637

The above statement is to be read in conjunction with the notes 1 to 29.

NEPAL RASTRA BANK
BALANCE SHEET AS ON 31st ASHADH, 2062 (15th JULY, 2005)

Particulars	Note	As on 31-3-2062 NRs.	As on 31-3-2061 NRs.
LIABILITIES			
Foreign Currency Financial Liabilities			
Deposit from banks and other agencies	12	621,971,508	314,783,159
IMF Related Liabilities	13	2,295,388,883	1,676,026,052
Other Liabilities	14	4,715,439	77,371,728
Total Foreign Currency Liabilities		2,922,075,830	2,068,180,939
Local Currency Financial Liabilities			
Deposit and other balances	15	29,582,995,176	33,480,267,888
Bills Payable		2,601,706,049	2,545,881,682
Staff Liabilities	16	2,198,419,723	1,989,712,077
Other Payables	17	127,425,271	148,738,474
Sub-Total		34,510,546,219	38,164,600,121
Other Liabilities			
Currency in Circulation	18	74,520,000,000	68,150,000,000
Surplus payable to HMG/N		1,611,281,788	1,200,027,745
Sundry Liabilities	19	588,699,428	466,147,587
Sub-Total		76,719,981,216	69,816,175,332
Total Local Currency Liabilities		111,230,527,435	107,980,775,453
EQUITY			
Share Capital		3,000,000,000	3,000,000,000
Reserves	20	24,172,315,593	28,993,968,245
Total Equity		27,172,315,593	31,993,968,245
Total Liabilities and Equity		141,324,918,858	142,042,924,637
Contingent Liabilities		21	

The above statement is to be read in conjunction with the notes 1 to 29.

NEPAL RASTRA BANK
INCOME STATEMENT
FOR THE YEAR ENDED 31st ASHADH, 2062 (15th JULY, 2005)

Particulars	Note	2061-62 NRs.	2060-61 NRs.
Operating Income:			
Income from Foreign Currency Financial Assets			
Interest Income	22	2,915,659,576	1,697,575,277
Commission Income	23	256,197,615	252,614,111
		3,171,857,191	1,950,189,388
Expenses on Foreign Currency Financial Liabilities			
Interest Expenses	24	26,477,609	17,202,137
Agency and Service Charge	25	30,329,518	18,790,588
		56,807,127	35,992,725
Net Income from Foreign Currency		3,115,050,064	1,914,196,663
Income from Local Currency Financial Assets			
Interest Income	22	1,135,918,736	1,923,251,179
Commission Income	23	44,239,748	49,977,057
		1,180,158,484	1,973,228,236
Expenses on Local Currency Financial Liabilities			
Interest Expenses	24	314,054,355	643,141,499
Agency and Service Charge	25	264,596,828	274,579,436
		578,651,183	917,720,935
Net Income from Local Currency Financial assets		601,507,301	1,055,507,301
Other Operating Income	26	1,398,470,765	422,077,048
Total Net Operating Income		5,115,028,130	3,391,781,012
General, administrative expenses & Provisions	27	2,493,887,969	2,178,549,296
Profit for the year before Foreign Exchange, Gold and Silver Revaluation Gain/(Loss) and prior year adjustment		2,621,140,161	1,213,231,716
Foreign exchange gain/(loss) (Net)		(6,001,760,899)	1,378,643,749
Gold and Silver revaluation gain/(loss) (Net)			
- Adjustment on transfer of Gold and Silver to Inventory	29(XV)(a)	(868,564,516)	-
- Amount Transferred from Gold & Silver Equalisation Reserve	29(XV)(a)	868,564,516	-
- Other	29(XIV)(iv)	1,142,411,147	-
Prior year Adjustment		(6,337,565)	358,668,884
Net Profit/(Loss) for the year		(2,244,547,157)	2,950,544,349
Net Profit/(Loss) for Appropriation			
Net Profit/(Loss) for the year		(2,244,547,157)	2,950,544,349
Amount Transferred (to)/from Exchange Equalisation Fund (EEF)		6,001,760,899	(1,378,643,749)
Amount Transferred (to) Gold & Silver Equalisation Reserve	29(XIV)(iv)	(1,142,411,147)	-
Amount Transferred to Gold Replacement Fund	29(XV)(c)	(600,700,361)	-
Profit available for distribution		2,014,102,235	1,571,900,600
General Reserve		209,900,000	178,400,000
Monetary Liability Reserve		100,800,000	78,600,000
Development Fund		83,244,062	27,100,000
Dev. Fin. Projects Mob. Fund		8,876,385	9,172,855
Gramin Swabalamban Kosh		-	78,600,000
Surplus transferred to HMG/N		1,611,281,788	1,200,027,745
Total		2,014,102,235	1,571,900,600

The above statement is to be read in conjunction with the notes 1 to 29.

NEPAL RASTRA BANK
CASH FLOW STATEMENT
FOR THE YEAR ENDED 31st ASHADH, 2062 (15th JULY, 2005)

Particulars	2061-62 (NRs.)	2060-61 (NRs.)
Cash flow from operating activities:		
Profit for the Year	(2,244,547,157)	2,950,544,349
Adjustments		
Gold and Silver revaluation gain/(loss) (Net)		
- Other	(1,142,411,147)	-
- Revaluation adjustment for gold / silver reserves sold during	(97,259,193)	-
Depreciation	63,625,807	62,779,851
Prior period adjustment	6,337,565	(358,668,884)
Note printing expenses	263,633,877	262,381,913
Dividend Income	(27,136,250)	(4,590,263)
Profit from sale of share investment	(827,441)	(1,840,879)
Sundry balances written off	784,999	2,857,256
Interest paid on PRGF Loan & ACU	6,955,289	3,135,668
Provision for :		
Loan and advances	(47,492,197)	565,020,323
Diminution in value of investment	(31,139,000)	(40,003,000)
Doubtful of recovery on sundry accrued	70,600,000	31,051,451
Provision for inventory & spare parts	34,009,801	-
Cash flow from operation before inc / dec in operating assets	(3,144,865,046)	3,472,667,785
(Increase)/Decrease in operating assets	(3,375,642,261)	(1,959,613,385)
HMG overdraft	(2,623,009,090)	-
Refinance & loans	(1,045,926,347)	(257,264,960)
Other receivable	236,736,448	(1,723,611,405)
Gold & silver	256,838,239	182,169,440
Inventories	(200,281,511)	(160,906,460)
Increase/(Decrease) in operating liabilities	(3,356,775,318)	8,481,064,051
SDR Allocation	(59,805,319)	21,638,772
Deposit liabilities	(3,590,084,364)	8,325,775,317
Bills payable	55,824,367	761,253,217
Deferred staff liabilities	208,707,646	(182,166,642)
Other liabilities	(93,969,491)	(115,682,058)
Sundry liabilities	122,551,843	(329,754,555)
Operating cash flow before prior period adjustment	(9,877,282,626)	9,994,118,451
Prior period adjustment	(4,301,553)	358,668,884
Cash flow from operating activities	(9,881,584,179)	10,352,787,335
Cash flow from investing activities:		
Net Decrease in Government Securities and Bank Deposits	14,364,014,386	(18,007,970,593)
Sale of Investment in Financial Institutions	90,316,441	22,951,879
Purchase of Investment in Financial Institutions	(79,600,000)	(81,200,000)
Fixed assets including WIP	(31,362,700)	(31,379,111)
Dividend income	27,136,250	4,590,263
Total (B)	14,370,504,377	(18,093,007,562)
Cash flow from financing activities:		
Bank note issued	6,370,000,000	6,170,000,000
Increase in PRGF Loan & ACU	609,933,232	669,781,667
Interest paid on PRGF Loan & ACU	(6,955,289)	(3,135,668)
Surplus transferred to HMG/N	(1,200,027,745)	(1,100,000,142)
Total (C)	5,772,950,198	5,736,645,857
Net cash flow for the year (A+B+C)	10,261,870,397	(2,003,574,370)
Cash and cash equivalent at the beginning of the year	85,866,692,251	87,870,266,621
Cash and cash equivalent at the end of the year (Note - 28)	96,128,562,647	85,866,692,251

The above statement is to be read in conjunction with the notes 1 to 29.

(0)

NEPAL RASTRA BANK
STATEMENT OF CHANGES IN EQUITY
FOR THE YEAR ENDED 31st ASHADH, 2062 (15th JULY, 2005)

Particulars	Balance as at 01.04.2061	Amt.transferred from/(to) profit	Inter fund transfer	Balance as at 31.03.2062
Capital	3,000,000,000	-	-	3,000,000,000
General Reserve	10,277,500,000	209,900,000	-	10,487,400,000
Monetary Liability Reserve	463,500,000	100,800,000	-	564,300,000
Exchange Equilisation Fund	11,352,166,581	(6,001,760,899)	-	5,350,405,682
Gold & Silver Equilisation Reserve	1,198,550,974	1,142,411,147 (965,823,709)	-	1,375,138,412
Employees Welfare Fund	234,027,004	-	-	234,027,004
Grameen Swabalamban Kosh	253,400,000	-	-	253,400,000
Other Reserve Funds	5,214,823,686	692,820,808	-	5,907,644,494
Total	31,993,968,245	(4,821,652,653)	-	27,172,315,592

STATEMENT OF CHANGES IN EQUITY
FOR THE YEAR ENDED 31st ASHADH, 2061 (15th JULY, 2004)

Particulars	Balance as at 01.04.2060	Amt.transferred from profit	Inter fund transfer	Balance as at 32.03.2061
Capital	3,000,000,000	-	-	3,000,000,000
General Reserve	10,054,100,000	178,400,000	45,000,000	10,277,500,000
Monetary Liability Reserve	384,900,000	78,600,000	-	463,500,000
Exchange Equilisation Fund	9,973,522,833	1,378,643,748	-	11,352,166,581
Gold & Silver Equilisation Reserve	1,198,550,974	-	-	1,198,550,974
Employees Welfare Fund	234,027,004	-	-	234,027,004
Grameen Swabalamban Kosh	174,800,000	78,600,000	-	253,400,000
Other Reserve Fund	5,223,550,831	36,272,855	(45,000,000)	5,214,823,686
Total	30,243,451,642	1,750,516,603	-	31,993,968,245

The above statement is to be read in conjunction with the notes 1 to 29.

Notes to be read as part of the Financial Statements

1. General information

These are the financial statements of Nepal Rastra Bank, the central bank of Nepal, incorporated under the NRB Act, 2058 (2002 AD). In these financial statements Nepal Rastra Bank has been referred as “NRB” or the “Bank”.

The central office of the NRB is located at Baluwatar, Kathmandu, Nepal and the Bank’s jurisdiction is spread through out the kingdom of Nepal.

The main activities of the Bank include:

- Formulating necessary monetary and foreign exchange policies.
- Issuing of currency.
- Promoting stability and liquidity required in banking and financial sector.
- Developing a secure, healthy and efficient system of payment.
- Regulating, inspecting, supervising and monitoring the banking and financial system.
- Promoting entire banking and financial system of the kingdom of Nepal.

These financial statements apply to the financial year ended 31st Ashadh, 2062 (15th July, 2005).

The Board of Directors of the Bank has approved these financial statements on....

2. Summary of significant Accounting Policies

2.1 Basis of preparation

These financial statements have been prepared in accordance with the Nepal Accounting Standards (NAS) as well as International Financial Reporting Standards (IFRS) / International Accounting Standards (IAS), with the exception of following:

- Standard which has not been practical for the Bank to comply:

IAS 27: Consolidated and Separate Financial Statements

- Standards partly complied (pending certain improvements and refinements given hereinafter under respective paras):

IAS 7: Cash Flow Statements

IAS 19: Employee Benefits

IAS 24: Related Party Disclosures – partly complied as practicable

IAS 32: Financial Instruments: Disclosure and Presentation

IAS 39: Financial Instruments: Recognition and Measurement

2.2 Accounting Convention

These financial statements have been prepared under historical cost except for certain items e.g. gold (other than inventory), certain investments shown hereunder specifically, which have been carried at revalued/fair value.

2.3 Currency in circulation

Currency notes issued by the Bank are legal tender under the NRB Act 2058. This represents the liability of the Bank towards the holder of the currency at its face value. These liabilities are backed by the assets stated in Note 18 of these financial statements.

The Bank also issues coins of different denomination for circulation. These coins are recorded at cost.

2.4 Financial assets / Instruments

Financial assets / instruments are segregated between foreign currency and local currency items to reflect more objective presentation of the bank’s financial position and performance.

2.4.1 Classification

Held for trading

A financial instrument is considered as held for trading if acquired or originated principally for the purpose of generating a profit from short-term fluctuations in price or if it is part of a portfolio of identified instruments that are managed together and for which there is evidence of a recent actual pattern of short-term profit-taking. Trading assets include debt and equity securities and loans and receivables acquired by the Bank with the intention of making a short-term profit.

Loans and receivables

Loans and receivables are non-derivative financial assets with fixed or determinable payments that are not quoted in an active market. They typically arise when the Bank provides money, goods or services directly to a debtor with no intention of trading the receivable or making short-term profit and comprise loans and advances including bonds purchased at original issuance.

Held-to-maturity investments

Held-to-maturity asset are financial assets with fixed or determinable payments and fixed maturity (e.g., debt securities) that the Bank has the positive intent and ability to hold till maturity. These include certain purchased loans and advances, certain debt instruments.

Available-for-sale financial assets

All financial assets that are not classified in another category are classified as available-for-sale. These include investment in foreign treasury bills, certain saving certificates, and investment in financial and other institutions.

2.4.2 Recognition

The Bank recognizes financial assets held for trading and available-for-sale assets on the date the asset is transferred to the Bank. From this date, any gains and losses arising from changes in fair value of the assets are recognized.

Held-to-maturity assets and originated loans and receivables are recognized on the day the asset is acquired.

2.4.3 Measurement

All financial assets are initially recognized at cost, being the fair value of the consideration given and including acquisition charges. After initial recognition, subsequent measurement bases are described below.

Subsequent to initial recognition all trading instruments and all available-for-sale assets are measured at fair value, except that instruments that do not have a quoted market price in an active market or fair value cannot be reliably measured are stated at cost, including transaction costs, less impairment losses. Gains and losses arising from a change in the fair value of available for sale assets are recognized directly in equity and when the financial assets are sold / disposed off the cumulative gain or loss recognized in equity is transferred to the profit & loss account. Gains and losses arising from a change in the fair value of trading instruments are recognized in the income statement. Investments in subsidiaries, associates and other entities made under the specific directives or policies of the government and other relevant statutes are also valued at cost less impairment loss.

All non-trading financial liabilities, loans and receivables including those originated by the Bank and held-to-maturity assets are measured at amortized cost less impairment losses. Amortized cost is calculated on the original effective interest method.

2.4.4 Fair value

The fair value of a financial instrument is the amount for which an asset could be exchanged, or a liability settled, between knowledgeable, willing parties in an arm's length transaction.

Quoted market values represent fair value when a financial instrument is traded in an organized and liquid market. Where quoted market values are not available, the fair values are estimated by other techniques such as discounted cash flows etc.

2.4.5 De-recognition

A financial asset is de-recognized when the Bank loses control over the contractual rights that comprise the asset. This occurs when the rights are realized, expired or surrendered. Financial liabilities are de-recognised when extinguished.

Available-for-sale assets and assets held for trading are de-recognized when sold and corresponding receivables from the buyer for the payment are recognized when the asset is transferred to the buyer.

Held-to-maturity instruments and originated loans and receivables are de-recognized on receipt of money or money's worth there against.

2.5 Transactions on repurchase obligations (Repo) and reverse Repo

The Bank enters into transaction of repurchase (Repo) and reverse Repo of securities at agreed rates for specified periods of time. These are recorded as follows:

- i) Securities sold under arrangements to repurchase continue to be recorded as investment in government securities. The obligation to repurchase is shown as liabilities for securities sold under agreement to repurchase and the difference between the sale and repurchase value is accrued on a pro rata basis and recorded as expense.
- ii) In case of purchase under resale obligations, the securities are recorded as loans at the purchase price and the difference between the purchase and resale price is accrued over the period and recorded as income.

2.6 Foreign Currency Transactions

Income and expenditure denominated in foreign currency are translated into Nepalese Rupees on the basis of exchange rates prevailing on the value date. Assets and liabilities in foreign currency as at the year-end are converted into Nepalese Rupees on exchange rate prevailing on the balance sheet date. Exchange differences are taken to the income statement. An amount equivalent to the net exchange gain /loss during the year is transferred to/from 'Exchange Equalization Fund' through income statement.

2.7 Gold and Silver (other than inventory)

Gold and Silver held other than as inventory is stated at market value and any appreciation or depreciation with respect to the cost is taken to/from "Gold and Silver Equalization Reserve" through Income statement.

2.8 Gold and silver stock and other inventories

Gold and silver stock and other inventories are carried at cost or net realizable value whichever is less. Cost for Gold and Silver is determined on specific basis where as for other inventories is determined under the First In First Out (FIFO) method.

2.9 Property, Plant & Equipment

Fixed assets are stated at cost less accumulated depreciation wherever applicable.

Depreciation is calculated using the straight-line method so as to "write off" these assets over their expected useful life.

Depreciation on additions is charged for the whole year, if the asset is put to use within first nine months of the accounting year. No depreciation is charged on the assets purchased and/or put to use in the later three months of the year. Similarly, no depreciation is charged in the year in which assets are deleted.

Fixed assets having value of NRs. one thousand or less are charged directly to Profit and Loss account.

2.10 Assets received in grant

Grants or donation received on account of capital expenditure are recorded as "grant assets" with corresponding credit to "grant assets reserve" under the head Capital Reserve. These are amortized over the useful life of the relevant assets.

2.11 Employee benefits

Contributory Retirement Fund

All permanent employees are entitled for participation in employee's provident fund (now Retirement Fund) wherein the employees contribute at various rates of their current drawn salaries. The bank contributes 10% of salary to this fund, which is separately administered as a defined contribution plan. The Bank's obligations for contributions to the above Fund are recognized as an expense in the income statement as incurred.

Gratuity and Pension Scheme

Employees who have worked for five years or more but less than twenty years are eligible for gratuity, which is based on last drawn salary and completed years of service. Similarly employees having service period of twenty years or more are eligible for pension, which is based on last drawn salary and completed years of service.

Upto 15th July 2005 the bank has calculated Pension and Gratuity liability on reasonable estimates basis and recognized expense based on the same. Effective from that date the bank has actuarially valued its pension and gratuity liability for the first time. The defined benefit liability arising from such actuarial valuation after adjusting the liability charged under the existing system is recognized as an expense. This however has been amortised on a straight-line basis over five years commencing from the current financial year in accordance with the transitional provisions.

When the benefits of a plan are improved, the portion of the increased benefit relating to past service by employees is recognized as an expense in the income statement on a straight-line basis over the average period until the benefits become vested. To the extent that the benefits vest immediately, the expense is recognized immediately in the income statement.

Welfare Provident Fund

Certain amounts as prescribed by the Board are transferred to this fund, which is meant to be a defined benefit scheme for the welfare of the employees. Contributions by the Bank are expensed on actual incurrence.

Staff Medical Fund

Employees are eligible for medical benefits based on the specified slabs as per medical rules, last drawn salary and completed years of service. Contributions by the Bank are expensed on actual incurrence.

Staff Life Insurance Plan

Staff life insurance plan is a defined benefit plan and accounted for based on reasonable estimates.

Leave encashment

The Bank makes annual provision in respect of liability for employee's leave based on reasonable estimates.

2.12 Revenue recognition

Incomes and expenses are recognized on accrual basis.

2.13 Taxation

Income of the NRB is exempted from taxes under section 8 of the NRB Act, 2058 as well as Income Tax Act, 2058 and as such no provision in this respect has been made.

2.14 Cash and cash equivalents

Cash includes cash at vault and agency bank account balances. Similarly cash equivalents include short-term, highly liquid investments that are readily convertible to cash, and are subject to an insignificant risk of changes in value.

2.15 Impairment

The carrying amounts of the Bank's assets are reviewed at each balance sheet date to determine whether there is any indication of impairment of any asset or a group of assets. If such indication exists, the recoverable amount of such assets is estimated. An impairment loss is recognised whenever the carrying amount of an asset or a group of assets exceeds its recoverable amount. Provisions for possible losses on loans and advances have been provided on the basis of financials of borrower and appropriate estimation made by the management. Receivables considered as bad and irrecoverable are written off from the books of account and directly charged to the profit and loss account. Provisions against impairment are reviewed at each balance sheet date and adjusted to reflect the current best estimates. Changes in the provisions are recognised as income / expense in the profit and loss account.

2.16 Segment reporting

The Bank presents assets and liabilities, and their associated income and expense streams, by distinguishing between foreign currency and local currency. The Bank considers that this reporting approach provide appropriate segmental reporting of the Bank's activities which are more fully described in Note 1.

2.17 Directors' responsibility statement

The Board of Directors of the Bank are responsible for preparation of the annual financial statements and for the estimates and judgments used in them.

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET

NOTE - 3: CASH AND BANK BALANCES

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Cash in Hand	2,106,547,934	3,816,348,354
Balance with Banks in Demand Deposits	10,441,315,981	10,294,824,946
Balance with Banks in Time Deposits	52,820,869,004	59,796,703,071
Total	65,368,732,919	73,907,876,371

Interest on time deposit and demand deposit (where ever applicable) were earned at various rates ranging from 1.05% to 8.11% per annum (P.Y. 0.95% to 9.50% per annum).

NOTE - 3 a: INVESTMENTS IN TREASURY BILLS

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
US Government Treasury Bills	37,429,343,513	26,340,408,340
GOI Treasury Bills	1,621,356,125	7,659,801,819
Total	39,050,699,638	34,000,210,159

Investments in US Treasury Bill and Government Of India Treasury Bill have been recognised and classified as "Availab

NOTE - 4: INVESTMENTS IN GOVERNMENT SECURITIES

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Government Treasury Bills	10,921,156,522	9,617,927,833
Saving Certificates	280,937,700	386,573,000
IMF Bonds	4,722,320,536	4,722,320,536
Other Bonds and securities	1,518,682,371	4,162,350,880
Total	17,443,097,129	18,889,172,249

Above investments are classified as follows:

Originated Loans	12,439,838,893	13,780,278,713
Held-to-maturity	4,722,320,536	4,722,320,536
Available-for-sale	280,937,700	386,573,000
Total	17,443,097,129	18,889,172,249

1. IMF Bonds represent the bonds issued by HMG/N in favour of Nepal Rastra Bank for the discharge of HMG/N obligation to the IMF, which has been recognised by the Bank. These bonds are non- interest bearing.

2. According to NRB Act 2058, NRB is not eligible to hold investment in HMG/N securities more than 10% of Government's previous years revenue. Steps are being taken to bring the above investments, within the limit prescribed by NRB Act 2058.

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET

NOTE - 5: INVESTMENTS IN FINANCIAL AND OTHER INSTITUTIONS

	% of holding	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
(a) Investment in shares of Subsidiaries			
Madhyamanchal GBB	74.00	44,400,000	44,400,000
Sudur Pashchimanchal GBB	68.46	40,050,000	40,050,000
Purwanchal GBB	66.75	40,050,000	40,050,000
Madhya Pashchimanchal GBB	63.17	37,900,000	37,900,000
Agricultural Project Services Center	62.50	5,000,000	5,000,000
Rastriya Beema Sansthan - Life Insurance	55.56	1,000,000	1,000,000
Sub-Total		168,400,000	168,400,000
(b) Investment in shares of Associates			
Deposit Insurance & Credit Guarantee Corporation	47.13	20,500,000	20,500,000
Citizen Investment Trust	40.00	16,000,000	16,000,000
Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance	29.30	800,000	800,000
Nepal Stock Exchange Ltd.	34.61	12,080,500	12,080,500
National Productivity and Economic Development	31.65	2,500,000	2,500,000
Rural Microfinance Development Centre	26.31	21,045,000	21,045,000
Pashchimanchal GBB	25.82	-	15,489,000
Sub-Total		72,925,500	88,414,500
(c) Other Investments			
Shares:			
Pashchimanchal GBB	10.00	6,000,000	-
CSI Development Bank	14.29	16,000,000	16,000,000
NIDC	11.40	47,445,000	47,445,000
Nepal Development Bank	10.00	16,000,000	16,000,000
Credit Information Bureau	10.00	1,000,000	-
Agricultural Development Bank	1.98	-	30,000,000
Rural Self Reliance Fund (Seed Capital)		253,400,000	174,800,000
Debentures:			
NIDC Debenture		-	50,000,000
Sub-Total		339,845,000	334,245,000
Total		581,170,500	591,059,500
Less: Provision for diminution in the value		109,953,000	141,092,000
		471,217,500	449,967,500

Investment in shares of all the above institutions have been recognised as "Available-for-sale".

1. According to NRB Act 2058, NRB is not eligible to hold investment in share in excess of 10 percent of their share capital.
2. The Bank is in the process to disinvest/ offload, all those investments/ loans that are in excess of limit prescribed by section 7(2)(a) of NRB Act 2058.
3. The investment in Grameen Bikas Banks (GBB) were initially made for the development of rural banking and now the bank is in the process of off loading the holding in these institutions.
4. Investment in Rastriya Beema Sansthan (Life-Insurance): NRB has received 41,667 Bonus Shares of Rs. 100 each in this investment which makes total shareholding of NRB 51,667 shares.
5. The details of the quoted investment and the market values prevailing as on the date of the balance sheet are as follows:

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Citizen Investment Trust @ Rs. 200/- per share (P.Y. Rs. 165)	32,000,000	26,400,000
Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance total 242494 shares @ Rs. 1,561/- per share (including 234,494 Bonus Shares of Rs. 100/- each) (P.Y. Rs. 1200)	378,533,134	242,493,600
Nepal Development Bank @ Rs. 88/- per share (P.Y. Rs. 102)	14,080,000	16,320,000
NIDC	N.A.	N.A.

**NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET**

NOTE - 6: OTHER INVESTMENTS

Investment of funds

Saving Certificates
Other Bonds and securities
Fixed deposits with commercial banks
Total

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
	7,805,000	63,105,000
	1,456,507,000	645,482,000
	1,449,821,000	2,393,043,000
	2,914,133,000	3,101,630,000

The above investments have been recognised and valued as "Held-to-maturity".

The above investements are earmarked against employees funds, development related and other funds of the bank. Interest earned on investments related to the employees funds (other than gratuity, pension and life insurance fund) are credited to the respective funds.

NOTE - 7: REFINANCE AND LOANS

Refinance to Commercial Banks
Securities purchased under resale agreement
Refinance to Financial Institutions
Loans to Employees

Less: Provision for doubtful Loans
Total

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
	222,850,000	413,319,000
	1,501,128,828	60,017,574
	1,007,397,510	1,141,516,977
	1,643,598,293	1,714,194,733
	4,374,974,631	3,329,048,284
	738,275,760	785,767,957
	3,636,698,871	2,543,280,327

Interest on refinance and loans were earned at various rates ranging from 1.50% to 9% per annum (P.Y. 2% to 9% per annum).

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET

NOTE - 8: OTHER RECEIVABLE

		As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Interest Accrued	689,993,383		
Less: Provision for doubtful amounts	87,352,369	602,641,014	905,097,568
Deposits		1,832,324	1,848,274
Advances Recoverable	773,262,386		790,470,485
Less: Provision for doubtful amounts	70,600,000	702,662,386	
Recoverable from NIDC Mutual Fund		-	10,300,000
Other recoverable		8,842,138	9,138,608
Bills Purchased		2,117,196,166	2,218,955,976
Total		3,433,174,028	3,935,810,911

NOTE - 9: GOLD & SILVER STOCK

		As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Gold held in Stock		1,028,985,300	1,147,976,417
Silver held in Stock		49,895,273	20,021,633
Total Gold and silver stock		1,078,880,573	1,167,998,050

NOTE - 10: OTHER INVENTORIES

		As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Security Note Stock		291,706,196	435,488,449
Coin Stock		225,786,915	131,004,330
Numismatic and Medallion coins	36,147,047		37,351,083
Less: Provision for non-moving coins	22,465,540	13,681,507	
Other Metal Stock	27,455,672		39,062,380
Less: Provision for non-moving stock	8,716,000	18,739,672	
Stationary and other sundry items	8,773,575		10,315,528
Less: Provision for non-moving items	2,828,262	5,945,313	
Total Inventories		555,859,603	653,221,770

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET

NOTE - 11 STATEMENT OF PROPERTY, PLANT & EQUIPMENT

(NRs.)

Particulars	Rate	Cost					Depreciation					Net Block	
		As at 31 Ashadh 2061	Transfer from other Office	Addition during the year	Adjustment / Transfer	As at 31 Ashadh 2062	Upto 31 Ashadh 2061	Transfer from other Office	Current Year Depreciation	Adjustment / Transfer	Upto 31 Ashadh 2062	As at 31 Ashadh 2062	As at 31 Ashadh 2061
Land		13,291,197	-	-	-	13,291,197	-	-	-	-	-	13,291,197	13,291,197
Building	3	444,537,915	-	29,989,492	-	474,527,407	79,814,711	-	13,667,219	-	93,481,930	381,045,477	364,723,204
Furniture and Fixture	10	93,718,490	20,566	2,615,402	11,076,928	85,277,530	60,126,287	-	6,441,882	8,505,928	58,062,241	27,215,289	33,592,203
Office Equipment	20	76,974,707	-	4,264,792	2,993,137	78,246,362	48,050,334	6,000	10,836,916	(2,040,215)	60,933,465	17,312,897	28,924,374
Vehicles	20	151,780,714	32,914,079	2,969,744	51,999,098	135,665,439	108,457,983	23,675,616	14,353,343	42,009,420	104,477,522	31,187,917	43,322,731
Machinery Equipment	15	59,606,033	409,081	75,069	30,837	60,059,346	45,675,788	586,936	4,343,293	30,560	50,575,457	9,483,889	13,930,245
Computer Equipments	20	92,832,167	3,324,056	5,524,130	893,376	100,786,977	61,728,799	2,517,128	13,640,780	270,379	77,616,328	23,170,649	31,103,368
Miscellaneous	15	5,698,707	56,464	239,448	292,039	5,702,580	4,333,024	-	342,374	313,430	4,361,968	1,340,612	1,365,682
Total		938,439,930	36,724,246	45,678,077	67,285,415	953,556,838	408,186,926	26,785,680	63,625,807	49,089,502	449,508,911	504,047,927	530,253,004
Capital Work-in-Progress		27,288,030	-	12,839,085	24,388,801	15,738,314	-	-	-	-	-	15,738,314	27,288,024
Grand Total		965,727,960	36,724,246	58,517,161	91,674,216	969,295,152	408,186,926	26,785,680	63,625,807	49,089,502	449,508,911	519,786,241	557,541,028
Previous Year		939,528,655	-	73,133,962	46,934,664	965,727,953	355,848,936	-	62,779,851	10,441,862	408,186,925	557,541,028	

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET

NOTE - 12: DEPOSIT FROM BANKS AND OTHER AGENCIES

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Deposit from Banks	495,567,302	234,605,708
Foreign Diplomatic Missions and other agencies	126,404,206	80,177,451
Total	621,971,508	314,783,159

NOTE - 13: IMF RELATED LIABILITIES

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
SDR Allocation	831,828,043	891,633,362
Loan under Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)	1,463,560,840	784,392,690
Total	2,295,388,883	1,676,026,052

The Bank transacts with IMF as an agent of the government in respect of quota where in case of SDRs, Loans etc from them it transacts in its own right. The IMF revalues quota at the end of April every year and gains or losses arising from such revaluation relating to quota are borne by government. In case of other transactions such gain/losses are borne by NRB. The Basic policies followed by the NRB on such accounts are as follows:

(1) country's quota with the IMF is recorded by the NRB as depository of the Government and exchange gain/loss arising on quota are borne by government.

(2) exchange gains or losses in respect of borrowings under PRGF and other facilities of the IMF, allocation of SDRs and holding of SDRs are recognized in the Profit and Loss account.

The Position of the IMF assets and liabilities are as follows:

SUMMARY STATEMENT OF POSITION AS ON APRIL 30, 2005

Particlars	Local Currency	SDR Equivalents
<u>Currency Holding</u>		
Securities (Quota subscription by HMG/N)	2,318,061,941.12	21,541,726
No. 1 Account	5,320,890,397.03	49,446,982
No. 2 Account	1,229,317.22	11,424
Valuation adjustments:		
Securities and No. 1 Account	33,483,282.77	311,160
No. 2 Account	(44,881.23)	(417)
Total Currency Holdings	7,673,620,056.91	71,310,875
<u>Other Information</u>		
Quota	Per cent of Quota 100	71,300,000
Currency Holding	100.02	71,310,875
Reserve Tranche Position	0	0

1. Converted into SDR at the rate of SDR .00929299 per currency unit as on April 30, 2005

SUMMARY STATEMENT OF POSITION AS ON JULY 15, 2005

Particlars	Local Currency	SDR Equivalents
<u>Currency Holding</u>		
Securities (Quota subscription by HMG/N)	2,318,061,941.12	22,585,712
No. 1 Account	5,320,890,397.03	51,843,351
No. 2 Account	1,229,317.22	11,978
Valuation adjustments:		
Securities and No. 1 Account	(321,161,804.40)	(3,129,195)
No. 2 Account	(99,580.69)	(970)
Total Currency Holdings	7,318,920,270.28	71,310,875
<u>Other Information</u>		
Quota	Per cent of Quota 100	71,300,000
Currency Holding	100.02	71,310,875
Reserve Tranche Position	0	0

1. Converted into SDR at the rate of SDR .00974336 per currency unit as on July 15, 2005

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET

NOTE - 14: OTHER LIABILITIES

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
KFW Accounts	-	73,893,143
Accrued Interest	4,715,439	3,478,585
Total	4,715,439	77,371,728

HMG/N under the economic assistance agreement with German government, has undertaken to maintain the above account in the name of KFW which was lying non-operative since long. This amount has been transferred to unclaimed account because no claim has so far been received.

NOTE - 15: DEPOSIT AND OTHER BALANCES

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Balances of HMG/N	-	753,035,630
Deposits from Banks and Financial Insitutions	20,846,154,455	25,020,261,574
Balances of Other Insitutions	1,567,309,499	1,657,678,837
IMF Account No 1	5,320,890,397	4,715,646,608
IMF Account No 2	1,229,317	1,229,317
Earnest Money	1,595,106	4,017,538
Money Changer	4,720,000	3,980,000
Margin against LCs	1,841,096,402	1,279,070,492
Pensioner Retention Money	-	45,347,892
Total	29,582,995,176	33,480,267,888

Balances of Banks and Financial institutions also include the Cash Reserve Ratio (CRR) required to be maintained by commercial banks and ADB/N. Balances of Other Institutions include deposit of government corporations, companies and local authorities etc.

NOTE - 16: STAFF LIABILITIES

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Medical Fund	470,564,272	328,131,954
Retirement Fund	-	394,343,511
Welfare Provident Fund	242,430,335	254,680,013
Gratuity and Pension Fund	1,087,586,342	801,193,851
Life Insurance Fund	206,908,501	211,362,748
Libaility for Staff Leave Encashment	67,675,811	-
Liability for Retired staff insurance premium	123,254,462	-
Total	2,198,419,723	1,989,712,077

NOTE - 17: OTHER PAYABLES

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Insurance Premium collected from Staff	856,439,467	837,184,798
Less: Advance Insurance Premium paid on behalf of Staff	(729,014,196)	(688,697,854)
Net Payable	127,425,271	148,486,944
CSI Loan Securites Fund	-	251,530
Total	127,425,271	148,738,474

**NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET**

NOTE -18: CURRENCY IN CIRCULATION

Currency in Circulation

As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
74,520,000,000	68,150,000,000

Currency in circulation represents notes issued by NRB, as a sole currency issuing authority in Nepal, which includes cash in hand NRs. 1,711,915,589 (P.Y. NRs. 1,204,743,854).

The liability for notes in circulation is recorded at face value in the balance sheet. These liabilities are supported by assets including gold and silver, foreign currency, foreign securities and government securities as follows :

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Gold	-	831,727,192
Silver	-	459,339,588
Foreign currency balance held abroad	44,740,568,000	37,079,501,220
Foreign Securities	25,607,732,000	25,607,732,000
Government Securities	4,171,700,000	4,171,700,000
	74,520,000,000	68,150,000,000

The amount of currency issued by the bank and in circulation at the balance sheet date are as follows:

Denomination Notes	As on 31.3.2062 Face Value (NRs.)	As on 31.3.2061 Face Value (NRs.)
1	176,637,607	177,807,262
2	208,445,808	211,039,808
5	586,645,385	518,294,150
10	922,070,330	921,670,320
20	914,077,120	765,395,060
25	153,500,675	214,627,025
50	1,503,068,300	1,343,882,800
100	4,576,040,400	4,301,265,200
250	86,716,625	89,945,625
500	17,309,534,750	16,759,085,750
1000	48,083,263,000	42,846,987,000
	74,520,000,000	68,150,000,000

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET

NOTE - 19: SUNDRY LIABILITIES		As on 31.3.2062		As on 31.3.2061
		NRs.		NRs.
Projects run by Micro Finance Department - Liabilities	19a	645,387,494	680,399,565	
Less: - Assets		(645,387,494)	(680,399,565)	-
Sundry creditors		299,946,345		186,133,222
Unclaimed		91,235,508		16,503,451
Bills Collection		47,935,880	60,283,119	
Less: Bills Lodged		(47,935,880)	(60,283,119)	-
Pension Payable to NRB Ex-Staff		9,515,353		7,899,306
General Account	19b	188,002,222		155,611,608
Note Chest balance	19c	-		100,000,000
Total		588,699,428		466,147,587

19a. Financial Statements of various Projects run by Micro Finance Department as at 31 Asadh, 2062 are as follows *

(Amount in NRs.)						
Assets	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Current account	139,680	16,636,192	3,379,560	13,636,409	3,500	33,795,341
	(974)	(24,940,633)	(6,189,978)	(4,684,121)	(1,088,695)	(36,904,401)
Imprest Account	-	-	-	-	-	-
Investment in fixed deposit	168,008,000	51,807,200	-	13,634,000	-	233,449,200
	(186,308,000)	-	(7,500,000)	(13,634,000)	-	(207,442,000)
Investment in HMG/N bonds	6,100,000	26,858,000	47,500,000	20,317,000	-	100,775,000
	-	(55,840,200)	(40,000,000)	(20,317,000)	-	(116,157,200)
Loans to Banks, FIs, and NGOs	800,000	60,075,400	105,855,815	82,422,992	-	249,154,207
	(1,000,000)	(91,025,800)	(113,998,570)	(91,482,432)	-	(297,506,802)
Fixed assets	-	-	-	-	1,097,678	1,097,678
	-	-	-	-	(2,089,657)	(2,089,657)
Interest receivables	4,210,068	2,831,296	10,472,653	738,052	-	18,252,069
	(3,782,008)	(1,446,797)	(2,779,339)	(703,412)	-	(8,711,556)
Principal (Instalment) receivables	-	6,744,000	-	2,120,000	-	8,864,000
	-	(1,970,000)	-	-	-	(1,970,000)
Other receivables	-	-	-	-	-	-
	-	-	(7,497,949)	(2,120,000)	-	(9,617,949)
Current Year Total	179,257,748	164,952,088	167,208,028	132,868,453	1,101,178	645,387,495
Previous Year Total	(191,090,982)	(175,223,430)	(177,965,836)	(132,940,965)	(3,178,352)	(680,399,565)

(Amount in NRs.)						
Liabilities	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Loans from IFAD/ADB	164,707,726	163,850,000	152,485,414	131,409,000	-	612,452,140
	(176,908,299)	(168,847,864)	(164,215,060)	(131,409,000)	-	(641,380,223)
ADB grants	-	-	-	-	1,097,678	1,097,678
	-	-	-	-	(3,174,852)	(3,174,852)
Exchange fluctuation account	-	-	-	-	-	-
	-	(708,846)	-	-	-	(708,846)
Split interest reserve	-	-	11,018,435	-	-	11,018,435
	-	-	(11,060,324)	-	-	(11,060,324)
Sundry Payables	10,900,488	3,800	1,025,569	9,500	3,500	11,942,857
	(10,506,990)	(3,288,207)	(1,099,267)	(4,500)	(3,500)	(14,902,464)
Profit transferred to NRB	3,649,534	1,098,288	2,678,610	1,449,953	-	8,876,385
	(3,675,693)	(2,378,513)	(1,591,185)	(1,527,465)	-	(9,172,856)
Current Year Total	179,257,748	164,952,088	167,208,028	132,868,453	1,101,178	645,387,495
Previous Year Total	(191,090,982)	(175,223,430)	(177,965,836)	(132,940,965)	(3,178,352)	(680,399,565)

* These figures have been taken from financial statements of the projects. These projects are run by NRB under separate subsidiary loan agreements signed by the NRB with HMG/N.

Figures in brackets represent the corresponding figures of the previous year.

MCPW = Micro Credit Project for Women

TLDP = Third Livestock Development Project

PCRW = Production Credit for Rural Women

PAPWT = Poverty Alleviation Project for Western Tarai

RMP - Rural Microcredit Project

19b. NRB general account represents NRB inter-office transactions, and the year end balances are under reconciliation. No material adjustments, in this respect, are expected to arise.

19c. This represent cash withdrawn from note chest, the securities of which has not been earmarked.

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET

NOTE - 20: RESERVES

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Capital Reserve		
Gold and Silver Equalization Reserve	1,375,138,413	1,198,550,974
Statutory Reserve		
General Reserve	10,487,400,000	10,277,500,000
Monetary Liabilites Reserve	564,300,000	463,500,000
Exchange Equalization Fund	5,350,405,683	11,352,166,582
Other Reserves and Funds		
Development Fund	4,006,887,062	3,923,643,000
Banking Development Fund	527,087,319	527,087,319
Development Finance Project Mob. Fund	72,345,890	63,469,505
Mechanisation Fund	91,316,414	91,316,414
Scholarship Fund	61,594,504	61,594,504
Mint Development Fund	547,712,943	547,712,943
Employees Welfare Fund	234,027,004	234,027,004
Gold Replacement Fund	600,700,361	-
Rural Self Reliance Fund (GS Kosh)	253,400,000	253,400,000
Total Reserves and Funds	24,172,315,593	28,993,968,245

- 1 Reserves/ Funds other than capital reserve (gold and silver equilization reserve) represent appropriation out of the profits, which are statutory or specific in nature. All the specific funds / reserve are created with the approval of the Board.
- 2 **Gold and Silver Equalization Reserve**
This represents the gain or loss on the revaluation of gold and silver. Any appreciatiion or depreciaton on revaluation of gold and silver is taken to/from this reserve through income statement.
- 3 **Exchange Equilization Fund**
Represents net exchange gains on various foreign currency assets and liabilities. An amount equivalent to net exchange gain/loss is appropriated from/to Profit and Loss Account and adjusted in the opening balance of such reserve.
- 4 **General reserve**
Under Section 41 (kha) of the NRB Act, 2058, the NRB has to transfer to the general reserve fund not less than 10 percent of the net profit every year. Accordingly, 10 percent of the net profit is transferred to this reserve.
- 5 **Monetary Liabilites Reserve**
Under Section 41 (ka) of the NRB Act, 2058, the Bank is required to maintain a monetary liability reserve to meet its financial liability. Accordingly, five percent of the net profit is transferred to this reserve.
- 6 **Development Fund**
Specific fund created in order to provide support for loans and refinances to banks and FIs as well as to make investment in the shares and debentures of these Institutions.
- 7 **Banking Development Fund:**
This fund was created to meet the expenses relating to feasibility survey to open new banks in the priority area, to provide interest free loans to such banks, to compensate the losses incurred by those banks for specified period and expenses relating to banking promotion, work-shops and seminars.
- 8 **Development Finance Project Mobilization Fund**
This fund was created as a cushion to meet the probable loss on project loan. An amount equivalent to the projects' profits are appropriated and transferred to this fund.
- 9 **Mechanization Fund**
This fund was created to meet the amount required to develop and install modern software, hardware and allied mechanization system.
- 10 **Scholarship Fund**
This fund was created to meet the amount required for the development of skilled manpower by way of providing training and higher studies to the employees of the Bank.
- 11 **Mint Development Fund**
This fund was created to meet the heavy capital expenditure required for construction of factory building and installation of machinery for minting activities.
- 12 **Employees welfare fund**
This fund was created on FY 2015/16 for the welfare of the employees who have suffered financial and other losses due to unprecedented events and any other reasons.
- 13 **Gold Replacement Fund**
This fund has been created for replacing the gold / silver (earlier held as reserves) sold during the year.
- 14 **Rural Self Reliance Fund (GS Kosh)**
This fund was created as per the NRB Monetary Policy to meet the fund required for long term refinancing in tea, cardamom plantation and production as well as construction of cold storage etc.

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE BALANCE SHEET

NOTE - 21: Contingent Liabilities

	As on 31.3.2062 NRs.	As on 31.3.2061 NRs.
Letters of Credit	-	307,165,141
Guarantees Issued	112,930,587	394,448,245
Claims not acknowledged as debt	-	11,872,310
Total	112,930,587	713,485,696

- 1 Contingent liabilities in respect of Letter of Credit (L/C) are determined on the basis of LCs remaining unexpired at the Balance sheet date after adjusting therefrom the margin retained by the bank.
- 2 Claims not acknowledged as debt consist of legal and other claims pending against the Bank as at 31st Ashadh, 2062. No provision on such claims have been made, as the Bank is of the opinion that it is unlikely that any significant liabilities with respect to these will arise.
- 3 Guarantees issued are backed by counter guarantees from corresponding banks.

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE INCOME STATEMENT

NOTE - 22: INTEREST INCOME

	2061-62 NRs.	2060-61 NRs.
Foreign Currency Financial Assets		
Treasury bills & Deposits	2,902,362,991	1,692,605,330
SDR Holding	13,296,585	4,969,947
Interest income from Foreign Currency Financial Assets	2,915,659,576	1,697,575,277
Local Currency Financial Assets		
Government Securities	906,895,912	1,625,414,851
Investment in financial and other institutions	166,022,922	229,641,298
Overdraft to Government	5,394,524	18,390,180
Loans and Refinance	57,605,378	49,804,850
Interest income from Local Currency Financial Assets	1,135,918,736	1,923,251,179
Total interest income from financial assets	4,051,578,312	3,620,826,456

NOTE - 23: COMMISSION INCOME

	2061-62 NRs.	2060-61 NRs.
Foreign Currency Financial Assets		
On Currency exchange	256,197,615	252,614,111
Local Currency Financial Assets		
Government transaction & Other services	44,239,748	49,977,057
Total Commission income from financial assets	300,437,363	302,591,168

NOTE - 24: INTEREST EXPENSES

	2061-62 NRs.	2060-61 NRs.
Foreign Currency Financial Liabilities		
SDR Allocation & PRGF Loan	25,933,157	16,951,239
Others	544,452	250,898
Sub Total	26,477,609	17,202,137
Local Currency Financial Liabilities		
Government Securities	314,054,355	642,465,654
Others	-	675,845
Sub Total	314,054,355	643,141,499
Total Interest Expense on Financial Liabilities	340,531,964	660,343,636

NOTE - 25: AGENCY AND SERVICE CHARGE

	2061-62 NRs.	2060-61 NRs.
Foreign Currency Liabilities		
Service Charge	23,264,688	10,250,035
Commission	7,064,830	8,540,553
Sub Total	30,329,518	18,790,588
Local Currency Liabilities		
Agency Expenses	264,596,828	274,579,436
Sub Total	264,596,828	274,579,436
Total Agency and Service Charge	294,926,346	293,370,024

Agency Expenses includes agency commission paid to the following banks for operating government accounts.

	2061-62 NRs.	2060-61 NRs.
Nepal Bank Ltd.	100,418,315	138,570,175
Rastriya Banijya Bank	159,755,512	131,824,649
Nepal Bangladesh Bank	3,395,198	2,928,072
Total	263,569,025	273,322,896

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE INCOME STATEMENT

NOTE - 26: OTHER OPERATING INCOME

	2061-62 NRs.	2060-61 NRs.
Income from Mint (Sale of coin)	208,215,460	120,060,899
Gain from sale of precious metals and coins	966,429,530	177,939,587
Fine/Penalty charge	8,433,747	5,697,543
Profit from sale of investments	827,441	1,840,879
Dividend Income	27,136,250	4,590,263
Provision on Investment written back (Net)	31,139,000	40,003,000
Provision on Loans & Advances written back (Net)	47,492,197	-
Profit from Projects	8,876,385	9,172,855
Liabilities no longer required written back	835,853	30,236,176
Miscellaneous	99,084,902	32,535,846
Total	1,398,470,765	422,077,048

26 a Profit from Projects account run by Micro Finance Department are as follows:

(Amount in NRs.)						
Income	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Interest income	9,190,408	8,158,533	5,834,586	5,590,502	-	28,774,029
	(9,723,812)	(9,121,865)	(4,979,233)	(5,978,486)	-	(29,803,396)
Current Year Total	9,190,408	8,158,533	5,834,586	5,590,502	-	28,774,029
Previous Year Total	(9,723,812)	(9,121,865)	(4,979,233)	(5,978,486)	-	(29,803,396)

(Amount in NRs.)						
Expenses	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Interest IFAD	-	-	3,147,455	3,942,270	-	7,089,725
	-	-	(3,382,048)	(3,942,270)	-	(7,324,318)
Interest ADB	5,154,742	6,724,634	-	-	-	11,879,376
	(5,520,759)	(6,317,506)	-	-	-	(11,838,265)
Audit Fee	3,500	-	3,500	3,500	3,500	14,000
	(3,500)	(3,500)	(3,500)	(3,500)	(3,500)	(17,500)
Meeting, training and others	382,632	335,611	5,020	194,780	-	918,043
	(523,860)	(422,347)	(2,500)	(505,251)	-	(1,453,958)
Depreciation	-	-	-	-	1,097,678	1,097,678
	-	-	-	-	(991,978)	(991,978)
Profit transferred to NRB Central Office	3,649,534	1,098,288	2,678,610	1,449,953	-	8,876,385
	(3,675,693)	(2,378,512)	(1,591,185)	(1,527,465)	-	(9,172,855)
(Loss transferred to ADB grants)	-	-	-	-	(1,101,178)	(1,101,178)
	-	-	-	-	995,478	995,478
Current Year Total	9,190,408	8,158,533	5,834,586	5,590,502	-	28,774,029
Previous Year Total	(9,723,812)	(9,121,865)	(4,979,233)	(5,978,486)	-	(29,803,396)

Figures in brackets represent the corresponding figures of the previous year.

NEPAL RASTRA BANK
NOTES FORMING PART OF THE INCOME STATEMENT

NOTE - 27: GENERAL, ADMINISTRATIVE EXPENSES & PROVISIONS		2061-62	2060-61
		NRs.	NRs.
Staff Costs	27a	1,367,133,076	838,526,559
Depreciation		63,625,807	62,779,851
Directors Fees and Expenses		1,065,592	1,059,662
Note Printing charges	27b	263,633,877	262,381,913
Mint Expenses		261,815,208	81,546,697
Security charges		18,503,842	11,811,442
Remittance charges		79,588,404	84,080,016
Travelling expenses		45,768,783	61,186,130
Insurance charges		25,768,545	20,002,896
Repair & Maintenance		7,483,819	9,140,154
Provisions on loans & advances, Investments, etc.	27c	227,864,263	596,071,774
Miscellaneous	27d	131,636,753	149,962,202
Total		2,493,887,969	2,178,549,296

27a Staff Costs		2061-62	2060-61
		NRs.	NRs.
Salary		179,552,053	174,649,782
Allowances		264,840,153	141,528,593
VRS Incentive		66,101,918	68,414,135
Provident Fund Contribution		15,289,981	15,081,280
Staff Welfare (Including Medical fund contribution)		220,441,754	133,791,640
Staff Welfare Provident Fund		100,000,000	82,731,610
Pension & Gratuity Fund		421,654,677	142,711,931
Staff Life Insurance Fund		59,369,238	38,769,483
Others		39,883,302	40,848,105
Total		1,367,133,076	838,526,559

All leave compensations are included in the allowances.

27b Unissued currency stocks are recorded as inventory at the cost of acquisition and expensed when issued.

27c Provision on loans & advances, Investments, etc.		2061-62	2060-61
		NRs.	NRs.
Provision for doubtful Loans & Advances		-	565,020,323
Provision for Diminution in the value of Investments		-	-
Provision for Looted Notes		70,600,000	-
Provision for retired Staff Insurance Premium		123,254,462	-
Provision for Inventory & Spare Parts		34,009,801	-
Provision for sundry Accrued		-	31,051,451
Total		227,864,263	596,071,774

27d Miscellaneous Expenses		2061-62	2060-61
		NRs.	NRs.
Banking Promotion		9,674,604	13,315,693
Audit Fees and Expenses		6,102,299	12,283,178
Sundry balances written off		784,999	2,857,226
Others		115,074,851	121,506,105
Total		131,636,753	149,962,202

NOTE - 28: CASH AND CASH EQUIVALENT		2061-62	2060-61
		NRs.	NRs.
Foreign currency cash and bank balance		54,728,883,095	42,401,348,722
Investment in Treasury Bills		39,050,699,638	42,205,680,635
SDR holdings		637,064,325	54,919,040
Local currency in hand		1,711,915,589	1,204,743,854
Total		96,128,562,647	85,866,692,251

NOTE - 29: OTHER NOTES

I. Financial Year

The financial statements relate to the financial year Bikram Sambat 2061-62 corresponding to Gregorian calendar Mid July 2004-05. The previous year was 2060-61 (Mid July 2003-04).

The corresponding information presented in the financial statements for the previous year has been rearranged and reclassified, wherever necessary, in order to facilitate comparison.

II. Currency of Presentation

All amounts in Nepalese Rupees (NRs.) are rounded to nearest rupees, unless otherwise stated.

III. Capital

Capital includes NRs. 2,990 million transferred from General Reserve.

IV. Bills payable and Bills Receivable

The Bank carries out the function of repayment of government securities and interest thereon on behalf of the HMG/N. Bills Payable primarily represents the year end un-disbursed or unadjusted amount of payments received from HMG/N in respect of interest / repayment liabilities of such securities. The year-end balance of Bills Purchased represents the amounts paid by the Bank to the security holders but the corresponding claim adjustment with Bills Payable is pending.

V. Quantity and market value of gold and silver

The quantity and market value of gold and silver including those held as inventory are as follows (market value based on closing rate prevailing on last working day of the bank's financial year in London Market):

Particulars	Weight (kg, gm, mg)	Market Price (NRs.) Per Grams.	Total Market Value (NRs.)
Gold	1455. 894. 310 (4,752. 726. 807)	959.680 (962.520)	1,397,192,651 (4,574,594,606)
Silver	N.A. (139,193. 814. 682)	15.787 (15.565)	N.A. (2,166,607,403)
Gold held in Stock	4,641. 477. 757 (2,462. 555. 832)	959.680 (962.520)	4,454,333,374 (2,370,259,239)
Silver held in Stock	137,513. 428. 365 (3,006. 607. 618)	15.787 (15.565)	2,170,993,250 (46,799,050)
Current Year Total			8,022,519,275
Previous Year Total			(9,158,260,298)

Figures in bracket represent the corresponding figures of the previous year.

VI. Year end exchange rates

The year-end exchange rates for major currencies considered for realignment of foreign currency assets and liabilities were as follows:

(Amount in NRs.)

S.No.	Currency	31st Ashadh 2062	31st Ashadh 2061
1	US Dollar	70.35	74.14
2	Sterling Pound	124.00	137.75
3	Euro	84.98	91.64
4	Swiss Frank	54.56	60.08
5	Australian Dollar	52.96	53.8
6	SDR	102.634	110.013

VII. NRB general account

NRB general account represents NRB inter-office transactions and balances under reconciliation of the entries in progress.

VIII. Consolidation of Subsidiaries

The Bank's investments in six entities as mentioned in Note 5 (a) are in excess of 50% of the capital of those entities.

These investments have been made under the specific directives or policies of the Government and other relevant statutes. The management of the Bank as such does not exercise significant influence or control over these entities except for any regulatory purposes. In view of the Bank's management, consolidation of these subsidiaries will not reflect the true nature and substance of the central banking operations and objectives.

IX. Related Parties

In the normal course of its operations, the Bank enters into transactions with related parties. Related Parties include the HMG/N; as ultimate owner of the Bank, various Government Departments and state controlled enterprises / entities.

Transactions entered into with HMG/N include:

- (a) Acting as the fiscal agent and financial advisor of the government;
- (b) Acting as the agent of government or its agencies and institutions, provides guarantees, participates in loans to government and related institutions;
- (c) Acting as agent of government, the Bank issues securities of government, purchases unsubsribe portion of any issue and amounts set aside for the Bank;
- (d) Acting as the agent of government, the Bank manages public debt and foreign reserves.

The Bank doesn't ordinarily collect any commission, fees or other charges for services, which it renders, to the government or related entities except where agreement has stated otherwise;

The Bank does not exercise significant influence or control over its subsidiaries and other entities except for any regulatory purposes where substantial investments have been made.

These investments have been made under the specific directives or policies of the Government and other relevant statutes. Investments made in these entities along with percentage of holdings have been disclosed in Note 5.

The bank has contributed NRs. 15,289,981 on account of employees provident Fund to the retirement fund where it has significant influence, as the key management personnel are the trustees of the said Fund.

Name of the Key Management Personnel:

S. No.	Name of the Key Management Personnel	Designation
1.	Mr. Bijay Nath Bhattarai	Governor
2.	Mr. Lekh Nath Bhusal	Deputy Governor
3.	Mr. Krishna Bahadur Manandhar	Deputy Governor
4.	Mr. Madhav Prasad Bhatta	Executive Director
5.	Mr. Krishna Kumar Pradhan	Executive Director
6.	Mr. Keshav Prasad Acharya	Executive Director
7.	Mr. Tul Raj Basyal	Executive Director
8.	Mr. Ganesh Kumar Shrestha	Executive Director
9.	Mr. Rajan Singh Bhandari	Executive Director
10.	Mr. Surendra Man Pradhan	Executive Director
11.	Mr. Bir Bikram Raymajhi	Executive Director
12.	Dr. Yub Raj Khatiwada	Executive Director
13.	Mrs. Rita Pant	Executive Director
14.	Mr. Dipendra Bahadur Kshyatri	Executive Director

Salary and related expenses to key management personnel are NRs. 10,757,069 (previous year – NRs. 9,207,560). As at 15th July 2005 an amount of NRs. 8,877,674 (Previous year – NRs. 9,327,415) was receivable from key managerial personnel as approved advances made by the Bank at the same standard rate of interest with that of other loans provided to employees.

There were no other related-party transactions with Board members and Key Management Personnel; transactions, if any, with director-related or key management personnel –related entities which occurred in the normal course of NRB's operations were conducted on terms no more favorable than similar transactions with other customers.

The above information has been compiled to the extent ascertainable and available from the records of the Bank.

X. Prior Year Adjustment

This includes adjustments relating to depreciation short charged in previous years, adjustment for provision wrongly made in NIDC loan, refund of interest excess charged to HMG/N and other revenue expenses not booked in previous years.

XI. Risk Management

The Bank is primarily subject to interest rate risk, credit risk, foreign currency risk and liquidity risk. Nepal Rastra Bank, being the central bank of the country, is largely instrumental in policy related matters, and accordingly the risk management framework differs from the risk management framework for most other financial institutions. The key risk from the Bank's prospective includes risk on foreign currency assets and interest rate risk on the foreign and local currency assets.

Interest Rate Risk: Interest rate risk is the risk that the value of financial assets will fluctuate due to change in market interest rate. The Bank's exposure to interest rate risks and the maturities of assets and liabilities are provided in **Table 1** annexed. The Bank has kept substantial investments on short-term loans thereby controlling the interest rate risk to significant extent.

Credit Risk: Credit risks in relation to a financial instrument is the risk that one party fails to discharge an obligation in accordance with agreed terms and cause the other party to incur a financial loss. The credit risk in the bank's foreign exchange reserve is monitored and reviewed by using credit limits based on credit ratings by international rating agency viz. Standard & Poor credit ratings. Under Standard & Poor credit ratings, AAA is the highest quality rating possible and indicates that the entity has an extremely strong capacity to pay interest and principal; AA is the high grade rating, indicating a strong capacity, and A is an upper medium grade indicating a strong capacity; BBB is the lowest investment grade, indicating a medium capacity to pay interest and principal. Ratings lower than AAA can be modified by + or – signs to indicate relative standing within the major categories. NR indicates the entity/issuer has not been rated. The concentration of credit risk of the Bank's foreign exchange reserve is provided in **Table 2** annexed.

Foreign Currency Risk: Currency risk is the risk, where the value of financial instruments will fluctuate due to changes in foreign exchange rates. Foreign currency activities result mainly from the Bank's holding of foreign currency assets under its foreign exchange reserves management function. The investment committee reviews the currency composition of the reserve and monitors the Bank's compliance with the limits established for foreign currency positions by the board.

Liquidity Risk: Liquidity risks are the risks that the Bank will encounter difficulty in raising funds to meet commitments associated with the financial instruments. In order to control liquidity risk, the bank has maintained sufficient balance in the current account with the other central banks and investment in very high liquid securities.

XII. Concentration of funding

The details of year-end concentration of funding are provided in **Table 3** annexed.

XIII. Fair values

The carrying value of agency bank balances, investments in foreign currency Treasury bills, other held for trading / available for sale investments, Deposits and other balances are considered to approximate their fair value.

XIV. Effects of changes in accounting policies

In order to align with the requirements of International Accounting Standards and other generally accepted accounting practices, the following changes in accounting policy have been carried out during the year. In accordance with the allowed alternative treatment specified in International Accounting Standard 8 "Net Profit or Loss for the period, Fundamental Errors and Changes in Accounting Policies", the effect of these changes in accounting policies has been recognized in the current year and the comparative information have not been restated. Comparative "pro-forma" information has not been provided in view of impracticalities in compilation of relevant information / data for past periods.

- i) Coins stock lying at Mint and other branches has been recognized as inventory and have been measured at lower of cost or net realizable value. Previously, these were recognized as cash and valued at face value. Due to such change in accounting policy, the value of inventory is lower and loss is higher to the extent of NRs. 823.55 lacs.
- ii) Till previous year all investments were recognized at cost. In order to comply with the provisions of IAS 32 from this year these have been measured as per the policy given in Note 2.4. The impact of such change in accounting policy is not material.
- iii) Till previous year pension and gratuity liabilities were provided for as estimated by the management. During the year these liabilities have been determined and accounted for based on actuarial determination.

The differential with respect to the said actuarial valuation (based on 5.50% discount rate, and salary escalation rate of 5% p.a.) has been expensed on straight-line basis over the period of 5 years as follows:

(Amount in NRs.)

Present value of liability as on 15 th July 2005	Liability as per books as on 15 th July 2005	Total Deficit	Recognized during the year	Balance to be recognized in future years
2,269,949,049	791,995,665	1,477,953,384	295,590,676.	1,182,362,707

Due to such change in accounting policy liability on account of pension and gratuity and loss is higher to the extent of NRs. 2955.91 lacs.

- iv) Gold (other than inventory) till previous year was valued at a price revalued in Year 2043. During the year the said gold has been valued at price prevailing in London Gold Market at the close of the year. Increase in value thereof amounting to NRs. 11424.11 lacs has been credited to profit and Loss account and appropriated there from to “Gold and Silver Equalization Reserve”. Due to such change in accounting policy, value of gold is higher and loss is lower to the extent of NRs. 11424.11 lacs.
- a. Staff insurance premium in respect of retired staff till previous year was accounted for on cash basis. During the year this has been accounted for on accrual basis. Due to such change in accounting policy liability on account of staff insurance premium and loss is higher to the extent of NRs. 1232.54 lacs.
- v) Leave encashment in respect of employees till previous year was accounted for on cash basis. During the year this has been accounted for on accrual basis. Due to such change in accounting policy liability on account of leave encashment and loss is higher to the extent of NRs. 676.77 lacs.

XV. Gold & Silver

- a. In terms of board resolution dated 2062/09/18 Gold and Silver hitherto held as reserve and valued at revalued value have been transferred at the year-end to the inventory at cost. The differential in the valuation with respect to the cost, amounting to NR 8685.64 lacs, has been shown as “adjustment on transfer of gold and silver to inventory” in the Profit & Loss account and corresponding Gold and Silver Equalization Reserve being no longer required has been transferred to Profit & Loss account.
- b. The profit on sale of gold / silver has been accounted for as gain from sale of precious metal and have been shown under Other operating Income. This includes sale of reserve gold and silver and accordingly a sum of NR 972.59 lacs, credited to Gold and Silver Equalisation Reserve in earlier years being no longer required, has been written back and included therein.
- c. An amount of NR 6007 lacs has been appropriated from the Profit & Loss account and kept in “Gold Replacement Fund” for replacing the gold / silver sold during the year (out of reserves).

XVI. Number of employees

<u>2062 Ashadh</u>	<u>2061 Ashadh</u>
1570	1663

XVII. Events occurring after Balance Sheet Date

There were no material events occurring subsequent to the balance sheet date that required adjustments or disclosure in the financial statements.

NEPAL RASTRA BANK

Table 1 : Interest Rate Risk and Maturity Profile (Foreign Currency)

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	2004-05 Total NRs.	Upto 6 Months NRs.	6 to 12 Months NRs.	Above 12 Months NRs.
Interest Sensitive Foreign Currency Financial Assets					
Cash and Bank Balance	3.32	65,368,732,919	58,248,875,186	7,119,857,733	-
Investment in Treasury Bills	2.87	39,050,699,638	39,050,699,638	-	-
IMF Related Assets	2.50	637,064,325	637,064,325	-	-
Total Interest Sensitive Foreign Currency Financial Assets	A	105,056,496,882	97,936,639,149	7,119,857,733	-
Non Interest Sensitive Foreign Currency Financial Assets					
Other Receivable		483,457,699	379,528,171	103,671,064	258,464
Total Non Interest Sensitive Foreign Currency Financial Assets		483,457,699	379,528,171	103,671,064	258,464
Total Foreign Currency Financial Assets	B	105,539,954,581	98,316,167,320	7,223,528,797	258,464
Interest Sensitive Foreign Currency Financial Liabilities					
IMF Related Liabilities	1.22	2,295,388,883	831,828,043	-	1,463,560,840
Asian Clearing Union		-	-	-	-
Total Interest Sensitive Foreign Currency Financial Liabilities	C	2,295,388,883	831,828,043	-	1,463,560,840
Non Interest Sensitive Foreign Currency Financial Liabilities					
Deposit from banks and other agencies		621,971,508	621,971,508	-	-
IMF Related Liabilities		-	-	-	-
Other Liabilities		4,715,439	4,715,439	-	-
Total Non Interest Sensitive Foreign Currency Financial Liabilities		626,686,947	626,686,947	-	-
Total Foreign Currency Financial Liabilities	D	2,922,075,830	1,458,514,990	-	1,463,560,840
Foreign Currency Interest Rate Sensitivity Gap (A-C)		102,761,107,999	97,104,811,106	7,119,857,733	(1,463,560,840)
Total Gap (B-D)		102,617,878,751	96,857,652,330	7,223,528,797	(1,463,302,376)

Table 1: Interest Rate Risk and Maturity Profile (Local Currency)

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	2004-05 Total NRs.	Upto 6 Months NRs.	6 to 12 Months NRs.	Above 12 Months NRs.
Interest Sensitive Local Currency Financial Assets					
Investment in Government Securities	3.31	12,720,776,593	4,161,531,076	#####	1,794,800,071
HMG Overdraft	2.42	2,623,009,090	2,623,009,090	-	-
Other Investments	5.55	2,914,133,000	63,300,000	497,886,000	2,352,947,000
Refinance & Loans	5.50	1,993,100,578	1,771,612,828	-	221,487,750
Total Interest Sensitive Local Currency Financial Assets	E	20,251,019,261	8,619,452,994	#####	4,369,234,821
Non Interest Sensitive Local Currency Financial Assets					
Cash in Hand		1,711,915,589	1,711,915,589	-	-
Investment in Government Securities		4,722,320,536	-	296,256,497	4,426,064,039
Investment in Financial & Other Institutions		471,217,500	-	-	471,217,500
Refinance & Loans (Loans to employees)		1,643,598,293	-	-	1,643,598,293
Other Receivables		3,433,174,028	3,433,174,028	-	-
Total Non Interest Sensitive Local Currency Financial Assets		11,982,225,946	5,145,089,617	296,256,497	6,540,879,832
Total Local Currency Financial Assets	F	32,233,245,207	13,764,542,611	#####	#####
Interest Sensitive Local Currency Financial Liabilities					
Total Interest Sensitive Local Currency Financial Liabilities	G	-	-	-	-
Non Interest Sensitive Local Currency Financial Liabilities					
Deposit and Other Balances		29,582,995,176	29,582,995,176	-	-
Bills Payable		2,601,706,049	2,601,706,049	-	-
Staff Liabilities		2,198,419,723	-	-	2,234,159,853
Other Payables		127,425,271	127,425,271	-	-
Total Non Interest Sensitive Local Currency Financial Liabilities		34,510,546,219	32,312,126,496	-	2,234,159,853
Total Local Currency Financial Liabilities	H	34,510,546,219	32,312,126,496	-	2,234,159,853
Local Currency Interest Rate Sensitivity Gap (E-G)		20,251,019,261	8,619,452,994	#####	4,369,234,821
Total Gap (F-H)		(2,277,301,012)	#####	#####	8,675,954,800

NEPAL RASTRA BANK
Table 2 : Credit Exposure by Credit Rating

Particulars	Credit Rating	2004/05		2003/04	
		NRs.	% Financial Assets	NRs.	% Financial Assets
Foreign Currency Financial Assets	A-	7,468,145,015	5.42%	7,631,705,059	5.52%
	A+	3,841,813,489	2.79%	6,495,366,465	4.69%
	A	38,950,599	0.03%	94,257,174	0.07%
	AA	4,910,771,564	3.56%	7,933,109,814	5.73%
	AA+	60,251,809	0.04%	92,877,282	0.07%
	AA-	10,350,071,460	7.51%	11,426,872,223	8.26%
	AAA	74,648,909,705	54.18%	62,372,042,033	45.08%
	BB	1,621,356,125	1.18%	7,659,801,819	5.54%
	BBB	47,366,773	0.03%	19,009,248	0.01%
	NR *	2,552,318,041	1.85%	4,523,451,051	3.27%
Total Foreign Currency Financial Assets		105,539,954,581	76.60%	108,248,492,168	78.23%
Local Currency Financial Assets	NR *	32,233,245,207	23.40%	30,124,604,841	21.77%
Total Local Currency Financial Assets		32,233,245,207	23.40%	30,124,604,841	21.77%
Total Financial Assets		137,773,199,788	100.00%	138,373,097,009	100.00%

* NR represents not rated.

NEPAL RASTRA BANK
Table 3a : Concentrations of Funding

The Bank's significant end-of-year concentrations of funding as at 15th July, 2005 were as follows:

	Total NRs.	HMG/N NRs.	Domestic Bills NRs.	Employees NRs.	Banks & F.I. NRs.	Foreign Bank NRs.	Foreign Govt. NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign Currency									
Financial Assets									
Cash and Bank Balances	65,368,732,919	-	-	-	-	63,262,184,983	-	-	2,106,547,936
SDR holdings - with IMF	637,064,325	-	-	-	-	-	-	637,064,325	-
Investments in Treasury Bills	39,050,699,638	-	-	-	-	-	39,050,699,638	-	-
Other receivables	483,457,699	-	-	-	-	-	-	-	483,457,699
Sub-Total	105,539,954,581	-	-	-	-	63,262,184,983	39,050,699,638	637,064,325	2,590,005,635
Other Assets									
Gold	1,397,192,652	-	-	-	-	1,397,192,652	-	-	-
Sub-Total	1,397,192,652	-	-	-	-	1,397,192,652	-	-	-
Total Foreign Currency Assets	106,937,147,233	-	-	-	-	64,659,377,635	39,050,699,638	637,064,325	2,590,005,635
Local Currency									
Financial Assets									
Cash in hand	1,711,915,589	-	-	-	-	-	-	-	1,711,915,589
Investments in Government Securit	17,443,097,129	17,443,097,129	-	-	-	-	-	-	-
HMG Overdraft	2,623,009,090	2,623,009,090	-	-	-	-	-	-	-
Investments in Financial and Other	471,217,500	-	-	-	471,217,500	-	-	-	-
Other Investments	2,914,133,000	1,464,312,000	-	-	1,449,821,000	-	-	-	-
Refinance & Loans	3,636,698,871	-	-	1,643,598,293	1,993,100,578	-	-	-	-
Other Receivables	3,433,174,028	-	2,117,196,166	-	-	-	-	-	1,315,977,862
Sub-Total	32,233,245,207	21,530,418,219	2,117,196,166	1,643,598,293	3,914,139,078	-	-	-	3,027,893,451
Other Assets									
Gold & Silver Reserve	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gold & Silver Inventory	1,078,880,573	-	-	-	-	-	-	-	1,078,880,573
Other Inventories	555,859,603	-	-	-	-	-	-	-	555,859,603
Property, Plant & Equipment	519,786,242	-	-	-	-	-	-	-	519,786,242
Sub-Total	2,154,526,418	-	-	-	-	-	-	-	2,154,526,418
Total Local Currency Assets	34,387,771,625	21,530,418,219	2,117,196,166	1,643,598,293	3,914,139,078	-	-	-	5,182,419,869
Total Assets	141,324,918,858	21,530,418,219	2,117,196,166	1,643,598,293	3,914,139,078	64,659,377,635	39,050,699,638	637,064,325	7,772,425,504

Comparative figures as at 15th July, 2004 for significant end-of-year concentration of funding were as follows:

	Total NRs.	HMG/N NRs.	Domestic Bills NRs.	Employees NRs.	Banks & F.I. NRs.	Foreign Bank NRs.	Foreign Govt. NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign Currency									
Financial Assets									
Cash in hand	73,907,876,371	-	-	-	70,091,528,017	-	-	-	3,816,348,354
SDR holdings - with IMF	54,919,040	-	-	-	-	-	-	54,919,040	-
Investments in Treasury Bills	34,000,210,159	-	-	-	-	-	34,000,210,159	-	-
Other receivables	285,486,597	-	-	-	-	-	-	-	285,486,597
Sub-Total	108,248,492,167	-	-	-	70,091,528,017	-	34,000,210,159	54,919,040	4,101,834,951
Other Assets									
Gold	254,781,505	-	-	-	-	254,781,505	-	-	-
Sub-Total	254,781,505	-	-	-	-	254,781,505	-	-	-
Total Foreign Currency Assets	108,503,273,672	-	-	-	70,091,528,017	254,781,505	34,000,210,159	54,919,040	4,101,834,951
Local Currency									
Financial Assets									
Cash in hand	1,204,743,854	-	-	-	-	-	-	-	1,204,743,854
Investments in Government Securit	18,889,172,249	18,889,172,249	-	-	-	-	-	-	-
HMG Overdraft	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Investments in Financial and Other	449,967,500	-	-	-	449,967,500	-	-	-	-
Other Investments	3,101,630,000	708,587,000	-	-	2,393,043,000	-	-	-	-
Refinance & Loans	2,543,280,327	-	-	1,714,194,733	829,085,594	-	-	-	-
Other Receivables	3,935,810,911	-	2,218,955,976	-	-	-	-	-	1,716,854,935
Sub-Total	30,124,604,841	19,597,759,249	2,218,955,976	1,714,194,733	3,672,096,094	-	-	-	2,921,598,789
Other Assets									
Gold & Silver Reserve	1,036,285,276	-	-	-	-	-	-	-	1,036,285,276
Gold & Silver Inventory	1,167,998,050	-	-	-	-	-	-	-	1,167,998,050
Other Inventories	653,221,770	-	-	-	-	-	-	-	653,221,770
Property, Plant & Equipment	557,541,028	-	-	-	-	-	-	-	557,541,028
Sub-Total	3,415,046,124	-	-	-	-	-	-	-	3,415,046,124
Total Local Currency Assets	33,539,650,965	19,597,759,249	2,218,955,976	1,714,194,733	3,672,096,094	-	-	-	6,336,644,913
Total Assets	142,042,924,637	19,597,759,249	2,218,955,976	1,714,194,733	73,763,624,111	254,781,505	34,000,210,159	54,919,040	10,438,479,864

NEPAL RASTRA BANK
Table 3b : Concentrations of Funding

The Bank's significant end-of-year concentrations of funding as at 15th July 2005 were as follows:

	Total NRs.	HMG/N NRs.	Public NRs.	Com. Banks & F.I. NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign currency						
Financial Liabilities						
Deposit from banks and other agencies	621,971,508	-	-	495,567,302	-	126,404,206
IMF Related Liabilities	2,295,388,883	-	-	-	2,295,388,883	-
Others	4,715,439	-	-	-	4,715,439	-
Total Foreign Currency Financial Liabilities	2,922,075,830	-	-	495,567,302	2,300,104,322	126,404,206
Local Currency Financial Liabilities						
Deposit and other balances	29,582,995,175	-	-	20,846,154,455	5,322,119,714	3,414,721,007
Bills payables	2,601,706,049	-	2,601,706,049	-	-	-
Staff liabilities	2,198,419,723	-	-	-	-	2,198,419,723
Other payables	127,425,271	-	-	-	-	127,425,271
Total Local Currency Financial Liabilities	34,510,546,218	-	2,601,706,049	20,846,154,455	5,322,119,714	5,740,566,001
Total Financial Liabilities	37,432,622,048	-	2,601,706,049	21,341,721,757	7,622,224,036	5,866,970,207
Other Liabilities						
Currency in circulation	74,520,000,000	-	72,808,084,411	-	-	1,711,915,589
Surplus payable to HMG/N	1,611,281,788	1,611,281,788	-	-	-	-
Sundry liabilities	588,699,428	-	-	-	-	588,699,428
Total Other Liabilities	76,719,981,216	1,611,281,788	72,808,084,411	-	-	2,300,615,017
Total Liabilities	114,152,603,264	1,611,281,788	75,409,790,460	21,341,721,757	7,622,224,036	8,167,585,224

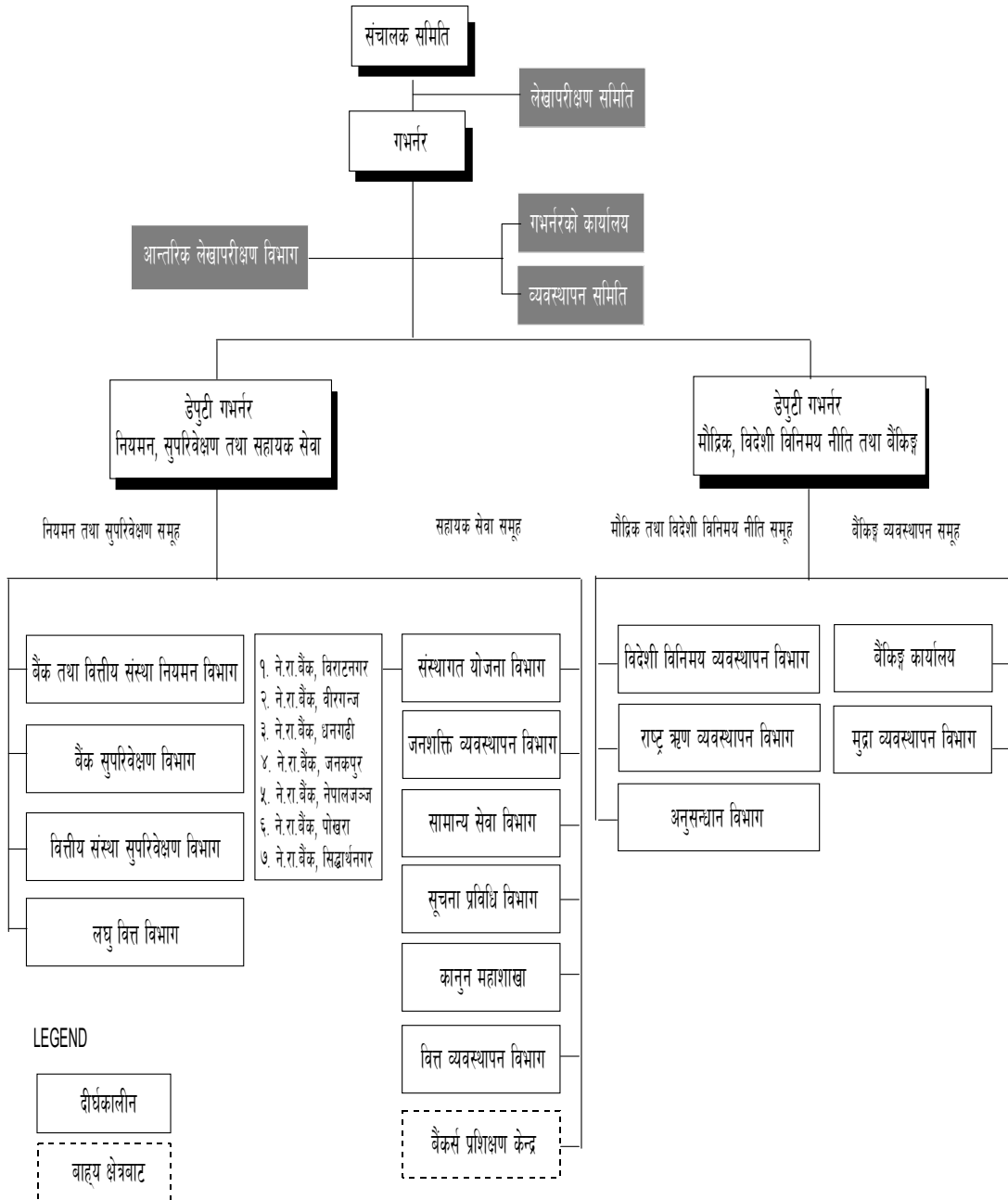
Comparative figures as at 15th July 2004 for significant end-of-year concentration of funding were as follows:

	Total NRs.	HMG/N NRs.	Public NRs.	Comm.Banks & FI NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign currency						
Financial Liabilities						
Deposit from banks and other agencies	314,783,159	-	-	234,605,708	-	80,177,451
IMF Related Liabilities	1,676,026,052	-	-	-	1,676,026,052	-
Others	77,371,728	-	-	-	77,371,728	-
Total Foreign Currency Financial Liabilities	2,068,180,939	-	-	234,605,708	1,753,397,780	80,177,451
Local Currency Financial Liabilities						
Deposit and other balances	33,480,267,888	753,035,630	-	25,020,261,574	4,716,875,925	2,990,094,759
Bills payables	2,545,881,682	-	2,545,881,682	-	-	-
Staff Liabilities	1,989,712,077	-	-	-	-	1,989,712,077
Other payables	148,738,474	-	-	-	-	148,738,474
Total Local Currency Financial Liabilities	38,164,600,121	753,035,630	2,545,881,682	25,020,261,574	4,716,875,925	5,128,545,310
Total Financial Liabilities	40,232,781,060	753,035,630	2,545,881,682	25,254,867,282	6,470,273,705	5,208,722,761
Other Liabilities						
Currency in circulation	68,150,000,000	-	66,945,256,146	-	-	1,204,743,854
Surplus payable to HMG/N	1,200,027,745	1,200,027,745	-	-	-	-
Sundry Liabilities	1,666,175,332	-	-	-	-	1,666,175,332
Total Other Liabilities	71,016,203,077	1,200,027,745	66,945,256,146	-	-	2,870,919,186
Total Liabilities	111,248,984,137	1,953,063,375	69,491,137,828	25,254,867,282	6,470,273,705	8,079,641,947

अनुसूचीहरू

अनुसूची (क)
नेपाल राष्ट्र बैंकको संगठन तालिका

अनुसूची (ख)
सञ्चालक समिति
(२०६२ आषाढ मसान्त)

श्री विजय नाथ भट्टराई, गभर्नर	अध्यक्ष
श्री भानुप्रसाद आचार्य, सचिव, श्री ५ को सरकार, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
श्री लेखनाथ भुसाल, डेपुटी गभर्नर	सदस्य
श्री कृष्णबहादुर मानन्धर, डेपुटी गभर्नर	सदस्य
डा. पराशर कोइराला, डीन, व्यवस्थापन संकाय, त्रिभुवन विश्वविद्यालय	सदस्य
श्री प्रदीपकुमार श्रेष्ठ	सदस्य
डा. विश्वकेशर मास्के, प्राध्यापक, त्रिभुवन विश्वविद्यालय	सदस्य

अनुसूची (ग)

अधिकृत विशिष्ट र अधिकृत प्रथमको नामावली

(२०६२ आषाढ मसान्त)

अधिकृत विशिष्ट

१. श्री माधवप्रसाद भट्ट	कार्यकारी निर्देशक, आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग
२. श्री कृष्णकुमार प्रधान	कार्यकारी निर्देशक, लघु वित्त विभाग
३. श्री केशवप्रसाद आचार्य	कार्यकारी निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
४. श्री टुलराज बस्याल	कार्यकारी निर्देशक, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग
५. श्री गणेशकुमार श्रेष्ठ	कार्यकारी निर्देशक, संस्थागत योजना विभाग
६. श्री राजनसिंह भण्डारी	कार्यकारी निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
७. श्री सुरेन्द्रमान प्रधान	कार्यकारी निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
८. श्री वीरविक्रम रायमाझी	कार्यकारी निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
९. डा. युवराज खतिवडा	कार्यकारी निर्देशक, गभर्नरको कार्यालय
१०. श्री दीपेन्द्रबहादुर क्षेत्री	कार्यकारी निर्देशक, मुद्रा व्यवस्थापन विभाग
११. श्री सुशिलराम माथेमा	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
१२. श्री रामप्रसाद अधिकारी	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग
१३. श्री गोपालप्रसाद काफ्ले	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्र
१४. श्री भोलाराम श्रेष्ठ	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
१५. डा. गोविन्दबहादुर थापा	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, बैंकिङ्ग कार्यालय

अधिकृत प्रथम

१. श्री रवीन्द्रप्रसाद पाण्डे	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
२. श्री रेवतबहादुर कार्की	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
३. श्री अश्विनीकुमार ठाकुर	निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
४. श्री विष्णु नेपाल	निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
५. श्री लिलाप्रकाश सिटौला	निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
६. श्री गोकुलराम थापा	निर्देशक, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग
७. श्री रामजी रेग्मी	निर्देशक, आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग
८. श्री भाष्करमणि ज्ञवाली	निर्देशक, कानून विभाग
९. श्री मनमोहनकुमार श्रेष्ठ	निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
१०. श्री ऋषिराम गौतम	निर्देशक, लघु वित्त विभाग
११. श्री सुरेन्द्रकुमार क्षेत्री	निर्देशक, बैंकिङ्ग कार्यालय
१२. श्री लोकबहादुर खड्का	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, नेपालगञ्ज
१३. श्री प्रदिपराज पाण्डे	निर्देशक, संस्थागत योजना विभाग
१४. श्री हरिप्रसाद काफ्ले	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, जनकपुर
१५. श्री सिद्धिकृष्ण जोशी	निर्देशक, राष्ट्र ऋण विभाग
१६. श्री महाप्रसाद अधिकारी	निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
१७. श्री साधना उपाध्याय	निर्देशक, गभर्नरको कार्यालय
१८. श्री महेश भट्टराई	निर्देशक, बैंकिङ्ग कार्यालय
१९. श्री शम्भु थापा	निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
२०. श्री रामेश्वरी पन्त	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
२१. श्री शिवराज श्रेष्ठ	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, विराटनगर
२२. श्री नरेश ढकाल	निर्देशक, मुद्रा व्यवस्थापन विभाग
२३. श्री नारायणप्रसाद पौडेल	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, पोखरा
२४. श्री नरबहादुर थापा	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
२५. श्री विनोद आत्रेय	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, सिद्धार्थनगर
२६. श्री जनकबहादुर अधिकारी	निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
२७. श्री पूर्णबहादुर खत्री	निर्देशक, सामान्य सेवा विभाग
२८. श्री राधेश्याम श्रेष्ठ	निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग

विदा तथा काजमा रहेका अधिकृतहरू

१. श्री त्रिलोचन पगेनी	निर्देशक, अध्ययन काज
२. श्री मीनबहादुर श्रेष्ठ	निर्देशक, अध्ययन विदा